

1 (5) / 2016

ISSN 1694 - 7517

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СӨТУНУН
КОНСТИТУЦИАЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Н30 Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысы № 5 (мамлекеттик жана расмий тилдерде). Б.: «V.R.S. Company», 2017. – 368 б.

ISBN 978-9967-12-441-8

Тузуучу: Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Редакциялык кеңеш:

Төрагасы: **Мамыров Э.Т.** – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын төрагасы.

Мүчөлөрү: **Бобукеева М.Р.** – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судья-катчысы;

Айдарбекова Ч.А. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Осмонова Ч.О. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Саалаев Ж.И. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы;

Кожошева Н.М. – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Укуктук камсыздоо башкармалыгынын соттук тажрыйбаны жалпылоо жана маалыматтык камсыздоо бөлүмүнүн башчысы;

Керезбеков К.К. – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн алдындагы Кыргыз мамлекеттик юридикалык академиясынын ректору, ю.и.д., профессор;

Мырзалимов Р.М. – Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин юридикалык факультетинин профессордун м. а., ю.и.д.;

Мусабекова Ч.А. – Б.Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Орус Славян университетинин конституциялык укук жана гендердик саясат кафедрасынын доценти, ю.и.к.;

Баатов А.Б. – Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин Юридикалык институтунун мамлекет жана укук теория кафедрасынын доценти, ю.и.к.

Редакциянын дарегі: Кыргыз Республикасы
Бишкек шаары, Эркиндик бульвары, 39
почталык индекси 720040
тел.: +996 312 621517, +996 312 662152
факс: +996 312 622040
e-mail: mail@constpalata.kg
расмий сайт: constpalata.kg

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

Н 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-441-8

© Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

МАЗМУНУ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ЧЕЧИМДЕРИ

2016-жылдын 27-январындагы жаран Жусупбеков Нурбек Исраиловичтин жана анын ишенимдүү өкүлү Исмаилов Жумабек Капаровичтин кайрылуусуна байланыштуу «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча акимдин кызмат ордуна, кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар, соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан, Кыргыз Республикасынын жараны аким боло албайт деген мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

7

2016-жылдын 17-февралындагы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү жөнүндө Н.Б. Кочкорбаеванын «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусу боюнча.

Бул иш боюнча ишкердик иш-аракет жүргүзгөн юридикалык жактардын (менчинин түрүнө карабастан, анын ичинде мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары), жарандардын, ошондой эле юридикалык жакты түзүүчүнүн (катышуучунун, акционердин) же анын мүлкүнүн менчик ээсинин бузулган укуктарын коргоо жөнүндө сотко талаптарын койгон башка жактардын, ошондой эле ишкердик иш-аракеттин объекттерине карата буюмдук, милдеттенмелик жана башка мүлктүк укуктардын бузулгандыгын коргоо боюнча доонун эскиришинин мөөнөтү калыбына келтирилүүгө жатпайт деген кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келет деп таанылган.

19

2016-жылдын 11-майындагы жарандар Павел Николаевич Евсеевдин жана Наурызхан Батырханович Душенбековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун, 335-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча соттолдуучу Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары болгондо жана сотко келүүдөн баш тартканда, соттолдуучунун катышуусуз соттук териштирүүсүнө жол берген, биринчи инстанциядагы соттун өкүмүнө даттануулар жана сунуштар өкүм чыгарылгандан тартып, он сутканын ичинде, ал эми камакта кармалган соттолгон адам тарабынан – ага өкүмдүн көчүрмөсү тапшырылган күндөн тартып, ошол эле мөөнөттө берилиши мүмкүнчүлүгү каралган кодекстин ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

34

2016-жылдын 21-сентябрындагы жаран Т.И. Иманкуловдун кайрылуусуна байланыштуу «Автотранспорт каражаттар ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндөгү» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунунун, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 10, 30, 31-беренелеринин конституциялуулугун текшерүү тууралуу иш боюнча.

Бул иш боюнча автотранспорт каражаттар ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилик аманатын камсыздандыруу жалпы бирдей жана милдеттүүлүгү, камсыздандыруу мөөнөттөрү, камсыздандыруу боюнча төлөмдөр милдеттенмеси, милдеттүү камсыздандыруу боюнча келишимдердин түзүлүшү боюнча милдеттенмелердин аткарылышына көзөмөл, милдеттүү камсыздандыруу боюнча мыйзамдарды бузуу үчүн жоопкерчиликтер боюнча мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

47

2016-жылдын 18-октябрындагы жаран Кубандыкова Салтанат Кубандыковнанын кайрылуусуна байланыштуу «Мунапыс берүү жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча соттолукчуну ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчтү, ал четке кагылган учурда кайталап киргизүү үчүн мөөнөттү белгилеген мыйзамдын ченемдери даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

68

2016-жылдын 2-ноябрындагы жаран Асанбек Камчынын кызыкчылыгын көздөгөн, Сереж Мкртичевич Манукяндын кайрылуусуна байланыштуу «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүн, 22-беренесинин 1–5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча ыкчам-алдын алуучу каттоого алуу жөнүндө чыгарылган чечимге адам өзү сот тартибинде даттана алат деген мыйзамдын ченемдери, ошондой эле сот тарабынан милдеттенмелерди салуу тартиби жөнүндө ченемдер менен алардын түрлөрү да даттанылган.

Талашылып жаткан ченемдер Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

76

2016-жылдын 16-ноябрындагы жаран Мирлан Зарлыкович Мусаевдин кайрылуусуна байланыштуу «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча.

Бул иш боюнча жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда ролдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салган мыйзамдын ченеми даттанылган.

Талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деп таанылган.

88

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН КОРУТУНДУСУ

2016-жылдын 11-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын сунуштамасы боюнча «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын долбооруна Коротундусу.

Бул Коротунду боюнча «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору адамдын жана жарандын пайдубал укуктарына жана эркиндиктерине, алардын чектөөлөрүнүн мүмкүнчүлүгүнө, демократиялык, укуктук, дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинде каралган Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибине каршы келбейт деп таанылган.

101

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН ТОКТОМДОРУ

2016-жылдын 8-апрелиндеги Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы № 32-о аныктамасына жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому.

140

2016-жылдын 1-июнундагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы № 11-о аныктамасына жаран Рахим-берген Абдыкасымовдун даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому.

144

2016-жылдын 6-июлундагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о аныктамасына жарандар

Илида Дженалиева, Айнуур Мусаевна Осмоналиева, Бектур Камильевич Осмонбаевдин даттанууларын канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому. **152**

2016-жылдын 12-октябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасына жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б. О. Назарбаевдин даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому. **160**

2016-жылдын 23-ноябрындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасына «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү Омурзак Жакыпович Мамыровдун даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө токтому. **165**

СТАТЬЯЛАР

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча бүтүмдөрдү арзыбаган деп табуунун айрым процесстик аспектилери **173**

Кыргыз Республикасындагы жарандык иштер боюнча сот өндүрүшүнүн эволюциясы **179**

Улуттук коопсуздукту коргоо маселелеринде конституциялык көзөмөл жүргүзүүчү органдын ролу **185**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө жаран Жусупбеков Нурбек Исраиловичтин жана анын ишенимдүү өкүлү Исмаилов Жумабек Капаровичтин кайрылуусу боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М. Ш. Касымалиевдин, судьялар – К.Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы М.Э. Толобалдиевдин,

кайрылуучу тараптар – жаран Жусупбеков Нурбек Исраиловичтин жана анын ишеним катынын негизинде аракеттенген өкүлү Исмаилов Жумабек Капаровичтин;

жоопкер-тарап – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү К.С. Карабекованын;

башка жак катары – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Соттук өкүлчүлүк борборунун ишеним катынын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Быкын уулу Рысбектин катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 7-бөлүктөрүн жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 1, 4, 18, 19, 24, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого жаран Н.И. Жусупбековдун жана анын ишенимдүү өкүлү Ж.К. Исмаиловдун өтүнүчү себеп болду.

«Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык

№ 01-Р

келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.О. Осмонованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2015-жылдын 9-сентябрында жаран Н.И. Жусупбековдун, анын ишенимдүү өкүлү Ж.К. Исмаиловдун «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табуу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кайрылуучулар өз өтүнүчүндө, Н. Жусупбеков 2014-жылдын 23-октябрынан тартып, Нарын облусунун Кочкор райондук администрациясынын башчысы болуп иштеп келе жатканын жана ал иштегенден баштап, анын үстүнөн соттуулугу бар деп арызданышып иштетпей жатканын билдиришет. Н. Жусупбеков 2003-жылдын 18-мартында Нарын облусунун Кочкор райондук сотунун өкүмү менен Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 304-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-пункту менен күнөөлүү деп табылып, ага 5 000 (беш миң) сом айып салынган. Салынган айып 2003-жылдын 12-апрелинде № 12306 квитанциясы менен толук төлөнгөн. 2006-жылдын 1-мартында Кочкор райондук соту тарабынан Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 316-беренесинин 1-бөлүгү, 335-беренесинин 1-бөлүгү менен ага карата козголгон кылмыш иши боюнча күнөөлүү деп табылып, жаза чектелип, бирок «Кыргыз Республикасынын Конституциясынын кабыл алынышынын 10 жылдыгына жана кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн 2200 жылдыгынын майрамдалышына байланыштуу мунапыс берүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин «з» пунктунун негизинде жазадан бошотулган.

Кайрылуучу тарап жогоруда аталган өкүмдөр 2003-жылдын 18-мартында жана 2006-жылдын 1-мартында чыгарылгандыгын, ал эми конституциялуулугу талашылып жаткан мыйзам 2011-жыл-

№ 01-Р

дын 14-июлунда кабыл алынгандыгын белгилеп, ушунун негизинде «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 9-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык, ченемдик-укуктук актынын колдонулушу ал күчүнө киргизилгенге чейин келип чыккан мамилелерге карата жайылтылбайт деп эсептейт. Жоопкерчиликти белгилөөчү же күчөтүүчү, жарандарга, юридикалык жактарга жаңы жоопкерчиликтерди жүктөөчү же болбосо алардын абалын начарлатуучу ченемдик укуктук актылар артка карата колдонулбайт, ошондуктан талашылып жаткан ченем Н. Жусупбековго карата жайылтылбайт деп белгилешет.

Андан тышкары кайрылуучулар Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 76-беренесинин 3-бөлүгүнүн негизинде Н. Жусупбековдун соттуулугу 2003-жылдын 12-апрелинде жоюлгандыгын, бул берене соттолгон адамды «соттолгон» дегенден арылтуу максатында киргизилгенин көрсөтүшөт.

Ушуну менен бирге арыздануучу аталган укуктук жобо адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү катары кабыл алынганын, Конституцияда жана мыйзамдарда каралган тартипте мамлекеттин бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана аларга шайлануу укугуна чектөө коюп, мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө, кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарга, бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ болбой калганын айтат.

Ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» мыйзамды кабыл алып жаткан учурда чектөөнү коюуда бир топ конституциялык принциптерди сактабай, кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар, соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан, Кыргыз Республикасынын жараны аким боло албайт деп тыюу салууда коомдук кызыкчылыктарды коргоо жана бийликтин криминалдашуусуна бөгөт коюу максаттарын көздөгөнүн белгилеп, бирок, көрсөтүлгөн мыйзам жобосу менен жаран тарабынан жасалган кылмыштын мүнөзүн, коомдук коркунучтуулугун, оордугун, белгиленген жазаны, кылмыш жасагандан кийин канча убакыт өткөндүгүн эске албастан мыйзамды кабыл алган деп эсептешет.

Жогоруда келтирилген жүйөлөрдүн негизинде кайрылуучу тарап, «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-берене-

№ 01-Р

синин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө жана 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 4-бөлүгүнө карама-каршы келгендиктен ал жобону Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык эмес деп таап берүүнү өтүнөт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 20-октябрындагы аныктамасы менен жаран Н.И. Жусупбековдун, анын ишенимдүү өкүлү Ж.К. Исмаиловдун өтүнүчү конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алынган.

Сот отурумунда кайрылуучулар өздөрүнүн талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну өтүнүштү.

Жоопкер-тараптын өкүлү К.С. Карабекова каршы пикирин билдирип, кайрылуучу тараптын жүйөлөрүн төмөнкүлөргө ылайык негизсиз деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 91-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына ылайык, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын башчыларын дайындоо жана бошотуу тартиби мыйзам менен аныкталат. Ушул конституциялык ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 89-беренесинин 1-бөлүгүнүн 7-пунктуна ажырагыс байланышкан, анткени Премьер-министр мыйзамда белгиленген тартипте жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын башчыларын жергиликтүү кеңештердин сунушу боюнча дайындайт. Демек, Конституциянын өзүндө Кыргыз Республикасынын жарандарынын конституциялык укугун ишке ашыруу боюнча, башкача айтканда акимди кызмат ордуна дайындоо тартиби жөнүндө мыйзамга шилтеме жасалып, ал «Жергиликтүү администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында, тактап айтканда 14-берененин 1-бөлүгүндө каралган.

Ошондой эле жоопкер-тараптын өкүлү аталган Мыйзамдын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына түзөтүүлөр коррупцияга эффективдүү бөгөт коюу жана күрөшүү үчүн, мамлекеттик аппараттагы саясий жана башкаруучу мамлекеттик кызмат орундарды ээлеген коррупциялашкан кызматчылардан тазалоо максатында киргизилгенин белгилейт. Коррупцияга каршы аракеттенүү мамлекеттин түздөн-түз ишмердүүлүгү болушу керек, анткени коррупциянын кесепети мамлекеттик аппаратты, аны менен бирге өлкөнүн экономикасын алсыз абалга жеткирүүсү мүмкүн жана социалдык терс көрүнүштөргө алып келет деп эсептейт.

№ 01-Р

Жогорудагылардын негизинде жоопкер-тараптын өкүлү конституциялуулугу талашылып жаткан мыйзамдын ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептеп, каралып жаткан өтүнүчтөрдү канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Быкын уулу Рысбек кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болбой, конституциялуулугу талашылып жаткан жоболор мамлекеттик кызматка колу таза эмес кызматкерлердин кайтып келишине жол бербөө үчүн багытталгандыгын, бул чара мамлекеттик кызматтын кадыр-баркын олуттуу түрдө жогорулатып, коррупцияга жол бербөөчү фактор болуп саналарын белгилейт. Ошондой эле Кыргыз Республикасы 2003-жылдын 10-декабрында кол коюлган Бириккен улуттар уюмунун Коррупцияга каршы конвенциясын ратификациялап, өзүнө белгилүү милдеттенмелерди алгандыгын, ушул Конвенциянын талаптарын ишке ашыруу максатында «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилгенин белгиледи. Мындан тышкары Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү аталган өзгөртүүлөрдү кабыл алууда мыйзам чыгаруу органы улуттук коопсуздукка, ошондой эле мамлекеттин бүтүндүгүнө чоң залал келтирүүчү коррупциянын жогорку деңгээли менен коомдун кызыкчылыктарын эске алып, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн ченемдерди жетекчиликке алгандыгын белгилеп өттү. Ошонун негизинде «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясына каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактын түшүндүрмөсүн угуп, иштин материалдарын изилдеп, төмөнкү тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

№ 01-Р

Кайрылуучулар тарабынан сот отурумунда такталган талаптардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы эсептелет.

14-берене. Акимдин кызмат ордуна дайындоо тартиби

1. Жогорку билими бар жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан белгиленген квалификациялык талаптарга жооп берген Кыргыз Республикасынын аракетке жарамдуу жараны аким боло алат.

Кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар, соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан Кыргыз Республикасынын жараны аким боло албайт.

2011-жылдын 14-июлундагы № 96 «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин-Тоо» газетасынын 2011-жылдын 22-июлундагы 59-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 83-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасында аткаруу бийлигин Өкмөт, ага баш ийген министрликтер, мамлекеттик комитеттер, административдик ведомстволор жана жергиликтүү мамлекеттик администрациялар ишке ашырат. Ошентип, тиешелүү администрациялык-аймактык бирдиктин аймагында аткаруу бийлигин жергиликтүү мамлекеттик администрация ишке ашырат (91-берененин 1-бөлүгү).

Конституциялык жоболорду ишке ашыруу максатында мыйзам чыгаруучу жергиликтүү мамлекеттик администрацияны уюштуруунун жана анын ишинин тартибин белгилеген жана регламенттештирген «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын кабыл алган.

Жергиликтүү мамлекеттик администрация райондун аймагында Кыргыз Республикасынын министрликтеринин, мамлекеттик комитеттеринин, администрациялык ведомстволорунун жана башка мамлекеттик органдарынын макулдашылган иштерин, алардын жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен өз ара аракеттерин камсыз кылуучу жана берилген иш-милдеттер жана ыйгарым

№ 01-Р

укуктар боюнча алардын иштерине мамлекеттик контролду жүзөгө ашыруучу аткаруу бийлигинин мамлекеттик органы болуп саналат.

«Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 10-беренесине ылайык жергиликтүү мамлекеттик администрациянын ишине райондун мамлекеттик администрациясынын башчысы – аким жеке башкаруу принцибинде жетекчилик кылат. Аким райондун аймагында башкы мамлекеттик кызмат адамы болуп саналат жана райондун социалдык-экономикалык өнүгүшү үчүн Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн алдында жеке жоопкерчиликти тартат.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес (16-берененин 2-бөлүгү), мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей (16-берененин 3-бөлүгү), адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашы керек (20-берененин 1-бөлүгү).

Ошентип, Кыргыз Республикасы коомдук мамилелердин бардык чөйрөсүнө тийиштүү болгон тендүүлүк жана кодулабоо принциптерин тааныйт. Бул принциптер эмгекке болгон укукту жүзөгө ашырууда өзгөчө мааниге ээ.

Мамлекеттик кызмат жарандардын эмгек ишинин түрлөрүнүн бири катары саналат. Мамлекеттик кызмат – мамлекеттик органдардагы мамлекеттик кызматчылардын Кыргыз Республикасынын Конституциясында жана башка ченемдик укуктук актыларында аныкталган милдеттерин, иш-милдеттерин жана бийлик ыйгарым укуктарын кесиптик негизде жүзөгө ашыруу боюнча иши («Мамлекеттик кызмат жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренеси). Мамлекеттик кызмат тармагында тендүүлүк принциби, мыйзамда каралган тартипте жарандарга мамлекеттик жана муниципалдык кызматка кирүүдө, кызматка көтөрүлүүдө бирдей укуктарды, бирдей мүмкүнчүлүктөрдү кепилдеген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 4-бөлүгүндө бекитилген. Аталган конституциялык жобо, ошондой эле Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө Эл аралык пактынын 25-беренесинин с) пункту менен айкалышат. Мында ар бир атуул эч кандай кодулоосуз жана негизделбеген чектөөлөрсүз өз өлкөсүндө тендилүүктүн жалпы шар-

№ 01-Р

тында мамлекеттик кызматка кабыл алынуу укугуна жана мүмкүнчүлүгүнө ээ болууга тийиш деп белгиленген.

Бирок теңдүүлүк принциби мамлекеттик кызматчылардын кесиптик ишин укуктук жөнгө салууга өзгөчө мамилени жокко чыгарбайт. Мындай өзгөчөлүктү орнотуу, мамлекеттик кызматтын жогорку деңгээлин, мамлекеттик милдетти аткарып жаткан кызматчылардын кесиптик ишинин өзгөчө мүнөзүн колдоо максатында мамлекеттик кызматты уюштуруу жана иштетүү милдеттери менен шартталган.

Мамлекеттик кызмат негизги конституциялык институттардын, мамлекеттүүлүктүн фундаменталдык элементтеринин бири болуп саналат. Ал мамлекеттин жашоо аракетинин социалдык-маданий, административдик-саясий, экономиканы, өнөр жайды, айыл чарбаны башкаруу жана башка бардык чөйрөлөрүн жөнгө салууда маанилүү ролду ойнойт. Бул тармактардын алдында турган милдеттерди аткаруу мамлекеттик кызматчылардан жогорку кесипкөйлүктү, компетенттүүлүктү, жоопкерчиликти, тиешелүү даярдыкты, кызматтык милдеттерди аткаруу үчүн керектүү болгон билимди, көндүмдөрдү жана биринчи кезекте жарандын коом алдындагы кынтыксыз кадыр-баркын талап кылат. Ошентип, мамлекеттик кызматтын мындай өзгөчөлүктөрүнүн маңызы, эмгек ишинин башка чөйрөлөрүнө салыштырмалуу мамлекеттик кызматкерлерге өзгөчө талаптарды бекитүүдө, мамлекеттик кызматты өтөөгө байланыштуу кандайдыр бир чектөөлөрдү орнотууда камтылат.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык жарандардын мамлекеттик жана муниципалдык кызматка болгон укуктары улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын, адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектелиши мүмкүн. Бул аталган конституциялык ченемдер өз учурунда адам укуктары боюнча эл аралык ченемдерге шайкеш келет. Мында, Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 29-беренесинин 2-бөлүгүндө өз укуктары менен эркиндиктерин иш жүзүнө ашырууда ар бир адам эң оболу башкалардын укуктары менен эркиндиктерин тийиштүү түрдө таанууну жана урматтоону камсыз кылуу жана демократиялык коомдо адеп-ахлактын, коомдук тартиптин жана жалпы бакубаттыктын акыйкат талаптарын канааттандыруу үчүн мыйзам тарабынан белгиленген чектөөлөргө гана дуушарланууга тийиш деп көрсөтүлгөн.

№ 01-Р

4. Кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар, соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан, Кыргыз Республикасынын жараны аким боло албайт деп мыйзам чыгаруучу киргизген чектөөнүн максаты – коомдун кызыкчылыктарын коргоо жана бийликтин криминалдашуусун болтурбоо болуп саналат.

Өз учурунда мамлекет конституциялык түзүлүштүн негиздерин бекемдөө үчүн мамлекеттик бийликти кыянаттык менен пайдалануудан жана криминалдашуудан коргогон майнаптуу укуктук механизмдерге муктаж. Мамлекеттик бийликтин легитимдүүлүгү көбүнесе коомдун ишенимине негизделет. Тиешелүү укуктук механизмдерди түзүү менен мыйзам чыгаруучу мамлекеттик кызматтарды ээлеген адамдардын зоболосуна жогору талаптарды коюуга укуктуу. Мындай талаптар кызмат адамдарынын моралдык жана адеп-ахлактык сапаттарында, өздөрү менен бирге бийликти алып жүрүүчү катары алардын аракеттеринин мыйзамдуулугунда жана ак ниеттигинде күмөн пайда болбоосу үчүн бекитилген. Ушул себептен мыйзам чыгаруучу бийликтин коррупцияланышын жана криминалдашуусун улуттук коопсуздукка коркунуч катары кароо менен, көрсөтүлгөн максаттарга жетүү үчүн жарандардын мамлекеттик кызматка болгон укугуна тиешелүү чектөөлөрдү киргизүүгө укугу бар. Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик бийликтин түзүлүшүнүн жана иштөөсүнүн өзгөчөлүгү саясий кызмат орундарын ээлеп турган адамдардын айрыкча макамын аныктайт. Мамлекеттик кызмат орундарын бөлүштүрүү жана алардын ар биринин укуктук макамын тескөөдө мыйзам аркылуу өзгөчө эрежелерди бекитиши мүмкүн. Мындай укуктук позиция Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 31-октябрындагы №6, 2013-жылдын 26-ноябрындагы № 18, 2015-жылдын 25-ноябрындагы №14 чечимдеринде айтылган.

Кылмыш жасаган жарандардын райондун аймагындагы башкы мамлекеттик кызмат ордун, аймактык бирдиктин социалдык жана экономикалык өнүгүүсү үчүн жоопкерчиликти тарткан аким кызматын ээлөө укугун чектөө, бийлик органдарынын легитимдүүлүгүн жана коомдун колдоосунан ажырашын болтурбоого багытталган аракет катары акталган деп эсептесе болот. Мындай аракет конституциялык жоопкерчиликти, укуктук демократиялык мамлекеттин принциптеринин таасирдүүлүгүн жогорулатуу, укуктук тартиптин талаптагыдай иштөөсүн жана сакталышын, бийликтин криминалда-

№ 01-Р

шуусун алдын алуу боюнча конституциялык маанилүү максаттарды көздөйт.

Бирок аким кызматына өзгөчө талаптарды бекитүүдө жарандардын мамлекеттик кызматка укугун чектөө менен мыйзам чыгаруучу конституциялык корголгон баалуулуктардын, мамлекеттик жана жеке кызыкчылыктардын тең салмактуулугун таап, укуктар менен эркиндиктерди мыйзам менен жөнгө салууда конституциялык ченем катары эсептелген адилеттик, теңдүүлүк жана өлчөмдөш принциптерин сактап, чектен чыкпаган, керектүү жана конституциялык максаттар менен талаптуу шартталган чараларды колдонуусу зарыл.

«Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан жобосу жасалган кылмыштын оордугун, коомдук коркунучтуулугун, мүнөзүн, объектисин, кылмыш жасагандан кийин өткөн убакытты эске албастан кабыл алынган.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү соттуулугу бар жарандарга алардын коомдук коркунучтуулугу менен шартталган жана ага адекваттуу, ошондой эле күнөөлүү кыймыл-аракети үчүн жоопкерчиликти тартуу милдетине байланыштуу болгон, кылмыш жазасын өтөгөндөн кийин дагы сакталган кошумча жүктөөлөрдү мыйзам менен бекитүү мүмкүнчүлүгүнө жол берет. Бирок ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин чектелиши конституциялык максаттарга өлчөмдөш болууга тийиш.

Ушул себептен, мыйзам чыгаруучу орган мамлекеттин жана коомдун кызыкчылыгын коргоо жолун жана ыкмаларын аныктоо менен, адамдын жана жарандардын укуктарын өлчөмсүз чектөөдөн жана ажыратуудан баш тартышы керек. Коомдук жана мамлекеттик коопсуздукту коргоо максатында социалдык муктаждыктарды туура баалоо менен, криминалдык элементтердин бийликке умтулушуна бөгөт коюу үчүн мыйзам чыгаруучу орган мамлекеттик органдарда мамлекеттик кызматтарга болгон жарандардын укугун кылмыштын оордугуна, объектисине жана жогоруда көрсөтүлгөн белгилерди эске алуу менен негиздүү чектөөгө умтулуусу зарыл.

Мында мыйзам чыгаруучу кылмыштарды классификациялоону, башкача айтканда кылмыштардын мүнөзүн жана коомдук коркунучтуулук даражасын эске алып, кылмыш жасагандыгы үчүн соттуулугу бар, соттуулугу жоюлганына же алып салынганына карабастан,

№ 01-Р

Кыргыз Республикасынын жараны аким боло албайт деген укуктук ченемди чоң коркунуч келтирбеген жана анча оор эмес кылмыштарды жасаган жарандарга карата кайрадан карап чыгуусу керек.

5. Кайрылуучу тарап арызында конституциялуулугу талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 52-беренесинин 1-бөлүгүнүн 2-пуктуна карама-каршы келет деп көрсөткөн. Бул конституциялык беренелерге ылайык жарандар Конституцияда жана мыйзамдарда каралган тартипте мамлекеттик бийлик органдарын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого жана аларга шайланууга укуктуу. Бул учурда аким кызматы шайланылбаган кызмат экендигин жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 89-беренесинин 7-пункту боюнча Кыргыз Республикасынын Премьер-министри тарабынан дайындала тургандыгын белгилеп кетүү керек. Демек, «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы жарандардын шайлоо укуктарын бузбайт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясына каршы келбейт.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8-бөлүгүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 42, 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

2. «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2013-жылдын 31-октябрындагы №6, 2013-жылдын 26-ноябрындагы №18, 2015-жылдын 25-ноябрындагы №14 чечимдеринен келип чыккан укуктук позициялардын чегинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин

№ 01-Р

3-бөлүгүнө, 52-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши «Жергиликтүү мамлекеттик администрация жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ушул чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн жана резолютивдик бөлүктүн 2-пунктунда көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдеринен келип чыккан өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүгө милдеттендирилсин.

4. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет, бардык мамлекеттик органдар, юридикалык жактар, кызмат адамдары жана жарандар тарабынан милдеттүү түрдө аткарылууга тийиш.

5. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

№ 02-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуугун текшерүү жөнүндө Н. Б. Кочкорбаеванын «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусу боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С.А. Джалгокпаеванын,

кайрылуучу тараптын өкүлү – ишеним каттын негизинде аракеттенген «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Нуриля Байышевна Кочкорбаеванын;

жоопкер-тараптын өкүлү – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын көздөгөн Айгуль Ашырбековна Джорупбекованын;

башка жактар – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү Камиль Алияскарович Чоткараевдин жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокшованын катышуусунда

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык соттук жыйналышта Кыргыз Республикасынын Граждандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого Н.Б. Кочкорбаеванын «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгындагы өтүнүчү себеп болду.

Арыздануучу менен конституциялуугу талашылып жаткан Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы К.М. Киргизбаевдин маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материал-

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

дарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2015-жылдын 15-сентябрында «Фармация» ачык акционердик коомунун (мындан ары – «Фармация» ААК) өкүлү Н.Б. Кочкорбаеванын Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 199-беренесинин 1-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна карама-каршы келет жана Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 1, 2-пункттары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыз ээсинин өтүнүчүнөн келип чыккандай, 1998-жылдын июль айында «Фармация» ААК менен Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин ортосунда 396 057,64 АКШ доллары, сомдук эквивалентте 11 620 331 сом суммасына дары-дармек түрүндө товардык насыя берүүгө №17/02 насыя келишими түзүлгөн. Ошону менен бирге, арыздануучу «Фармация» ААКка сатуу үчүн берилген дары-дармектердин ассортименти базардын конъюктурасы жана «Фармация» ААКтын пикирин эсепке албай түзүлгөнүн, ал эми дары-дармектерди сатып алуу Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо министрлигинин башкы адистери тарабынан ишке ашырылганын белгилейт. Мунун натыйжасында, арыздануучунун пикири боюнча, «Фармация» ААК аталган дары-дармектерди сата албай калган. Андан сырткары, дарылардын жарактуу мөөнөтү өтүп кеткен, ал эми товар насыясына эсептелген пайыздар карыздын негизги суммасынан жогору болгон.

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу Экономиканы өнүктүрүүнүн мамлекеттик фонду (мындан ары – ЭӨМФ) «Фармация» ААКка карата жоопкерден Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине караштуу Фонддун пайдасына 20 802 540 сом суммасындагы мөөнөтүнөн кечиктирилген карызды өндүрүп берүү жөнүндө доо арыз менен Бишкек шаарынын райондор аралык сотуна кайрылган.

Бишкек шаарынын райондор аралык сотунун 2015-жылдын 14-майындагы аныктамасы менен бул иш «Фармация» ААКтын

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине карата №17/02 насыя келишимин жана 1998-жылдын 16-февралындагы карыз милдеттенмени жараксыз деп таануу жөнүндө доосу боюнча жана «Фармация» ААКтын Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине карата 1997-жылдын 6-февралындагы карыздык милдеттенме аткарылды деп таануу жөнүндө доосу боюнча тектеш иштер менен бир өндүрүшкө бириктирилген.

Соттун 2015-жылдын 1-сентябрындагы аныктамасы менен «Фармация» ААКтын Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигине карата доосу боюнча өндүрүш доонун эскирүү мөөнөтү бүткөнүнө байланыштуу токтотулган.

Соттун аныктамасында иш боюнча өндүрүштү токтотуунун негизи катары Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесине шилтеме келтирилген, ага ылайык укук бузгандыкты сот тартибинде коргоо жөнүндө талаптар доонун эскирүү мөөнөтү бүткөнгө чейин сотко берилиши мүмкүн. Ишкердик иш-аракет жүргүзгөн юридикалык жактардын (менчигинин түрүнө карабастан, анын ичинде мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары), жарандардын, ошондой эле юридикалык жакты түзүүчүнүн (катышуучунун, акционердин) же анын мүлкүнүн менчик ээсинин бузулган укуктарын коргоо жөнүндө сотко талаптарын койгон башка жактардын, ошондой эле ишкердик иш-аракеттин объекттерине карата буюмдук, милдеттенмелик жана башка мүлктүк укуктардын бузулгандыгын коргоо боюнча доонун эскиришинин мөөнөтү калыбына келтирилүүгө жатпайт.

Ошол эле учурда, Н.Б. Кочкорбаева №17/02 насыя келишими мыйзамды бузуу менен түзүлгөн деп эсептейт. Негиздеме катары Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 179-беренесинин 2-пунктунун 1-пунктчасын келтирет, ага ылайык бүтүмгө нотариалдык жактан күбөлүк мыйзамда көрсөтүлгөн учурларда милдеттүү. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 181-беренесинин 1-пунктуна ылайык, бүтүмдүн нотариаттык формасын сактабоо анын жараксыздыгына алып келет. Мындай бүтүм жокко эсе бүтүм деп, ал эми укугу жараксыз деп табылат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 725-беренесинин 4-пунктуна ылайык, эгерде сумма эсептик көрсөткүчтөн беш жүз эседен ашса, заем келишими нотариаттык түрдө түзүлүүгө тийиш. Ушуга байланыштуу, Н.Б. Кочкорбаева, жокко эсе бүтүм ал

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

түзүлгөн учурдан баштап жараксыз жана ага доонун эскиришинин мөөнөтү жайылтылбайт деп эсептейт.

Бирок, Н.Б. Кочкорбаеванын пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 199-беренесинин 1-пункту, 215-беренесинин 1, 2-пункттары, «Фармация» ААКты Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна ылайык эч кандай чектөөгө жатпаган соттук коргонуу укугунан ажыратат.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин көрсөтүлгөн ченемдерин Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 23-октябрындагы аныктамасы менен, бул өтүнүч Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуулугун текшерүү бөлүгүндө өндүрүшкө кабыл алынган. Арыздануучу менен доонун эскиришинин үч жылдык мөөнөтү формасындагы бузулган укукту соттук коргоону убактылуу чектөө маселелерин жөнгө салган Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 199-беренесинин 1-пункту жана 215-беренесинин 1-пунктунун конституциялуугу талашылып жаткан бөлүгүндө, бул маселе боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук позициясынын бар болгондугуна байланыштуу өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын тактады жана Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацын гана Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну суранды. Ушуну менен бирге талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүүнү суранды.

Жоопкер-тараптын өкүлү А.А. Джорупбекова кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт. Жоопкер-тараптын өкүлү өзүнүн позициясын негиздөө үчүн төмөнкү жүйөөлөрдү келтирди.

Мыйзам чыгаруучу, адам доонун эскирүү мөөнөтү башталган учурдан баштап үч жылдын ичинде, башкача айтканда, адам өз

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

укугу бузулгандыгы жөнүндө билген же билүүгө тийиш болгон учурдан баштап бузулган укугун коргоо үчүн сотко кайрыла алат деп бекиткен Кыргыз Республикасынын Жарандык мыйзамдары бузулган укуктарды калыбына келтирүү жана алардын соттук корголуусун камсыз кылуу зарылдыгына негизделген. Доонун эскириши жарандык карым-катнаштардын катышуучуларынын өз укуктарын убагында жүзөгө ашыруу жана аларды коргоого багытталган ишмердүүлүгүнө өбөлгө түзөт. Демек, доонун эскириши жарандык карым-катнаштардын туруктуулугуна шарт түзөт жана укукту кыянаттык менен пайдаланууну жокко чыгарат, ошондой эле укук мамилелеринин катышуучуларына тартипке көндүрүүчү таасир көрсөтөт.

Соттук тажрыйба, тараптар өзүлөрүнүн сотко кайрылуу укугун кыянаттык менен пайдаланып ишти көптөгөн жылдарга коюп жүрө берээрин күбөлөндүрүп турат, бул бардыгы үчүн тең укуктар, эркиндиктер жана мыйзам менен корголгон кызыкчылыктарды коргоону камсыз кылууга чакырылган сот адилеттиги жөнүндө жарандардын түшүнүктөрүнө терс таасирин тийгизет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Ж.С. Бокошова Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун экинчи абзацы Конституциянын 20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна жана 40-берененин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси менен доонун эскиришинин жалпы мөөнөтү бекитилген, ал адам өз укугунун бузулгандыгын билген же билүүгө тийиш болгондон күндөн баштап эсептелет. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу талаш-тартыштарды чечүү жарандардын, ошондой эле юридикалык жактардын тартиптүүлүгүн жогорулатуу максатында талаш-тартыштарды жана кызыкчылыктарды коргоо үчүн конкреттүү убакыт чектерин орноткон. Доонун эскирүү мөөнөтү далилдер сакталып турган, эл эми күбөлөр калыс көрсөтмөлөрдү бере алган убакытта ишти чечүүгө мүмкүнчүлүк берет.

Ушуну менен бирге, бардыгынын мыйзам жана сот алдында бирдейлиги жөнүндө конституциялык принцип сакталышы керек, ошондуктан ал Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацынын конституциялуугу тууралуу баа берүүнү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароосуна калтырат.

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

Ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү К.А. Чоткараев талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кайрылуучу тараптын өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын ойло-рун угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, ушул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп төмөнкүдөй мазмундагы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацы эсептелет:

«215-статья. Доонун эскиришин колдонуу

2. Ишкердик иш-аракет жүргүзгөн юридикалык жактардын (менчигинин түрүнө карабастан, анын ичинде мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары), жарандардын, ошондой эле юридикалык жакты түзүүчүнүн (катышуучунун, акционердин) же анын мүлкүнүн менчик ээсинин бузулган укуктарын коргоо жөнүндө сотко талаптарын койгон башка жактардын, ошондой эле ишкердик иш-аракеттин объекттерине карата буюмдук, милдеттенмелик жана башка мүлктүк укуктардын бузулгандыгын коргоо боюнча доонун эскиришинин мөөнөтү калыбына келтирилүүгө жатпайт. Эгерде сотко көрсөтүлгөн талаптар боюнча мыйзамда көрсөтүлгөн доонун эскирүү мөөнөтү өтүп кетсе, сот мындай бузулган укуктарды коргоо боюнча талаптарды кароого кабыл алуудан баш тартууга милдеттүү».

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси мыйзамдарда беки-тилген тартипке ылайык кабыл алынган, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Жарчысынын 1996-жылдын № 6, 80-б. жарыя-ланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсеп-телет.

№ 02-Р

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленген соттук коргоону укугу эч чектелүүгө тийиш эмес (20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту). Ар кимге Конституцияда, мыйзамдарда, Кыргыз Республикасы катышуучу болуп саналган эл аралык келишимдерде, эл аралык укуктун жалпыга таанылган принциптеринде жана ченемдеринде каралган анын укуктары менен эркиндигин соттук коргоого кепилдиктер берилет (40-берененин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын көрсөтүлгөн ченемдери «Атуулдук жана саясий укуктар жөнүндө» Эл аралык пактынын жоболору менен макулдашылган, алар менен адамдын ар бир укугу жана милдеттери жөнүндө талаш келип чыккан учурда кыска мөөнөттүн ичинде мыйзамдуулуктун негизинде түзүлгөн акыйкат жана көз карандысыз сот тарабынан иштин ачык жана акыйкаттуу каралышына болгон укугуна кепилдик бекитилет.

Соттук коргоонуу укугу кызыкдар келип чыккан укуктук талаш-тартышты жөнгө сала албаган же юридикалык маанилүү кырдаалды соттук эмес тартипте тастыктай албаган учурлар ишке ашырылат. Ушуга байланыштуу, кызыкдар тарап, өзүнүн укуктарын коргоо үчүн жана мыйзамда бекитилген учурларда башкалардын да, укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо үчүн сотко кайрылуу менен соттон укуктук жардамды жана коргоону талап кылат.

Жарандык иш сот тарабынан маңызы боюнча чечим чыгаруу аркылуу каралат, аны менен кызыкдар тараптардын ортосундагы тиешелүү мамилелер ирээтке салынат, анын натыйжасында сот тарабынан бекитилген укуктар, милдеттер жана укуктук мамилелер акыркы, кол тийбес жана талашсыз болуп калат. Бул чечимдин мыйзамдуу күчүнө кирүүсүнүн натыйжасында жетилет.

Аны менен бирге, жарандык карым-катнаштардын туруктуулугун камсыз кылуу максатында жогоруда аталган соттук коргоонуу укугун ишке ашыруу бөгөт коюучу мөөнөттөр менен чектелип турууга тийиш. Ушуга байланыштуу, аталган укукту ишке ашырууга байланышкан доонун эскирүү институту коомдук мамилелерди жөнгө салууда өзгөчө ролду ойнойт.

Бул институт өзүнүн укуктук табигаты боюнча өзгөчө мааниге ээ, анын негизги милдети болуп жарандык карым-катнаштардын жарандык-укуктук келишимдердин туруктуулугун, граждандык укук мамилелердин катышуучуларынын укуктарынын өз убагында корголушун камсыз кылуу саналат. Доонун эскириши жарандык ка-

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

рым-катнаштардын катышуучуларын тартипке салууга, жарандык укук мамилелеринин катышуучуларын субъективдүү коргоо укугун натыйжалуу ишке ашырууга шарт түзүүгө багытталган.

Доонун эскириши мыйзамдардын негизги институттарынын бири болуп эсептелинет, анткени соттук тартипте бузулган субъективдүү укукту коргоонун убакттык чектерин аныктап турат. Доонун эскиришинин маанилүү көрүнүшү болуп, анын жарандык укук мамилелеринин укуктуу аныктыгына жана туруктуулугуна шарт түзүүсү эсептелет, анткени бузулган укукту мажбурлап коргоону чектей турган мөөнөтсүз, укук ээси өз укугун бузуучуну соттук таасир көрсөтүү коркунучу алдында каалаганындай узак кармоо мүмкүндүгүн алмак. Сотко кайрылууну өтө узакка созуу далилдердин жок болуп кетүү коркунучун туудурмак, ошону менен жарандык иштерди өз убагында чечүү кыйынчылык жаратып же такыр мүмкүн эмес болмок.

3. Өз кезегинде, бузулган укукту коргоо үчүн сотко кайрылууга байланышкан, доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү маселеси маанилүү болуп саналат. Укук колдонуу тажрыйбасында жарандык укук мамилелеринин ак ниеттүү субъектилери үчүн олуттуу кыйынчылыктарды доонун эскиришинин мөөнөттөрүн калыбына келтирүү маселелерин жөнгө салган укук ченемдерин колдонуу, ошондой эле доонун эскиришинин укук колдонуу маселелери үчүн маанилүү башка суроолор кыйынчылыктарды жаратышы мүмкүн.

Ошентип, укук колдонуу тажрыйбасында, кызыкдар тарап укуктун бузулуу фактысы жөнүндө билбей жана ал факты жөнүндө билүүнүн реалдуу мүмкүнчүлүгү жок, доонун эскирүү мөөнөтү өтүп кеткенине байланыштуу өз укуктарына соттук коргоонун натыйжалуу механизмдерин колдоно албай калган учурлар кездешет. Бул, жарандык мыйзамдардын айрым ченемдеринде тиешелүү адамдар үчүн доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу менен шартталат. Демек, муну өтүп кеткен доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө тоскоолдук кылган мыйзамдык чектөө катары кароого болот.

Ошону менен бирге, мындай чектөө болуп Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацынын талашылып жаткан жобосу саналат, ал юридикалык жактар менен ишкерлер, ошондой эле юридикалык жакты түзүүчүнүн (катышуучунун, акционердин) же анын мүлкүнүн менчик ээсинин бузулган укуктарын коргоо жөнүндө сотко талаптарын койгон башка жактардын, жана ишкердик иш-аракеттин объекттерине кара-

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

та буюмдук, милдеттенмелик жана башка мүлктүк укуктардын бузулгандыгын коргоо боюнча доонун эскиришинин мөөнөтүн калыбына келтирүүгө тыюу салат.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин талашылып жаткан ченеминде камтылган жарандык мыйзамдарда доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө укугу жок адамдардын тизмеси жарандык карым-катнаштардын бардык ак ниеттүү катышуучуларын коргоого мүмкүндүк бербейт деп белгилейт.

Жарандык укук мамилелеринин катышуучуларына мындай тандалма мамиле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1-бөлүгүнүн жоболоруна карама-каршы келет, ага ылайык Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн жоболоруна каршы келет, аларга ылайык Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей.

Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин жоболоруна ылайык жарандык мыйзамдар өзү жөнгө салган мамилелерге катышкандардын теңдигин, эркинин автономиялуугун жана мүлктүк өз алдынчалыгын таанууга, менчиктин кол тийгистигине, келишимдин эркиндигине, жеке иштерге кимдир-бирөөнүн зомбулук менен кийлигишүүсүнө жол бербөөгө, жарандык укуктарды тоскоолдуксуз жүзөгө ашыруунун зарылдыгына, бузулган укуктарды калыбына келтирүүнү, аларды сот тарабынан коргоону камсыз кылууга негизделет (2-берененин 1-пункту).

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацынын ченемдик жобосу граждандык карым-катнаштардын катышуучуларынын теңдигин таанууну, бузулган укуктарды калыбына келтирүүнү камсыз кылуу, аларды соттук коргоо принциптерин тиешелүү түрдө ишке ашырууга, мүмкүндүк бербейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы, сотко кайрылууга доонун өтүп кеткен эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу, соттук коргоону укугунун чектелиши болуп саналат деп белгилейт. Талашылып жаткан ченемге ылайык аталган мөөнөттүн аякташы, Кыргыз Респуб-

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

ликасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацында саналып өткөн субъекттер үчүн бузулган укугун коргоо үчүн өз убагында сотко кайрылуу мүмкүн болбогондугун күбөлөндүрүүчү жагдайлар бар болсо да өзүлөрүнүн бузулган укуктарын коргоо мүмкүн эместигин түшүндүрөт.

Сотко арыз менен кайрылуу мөөнөтүн калыбына келтирүү боюнча негизги суроо, соттук коргоонуу укугун мындай чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине ылайык келүүсүндө камтылат.

Ушуга байланыштуу, укуктун аталган субъекттерин, доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү укугунан, аны өткөрүп жиберүүнүн себебине карабастан толук жана сөзсүз ажыратуу негизсиз болуп эсептелинет жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген соттук коргонуу укугун чектейт (20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту, 40-берененин 1-бөлүгү) деп белгилей кетүү керек.

Ошондуктан, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацында саналып өткөн адамдардын категориясы үчүн сотко кайрылуу укугун жүйөөлүү себептер боюнча калыбына келтирүү мүмкүн эместигин эске алып, аталган абзацтын доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө тыюу салууну жөнгө салган ченемдик жобосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карамакаршы келет.

Жогоруда баяндалганды эске алуу менен, мыйзам чыгаруучуга Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктуна Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацында каралган субъекттерге белгилүү жагдайларда өтүп кеткен доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө укуктук мүмкүнчүлүк берген жана аларды бул жагынан жарандык укук мамилелеринин башка калган катышуучулары менен теңдеген тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүү керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке

2016-жылдын
17-февралы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 02-Р

алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун биринчи абзацы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 8-пунктуна, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп табылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине ушул чечимдин жүйөлөөчү бөлүгүнөн келип чыккан тиешелүү өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүгө милдеттендирилсин.

3. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

5. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басмаларында, Конституциялык палатанын атайын сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Бул иш боюнча судья Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири бар.

Н.Б. Кочкорбаеванын «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьясы

Ч.А. Айдарбекованын өзгөчө пикири

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Н. Б. Кочкорбаеванын «Фармация» ачык акционердик коомунун кызыкчылыгындагы кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 215-беренесинин 2-пунктунун конституциялуугун текшерүү жөнүндө чыгарган чечими боюнча бул чечимдин жүйөлөнгөн бөлүгү боюнча өзгөчө пикирим бар, ал төмөнкү укуктук позицияларга негизделет.

1. Соттук коргоого болгон укук жүзөгө ашырылгандай, ал эми сот өндүрүшү өз максаттарына жетиши керек – сот адилеттигин акыйкат жана өз убагында чечүү, анда өз убагында болуучулук мыйзам менен аныкталган ишти кароо жана чечүүгө болгон мөөнөттү кармоону болжолдойт. Буга ылайык, мыйзам менен каралган бардык сот өндүрүшүндөгү мөөнөттөрдүн мааниси соттук коргоого болгон конституциялык укукту жүзөгө ашырууда маанилүү роль ойнойт.

Ушул иштеги жарандык-укуктук мөөнөттөрдүн, жарандардын соттук коргоого болгон укугун ишке ашыруу үчүн сот тарабынан калыбына келтирүү менен тутумдук байланыштагы маанисин карап, бардык мөөнөттөрдүн аракети (жарандык укуктардын

бар экендиги мөөнөттөрү, чектелүүчү, эскирүүчү, доомат коюу мөөнөттөр, милдеттерди аткаруу мөөнөттөрү ж.б.) алар тарабынан укуктары менен милдеттерин өз убагында ишке ашырууга өбөлгө түзөөрүн, аларга шыктандыруучу таасир берээрин, түзүлүп жаткан (же мурда түзүлгөн) укук мамилелерине аныкталгандык киргизээрин, демек, мындай мамилелердин туруктуулугун бир калыпка салууга жана аны жогорулатууга шарт түзөөрүн белгилей кетүү керек. Жарандык-укуктук мөөнөттөрдүн коомдук-укуктук мааниси, бардык мөөнөттөрдүн аракетинин жыйындысы (тутуму) жалпы жарандык жүгүртүүнүн турукташуусуна шарт түзөт (социалдык жашоонун аныкталган бир тармагындагы коомдук мамилелердин тутуму катары).

Тигил же бул мөөнөттөрдүн юридикалык маңызын туура эмес түшүнүү соттук коргоого болгон укукту негизсиз чектөөгө же жарандык укук мамилелеринин катышуучуларынын жоопкерчилигинин чегин кеңейтүүгө жана башка негативдүү кесепеттерге алып келет, алар жарандык жүгүртүүнүн туруктуулугун бузат, аң-сезимдүүлүктүн жана адилеттүүлүктүн жарандык-укуктук принциптерин жокко чыгарат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

2. Мындай мөөнөттөрдүн бири болуп, доонун эскириши эсептелет, аны калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгү да ушул иште каралып жатат.

Жарандык укук теориясында доонун эскириши анын маанилүү институттарынын бири, анткени соттук тартипте бузулган субъективдүү укукту коргоонун убактылуу ченемдерин аныктап турат. Ушуга негизделип, мыйзам чыгаруучу доонун эскириши деп укугу бузулган жактын доосу боюнча укукту коргоо үчүн берилген мөөнөт таанылат деп аныктады (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 211-беренеси). Доонун эскириши институтунун бул аныктамасынын маанисинен алып караганда, жарандык укук мамилелеринин эки түрдүү субъект укугун айырмалай билиши керек – соттук коргоого болгон укук жана соттук коргоого таандык болгон субъективдүү укук. Доонун эскириши институту өзүнүн укуктук жаратылышы боюнча доо өндүрүшү боюнча гана соттук коргоого жайылтылат жана аныкталган бир мөөнөттү көргөзөт, анын убагында адам соттук тартипте өзүнүн жарандык-укуктук мамилелерден келип чыккан субъективдүү укугун коргой алат, ал эми сот мындай коргоону берүүгө милдеттүү. Ушуну менен бирге, доонун эскирүү мөөнөтүнүн бүткөндүгү субъективдүү укуктун өзүнүн аракетин токтотпойт, бул укукту соттук тартипте коргоого мүмкүн эместигин көргөзөт.

Белгилей кетүү керек, доонун эскириши соттук коргоого болгон укукту чектебейт, аны үчүн аныкталган бир чектерди орнотот, ал жарандык жүгүртүүнүн катышуучуларына карата туруктуулукту камсыз кылуу үчүн зарыл.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдери укуктун негизинде гана кабыл алынгандыктан, укук теориясына кайрылуу менен («Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-берененин 1-бөлүгү), доонун эскириши менен чектелүүчү мөөнөттөрүнүн ортосундагы айырмачылыктарга өзгөчө көңүл буруу керек, анткени Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдеринде мындай айырмачылык жасалбайт.

Доонун эскиришинин мөөнөтүнүн укуктук жаратылышынын татаал жана комплекстүү мүнөзүнө карабай, доонун эскиришинин мөөнөтү процессуалдык мөөнөт болуп эсептелбейт жана материалдык укук ченемдери менен жөнгө салынат. Доонун эскиришинин мөөнөтү менен чектелүүчү мөөнөттөрүнүн ортосундагы олуттуу айырмачылык, чектелүүчү мөөнөтүнүн бүткөндүгү укукту жоюуда турат, ал эми доонун эскиришинин мөөнөтүнө эрежелер колдонулат, ага ылайык адам, мыйзам менен каралган доонун эскирүү мөөнөтү

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

бүткөндөн кийин да өз укугун ишке ашырат. Жарандык укукта чектелүүчү мөөнөтү субъективдүү жарандык укуктардын чектерин орноткон жана адамдарга аларды ишке ашыруу үчүн орнотулган бир так убакыт чегин орноткон мөөнөт катары каралат, болбосо ал аткарылбай же тиешелүү түрдө аткарылбаган убакта токтотуу коркунучу бар. Чектелүүчү мөөнөттөрүнүн субъективдүү укуктарга (милдеттерге) таасир өтүүчү өзгөчө механизмдери бар. Алардын бүткөндүгү менен субъективдүү укуктар аны ишке ашырууга же аны мажбурлап ишке ашыруунун мүмкүн эместигине байланыштуу эмес, мыйзам иштеп жаткан убакта чектеп тургандыгы менен, анын чегинде эреже катары токтолот.

4. Доонун эскиришинин мааниси адамдын соттук коргоого болгон укугун кыянаттык менен пайдаланууга жол бербөөдө көрүнөт, ошондуктан доонун эскиришинин мөөнөтүнүн өтүп кетишин текшерүү соттун өзү тарабынан гана жүргүзүлөт жана сот гана мөөнөттүн өтүү себебин жана аларды жүйөөлүү деп эсептесе, мөөнөттөрдү калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгүн аныктайт.

Албетте, сот доонун эскирүү мөөнөттөрүн өткөрүп жиберүү себептеринин негиздүүлүгүн аныктоодо кандайдыр бир критерийлерге таянышы үчүн, мыйзам чыгаруучу аларды орнотушу керек, бирок, аны менен бирге, ал соттун көз карандысыздыгын камсыз кылууда конституциялык баа-

луулуктардын, киргизилген чектөөлөрдүн өлчөмдөшүн сактоонун жана жарандардын укуктары менен эркиндиктерин ишке ашыруу механизмдеринин укуктук аныкталгандыгын камсыз кылуунун ортосундагы балансты эске алышы керек.

Аны менен бирге, талашылып жаткан ченемди карап чыгып, конкреттүү субъекттер үчүн доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө тыюу салууну киргизүү менен, киргизилген чектөөлөрдүн өлчөмдөш принцибин бузуп жатат, анткени аны киргизүүнүн максаты – аны турукташтыруу максатында жарандык-укуктук мамилелерди тартипке салуу – Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө орнотулган максаттарга ылайык келбей калат. Талашылып жаткан ченем, сотко доонун эскирүү мөөнөтүнүн өткөрүп кетишинин себебин текшерүү мүмкүндүгүн бербөө менен соттун көз карандысыздыгын камсыз кылуу принциптерин бузат, анткени сотко кайрылуу субъекттери болуп, талашылып жаткан ченемдин маңызы боюнча ылайыксыз субъекттер саналат. Аягында, юридикалык жактар, ишкердик ишмердүүлүктү жүргүзгөн жарандар үчүн да ар кандай режимдерди орноткон мыйзам чыгаруучунун мамилесинин өзү, алар тараптан соттук коргоону ишке ашыруу учурунда бул мамилелерге ачык эместикти жаратат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен кепилденген жаран-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Ч.А. Айдарбекованын
өзгөчө пикири

дардын укуктарын жана эркиндиктерин бузууга алып келет.

Буга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы өзүнүн чечиминде мыйзам чыгаруучуга, бул укуктук маселени жөнгө салууда конкреттүү багыттарды бериши керек, анткени мыйзам чыгаруучу жогоруда аталган конституциялык баалуулуктардын балансын кармашы керек.

Ошентип, жарандык укук мамилелеринин бардык субъекттерине алардын соттук коргоого болгон укуктарын ишке ашырышы үчүн бирдей укуктук режим берүү маанилүү болуп саналат; сот өзүнүн дискрециясынын алкагында себептердин негиздүүлүк критерийлерин аныктап жана доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүү үчүн мүмкүнчүлүк бериши керек, алар жарандар жана юридикалык жактар үчүн ар кандай болушу керек. Жарандар үчүн орнотулган себептердин негиздүүлүк критерийлери (катуу оору, жардамга муктаж абал) ооруп калган өкүлүн алмаштырууга мүмкүнчүлүгү бар юридикалык жактар үчүн колдонулбайт. Андан сырткары, негиздүү себептердин жабык тизмеси соттун дискрециясын чектеп турат жана жаран өзүнүн түшүнбөй калганы үчүн же анын укугун ишке ашырууга жолтоо болуп жаткан башка себептер менен доонун эскирүү мөөнөтүн өткөрүп жибергени айкын болуп турган кезде да,

мөөнөтүн калыбына келтирүүгө укук бербейт.

Ушуну менен бирге, бул маселени кароодо соттун доонун эскирүү мөөнөтүн калыбына келтирүүгө болгон ашыкча кароосуна жол бербөө да маанилүү болуп эсептелет, анткени доонун эскирүү институтунун максатынын маңызынан четтеп кетпөө керек, бул жарандык-укуктук жүгүртүүнүн туруксуздугуна жана биздин жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин укуктук аныкталбагандыгына алып келиши мүмкүн.

Судья Ч.А. Айдарбекова

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

№ 03-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

жарандар Павел Николаевич Евсеевдин жана Наурызхан Батырханович Душенбековдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун, 335-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиевдин, судьялар – К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы М.Ж. Азарованын,

кайрылуучу тараптар – Павел Николаевич Евсеев, Наурызхан Батырханович Душенбековдун;

жоопкер-тараптын өкүлү – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү Чынгызбек Муртазакулович Бердимуратовдун;

башка жактар – ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошеванын, ишеним каттын негизинде аракеттенген Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү Азизбек Шарипович Шукурбековдун, Кыргыз Республикасынын Адвокатуранынын өкүлү Чолпонбек Ажикулович Айтбаевдин катышуулары менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9, 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37, 42-беренелерин жетекчиликке алып, ачык соттук отурумда, эгерде соттолуучу Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары болгондо жана сотко келүүдөн баш тарткан учурларда соттолуучунун катышуусуз ишти соттук териштирүүгө жол берүүнү караган, ошондой эле биринчи инстанциядагы соттун өкүмүнө даттануулар жана сунуштар өкүм чыгарылгандан тартып он сутканын ичинде, ал эми камакта кармалган соттолгон адам тарабынан – ага өкүмдүн көчүрмөсү тапшырылган күндөн тартып ошол эле мөөнөттө берээрин аныктаган Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

2-бөлүгүнүн 1-пунктунун, 335-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуугун текшерүү жөнүндө ишти карады.

Ишти кароого П.Н. Евсеевдин жана Н.Б. Душенбековдун өтүнүчү себеп болду.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту, 335-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу ишти кароого негиз болду.

Ишти сот жыйналышына даярдоону жүргүзгөн судья-баяндамачы Ч.А. Айдарбекованын маалыматын угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 25-январында жарандар П.Н. Евсеевдин жана Н.Б. Душенбековдун Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту, 335-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө, 27-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучулар, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1 жана 2-пунктарынын жоболору сот тарабынан жазык ишин сыртынан кароо процедураларында жана мүмкүнчүлүктөрдө олуттуу айырмачылыктар бар деп эсептешет. Соттолуучу мамлекеттин чектеринен тышкары болгондо, ал өзүнүн турган жери боюнча кодулоого туш болот, анткени ушул себеп менен гана ал жазык иштин соттук кароосу жөнүндө билдирүү албай жана соттук отурумга чакыртыла албайт. Ушуга байланыштуу, кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейт.

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Мындан сырткары, кайрылуучу тарап, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту менен каралгандай, соттолуучуга коюлган айыптоолор жана ага каршы жүргүзүлүп жаткан соттук териштирүү тууралуу билдирбөөдөн улам, соттолуучуда сот адилеттигинен баш тартуу жана конституциялык укуктарынан ыктыярдуу баш тартуу болбойт. Айыптоочу тарап, соттолуучу сотко чакырылганы жана ага бул тууралуу белгилүү экендиги жөнүндө талашсыз далилдери болушу керек, анткени Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 2-пунктуна ылайык, адамдын күнөөлүү экенине карата ар кандай шектенүү айыпталуучунун пайдасына чечмеленет. Бирок, талашылып жаткан ченем, Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары жүргөн адамды сотко чакыруудан баш тартууга мүмкүндүккө жол берүү менен, сотко келбегенден баш тартуусуна анын күнөөлүү экенине шектенүүнү, мындай соттолуучунун пайдасына талкуулабастан, тескерисинче аны күнөөлүү деп табат, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Кайрылуучу субъекттери Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 335-беренесинин 1-бөлүгүн да талашка коюуда, алардын пикири боюнча, камакта кармалган жана кармалбаган соттолуучулардын ортосундагы соттун өкүмүн апелляциялык даттануу мүмкүндүгүнө болгон бирдей эмес мамиле жана процессуалдык укуктардагы мындай айырмачылык акыркылар үчүн кодулоочу болуп саналат, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 3-бөлүгүнүн 2-пунктунун 2-абзацына карама-каршы келет.

Мындан сырткары, кайрылуучу тарап, эгер, сыртынан соттук териштирүү учурларындагыдай, өкүмдү жарыялоо соттолуучу жок убакта жүргүзүлсө, анда соттолуучунун ишин андан жогору турган инстанциядагы соттун кароосуна кайталап кароого берүүчү укугу бузулат, анткени мындай соттолуучу үчүн апелляциялык даттануунун мөөнөтү өкүмдү жарыялаган учурдан тартып өтө баштайт, бул учурда соттолуучунун позициясы менен тааныш эмес жактоочу тарабынан апелляциялык даттанууга берүү кырдаалды оңдобостон, тескерисинче, бузулууну дагы тереңдетет. Мындай жактоочу адамдын сыртынан, соттолуучунун көз карашын билбей туруп аракет кылууга аргасыз, бул көп учурда ап-

№ 03-Р

пеляциялык инстанцияда ишти формалдык кароого алып келет, ошону менен соттолуучунун өзүнүн көз карашын баалоо менен жогору турган сот тарабынан ишти кайталап кароого болгон укугунан ажыратат. Бирок Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу эч чектелүүгө тийиш эмес.

Ушуга байланыштуу, кайрылуучу тарап Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктун, 335-беренесинин 1-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 25-январындагы аныктамасы менен, кайрылуучу тараптын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын колдоп жана аларды канааттандырууну суранды.

Жоопкер тараптын өкүлү Ч.М. Бердимуратов кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок, ал Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган учурлардын ар биринде соттолуучу өзүнүн ыктыярдуу эрки менен сот адилеттигинен баш тартат жана ошонусу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана жазык-процесстик мыйзамдар тарабынан кепилденген укуктардан ыктыярдуу, биринчи кезекте мыйзам тарабынан берилген каражаттар жана ыкмалар менен өзүн жеке коргоодон баш тартат деп көрсөттү.

Сырттан өндүрүш убагында адам бардык процесстик укуктардын бардыгын колдоно албайт, бирок кандайдыр бир деңгээлде өз укуктарын жактоочу же башка, ага мыйзам чыгаруучу тарабынан берилген компенсатордук механизмдердин жардамы менен өз укуктарын ишке ашырышы мүмкүн.

Конституциялуугу талашылып жаткан Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктунун ченеми соттолуучунун жактоочусу менен ага берилген укуктарды, процессуалдык милдеттерди жана ишке ашырууну аткарууга жолтоо болбойт, ошонусу менен турган жери боюнча кандайдыр бир кодулоочу белгилерди камтыбайт.

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

Ошондой эле, жоопкер тараптын өкүлү Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 335-беренесинин 1-бөлүгү боюнча белгилегендей, кайрылуучу тараптын жүйөлөрү негизделбеген болуп саналат, жана өкүмгө аппеляциялык даттануу укугу соттолгонго, акталганга, жана алардын мыйзамдуу өкүлдөрүнө, прокурорго, жактоочуга, жабырлануучуга жана анын өкүлүнө таандык экенин көргөзгөн. Өкүм сыртынан чыгарылган адам анын көчүрмөсүн өзүнүн жактоочусу аркылуу, же болбосо өзү жеке каалаган убакта алууга укуктуу, ал эми аппеляциялык даттануунун мөөнөтү өтүп кеткен учурда, соттолуучу аны кассациялык тартипте даттанууга укуктуу. Ошентип, сыртынан соттолуучу адамдын, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктунда бекитилген жогору турган сотто иштин кайра каралышына болгон укугу эч нерсе менен чектелген эмес.

Сыртынан соттук териштирүүдө ал тарабынан чакырылган жактоочу катышууга укуктуу. Жактоочу да соттолуучунун макулдугу же анын тапшырмасы менен анын мыйзамдуу өкүлдөрү тарабынан чакырылышы мүмкүн. Сотто жактоочунун катышуусу ар бирине квалификациялык жардам берүү жөнүндө конституциялык жобону ишке ашырууга болгон кепилдиктердин бири болуп саналат. Ошондуктан, кайрылуучу тараптын, жактоочулардын коюлган айыптоо боюнча соттолуучунун позициясы жөнүндө маалыматы жоктугу жана ушул себептен келип чыгуучу кыйынчылыктары жөнүндө келтирген жүйөлөрүн негизи жок деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү Ж.С. Бокшова, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктундагы ченем соттолуучунун укугун басмырлабайт деп эсептейт, анткени «баш тартуу» деген сөз, соттолуучу соттук териштирүү жөнүндө билдирилгендигин, бирок бул учурда соттук териштирүүгө катышуудан качып жана баш тартып жаткандыгын түшүндүрөт.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 335-беренесинин 1-бөлүгү боюнча, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү дагы, бул ченем соттолуучунун укугун басмырлабайт деп белгилейт, тескерисинче да, камакта кармалган адамга тең укуктуулуктун кошумча кепилдигин берет, анткени ага соттун өкүмүнүн көчүрмөсүн бергенге чейин соттун өкүмү менен таанышууга чыныгы мүмкүнчүлүгү болбойт. Анын пикири боюнча, мый-

№ 03-Р

зам чыгаруучу бул ченемди туура киргизген, анткени камакта кармалган адамда башка бөгөт коюу чарасы көргөзүлгөн адамга салыштырмалуу мүмкүнчүлүктөрү чектелүү болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү А.Ш. Шукурбеков, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуугун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасын тарабынан жаран В.Н. Остриковдун кайрылуусуна байланыштуу, жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын жоболоруна ылайык, кайрадан Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароосунун предмети боло албай тургандыгын түшүндүрдү. Аны менен бирге, ал Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту боюнча, эгер тергөө органдары тарабынан соттолуучунун турган жерин жана анын сот адилеттигинен атайылап качпай тургандыгын жана сотко келүүсүн камсыздоого мүмкүн эместигин тастыктоочу документтер берилгенден кийин гана учурда сот тарабынан жөнөтүүгө жана кароого тийиш деп белгиледи.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 335-беренесинин 1-бөлүгү боюнча, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын өкүлү, бул ченем соттолуучунун жогору турган сот тарабынан ишти кайра кароого болгон укугун бузбайт деп эсептейт, анткени соттолуучу сыртынан каалаган убакта өз жактоочусу аркылуу да, өзү жеке көчүрмөсүн алууга укуктуу, ал эми апелляциялык даттануу мөөнөтү өтүп кеткен учурда болсо, соттолуучу аны кассациялык тартипте даттанууга укуктуу.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын ойлорун угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

№ 03-Р

Ошентип, ушул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту, 335-беренесинин 1-бөлүгү эсептелет:

«259-статья. Соттолуучунун соттук териштирүүгө катышуусу

(2) Соттолуучунун катышуусуз соттук териштирүүгө төмөнкүдөй учурларда жол берилет, эгерде:

1) соттолуучу Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары болгондо жана сотко келүүдөн баш тартканда.

335-статья. Өкүмдөргө даттануунун мөөнөттөрү

(1) Биринчи инстанциядагы соттун өкүмүнө даттануулар жана сунуштар өкүм чыгарылгандан тартып, он сутканын ичинде, ал эми камакта кармалган соттолгон адам тарабынан – ага өкүмдүн көчүрмөсү тапшырылган күндөн тартып ошол эле мөөнөттө берилиши мүмкүн.»

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодекси мыйзамдарда бекитилген тартипке ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Мыйзам чыгаруу жыйыны тарабынан кабыл алынган, «Эркин тоо» газетасында 1999-жылдын 21-июлунда №59-60-61-62 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей, эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынышы мүмкүн эмес; соттолгон ар бир адам ишин мыйзамга ылайык жогору турган сотто кайра каратууга укуктуу (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацы, 3-бөлүгү, 27-беренесинин 1-бөлүгү).

Кодулобоонун конституциялык принциби негизделбеген мүнөзгө ээ ар кандай кайрылууларга тыюу салууну болжолдойт, ал инсандын укуктук статусунун ар кандай элементтеринин тармагындагы аныкталган белгилер боюнча ишке ашырылат. Бул принцип бир гана укуктарды жана эркиндиктерди ишке ашырууга жайылтылбастан, милдеттенмелерге, жоопкерчиликти жүзөгө ашырууга, укуктар эркиндиктердин юридикалык кепилдиктерине жайылтылат.

№ 03-Р

Укук субъекттеринин укуктарындагы жана милдеттериндеги айырмачылыктарга алып келген бардык укуктук жөнгө салууларды дифференциациялоо мыйзам чыгаруучу тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын, анын ичинде келип чыккан теңчилик принциптеринин талаптарын кармоо менен ишке ашырылышы керек, анын негизинде эгер объективдүү акталган болсо, негизделип, конституциялык маанилүү максаттарды көздөсө анда айырмачылыктарга жол берилет, ал эми буга жетүү үчүн колдонулган укуктук каражаттар аларга өлчөмдөш болот. Укуктар менен эркиндиктерди ишке ашыруу учурунда кодулоонун бардык таризинен коргоого кепилдик берген теңчиликтин конституциялык принцибин кармоо, башкалардан тышкары, бир эле категорияга кирген адамдардын укуктарындагы айырмачылыктарды киргизүү дегенди түшүндүрөт, аларда объективдүү жана акыл-эстүүлүк актануу жок.

Теңчилик принциби бир гана Кыргыз Республикасынын Конституциясы тарабынан таанылган укуктар менен эркиндиктерге гана эмес, ал аларга байланышкан, мыйзамдын негизинде алынган башка укуктарга да жайылтылат.

Жогоруда аталган сот адилеттигин жүргүзүү учурунда сот тарабынан колдонулган кодулоо жана теңчиликтин конституциялык принциптери жарандардын адилеттик сотко жана алардын адилет чечим чыгарылышына болгон жеткиликтүү кепилдиктерди камсыз кылуу үчүн олуттуу мааниге ээ, ал жарандардын мамлекетке жана мыйзамга болгон ишеним принцибин колдоого тең.

3. Сот адилеттигинин элементтеринин бири болуп, соттук адилеттик териштирүү саналат, аны өткөрүү тартиби мыйзам менен аныкталат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык мыйзамда каралган учурдан тышкары, жазык же башка иштерди соттордо сырттан териштирүүгө жол берилбейт (99-берененин 2-бөлүгү). 2014-жылдын 21-февралындагы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын №15Р Чечиминде белгиленгендей, ушул конституциялык жобонун маанисинен келип чыккандай, жалпы эреже боюнча сот териштирүүсү соттолуучунун милдеттүү катышуусу менен өткөрүлүшү керек, ал коюлган айыптан коргонууга мүмкүндүк алат. Соттук териштирүүгө соттолуучунун катышуусу жазык сот ишинин принциптерин жүргүзүүнү толугу менен камсыз кылат жана акыйкат сот териштирүүгө жана жазык ишин

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

кыска мөөнөттө кароого зарыл кепилдик болот. Аны менен бирге, Конституциянын 99-беренесинин 2-бөлүгү мыйзам чыгарууга жазык ишти сырттан кароого тыюу салууну жок кылуу зарылдыгы жөнүндө маселени чечүүгө ыйгарым берген, мындай тыюу салуулардын бири катары, мыйзам чыгаруучу соттолуучунун Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары болгон жана сотко келүүдөн баш тарткан учурун белгилеген. Бул учурда айыпталуучунун коргоого болгон укугунун кепилдиги катары жана талаш-тартышынын принцибине ылайык, мындай соттук териштирүүгө жактоочунун сөзсүз катышуусу милдеттүү болуп саналат.

Жалпысынан, соттолуучу жок кезде ишти териштирүүнүн процессуалдык дайындалышы кылмыштардан жабырлануучу адамдардын укугун жана мыйзамдуу эркиндиктерин коргоого жана кайтарууга, алардын сот адилеттигине жана кылмыш аркылуу келтирилген зыяндын ордун толтурууну камсыз кылууга мамлекеттин милдети катары аныкталган. Ушуга ылайык, сыртынан соттук териштирүү, соттон качып жүргөн же жазык ишин кароого болгон жоопкерчиликтен атайылап качып жаткан адам үчүн жазык жоопкерчилигинен шексиздиги принцибин ишке ашыруу болуп саналат.

Жогоруда келтирилген жагдайлар соттолуучу жок кезде ишти териштирүүнүн регламенттешкен мыйзамдуу тартибинин максаттуулугу тууралуу корутунду чыгарууга мүмкүндүк берет жана ошону менен аны мыйзамда так регламенттелген учурларда гана ишке ашыруу зарылдыгын тааныйт.

Бирок, кайрылуучу тарап, Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1 жана 2-пунктарында каралган соттолуучуга билдирүүнүн ар кандай мамилелери, соттолуучуларга кодулоону жаратат жана Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары жүргөн адамдар үчүн бирдей эмес шарттарды коёт деп эсептейт. Ушуга байланыштуу Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пунктун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы соттолуучуларга билдирүү маселеси мыйзамдын башка жазык-процесстик ченемдери менен жөнгө салынат деп жана талашы-

№ 03-Р

лып жаткан ченемдин укуктук жөнгө салуу чегинен чыгып кетээрин белгилейт.

Аны менен бирге, соттолуучуга билдирүү өз маңызы боюнча соттук териштирүү өткөрүлө турган күнү, убактысы жана орду жөнүндө билдирүү боюнча конкреттүү тапшырманы камтыйт. Сот адилеттигинен атайылап качып жүргөн факты такталган учурда, Кыргыз Республикасынын чектеринен тышкары жүргөн соттолуучуга кабар жиберүү маселеси формалдык мүнөзгө ээ жана Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө карма-каршы келет деп таануу үчүн негиз боло албайт, анткени соттолуучу өзүнүн каалоосу боюнча ыктыярдуу түрдө Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана жазык-процесстик мыйзамдар менен кепилденген укуктарды ишке ашыруудан баш тартып жатат.

4. Кыргыз Республикасынын Конституциясы жазык сот өндүрүшүнө карата атайын ар бир соттолуучуга, өкүмдү жогору турган сотто, мыйзамда каралган тартипте кайра кароо укугун кепилдик берген (27-берененин 1-бөлүгү). Ушул учурда бул укук бардык соттолуучуларга, анын ичинде сыртынан соттоо тартибинде соттолгондорго да жайылтылат.

Жогору турган сотко айыптоочу өкүмдү даттануу укугу эч кандай чектөөгө жатпайт жана соттук коргоого болгон укук менен тутумдуу байланышта турат, ал Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык абсолюттук мүнөзгө ээ (40-берене, 20-берененин 5-бөлүгүнүн 8-пункту).

Бул учурда, иштин жогору турган сот тарабынан кайра кароого болгон укукту ишке ашыруу убактылуу алкактар менен чектелип калышы мүмкүн, бул өзүнөн өзү соттук коргоого болгон укукту чектөө болуп саналбайт жана кабыл алынган соттук актылардын туруктуулугун жана түзүлгөн укук мамилелерде укуктук аныкталгандыкты сактоо максатына ээ.

Талашылып жаткан Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 335-беренесинин 1-пунктунун ченеми, биринчи инстанциядагы соттун өкүмүнө даттануулар жана сунуштар өкүм чыгарылгандан тартып, он сутканын ичинде, ал эми камакта кармалган соттолгон адам тарабынан – ага өкүмдүн көчүрмөсү тапшырылган

№ 03-Р

күндөн тартып ошол эле мөөнөттө берилээрин карайт жана алардын пикири боюнча эгер биринчи инстанциядагы сот катачылык кетирсе, соттолуучунун ишинин жогору турган сот тарабынан кайра кайталап кароого болгон укугунун мөөнөтүн аныктоо максатына ээ.

Мыйзам чыгаруучунун өкүмдү аппеляциялык даттанууга берген мөөнөтүнүн башталышынын ар кандай болушун, камакта болгон адамдар үчүн да, башка бөгөт коюу чаралары башкалар үчүн да соттолуучулардын ар кандай укуктук абалдары менен шартталган.

Камакка алуу баарынан катуу бөгөт коюу чарасы болуп эсептелет, анткени ал адамдын эркин жүрүү эркиндигинен ажыроо менен, атайын мекеменин эрежелерине баш ийүү менен жана бир катар чектөөлөрдүн киргизилиши менен коштолгон. Андан сырткары, камакта болгон соттолуучулар көп учурда өздөрүнүн жактоочуларынын убакыттан көз карандылыгына дуушар, анткени алар камакта болгондордун мыйзамдуу укуктарын коргоого багытталган процессуалдык документтерди түзүүдө аларга укуктук жардам көргөзүүсү керек. Буга байланыштуу, камакта болгон адамдар үчүн жана башка бөгөт коюу чарасынын башка түрлөрү көрүлгөн адамдар үчүн айыптоочу өкүмдү аппеляциялык даттанууга берген убакыттын эсептелип башталышындагы мыйзамдык айырма – теңчилик принцибин кармоо менен объективдүү жана акыл-эстүүлүк актоону эске алуу менен киргизилген, анткени камакта болгон соттолуучу жазык сот өндүрүшүнүн башка катышуучуларына караганда өзүнүн камакта болгону үчүн бирдей эмес шартта болот.

Андан сырткары, жазык-процесстик мыйзам менен сотко өкүмдүн көчүрмөсүн соттолуучуга же акталуучуга, жактоочуга жана айыптоочуга өкүм жарыяланган күндөн тартып үч күндөн кеч эмес мөөнөттө тапшырууну камсыз кылуу милдети аныкталган, бул жогору турган сотко өкүмдү мыйзам менен аныкталган мөөнөттө даттанууну каалаган соттолуучулар үчүн кошумча кепилдик болуп саналат.

Жазык-процесстик мыйзам, даттанууну же сунуш берүүнү мөөнөтү жүйөлүү себептен улам өткөрүлүп жиберилген учурда, өкүм чыгарган сотко өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч билдире алышарын караган (Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 336-беренеси). Бул учурда даттануу үчүн мөөнөттүн өтүп кетишинин жүйөлүү себеби болуп,

№ 03-Р

адам үчүн даттануу же сунушту мыйзам менен бекитилген мөөнөттө жеке сотко келүү же почта аркылуу жиберүү жолу менен берүү мүмкүнчүлүгүн объективдүү жокко чыгарган себептер таанылат.

Мындан сырткары, жаңы коммуникациялык технологиялардын өнүгүүсүнүн күчү менен, жактоочулар жана алар жактап жаткан адамдар өз ара оперативдүү маалымат алмашуу мүмкүнчүлүктөрү бар, бул сыртынан соттолгон соттолуучуларга алардын ишинин жогору турган сот тарабынан кайра кайталап кароого болгон укугун ишке ашырууга тоскоолдук кылбайт.

Буга ылайык, талашылып жаткан ченем, сыртынан соттолуп жаткан адамдар үчүн бирдей укуктар менен мүмкүнчүлүктөрдү берүү маселелерин жөнгө салган жазык – процесстик мыйзамдын башка ченемдери менен тутумдуу байланышта колдонулуу менен, бардыгынын мыйзам жана сот алдында кодулоо жана бирдей конституциялык принциптерин бузган жок, ошондой эле соттолуучунун ишинин жогору турган сот тарабынан анын ишин кайра кайталап кароого болгон укугун бузбайт (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацы, 3-бөлүгү, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пункту, 27-беренесинин 1-бөлүгү).

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51, 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 26-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

Кыргыз Республикасынын Жазык-процесстик кодексинин 259-беренесинин 335-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-абзацына, 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 27-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп табылсын.

2016-жылдын
11-майы
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 03-Р

2. Чечим акыркы, даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга жатат.

4. Чечим Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басмаларында, Конституциялык палатанын атайын сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысына» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

№ 04-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

жаран Т. И. Иманкуловдун кайрылуусуна байланыштуу «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунунун, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 10, 30, 31-беренелеринин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонованын курамында, сот жыйналышынын катчысы М.Ж. Азарованын катчылыгы менен,

кайрылуучу тарап – Тимур Иманкулович Иманкулов жана анын ишеним катынын негизинде аракеттенген өкүлү Токтайым Джумаковна Уметалиеванын;

жоопкер тараптын өкүлдөрү – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын ишеним каттын негизинде көздөгөн Света Садыковна Болджурованын, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним катынын негизинде аракеттенген өкүлү Айгерим Иманбековна Жумалиеванын;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө Мамлекеттик кызматынын ишеним катынын негизинде аракеттенген өкүлдөрү Нурлан Мокушевич Байбосуновдун, Талант Сейитмуратович Калыковдун, жарандык укук жаатындагы адис – Азамат Рахимбердиевич Салиевдин катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9 жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунунун, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн, 10, 30, 31-беренелеринин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш ачык соттук отурумда каралып чыкты.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Жаран Т.И. Иманкуловдун өтүнүчү ишти кароого себеп болду.

Арыздануучу тараптан конституциялуугу талашылып жаткан «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын ченемдеринин Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга дайындаган судья-баяндамачы Э.Т. Мамыровдун маалыматын, тараптардын жана башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, көрсөтүлгөн материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

2016-жылдын 18-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына жаран Т.И. Иманкуловдун «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-беренесин, 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, 5-беренесинин 1-4-бөлүктөрүн, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 28, 30, 31-беренелерин конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын преамбуласына, 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 3-беренесинин 2-бөлүгүнө, 4-беренесинин 2-бөлүгүнө, 5-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 6-беренесинин 1, 2, 5-бөлүктөрүнө, 12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 13-беренесинин 3-бөлүгүнө, 16, 17-беренелерине, 20-беренесинин 1-3-бөлүктөрүнө, 25-беренесинин 1-бөлүгүнө, 26-беренесинин 1-бөлүгүнө, 35, 39-беренелерине, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 42, 55-беренелерине карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген кайрылуудан келип чыккандай, арыздануучунун пикири боюнча Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилик аманатын камсыздандыруу боюнча жалпыга тиешелүү милдетти орнотуу менен (административдик-укуктук чара көрүү коркунучу бар жана бул милдеттенме аткарылбаган учурда автотранспорт каражаттарын пайдаланууга тыюу салынган учурда да) менчик ээлеринин өз мүлкүнө ээлик кылуу, пайдалануу жана колдонуу, анын ичинде ишкерчилик жана мыйзамда тыюу салынбаган башка экономикалык ишмерлик боюнча да укуктарды чектеп келет, ал эми мындай чек-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

төө адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгарган же кемсинткен мыйзамдарды чыгаруу мүмкүн эмес деген конституциялык принципти бузуу болуп саналат дейт.

Т.И. Иманкулов бул Мыйзамды кабыл алууга негиздер жок болуучу, анкени кооптуулуктун артыкча булагы катары автотранспорт каражаты тарабынан келтирилген зыяндын ордун толтуруу жөнүндө талаштар кошумча Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин зыяндын ордун толтуруу жөнүндө жалпы ченемдери (1007, 1011-беренелери) менен жөнгө салынат. Ушуга байланыштуу, Мыйзамдын талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин ченемдерине ылайык келбейт, асыресе, келишимдин эркиндигин орноткон 382-беренесине жана жеке камсыздандыруунун өз ыктыярдуулук принцибин даңазалаган 926-беренесине ылайык келбейт.

Арыздануучунун пикири боюнча, Кыргыз Республикасынын аймагында жарандык жоопкерчилик жагында камсыздандыруу боюнча милдеттенмесин аткарган автотранспорт каражаттарынын ээлерине тыюу салуу жана аталган унаа каражаттарын каттоого тыюу салуу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 25-беренесинин 1-бөлүгүндө кепилдикке алынган ар бир адамдын эркин жүрүүгө, убактылуу турган жана жашай турган жерин тандоо укугун бузуу болуп саналат.

«Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында өз мүлкүнө ээлик кылууга, аны пайдаланууга жана колдонууга белгиленген ченемдеринде автотранспорт каражатына ээ болуу укугу пайда болгон учурдан тарта 5 жумушчу күн ичинде (менчикке алганда, анын ичинде автотранспорт каражатын ишеним каттын негизинде сатуу укугу менен алганда же башка мыйзамдуу негиздерде оперативдик башкарууга алган учурларда) жарандык жоопкерчиликти камсыздандыруу боюнча милдеттердин таңууланышында жана белгиленген Мыйзамга (10-берененин 2-бөлүгүнө) ылайык жарандык-укуктук жоопкерчиликти камсыздандырууну андан ары дайыма камсыз кылып турууда конституциялык укуктун бузулушу байкалып турат.

Арыздануучу аталган Мыйзамдын 1-беренесинин 12-пунктунда, 19-беренесинин 4-бөлүгүндө, 21-беренесинин 2-бөлүгүндө так камсыздандыруу суммаларын бекитүү автотранспорт каражаттарынын

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

ээлери камсыздандыруу учуруна туш келгенде аларга зыяндын ордун толугу менен толтурууга аталган Мыйзамдын беренелери кепил болуп бере албайт жана мыйзам чыгаруучунун камсыздандыруу тарифтерин белгилөө ыйгарым укуктарын Өкмөткө (21-берененин 1-бөлүгү) өткөрүп бергени камсыздандыруу тарифтеринин экономикалык жактан негизсиз өлчөмдөрүнө алып келди, ал натыйжада автотранспорт каражаттарынын ээлеринин – жарандардын абалын начарлатып жиберди дейт. Аталган жобо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык адамдын жоопкерчилигин белгилеген же оорлоткон мыйзам өткөн мезгилге карата колдонулбайт. Жасалган учурга карата укук бузуу деп таанылбаган иш-аракети үчүн эч ким жоопкерчилик тартпашы керек. Эгер укук бузуу жасалгандан кийин, ал укук бузуу үчүн жоопкерчилик жоюлган же жумшартылган болсо, анда жаңы мыйзам колдонулат.

Кайрылуунун субъекти «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында ар бир автотранспорт жарандык жоопкерчилик боюнча камсыздандыруу боюнча милдеттенме алууну белгилейт, ал эми менчик ээсине ошол эле учурда бир нече автотранспорт каражатын пайдаланууга жол бербей жаткандыгында да жогоруда аталган Мыйзамдын конституциялуу эмес жери бар дейт.

Арыздануучу, мыйзам чыгаруучу милдеттүү камсыздандыруу келишиминин шарттарын аныктоо критерийлерин бекитпей, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн карамагына таштаганы, келишимдин көлөмүн жана мазмунун ой келди түшүндүрүү мүмкүнчүлүгүн берген, ал эми бул жагдай, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн актында жарандын укуктары менен эркиндиктерине чек коюлуу менен чагылдырылып, бул жагы адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектеген мыйзамга караштуу ченемдик укуктук актылардын кабыл алынышын тыюу салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацына карама-каршы келет деп эсептейт. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесине ылайык автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилигинин мил-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

деттүү камсыздандыруу келишимин өзү билип аныктоосу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 39-беренесине, 40-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келет.

Т.И. Иманкуловдун пикири боюнча, «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунда автотранспортту камсыздандыруучулар үчүн базарда артыкча шарт түзүп берүүсү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет, анткени мамлекет жана анын органдары коомдун кайсы бир бөлүгүнө гана кызмат кылбастан, бүткүл коомго кызмат кылышы керек дейт.

Арыздануучу, кошумча түйшүктү жана укуктар менен эркиндиктерге чектөө белгилеген талашылып жаткан Мыйзам жабыр тарткандын абалын жеңилдетпейт жана колдонуудагы жарандык мыйзамдарга салыштырмалуу коюлган максатка жетишүүнү жеңилдетпейт, бул жагында Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 5-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык жаңы милдеттенмелерди же кош жоопкерчиликти белгилеген мыйзамдын же ченемдик укуктук актынын өткөн мезгилге карата күчү жок деп белгилейт. Менчик ээсинин укуктарынын көрсөтүлгөн түйшүктөрү жана чектөөлөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган максаттарга толук деңгээлде жооп бербейт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 2-беренесинин 1-бөлүгүндө мыйзам чыгаруучу кепилдикке алган укуктар менен эркиндиктерди кемсинтүүгө болгон тыюу салууну бузуп турат.

Т.И. Иманкулов белгилегендей, талашылып жаткан Мыйзамдын ченемдеринде Камсыздандыруучулардын коомдук бирикмеси туурасында да укуктук так эместик бар, асыресе, 7-беренеде, 8-берененин 2-бөлүгүндө, 17-берененин 1 жана 7-пункттарында көрүнүп турат. Арыздануучунун айтымында, талашылып жаткан Мыйзамды аткаруу үчүн кабыл алынуучу ченемдик-укуктук актыларда милдеттүү камсыздандыруу иши менен алектенүүгө лицензия алуу шарты катары Камсыздандыруучулардын коомдук бирикмесинде милдеттүү мүчөлүк талабы пайда болуп калат. Ал эми мындай талап адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери, бардыгынын

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

мыйзам алдында теңдиги, жарандардын жана коомдук бирикмелердин ыктыярдуу жана эркин биригүүсү маселесинин тартибин жөнгө салган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 2-бөлүгүнө, 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 35-беренесине карама-каршы келип калат.

Андан тышкары, арыздануучунун кыялында автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу концепциясы Конституциянын негизине – күнөөсүздүк презумпциясына карама-каршы келет дейт. Андан тышкары, автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу менчик укугун (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 23-беренесинин 2-бөлүгү), келишимдин эркиндигин (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 383-беренеси), ишкерчилик жана башка экономикалык ишмерлик эркиндигин (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренеси, 13-беренесинин 3-бөлүгү, 42-беренеси) чектөө болуп саналат.

Баяндалгандын негизинде кайрылуучу тарап «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын көрсөтүлгөн ченемдерин Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таанууну сурайт.

2016-жылдын 27-апрелиндеги судьялар коллегиясынын аныктамасы менен бул өтүнүч «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүн, 10, 30, 31-беренелерин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 2-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерүү бөлүгүндө сот өндүрүшүнө кабыл алынган. Аталган Мыйзамдын талашылып жаткан 2-беренесинин, 5-беренесинин 3, 4-бөлүктөрүнүн, 6, 7, 11, 12, 13, 20, 21, 28-беренелеринин ченемдеринин конституциялуу эместигинин тийиштүү укуктук негиздемеси болбогондуктан, судьялар коллегиясы тарабынан кайрылуунун бул бөлүгүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылган.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап жана анын өкүлү өз талаптарын колдоп, аларды канааттандырууну сурашты.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Жоопкер тараптын өкүлдөрү С.С. Болджурова жана А.И. Жумалиева кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок жана «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан ченемдери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдерине карамакаршы келбейт деп эсептешет.

Ошентип, С.С. Болджурованын айтымында, мыйзам чыгаруучу зыян келиши мүмкүн болгон жактын пайдасына жарандык жоопкерчилик аманатын автотранспорт каражаттарынын ээлерине камсыздандыруу милдетин киргизүү менен зыян келтирген жактын материалдык абалына карабастан, бардык учурларда жабыр тарткан жакка келтирген зыяндын ордун толтурууну мыйзамдар белгилеген чектерде камсыз кылат, бул Кыргыз Республикасы тарабынан социалдык укуктук мамлекет катары иш-милдеттеринин бири, ушуну менен ал адамдын татыктуу жашоосун жана эркин өнүгүүсүн камсыз кылган шарттарды жаратууга багытталган, мындай багыттагы иш-милдеттер болбосо жабыр тарткандардын укуктарын коргоо механизмин толук деңгээлде камсыз кылуу кыйын болот эле, анткени замандын ыргагына жараша автотранспорт каражаттарынын сандык жана сапаттык өнүгүүсү алардын коомдук кооптуулугун арттырып келатат.

Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу процессинде пайда болуучу укуктук жөнгө салуу мамилелеринин багытын аныктоо учурунда теңдиктин конституциялык принцибине жана анын тыгыз байланышта болгон адилеттүүлүктүн конституциялык принцибине карай жабыр тарткандардын укуктарын коргоонун атайын укуктук кепилдиктерин кароо керек, алар автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчиликтин камсыздандыруунун укуктук табиятына жана максаттарына, ошондой эле тийиштүү укуктук мамилелердин мүнөзүнө ылайык болуусу керек.

Демек, «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен жарандык жоопкерчилик аманатын милдеттүү камсыздоо институтун киргизүү жана анын бардык автотранспорт каражаттарынын ээлеринин ар бир автотранспорт каражатына жайылтуу, ошондой эле ушул Мыйзамдын 5-бе-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

ренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүндө автотранспорт каражаттарынын ээлерине өзүнүн жарандык жоопкерчилик аманатын милдеттүү камсыздандыруу жана мындай милдеттенмени аткармаган автотранспорт каражаттарынын ээлерине Кыргыз Республикасынын аймагында автотранспорт каражатын пайдалануу мүмкүн эместиги Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт.

Менчик укугунун мазмунун иреттеп, менчикке ээлик кылууга байланыштуу кошумча милдеттер менен түйшүктөрдү жүктөө аркылуу башка жактардын саламаттыгын, укуктар менен мыйзамдуу кызыкчылыктарынын корголушун камсыз кылып, мыйзам чыгаруучу тарабынан менчик ээлеринин пайдалануусундагы объектинин тегеректегилер үчүн артыкбаш кооптуу өзгөчө мүнөздөмөлөрү да эске алынган. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1007-беренесине ылайык тегеректегилер үчүн артыкбаш кооптуулук менен байланыштуу ишмерлиги бар юридикалык жактар жана жарандар, асыресе, автотранспорт каражатын пайдалануу менен байланышкан болсо, алар кооптуулуктун булагы келтирген зыяндын ордун толтуруп берүүгө милдеттүү, ал эми мындай зыян эбегейсиз күчтөрдүн же жабыр тарткандын арамдыгынын натыйжасында келтиргенин далилдеп бере алган болсо, анда юридикалык жактар жана жарандар мындай келтирилген зыяндын ордун толтуруп берүүдөн баш тартат. Ал эми, аталган Кодексте автотранспорт каражаттарынын ээлерине артыкча жоопкерчиликти бекитүү жабыр тарткандарга келтирилген зыяндын ордун толтуруп берүүнүн кепилдиги болуп бере албайт.

Мыйзамда автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилик аманатын милдеттүү камсыздандыруусун белгилөө адамдын өмүрү жана саламаттыгы, анын мүлкүн сактоо сыяктуу коомдун баардыгы үчүн ажырагыс конституция тарабынынан бекирилген өзгөчө маанилүү талаптар менен шартталган (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү, 47-беренесинин 1-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним каттын негизинде аракеттенген өкүлү, А.И. Жумалиева автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандырууну киргизүү тараптар үчүн мүлк кызыкчылыктарынын натыйжалуу корголушун, ал автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу боюн-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

ча камсыздандыруу сый акылардын негизинде түзүлгөн каражаттар эсебинен камсыздандыруу төлөмдөр аркылуу түзүүгө жардам берет, ошентип жабыр тарткандарга келтирилген зыяндын ордун толтуруп берүүнү камсыз кылат деп белгилеп кетти.

Камсыздандыруунун жаңы тутуму жолдордогу чырды чечүү үчүн зарыл болгон шарттарды түзөт, натыйжада автотранспорт каражаттарынын ээлеринде жол кырсыгы натыйжасында жарандык милдеттүү камсыздандыруусу бар автотранспорт ээси башка жарандарга зыяндын ордун толугу менен же жарымдатып ордун тургузуп берем деген ишеним пайда болот.

Милдеттүү автотранспорт камсыздандыруусу жол кырсыгы натыйжасында үчүнчү жактардын мүмкүнчүлүгү болгон учурда да жол кырсыгынын катышуучусуна зыяндын ордун толтуруп берүүнүн кепили болуп берет.

Каралып жаткан иш боюнча башка жак катары катышкан Н.М. Байбосунов – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансы рыногун жөнгө салуу жана ага көзөмөл жүргүзүүнүн Мамлекеттик кызматынын өкүлү мындай деп түшүндүрмө берди:

Кыргыз Республикасы эгемендикке ээ болгондон тарта өлкө жол жүрүү коопсуздугун жана жол кырсыгынын натыйжасында жабыр тарткандардын укуктары менен кызыкчылыктарын корголушун камсыз кылуу жагында кандайдыр ийгиликтерге жетише алган жок. Арыздануучу шилтеме кылган Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде каралган учурдагы коргоонун бул укуктук механизмдери жабыр тарткандардын кызыкчылыктарын толук деңгээлде камсыз кылбайт.

Ушуга байланыштуу, автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу институтун киргизүүнүн өзөгү бардык мыйзамдуу автотранспорт каражаттарынын ээлерине жарандык жоопкерчилик аманатына туш келген учурда жагымсыз кесепеттерди бөлүштүрүүдө турат, өзөгүндө болсо, жабыр тарткандын өмүрүнө, саламаттыгына же мүлкүнө келтирилген зыяндын ордун толтуруунун кепилдиги сыяктуу милдеттүү камсыздандыруунун мындай принцибин эске алуу менен зыяндын ордун толтуруу боюнча жабыр тарткандардын укуктарын коргоо деңгээлин көтөрүүгө багытталган.

«Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Республикасынын Мыйзамы менен автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилик аманатын милдеттүү камсыздандыруусун бекитүү бүткүл коом үчүн маанилүү болгон адамдын өмүрү жана саламаттыгы менен анын мүлкүн коргоо сыяктуу ажыратылгыс байгерликтерди Конституцияда бекитилген өзгөчө коргоо талабы менен шартталган.

Башка жак катары катышкан жана жарандык укук жаатында адис болгон А.Р. Салиев жазуу жүзүндө мындай түшүндүрмө берген.

Мамлекет жарандарды жана уюмдарды социалдык жактан орчундуу кесепеттерге алып келүүчү белгилүү бир аманаттарды камсыздандырууга акысы бар, автотранспорт ээлеринин жарандык жоопкерчилигин камсыздандыруусу да ушундай жагдайлардын бири, анткени көп сандаган адамдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарынын бузулушуна алып келиши мүмкүн. Ал эми бул жерде коом тарабынан тийиштүү ыйгарым укуктары ыйгарылган бийликтин институту катары мамлекеттин жөнгө салуу, коргоо жана алдын алуу ролу тууралуу кеп болуп жатат.

Камсыздандыруу ишмерлиги, асыресе, автотранспорт каражаттарына ээлик кылган жактарга жарандык жоопкерчилигин камсыздандыруу камсыздандыруучу – камсыздандырылуучу ортосундагы жөнөкөй ыктыярдуу келишим мамилелер алкагынан чыгып турат. Автотранспорт каражатына ээлик кылуучу адам, демек башкаруу объектине мүнөздүү өзгөчөлүгүнө жараша аны башкаруучу автотранспорт каражатынын ээси жана жол кырсыгы болгон учурда аны башкаруучу менен эч кандай укуктук мамилеси жок башка жактын мүлктүк же мүлктүк эмес кызыкчылыктарына зыян келтириши мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин беренелеринин ченемдери жол кырсыгынын натыйжасында жабыр тарткандардын укугун калыбына келтирүүдө жогорулатылган ишенимдүүлүккө ээ болгон аманаттарды камсыздандыруудан айырмаланып, жол кырсыгы болгон учурда жарандардын укугун толук деңгээлде коргой албайт. Бул жагдайды алып караганда, зыяндын ордун толтуруу жөн гана жарандык-укуктук мамилелерден, автотранспорт каражаттардын көптүгүн эске алганда, мамлекеттин социалдык көйгөйүнө айланууда. Мына ошон үчүн, дүйнө жүзүндөгү көптөгөн мамлекеттер бул көйгөйдү чечүүнүн жолу катары милдеттүү камсыздандыруу тутумун кабыл алышкан.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Бардык автотранспорт каражаттар ээлерине камсыздандыруунун жайылтылган талаптары милдеттүү камсыздандыруунун зарыл болгон белгиси. Талашылып жаткан Мыйзамдын көптөгөн беренелеринде «милдеттүүлүк жана жалпыга бирдей» деген сөздөр көп жеринде жолугат. Ченемдик-укуктук актынын укуругун кеңири адамдар чөйрөсүнө жайылтуу чыныгы акыркы чара, юриспруденция тармагында коомдук кызыкчылыктарды коргоо болуп саналат. Мындай учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесине шилтеме жасалгандын өзү учурга ылайык, себеби дал ушул берене жарандардын укуктары менен эркиндиктерин чектөөнүн өзөктүү критерийлерин аныктап берген. Бул сыяктуу чектөөлөр кийинки учурларда сакталат: биринчиден, улуттук коопсуздукту коргоо, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын жана адебин, башка жактардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максаттарына тең чамалаш болгондо, экинчиден, укуктар менен эркиндиктерди чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган даражадан ашык болушу мүмкүн эмес. «Өзүнүн жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу боюнча ушул Мыйзамда белгиленген милдетти аткарбаган ээлик кылуучулардын автотранспорт каражаттарын пайдаланууга тыюу салынат» деп ченемдеринин биринде (Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүндө) айтылганы менен Мыйзам автотранспорт ээсинин жеке эркиндигине шек келтирген жок. Мыйзамдын бул ченеми жүрүү укугун чектөө катары саналышы мүмкүн эмес. Себеби бул жерде адамдын жүрүү эркиндигине эмес, автотранспортту пайдаланууга чектөө коюлуп жатат, ошондуктан бул ченемди жеке эркиндикти чектөө катары кароо мүмкүн эмес (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 25-беренеси).

Мыйзамда эки максат аныкталган – бул жабыр тарткандардын жана пайда көрүүчүлөрдүн мүлктүк укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын, ошондой эле өзүнүн жоопкерчилигин камсыздандырган автотранспорт каражаттарынын ээлеринин мүлктүк кызыкчылыктарын коргоо. Ошентип, Мыйзам күчүнө кириши үчүн максат катары жол кырсыгынан жабыр тартчу тарапты (пайда көрүүчүнү) жана мындай жол кырсыгына туш боло турган мүлктүк жоопкерчиликти тартчу автотранспорт каражатынын ээсин экинчи тарап деп, укуктук мамилелердин эки катышуучусунун кызыкчылыктарын аныктайт.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

Аталган Мыйзам менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 1-бөлүгүн мүмкүн болуучу бузуу жагын эске алганда, А.Р. Салиев мындай дейт, Мыйзам менчик объектисине ээлик кылууга, аны колдонууга тыюу салбайт, аны пайдаланууга гана чек коёт. Бул чектөө коомдук кызыкчылыктарды коргоо максатында жарандын айрым укуктарын чектөөчү мыйзамдарды кабыл алуу мүмкүндүгүн караган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесине ылайык келет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү, 10, 30, 31-беренелери саналат.

«3-берене. Милдеттүү камсыздандыруунун максаттары жана принциптери

2. Милдеттүү камсыздандыруунун негизги принциптери болуп төмөнкүлөр саналат:

2) ушул Мыйзамда белгиленген чектөөлөрдү эске алуу менен автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин камсыздандыруунун жалпыга бирдейлиги жана милдеттүүлүгү;

5-берене. Жарандык-укуктук жоопкерчилиги милдеттүү камсыздандырылууга жаткан жактар

1. Кыргыз Республикасынын аймагында пайдаланылган бардык транспорт каражаттарынын ээлерине милдеттүү камсыздандыруу боюнча милдеттүүлүк жайылтылат.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

2. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык каттоодон өткөн автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилиги жана башка мамлекеттерде катталган автотранспорт каражаттары милдеттүү түрдө камсыздандырылууга жатат.

10-берене. Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин милдеттүү камсыздандыруу боюнча милдеттери

1. Автотранспорт каражаттарынын ээлери автотранспорт каражаттарын пайдаланууда жабырлануучунун өмүрүнө, ден соолугуна же мүлкүнө зыян келтирүүнүн натыйжасында пайда болушу мүмкүн болгон өзүнүн жарандык-укуктук жоопкерчилигинин тобокелдигин өз эсебинен камсыздандыруучу катары камсыздандырууга милдеттүү.

2. Автотранспорт каражатынын ээси автотранспорт каражатына ээлик кылуу укугу пайда болгондон кийин (аны менчикке сатып алса, анын ичинде автотранспорт каражатын менчиктен ажыратуу укугун берген ишеним кат алса, чарба жүргүзүү үчүн же ыкчам пайдаланып турууга же болбосо башка мыйзамдык негизде алса) 5 жумуш күндүн ичинде өзүнүн жарандык-укуктук жоопкерчилигин камсыз кылууга жана андан кийин ушул Мыйзамга ылайык жарандык-укуктук жоопкерчиликти туруктуу камсыздандырууга милдеттүү.

30-берене. Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин милдеттүү камсыздандыруу боюнча милдетти аткаруусун контролдоо

1. Өзүнүн жарандык жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу боюнча ушул Мыйзамда белгиленген милдетти аткарбаган ээлик кылуучулардын автотранспорт каражаттарын Кыргыз Республикасынын аймагында пайдаланууга тыюу салынат.

2. Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин милдеттүү камсыздандыруу келишимин түзүү боюнча милдетти аткаруусун контролдоо Кыргыз Республикасынын Өкмөтү аныктаган тартипте жүзөгө ашырылат.

31-берене. Милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын бузгандыгы үчүн жоопкерчилик

Ушул Мыйзамды бузган, ошондой эле камсыздандыруу окуясын атайылап жасоого жана камсыздандырып ордун толтурууну мыйзамсыз алууга багытталган укукка каршы башка аракеттерди жасаган күнөөлүү адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган жоопкерчиликти тартат.»

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

«Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинде 2015-жылдын 7-августунда № 72–73-санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана күчүндөгү мыйзам болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесине ылайык Кыргыз Республикасында менчиктин ар кандай түрлөрү таанылат жана жеке, мамлекеттик, муниципалдык жана башка менчик түрлөрүнүн тең укуктуу корголушуна кепилдик берилет. Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесине ылайык ар ким өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугуна ээ. Кыргыз Республикасынын Конституциясы менчик ээлеринин өз укуктарын ишке ашыруунун чектери жана тартиби, аларды коргоонун кепилдиктери мыйзам менен аныкталат деп белгилейт (12-берененин 6-бөлүгү).

Кыргыз Республикасынын Конституциясы аныктаган чектерде менчик укугу менчик ээсинин мүлкүнө ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугун ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн гана эмес, ага таандык мүлктү кароо түйшүгүн да божомолдойт.

Менчик объектисинин сапаттуу өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен башка жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын камсыз кылуу зарылдыгы менчик ээсинин эркиндигин белгилүү бир чектерге бекитүүнү болжойт жана мындай чектөөлөрдү анын мазмунунан бөлүп кароо мүмкүн эмес. Менчик укугунун чектөөлөрү анын мазмунун ажыратылгыс элементи болуп саналат, алар менчик укугунун мазмунунан айрым ыйгарым укуктарды жокко чыгарбастан, менчик ээсинин субъективдүү укугун жүзөгө ашырууда мүмкүнчүлүктөрүн куушураат.

Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучу менен менчик мамилелерин укуктук жөнгө салуунун алкагында киргизип жаткан менчик укугуна болгон чектөөлөр Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө көрсөтүлгөн максаттарга ылайык келүүсү керек.

3. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде аталган конституциялык ченемдерди ишке ашыруу үчүн, менчик укугу – бул өзүнө тиешелүү мүлккө өзү каалагандай ээлик кылууга, аны пай-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

даланууга жана тескөөгө субъекттин мыйзам актылары тарабынан таанылуучу жана корголуучу укуктары деп каралган, ошондой эле менчик ээсине таандык мүлктү күтүү маселелери регламенттештирилген (222-берененин 1, 5-бөлүктөрү). Демек, менчик ээси мыйзамга ылайык өзүнүн мүлккө болгон чарбалык үстөмдүгүнөн келип чыккан мүлккө ээлик кылуунун пайдасын гана көрбөстөн, ошол эле убакта өзүнүн менчик буюмдарын күтүү милдетин да алат. Мында мүлктү күтүү түйшүгү ага ээлик кылууга байланышкан чыгымдарды көтөрүү зарылдыгы түрүндө да, субъектти мындай мүлккө карата тигил же бул аракеттерди жасоого мажбурлоо түрүндө да болушу мүмкүн.

Мүлктү күтүү түйшүгүнүн конкреттүү өзгөчөлүктөрү биринчи кезекте тиешелүү милдеттердин субъектисинен эмес, пайдалануусу айлана-чөйрөдөгүлөр үчүн артыкча кооптуулук менен байланышкан менчиктеги мүлктүн түрү жана мүнөзүнөн көз каранды.

Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу, башка жактардын саламаттыгын, укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарынын корголушун камсыз кылууда, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде айлана-чөйрөдөгүлөр үчүн артыкча коркунуч жаратуучу ишмердүүлүк менен келтирилген зыян үчүн жоопкерчиликти караган (1007-берене). Аталган кодексин бул беренесине ылайык иши айлана-чөйрөдөгүлөр үчүн өтө коркунуч келтирүү менен байланышкан (транспорт каражаттарын, механизмдерди, электроэнергиясын, жарылгыч заттарды, катуу таасир берүүчү ууларды ж.б. колдонуу; курулуш жана аны менен байланышкан башка иштерди жүргүзүү) юридикалык жактар жана граждандар, эгерде зыян келтирүү жеңе алгыс күчтүн же жабыр тартуучунун кыңыр оюнун кесепетинен келип чыккандыгы далилденбесе, өтө коркунучтун булагы болуп саналгандар зыяндын ордун толтурууга милдеттүү. Бирок, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде өтө коркунучтун булагы болуп саналган автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жоопкерчилигин бекитүүнүн өзү жабыр тарткандарга зыяндын ордун толтуруу маселесин толугу менен чечкен жок.

4. Камсыздандыруу коомдук мамилелердин ар кандай субъектилеринин мүлктүк кызыкчылыктарын коргой ала турган институт болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси ыктыярдуу камсыздандыруу менен катар мүлктүк камсыздандыруунун бир формасы катары милдеттүү камсыздандырууну да караштырат, анда

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

камсыздандыруучуга башка адамдардын өмүрүн, ден соолугун же мүлкүн камсыздандыруу милдети же өзүнүн эсебинен же болбосо таламдаш жактардын эсебинен башка адамдардын алдындагы граждандык жоопкерчилиги жүктөлгөн (921-берене). Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясы берген ыйгарым укуктардын алкагында жарандардын жана уюмдардын укуктарынын кепилдигин камсыз кылуу сыпатында тиешелүү жактарды аларда болгон тобокелдерди камсыздандырууга милдеттендирген мыйзамдарды кабыл алат. Мындайлардын катарына, автотранспорт каражаттарын пайдаланууда жарандык жоопкерчилиги пайда болуу тобокелдиги да кирет, аны камсыздандыруу милдети «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында каралган. Мындай камсыздандыруу мыйзамдарда жаңылык эмес, анткени таламдаш Мыйзамды кабыл алууга чейин автотранспорт каражаттарынын ээлери өзүнүн жоопкерчилигин ыктыярдуу түрдө камсыздандыра алышчу. Мыйзам менен камсыздандыруунун бул түрү болгону милдеттүүлөрдүн катарына гана киргизилди, себеби Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде өтө коркунучтун булагы каражаттар, анын ичинде автотранспорт каражаттарынын ээлерин жабыр тарткан тарапка зыяндын ордун толтурууга милдеттендирген ченемдердин (1007-берене) болушу жабыр тарткан тарапка мындай ордун толтуруунун кепилдиги болуп бере албайт. Бул акылга сыя турган жагдай, анткени зыянкечтин зыяндын ордун толтуруу үчүн зарыл болгон каражаты жана мүлкү болбой калышы мүмкүн же зыянкеч зыяндын ордун толтуруудан качышы мүмкүн.

Мындай укук талашылып жаткан Мыйзам менен камсыздандыруучу тарабынан жабырлануучуга камсыздандырууну төлөп берүү милдетин бекитүү жолу менен кепилденет же адам жол-транспорт кырсыгы болгон жерден качып кеткенде жана табылбаганда, ошондой эле камсыздандыруучу мажбурланып жоюлганда кепилдик төлөмдөр фондунун каражаттарынан төлөнөт. Анын үстүнө камсыздандыруу төлөмдөрү зыянкечтин материалдык абалынан көз карандысыз жана ошону менен жабырлануучулардын укуктарын коргоо боюнча өзгөчө механизмди түзөт.

Автотранспорт каражаттарынын бардык мыйзамдуу ээлерине жарандык жоопкерчиликтин кесепеттүү тобокелдигин бөлүштүрүү автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчили-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

гинин милдеттүү камсыздандыруу институтунун мазмуну ушунда, мында жабыр тарткандардын өмүрүнө, саламаттыгына же мүлкүнө келтирилген зыяндын ордун толтуруу кепилдиги катары милдеттүү камсыздандыруунун мындай принцибин эске алуу менен, «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы белгилеген чектерде жабыр тарткандардын зыяндын ордун толтурулушуна укуктарынын коргоо деңгээлин көтөрүүгө багытталган (3-берененин 2-бөлүгүнүн 1-пункту). Ошону менен бирге, аталган Мыйзамдын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунда автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчиликтин жалпы жана милдеттүү камсыздандыруу принциби Мыйзамда белгиленген чектөөлөрдү эске алуу менен киргизилүүдө.

Арыздануучу адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин бузуп жаткан «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында көрсөтүлгөн принципти жана андан келип чыккан 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүндө, 10-беренесинде каралган ченемдердин конституциялуулугун текшерүү жөнүндө маселе коюуда.

Белгиленген Мыйзамдын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктунда каралган автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин камсыздандыруунун жалпы жана милдеттүүлүк принциби жогоруда каралган зыяндын ордун толтуруу кепилдиги принцибинин туундусу болуп саналат. Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин камсыздандыруунун жалпы жана милдеттүүлүк принцибин киргизмейин жабыр тартканга зыяндын ордун толтуруп берүү мүмкүн эмес. Жалпы деген сөз материалдык, социалдык жана башка Мыйзамда белгиленген чектөөлөрдү эске алуу менен абалына карабастан, бардык автотранспорт каражаттарынын ээлерине жарандык жоопкерчиликти камсыздандыруунун милдетин жайылтуу деп саналат.

Өзүнүн жоопкерчилигин камсыздандыруу милдетин орнотуу менчик ээсинин мүлкүнө ээлик кылууга жана аны тескөөгө укугун чектөө болуп саналбайт. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 222-беренесине ылайык менчик ээси мыйзамдарга каршы келбеген жана башка жактардын мыйзам менен корголуучу укукта-

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

ры менен кызыкчылыктарын бузбаган бардык аракеттерди мүлкүнө карата жасоого укуктуу. Ушундан улам, коомдук мамилелердин бардык катышуучуларына алардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо механизмдерин ишке ашыруу үчүн менчик ээсине менчикти күтүү укуктарына чектөөлөр коюлууда.

Жогоруда белгиленгендей, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерине улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын жана адебин, башка жактардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максаттарында Конституция жана мыйзамдар чектөө коюшу мүмкүн. Мында, киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек (Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү).

Таламдаш Мыйзамда автотранспорт каражаттарын иштетүүдө жол кырсыгынын натыйжасында жабыр тарткандарга жана (же) пайда табуучуларга келтирген зыяндын ордун толтурууга болгон укуктары менен кызыкчылыктарын коргоо, ошондой эле өз жоопкерчилигин камсыздандырган автотранспорт каражаттарынын ээлеринин мүлктүк кызыкчылыктарын коргоо болуп саналат (3-беренесинин 1-бөлүгү). Мыйзам чыгаруучу, автотранспорт каражаттарынын ээлерине өзүнүн жарандык жоопкерчилигин камсыздандыруу милдетин зыян келиши мүмкүн болгон жактардын пайдасына жүктөө менен, зыянкечтин материалдык абалына карабастан, кайсы гана учурда болбосун жабыр тарткан тарапка зыяндын ордун толтуруу мүмкүндүгүн камсыз кылуу менен социалдык мамлекеттин иш-милдеттеринин бирин ишке ашырат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясында бекитилген адамдын өмүрү жана саламаттыгы, анын мүлкүнүн корголушу сыяктуу бүткүл коом үчүн маанилүү ажыратылгыс баалуулуктарды өзгөчө коргоо талабы автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык жоопкерчилик тобокелдигинин жалпы жана милдеттүүлүгүн «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен шарттайт, бул жагдай жарандардын конституциялык укуктарын өлчөмсүз чектөө катары карылышы мүмкүн эмес.

Арыздануучу «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын жогоруда аталган

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

ченемдеринин конституциялуулугун талашып жатып, келишим эркиндигин жана жеке камсыздандыруунун ыктыярдуулук принцибин орноткон Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 382 жана 926-беренелерин далил катары келтирет.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 926-беренесине ылайык милдеттүү камсыздандыруу мүлктүк камсыздандыруунун формаларынын бири, мында мыйзам камсыздандыруучуга өзүнүн же башка кызыкдар тараптын эсебинен башка жактардын алдында өмүрдү, саламаттыкты же мүлктү же болбосо өзүнүн жарандык жоопкерчилигин камсыздандырууну жүктөйт, бул Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 382-беренесинин эрежесине ылайык келет, ага ылайык Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде, башка мыйзамда же ыктыярдуу түрдө кабыл алынган милдеттенмеде каралган учурлардан тышкары келишим түзүүгө мажбур кылууга жол берилбейт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси жарандык жоопкерчилик аманатын милдеттүү камсыздандыруусун киргизүү мүмкүндүгүнө тыюу салган жери жок. Көрсөтүлгөн Кодекс келишимдин эбегейсиз эркиндигине жол бербейт жана келишимдин эркиндиги келишим мамилелеринин катышуучуларынын милдеттенмелери менен байланыштуу болуп, андай келишим мамилелерде укук тараптардын милдеттенмелери менен эриш-аркак болот.

5. «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 30 жана 31-беренелери Мыйзамдын шартын бузган жактарга карата санкцияларды карайт. Биринчи кезекте, ал өзүнүн жарандык жоопкерчилигин камсыздандырбаган автотранспорт ээлерине унаасын пайдаланууга тыюу салууга байланыштуу. Бул механизм камсыздандыруунун жалпыга бирдей экендигин камсыз кылууга тийиш, мындай каражаттын жоктугу бардык автотранспорт каражаттарынын ээлерине Мыйзамды жайылтууда күчүнүн таасирдүүлүгү жокко чыгарышы мүмкүн.

Экинчи ченем болсо, алдын алуу мүнөзүнө ээ жана аталган Мыйзамды бузууда күнөөлүү жактарга, ошондой эле жарандык жоопкерчилигин камсыздандырып, бирок мыйзамга каршы аракеттер менен камсыздандыруу төлөмүн алууга аракеттенген жактарга да багытталган.

Белгилеп кетчү жагдай, кайсы мыйзам болбосун, анын аткарылуусунун милдеттүүлүгү мажбурлоо ыкмасына негизделет, ал эми

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

мыйзамдардын буйруусун бузуунун аркасынан санкция келип түшөт. Бул жагынан «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы мыйзам чыгаруу техникасына таанымал ыкмаларды колдонууда жана Кыргыз Республикасынын Конституциясында каралган мыйзам алдында тендик талаптарына каршы келбейт (16-берененин 3-бөлүгү).

Көрсөтүлгөн Мыйзамдын 30-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган автотранспорт каражаттарынын ээлеринин менчик укугунун бузулуусунун мүмкүндүгү жагында, Мыйзам менчик объектисине ээлик кылууга, аны тескөөгө тыюу салган жери жок, жөн гана пайдаланылышына чектөө коюуда. Бул чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесине толугу менен шайкеш келет, ага ылайык адамдын өмүрү жана саламаттыгы, анын мүлкүнүн кайтарылышы сыяктуу бүткүл коом үчүн ажыратылгыс маанилүү баалуулуктарды коргоо максаттарында жарандын айрым укуктарын чектеген мыйзамдарды кабыл алууга жол берилет жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынан келип чыгуучу тендик жана адилеттик талаптарына каршы келбейт жана жарандардын конституциялык укуктарын өлчөмсүз чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Автотранспорт каражаттарынын ээлеринин жарандык-укуктук жоопкерчилигин милдеттүү камсыздандыруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 3-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту, 5-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү, 10, 30, 31-беренелери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1-бөлүгүнө, 16-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2016-жылдын
21-сентябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 04-Р

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

№ 05-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

жаран Салтанат Кубандыковна Кубандыкованын кайрылуусуна байланыштуу «Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында,

сот жыйналышынын катчысы С.А. Джалгокпаеванын, жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү М.И. Арзиевдин,

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын ишеним кат боюнча өкүлү К.Дж. Кыдырбаевдин, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жазаларды аткаруу боюнча Мамлекеттик кызматтын ишеним кат боюнча өкүлү А.А. Казыбекованын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9 жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «өзгөчө оор кылмыш жасаган үчүн өмүр бою эркиндигинен ажыратууга соттолгон адамдын он жылы өткөн болсо ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчү кайтарылган учурда, жаңы, эске ала турган жагдайлар жок болуп, кайталап өтүнүч бир жылдан кийин, ал эми башка кылмыштар үчүн соттолгон адамдар үчүн биринчи өтүнүчү кайтарылган учурдан тартып алты айдан кийин өтүнүч киргизилүү мүмкүн» деп караган «Мунапыс берүү жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран С.К. Кубандыкованын өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ыла-

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

йык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы К. Абдиевдин сөзүн угуп жана келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 26-апрелинде жаран С. К. Кубандыкованын «Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 27-беренесинин 2-бөлүгүнө карамакаршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан ченем соттолгон адамдар тарабынан ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчтү кайталап берүү үчүн мөөнөттөрдү аныктоо менен ырайым кылууну суроо укугун чектөөдө.

Арыздануучу өзүнүн өтүнүчүндө ырайым кылуу – бул өлкө Президентинин жеке ыйгарымы, соттолгон адамды жазадан жарым-жартылай же толук бошоткон же болбосо сот тарабынан дайындалган жазаны жеңилдеткен, ошондой эле мурда жазасын тарткандардын соттуулугун алып салуучу жогорку бийлик актысы деп көрсөтүүдө.

Кайрылуунун субъекти коом сот адилеттүүлүгүнүн кынтыксыз эмес экенин түшүнүп турат, ошону үчүн ырайым кылуу институтунун улуу милдети жана мааниси боорукердик, сот адилеттүүлүгүнүн кемчиликтерин жок кылууга багытталгандык жана мүмкүн боло турган соттук каталарды ондоодо турат деп эсептейт.

С. К. Кубандыкова, соттолгон адам ырайым алууга татыктуубу же татыктуу эмеспи деген маселени чечүүдө, иштин жагдай-шарты же соттолгон адамдын ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчүндө келтирилген жүйөлөрү гана эмес, өлкөдөгү абал, коомдук-саясий кырдаал, сот адилеттигинин абалы да мааниге ээ деп ойлойт. Жазык укугунда жагдай-шарттын өзгөргөндүгүнө байланыштуу жазык куугунтугуна алынган адам коомдук-кооптуу болбой калган же болбосо жаңы жагдай-шартта жосун коомдук-кооптуу болбой калган учурда жазык жоопкерчилигинен бошотулушу каралган. Ошону менен коомдук-саясий жагдайдын либералдуурак жагына өзгөрүшү, эгерде өтүнүч-

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

тө жаңы жагдайлар көрсөтүлбөсө да, мурда кайтарылган ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчтү канааттандыруу үчүн шарт түзүшү мүмкүн. Ошентип, арыздануучунун пикири боюнча, жаңы жагдайлар жок болгон учурда ырайым кылуу жөнүндө кайталанып берилген өтүнүчтөрдү кароодон баш тартуу ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч укугун чектөө болуп саналат.

Ушуга байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктуна, 27-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанууну сурайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 7-июнундагы аныктамасы менен жаран С. К. Кубандыкованын өтүнүчү өндүрүшкө кабыл алынган.

Кайрылуучу тарап соттук отурумга келген жок, ишти анын катышуусу болбогон күндө да кароону суранды. Жоопкер-тараптын өкүлү иштин кайрылуучу тараптын катышуусу болбой туруп каралышына каршы болгон жок.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин өкүлү М.И. Арзиев Кыргыз Республикасынын Жазык кодекси жасалган кылмыш үчүн жоопкерчиликтин кайтарылбас принцибине да негизделет деп белгилеп, кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок. Кылмыш жасаган жана сот тарабынан айыптуу деп таанылган адам мыйзамда каралган жазасын тартышы керек.

Жаза жана жазаны аткаруу – жазык жоопкерчилигин ишке ашыруунун негизги методу болуп саналат. Жаза анык максат эмес, ал социалдык адилеттүүлүктү калыбына келтирүү, соттолгон адамдын жүрүм-турумун оңдоо жана жаңы кылмыштардын жасалышын алдын алуу максатында колдонулат.

Ырайым кылуу, соттолгон адамдарга карата гуманизм көрсөтүү акты катары жасалган кылмыштын юридикалык кесепетин жарым-жартылай же толугу менен жокко чыгарууга багытталган. Ошону менен жазык мыйзамы ырайым кылуунун укуктук ыкмаларын чектебейт, ал эми ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч жазанын мүнөзүнө жана чарасына карабастан кароого кабыл алынат.

Ушуга байланыштуу, жоопкер-тараптын өкүлү талашылып жаткан Мыйзамдын ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт жана кайрылуучу тарап келтирген талаптарды канааттандыруудан баш тартууну сурайт.

№ 05-Р

Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын өкүлү К. Дж. Кыдырбаев кайрылуучу тараптын өтүнүчүндө келтирген жүйөлөр менен макул болуп, талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп болжойт. Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Ырайым кылуу маселелер боюнча Катчылык өз ишинде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктун жетекчиликке алат жана соттолгон адамдар ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчүн кайталап берген учурларда талашылып жаткан мыйзам менен бекитилген мезгил алкагынын сакталышын талап кылбайт.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Жазаларды аткаруу мамлекеттик кызматынын өкүлү А. А. Казыбекова талашылып жаткан ченемде ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчтү кайталап берүүнүн шарты жана мөөнөтү белгиленүүдө, бул соттолгон адамдын ырайым кылууну суроо укугун чектөөнү болжобойт жана Кыргыз Республикасынын Конституциясына каршы келиши мүмкүн эмес деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн талкуулап, иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат.

Ошентип, бул иш боюнча Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын кароо предмети болуп «Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 20-беренесинин 1-бөлүгү саналат:

«20-статья. Кайталап өтүнүч берүү

Өзгөчө оор кылмыш үчүн соттолгон адамдын ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчү четке кагылган учурда, көңүл бурууга татыктуу жаңы жагдайлар болбогондо бир жыл, өмүр бою эркиндигинен ажыратууга соттолгонго – он жыл өткөндөн кийин, ал эми башка кылмыштар үчүн соттолгон адамдарга карага – мурдагы өтүнүч четке

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

кагылган күндөн тартып алты ай өткөндөн кийин кайталап өтүнүч берилиши мүмкүн.».

«Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2002-жылдын 14-июнундагы № 101 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинде 2002-жылдын 21-июнунда № 47 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп саналат.

Кыргыз Республикасы адамдын укуктары менен эркиндиктерин жогорку баалуулук деп жарыялап, ар бир соттолгон адамдын ырайым кылууну же жазасын жеңилдетүүнү сурануу укугу эч кандай чектөөгө тийиш эмес деп бекиткен (Конституциянын 16-беренесинин 1-бөлүгү, 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пункту, 27-беренесинин 2-бөлүгү). Ошону менен ырайым кылуу укугу Кыргыз Республикасынын Президентинин жеке ыйгарымына тиешелүү (Конституциянын 64-беренесинин 10-бөлүгүнүн 4-пункту).

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ырайым кылуу жөнүндө ченемдери соттолгон адамдардын ырайым кылууну же жазасын жеңилдетүүнү суроо укугун бекиткен адамдын укуктары жана негизги эркиндиктери жөнүндө Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин Конвенциясынын 7-беренеси менен үндөш турат.

Жогоруда келтирилген конституциялык жоболорду жана эл аралык укуктун ченемдерин ишке ашыруу максатында мыйзам чыгаруучу тарабынан ырайым кылууну колдонуунун тартибин жана шартын аныктоочу «Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы кабыл алынган.

«Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 14-беренесине ылайык ырайым кылуу – бул соттолгон адамды жазадан толук же жарым-жартылай бошотуу же сот дайындаган жазаны кыйла жеңил жазага алмаштыруу. Ырайым кылуу жеке мүнөзгө гана ээ, белгилүү бир жеке адамга карата Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан жана соттун өкүмү мыйзамдуу күчүнө киргенден кийин гана жүзөгө ашырылат.

Кылмыш жасагандыгы үчүн соттолгон адамга ырайым кылуу гуманизм жана боорукердиктин жышааны болуп саналат. Ошону

№ 05-Р

менен ырайым кылуу жазык мыйзамынын ченемин өзгөртпөйт, сот өкүмүн жокко чыгарбайт жана өзгөртпөйт жана соттук каталарды четтетүү каражаты катары каралышы мүмкүн эмес. Бул үчүн ишти апелляциялык тартипте кайра кароонун, соттун өкүмдөрүн кассациялык жана көзөмөл өндүрүштө, ошондой эле жаңы жана жаңыдан ачылган жагдайлар боюнча кайра кароонун жазык-процесстик институттары бар. Ушуга байланыштуу, кайрылуунун субъектисинин ырайым кылуу институту сот адилеттигинин кемчиликтерин жок кылууга жана өкүмдөрдү чыгарууда мүмкүн болуучу соттук каталарды оңдоого багытталган деген жүйөсү негизсиз.

Ырайым кылуу Кыргыз Республикасынын Президентинин ыйгарымы болуп туруп, өзгөчөлүктүн талаптарын сактоо менен ишке ашырылат, ал жазык мыйзамынын окшош беренеси боюнча соттолгон адамдардын көпчүлүгүнүн арасынан өзүнүн абалынын өзгөчөлүгүнө байланыштуу ырайым кылууну өтүнгөн конкреттүү бир адамга колдонулушу мүмкүн болгон учурда белгилүү бир жеке адамга карата колдонулат; маанилүүлүктүн талабы – ырайым кылуу процедурасын козгоо үчүн жетиштүү негиздер болгон учур; негиздүүлүктүн талабы – ырайым кылуу процедурасын демилгелөөчү тийиштүү материалдар жана жагдайлар менен ырасталган учур; гуманизмдин талабы – инсандын приоритеттерин, кызыкчылыктарын жана баалуулуктарын сыйлоо ырайым кылууну колдонуу үчүн негиз болгон учур.

Ырайым кылууну мыйзам менен ченемдик-укуктук жөнгө салуу бул маселенин Кыргыз Республикасы үчүн маанилүү деп аныкталышын күбөлөндүрүп турат, бул жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин маанилүүлүгүн жана мыйзамдарды ушул баалуулуктарды коргоонун негизинде калыптандырууну ырастайт.

Кыргыз Республикасынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктунда, 27-беренесинин 2-бөлүгүндө бекитилген ар бир соттолгон адамдын ырайым кылуу же жазасын жеңилдетүүнү сурануу укугу эч кандай чектелүүгө тийиш эмес. Көрсөтүлгөн жагдай ырайым кылуу суранычын канааттандырууну болжобойт жана соттолгон адам милдеттүү түрдө кечирилиши керек дегенди билдирбейт. Бул жазык укугунун жазанын кайтарылгыстыгы жөнүндө жалпы принцибинен келип чыгат, анын мазмуну социалдык адилеттүүлүктү, жабырлануучунун кылмыштын натыйжасында бузулган укуктары менен кызыкчылыктарын калыбына келтирүүдө турат.

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 75-беренесинин жана «Мунапыс берүүнүн жана ырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 2-глаvasынын жоболору ар бир соттолгон адамдын ырайым кылууну суроо конституциялык укугунун ишке ашырылуусунун жазык-укуктук кепилдиги болуп саналат, алар ырайым кылуу жөнүндө маселенин чечилишине таасир этүүчү бардык жагдайларды эске алуу мүмкүнчүлүгүн караган ырайым кылуу жөнүндө өтүнүктөрдү кароо механизмдин белгилейт.

Ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч менен биринчи ирет кайрылууда мыйзам чыгаруучу билип туруп мындай өтүнүчтү киргизүү мөөнөтүн аныктаган эмес, өтүнүчтү берүүнүн аныкталбаган мөөнөтүн жана аны берүү мүмкүнчүлүгүнүн өзүн да соттолгон адамдардын карамагына калтырган. Ошону менен талашылып жаткан ченемдин мазмунунан алганда, бул жагдай бардык соттолгон адамдарга, анын ичинде өмүр бою эркиндигинен ажыратылган адамдарга да тиешелүү экендигин эске алуу зарыл.

Өтүнүчтү берүүдө мөөнөттү сактоо жөнүндө талап ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч кайталанып тапшырылган учурда гана колдонулат. Ырайым кылуу жөнүндө маселенин укуктук жактан ушул сыяктуу жөнгө салынуусу ырайым кылууну суроонун конституциялык кепилдигинин тике көрүнүшү гана болбостон, жарандарга ырайым кылуу жөнүндө өтүнүчтү бир нече жолу берүү үчүн укуктук негиздерди түзөт.

Көңүл бурууга татыктуу жаңы жагдайлар болгондо ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч менен кайталап кайрылуунун мыйзам менен бекитилген укугу, мындай карылууга мөөнөт белгиленбеген жагдайда, ар бир соттолгон адамдын ырайым кылуу же жазасын жеңилдетүүнү суроо конституциялык укугунун ишке ашырылуусунун кошумча кепилдиги болуп саналат. Ошону менен конкреттүү учурга тиешелүү өзгөчө жагдайлар кайсыл учурда болбосун пайда болуп, ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч менен кайталап кайрылууга негиз болушу мүмкүн.

Мыйзам чыгаруучунун ырайым кылуу боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин конституциялык ыйгарым укуктарын ишке ашыруунун механизмдерин конкреттештирүүсү, ырайым кылуу жөнүндө өтүнүч менен кайталап кайрылуу үчүн мөөнөттөрдү аныктоо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктунда, 27-беренесинин 2-бөлүгүндө ка-

2016-жылдын
18-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 05-Р

ралган соттолгон адамдардын ырайым кылууну суроо укугун чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8, 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

«Мунапыс берүүнүн жана аырайым кылуунун жалпы принциптери жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 20-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 5-бөлүгүнүн 2-пунктуна жана 27-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

4. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
2-ноябры
Бишкек шаары

№ 06-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

жаран Асанбек Камчынын кызыкчылыгын көздөгөн Серж Мкртичевич Манукяндын кайрылуусуна байланыштуу «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүн, 22-беренесинин 1-5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы М.Ж. Азарованын.

– кайрылуучу тарап – жаран Асанбек Камчынын ишеним кат боюнча өкүлү Серж Мкртичевич Манукяндын;

– жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Чынгызбек Муртазакулович Берди-муратовдун,

– башка жактар – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Жылдыз Сейитбековна Бокошованын, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлдөрү Азамат Болотбекович Ногойбаев жана Кабылжан Сабыржанович Мамажановдун катышуусу менен.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9 жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүнүн, 22-беренесинин 1–5-пункттарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран Асанбек Камчынын кызыкчылыгын көздөгөн Серж Мкртичевич Манукяндын өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүнүн, 22-беренесинин 1–5-пункттарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жө-

2016-жылдын
2-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

нүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын сөзүн угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына жаран Асанбек Камчынын кызыкчылыгын көздөгөн Серез Мкртичевич Манукяндын «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүнүн, 22-беренесинин 1-5-пункттарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 24-беренесинин 3-бөлүгүнө, 33-беренесинин 2-бөлүгүнө, 40-беренесинин 3-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Арыздануучу Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин башкармалыгынын башчысынын орун басарынын Бишкек шаарынын Биринчи май райондук сотуна берген Асанбек Камчыны ыкчам-алдын алуучу каттоого коюу жөнүндө өтүнүчү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына кайрылууга себеп болду дейт.

Арыздануучу талашылып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 5-бөлүгүнө ылайык, эгер ыйгарым укуктуу орган жана сот кайсы бир адамга карата милдеттерди жүктөө жөнүндө актыны чыгарууну ниеттенип турса, актыга негиз болгон фактылар менен жагдайларды жашырган болсо, тартылып жаткан адам өзүнүн контрагументтер менен далилдерин келтирүү менен жүйөөлүү, негиздүү жооп бере албай, кийин жагында ал соттук актыга даттана албай калышы мүмкүн дейт. Арыздануучу бул жагдай Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 3-бөлүгүнө, 33-беренесинин 2-бөлүгүнө карама-каршы келет дейт, ага ылайык сот өндүрүшү тараптардын атаандаштыгынын жана тең укуктуулугунун негизинде жүзөгө ашырылат; ар ким мамлекеттик бийлик органдарындагы, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарындагы, мекемелердеги же уюмдардагы өзү жөнүндөгү маалыматтар менен таанышууга укуктуу.

Кайрылуунун субъекти төмөнкүдөй деп белгилейт, талашылып жаткан Мыйзамдын 22-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык сот милдет-

№ 06-Р

тердин түрүн белгилейт, алар болсо Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 46-3-беренесиндеги чаралары менен бирдей экен. Ошону менен бирге, арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 41-беренесинин 1-бөлүгүнө шилтеме жасап, кылмыш жасоодо күнөөлүү деп табылбаган адам, ал күнөөлүү деп табылган сыяктуу эле мамлекеттин атынан соттун өкүмү боюнча колдонулуучу жана соттолгонду укуктарынан жана эркиндиктеринен ажыратууну же чектөөнү билдирген мажбурлоо чарасына туш болууда деп көрсөтүүдө. Анын пикири боюнча, укуктук мамлекетте адам эркиндигин чектөө чарасын алдын алуу чарасы катары колдонуу мүмкүн эмес, ушуга байланыштуу, талашылып жаткан Мыйзамдын 22-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет, ага ылайык соттун өкүмү болгондо же мыйзамда белгиленген негиздер жана тартипте гана адам кармалып, кайтарууга алынышы же эркиндигинен ажыратылышы мүмкүн.

Арыздануучу талашылып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 3, 5-бөлүктөрү, 22-беренесинин 1-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жокко чыгаруучу же кемсинтүүчү мыйзамдар кабыл алынбашын, ошондой эле Конституцияда каралгандан башка максаттарда жана андан ашкан даражада укуктарга жана эркиндиктерге мыйзам чектөө коюлушун караган 20-беренесинин 1 жана 3-бөлүктөрүнө карама-каршы келерин белгилейт.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча, талашылып жаткан мыйзамда ыкчам-алдын алуучу каттоого коюу жөнүндө соттук актыга даттанылуу тартиби каралган эмес, ал эми жаран мындай акт менен макул болбогон учурда, соттук актыга коргонуу чарасын жана андан ары даттануу үчүн ага даттанылуу тартибин жана мөөнөтүн мыйзамдар тарабынан регламенттөө зарыл. Ушуга байланыштуу талашылып жаткан Мыйзамдын 15-беренесинин 5-бөлүгү, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 5-бөлүгүнө карама-каршы келет деп болжойт, ага ылайык сот процессинин катышуучуларынын процесстик укуктары, анын ичинде чечимдерге, өкүмдөргө жана башка соттук актыларга даттануу укугу, ошондой эле аларды жүзөгө ашыруунун тартиби мыйзам менен аныкталат.

Жогоруда баяндалганына байланыштуу, арыздануучу талашылып жаткан ченемдерди конституциялуу эмес деп табууну сурайт.

2016-жылдын
2-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 7-июнундагы аныктамасы менен Жаран Асанбек Камчынын кызыкчылыгын көздөгөн Серж Мкртичевич Манукяндын кайрылуусуна байланыштуу «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгүнүн, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрүн, 22-беренесинин 1–5-пункттарынын Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 24-беренесинин 3-бөлүгүнө, 33-беренесинин 2-бөлүгүнө, 40-беренесинин 3-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө ылайыктуулугун текшерүү жөнүндө иш өндүрүшкө кабыл алынган. Укуктук негиздемеси жок болгондугуна байланыштуу өтүнүчтүн калган бөлүгү кабыл алынган жок.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын тактады да, талашылып жаткан ченемдерди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн ордуна 2-бөлүгүнө ылайыктуулугун текшерүүнү жана талаптарын толугу менен канагаттандырылышын суранды.

Жоопкер-тараптын өкүлү Ч. М. Бердимуратов кайрылуучу тараптын жүйөөлөрү менен макул болгон жок жана талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт да, кайрылуучу тараптын арызындагы талаптарын канагаттандыруудан баш тартууну сурайт.

Талашылып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 3-бөлүгү туурасында Ч.М. Бердимуратов Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4-беренесинин 3-бөлүгүн жүзөгө ашырууда адвокаттардын сотторго катышуусун кепилдеген мыйзамдар кабыл алынган деп эсептейт.

Талашылып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 5-бөлүгү боюнча жоопкер-тараптын өкүлү бул ченемде соттун милдети эмес, соттун укугу белгиленген, мында кайсы бир жак соттун чечими процесстик мыйзамдарда каралган тартипте жогору турган сотко даттанылышы мүмкүн.

Талашылып жаткан 22-берененин 1-бөлүгүнүн 1–5-пункттары туурасында бул ченемдер адамды камакка, кайтарууга алууну же эркиндигинен ажыратууну болжобойт деп Ч.М. Бердимуратов белгилеп кетти. Арыздануучу келтирген Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин ченемдери соттолгон адамдардын укуктары менен эркиндиктерин чектөөнү карайт, ал эми талашылып жат-

№ 06-Р

кан Мыйзамда алдына алуучу чаралары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө адамдын укуктары менен эркиндиктерине коюлууга мүмкүн болгон чектөөлөр колдонулууда. Мында талашылып жаткан Мыйзамдын милдеттеринин бири уюшкан кылмыштуулуктан жеке жана юридикалык жактардын укуктары менен эркиндиктерин, коом менен мамлекеттин коопсуздугун коргоо болуп саналат.

Талашылып жаткан Мыйзамдын 15-беренесинин 5-бөлүгү жана 21-беренесинин 7-бөлүгү жагында жоопкер-тарап жалпы соттук тартип, анын ичинде мындай категориядагы иштер үчүн соттук чечимдерге даттанылуу тартиби Кыргыз Республикасынын Жазык-процесттик кодексинде каралган, ушуга байланыштуу соттор кодексин жана талашылып жаткан Мыйзамдын ченемдерин жетекчиликке алышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин өкүлдөрү талашылып жаткан ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт жана ыкчам-алдын алуучу каттоого коюлган адамдардын мүмкүн болуучу кылмыш аракеттерин алдын алууга багытталган. Алардын пикири боюнча, мында каттоого алуу уюшкан кылмыштуулукка тиешелүү адамдарга карата гана колдонулат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү каралып жаткан иш боюнча пикирин билдирген жок жана бул маселенин чечилишин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын карамагына калтырды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөлөрүн угуп, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн да угуп, иштин материалдын изилдеп чыгып, кийинкидей тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Конституциялык палата кайрылууда козголгон конституциялуулугу күмөндүүлүктү туудурган жагындагы гана ченемдик-укуктук актынын предмети боюнча акты чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын төмөнкүдөй мазмундагы 15-беренесинин 5-бөлүгү,

№ 06-Р

21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрү, 22-беренесинин 1–5-пункттары болуп саналат:

«15-берене. Ыкчам-алдын алуучу каттоого коюу

5. Ыкчам-алдын алуучу каттоого алуу жөнүндө чечим чыгарылган адам ага сот тартибинде даттана алат.

21-берене. Сот тарабынан салынуучу милдеттерди дайындоонун тартиби

3. Сот тарабынан салынуучу милдеттерди дайындоо жөнүндө жүйөлөштүрүлгөн сунуштама сот тарабынан ошол милдеттерди сот аркылуу салуу сунушталган адамдын жана ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамынын катышуусунда каралат.

5. Сот салуучу милдеттерди дайындоо жөнүндө сунуштаманы кароого катышкан адамдар сотко түшүндүрмө берүүгө укуктуу. Сот ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамы берген бардык материалдар менен жарыя кылбай таанышууга укуктуу.

Берилген материалдар жөнүндө маалыматты жарыя кылуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте жоопкерчиликке кириптер кылат.

7. Сот салуучу милдеттер жүктөлгөн адам жана ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамы Кыргыз Республикасынын мыйзамда белгиленген тартипте сот актысына даттанууга укуктуу.

22-берене. Сот тарабынан салынуучу милдеттердин түрлөрү

1. Сот тарабынан салынуучу милдеттерди дайындоо жөнүндө сунуштама алынгандан жана ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамы берген бардык материалдар менен таанышкандан кийин, сот адамга төмөнкү милдеттердин бирин же бир нечесин дайындайт:

1) жашаган жерин ыйгарым укуктуу органдын контролдоочу кызмат адамына билдирмейинче алмаштырбоо;

2) саналган конкреттүү адамдар менен түздөн-түз өзү; башка адамдар аркылуу; техникалык жана башка каражаттардын жардамы менен байланышка чыкпоо;

3) сутканын ага аныктаган убагында жашаган жеринде болуу;

4) сунуштамада көрсөтүлгөн белгилүү жерлерге барбоо;

5) автотранспорт каражаттарды айдабоо.»

«Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 29-майындагы № 82 Мыйзамы «Эркин-Тоо» гезитинин 2013-жылдын 4-июнундагы № 46 санында жарыяланган, мыйзамдарда бекиткен тартипте кабыл алынган,

№ 06-Р

Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик ченемдик-укуктук актылар реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп саналат.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы адам укуктары менен эркиндиктерин эң жогорку баалуулук деп жарыялайт. Алар тикелей колдонулат, мыйзам чыгаруу, аткаруу бийлигинин жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишинин маани-мазмунун аныктап турат. (16-берененин 1-бөлүгү).

Уюшкан кылмыштуулукка каршы укуктук жөнгө салуу аракети жаатында аталган конституциялык принципти ишке ашыруу жеке жана юридикалык жактар, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугун коргоо үчүн тийиштүү укуктук механизмдерди пайдаланууну да, укуктук мажбурлоонун алдын алуучу чараларын колдонууда укуктар менен эркиндиктердин артыкбаш чектелүүсүн болтурбоону да болжойт. Демек, мыйзамда белгиленүүчү чаралардын мүнөзү жана мазмуну конституцияда өзгөчө баалуулуктарды коргоо максаттары менен гана шартталбастан, уюшкан кылмыштуулуктун аракеттеринин кесепеттеринен пайда болгон жагдайларга жараша талаптардын зарылдыгынан келип чыгуусу керек.

Мыйзамда каралган чаралар, бир жагынан, конституциялык өзгөчө баалуулуктардын корголушун алсыратпастан социалдык чындыкка туура келиши керек, экинчи жагынан болсо, мамлекеттик мажбурлоонун колдонулушу артыкбаш болбошу керек. Бул Адам укуктарынын жалпы декларациясынын жоболоруна туура келет, ага ылайык ар ким өз укуктары менен эркиндиктерин иш жүзүнө ашырууда ар бир адам эң оболу башкалардын укуктары менен эркиндиктерин тийиштүү түрдө таанууну жана урматтоону камсыз кылуу жана демократиялык коомдо адеп-ахлактын, коомдук тартиптин жана жалпы бакубаттыктын акыйкат талаптарын канааттандыруу үчүн мыйзам тарабынан белгиленген чектөөлөргө гана дуушарланууга тийиш (29-берененин 2-пункту).

Демек, көптөгөн жана өсүп жаткан криминалдык коркунучтар менен чыңалган азыркы учурда адамдын, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугун камсыз кылуу боюнча маселелерди чечүү үчүн мыйзам чыгаруучу уюшкан кылмыштуулукка каршы укуктук механизмдерди белгилөөгө ыйгарым укуктуу, бул «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын кабыл алуу аркылуу ишке ашырылган.

3. Талашылып жаткан Мыйзамда сот тарабынан салынуучу милдеттерди дайындоо жөнүндө жүйөлөштүрүлгөн сунуштама сот тара-

№ 06-Р

бынан ошол милдеттерди сот аркылуу салуу сунушталган адамдын жана ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамынын катышуусунда каралат (21-берененин 3-бөлүгү).

Арыздануучу талашылып жаткан ченемде процесстин катышуучусу катары адвокаттын эскерилбей калганы, анын кызматын пайдаланууга мүмкүнчүлүк бербей жатат деп эсептейт. Арыздануучунун мындай ырастамасы орунсуз, анткени укуктук регламентациянын жоктугу адамга карата алдын алуучу чаралар колдонулуп жаткан учурда адвокатты тартууга мүмкүнчүлүк жок дегенди билдирбейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясы, тикелей иштей турган ченемдик-укуктук акт катары, ар кимге өз укугун жана эркиндигин мыйзам менен тыюу салынбаган бардык ыкмалар менен коргоону кепилдейт (40-берененин 2-бөлүгү). Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 3-бөлүгүнүн мазмунунан келип чыккандай, бул укукту ишке ашыруу адвокат көрсөтүүчү квалификациялуу юридикалык жардам алуу мүмкүндүгүн болжойт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар кимге квалификациялуу юридикалык жардам алуу укугун бекитип берүү менен, кайсы бир адамдын адвокаттын жардамын пайдалануусун себеп кылып аны шектүү же айыптуу деп формалдуу түрдө таанууну болжобойт да, ошону менен бирге укук коргоо же соттук органдардын процесстик актыны кабыл алышкан учурдан тарта аны ишке ашырууда мыйзам чыгаруучуга чектөө шарттарын орнотууга укук бербейт. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын бул ченеми укуктук жардамга муктаж болгон адамдын нагыз абалын мүнөздөгөн белгилерди көрсөтөт, анткени дал ушул жагдайда анын эркиндик менен жеке кол тийгистик конституциялык укуктары чектелиши мүмкүн. Ошону үчүн конкреттүү бир адамдын адвокаттын жардамын пайдалануу конституциялык укугу, анын укуктары чындап чектелген учурдан тарта пайда болот. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинде бекитилген жоболордун тике мааниси боюнча, эгер, кайсы бир адамга карата бийликтин ыйгарым укуктуу органдары тарабынан эркиндиги менен жеке кол тийгистигине чындап чектөө чаралары колдонулган болсо, анын ичинде жүрүү эркиндигин, укук коргоо органдарына, сотко жеткирүүнү жана башка эркиндик менен жеке колтийгистикти олуттуу чектеген кандайдыр бир аракеттерди кошкондо, ар кимге формалдык процесстик статусуна карабастан адвокаттын юридикалык жардамын алуу укугу кепилденет.

№ 06-Р

Демек, квалификациялуу юридикалык жардамга зарыл болгон жакка, анын процесстик статусуна карабастан сотто өз өкүлүн тандоо эркиндиги берилиши керек, ал адвокат же укук жаатында атайын билими болгон же болбогон башка сабаттуу адам болушу мүмкүн.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 2 жана 3-бөлүктөрү менен кепилденген коргонуу жана квалификациялуу жардам алуу укугу, алдын ала таасир этүү чараларын колдонууда адвокаттын катышуусун болжойт, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 99-беренесинин 3-бөлүгүндө бекитилген тараптардын атаандаштыгы жана тең укуктуулугу принциби менен камсызданат.

Ушуга байланыштуу талашылып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 3-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 40-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт.

4. Арыздануучу даттанып жаткан Мыйзамдын 21-беренесинин 5-бөлүгү сот тарабынан салынуучу милдеттерди дайындоо жөнүндө сунуштаманы кароого катышкан адамдар сотко түшүндүрмө берүүгө укуктуу деп бекитет. Сот ыйгарым укуктуу органдын кызмат адамы берген бардык материалдар менен жарыя кылбай таанышууга укуктуу.

Соттук териштирүүнүн жүрүшүндө акыйкатты аныктоо сот адилеттигинин өзөктүү элементи болуп саналат, соттун тыянактары ар тараптуу, так жана толугу менен объективдүү чындыкка дал келиши керек.

Судья, сот адилеттигин тикелей жүзөгө ашырган жак катары мыйзамдуу жана негиздүү соттук актыны чыгарууну болжогон адилеттүү соттук териштирүүнү камсыз кылуу үчүн каралып жаткан иштин бардык жагдайын, анын ичинде мамлекеттик сыр болгон маалыматты да билиши керек.

Дал ушул максатта судьяларга каралып жаткан иштин материалдары жана жагдайлары менен тааныштыруунун тартибин эркин жана өз алдынча аныктоо укугу берилет, бул, бир жагынан, тараптардын жана процесстин башка катышуучуларынын укуктары менен эркиндиктеринин корголушун, ошондой эле экинчи жагынан, улуттук коопсуздукка, коомдук тартипке, калктын саламаттыгы менен адебине тийиштүү конституциялык-маанилүү баалуулуктардын корголушун камсыз кылуу үчүн жасалат.

Алдын алуучу чаралар уюшкан кылмыштуулукка тиешелүү адамдарга карата колдонуларын эске алганда, сотко тапшырылган мате-

№ 06-Р

риалдар мамлекеттик сырды түзгөн маалыматты камтышы мүмкүн, андай материалдар соттук териштирүүнүн объекти болуу менен өзүнүн көйгөйлүүлүгүн жоготпойт жана жарыяланышы мүмкүн эмес. Бул сыяктуу материалдарды жарыялоо уюшкан кылмыштуулукка каршы аракеттерде мамлекеттин кызыкчылыгына орду толгус зыян келтириши мүмкүн.

Демек, алдын алуучу каттоого коюу жана сот тарабынан милдеттерди салуу жөнүндө маселени кароодо сот процессинин катышуучуларына мамлекеттик сырга тиешелүү болгон материалдар менен танышуусун чектөө мүмкүн болуучу жагдай, анткени бул улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, адепти, калктын саламаттыгын, башка жактардын укуктары менен эркиндиктерин камсыз кылууга багытталган.

Ошентип, мамлекеттик сырдын сакталуусун камсыз кылууга багытталган талашылып жаткан Мыйзам менен белгиленген иштин материалдары менен таанышуу тартиби, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган конституциялык максаттарга ылайык келет жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 33-беренесинин 2-бөлүгүнө жана 99-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт.

5. «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 22-беренесинин 1-бөлүгүнүн 1–5-пункттарында каралган сот тарабынан салынуучу милдеттердин түрлөрү коомду жана анын мүчөлөрүн кооптуу кол салуулардан коргоо максатында колдонула турган коопсуздук чарасы болуп саналат. Бул коопсуздук чараларынын мазмуну өзгөчө тыюу салуулар жана милдеттер түрүндө атайын укуктук чектөөлөрдү түзүшөт жана жазык мыйзамында каралган жаза чарасы катары каралышы мүмкүн эмес. Ушуга байланыштуу, кеп мүмкүн болушунча максималдуу коопсуздукка жетишүү максатында адам укугун максималдуу мүмкүн болгон чектөө жөнүндө гана болушу мүмкүн. Бул чектөөлөр коопсуздукту камсыз кылуучу куралы болгондуктан, кылмыштуулукту алдын алуу каражаты катары колдонулушу мүмкүн. Айрым укуктар менен эркиндиктердин мындай чектөөлөрү алдын алуу дареметине ээ болгон жана адамдын же кайсы бир топтун кылмыш жасашына тоскоол болгон каражат катары кызмат кылышат.

Уюшкан кылмыштуулук мамлекеттин коопсуздугуна, коомдук тартипке кол салып, жарандар үчүн коомдук кооптуулугун арттырганы үчүн талашылып жаткан Мыйзамдын 22-беренесинин 1-бөлүгү-

№ 06-Р

нүн 1–5-пункттарында каралган сот тарабынан салынуучу милдеттердин түрлөрү алдын ала таасир этүү чаралары колдонула турган адамдардын укуктары менен эркиндиктерине мүмкүн болуучу чектөөлөр болуп саналат да, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган максаттарга өлчөмдөш жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын көрсөтүлгөн беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт.

Ошону менен, алдын ала таасир этүү чараларын колдонууга байланыштуу адамдын укуктары менен эркиндиктерин чектөө соттун жеке ыйгарым укугу жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 24-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келбейт деп белгилей кетүү керек.

6. Талашылып жаткан Мыйзамдын 15-беренесинин 5-бөлүгүндө ыкчам-алдын алуучу каттоого алуу жөнүндө соттун чечимине даттануу мүмкүнчүлүгү каралган, бул мындай каттоого алуу жөнүндө чечим чыгарылган адамдын укуктарын камсыз кылууда кошумча кепилдик болуп саналат. Ошону менен бирге, мыйзам чыгаруучу мындай категориядагы материалдарды кароо боюнча сот өндүрүшүнүн процесстик тартибин, ошондой эле ыкчам-алдын алуучу каттоого алуу жөнүндө жана сот тарабынан салынуучу милдеттердин түрлөрүн колдонуунун тартибин жөнгө салган эмес, муну мыйзамдын кенемтеси катары кароо керек.

Бирок, ыкчам-алдын алуучу каттоого алуунун процесстик тартибинин жана сот тарабынан салынуучу милдеттердин түрлөрүн колдонуу тартибинин укуктук жөнгө салынышынын жоктугу жана мындай категориядагы материалдар боюнча соттук актыларга даттануунун тартибинин жоктугу талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келет деп таануу үчүн негиз албайт. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу аталган укуктук кенемтени толукташы керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2016-жылдын
2-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 06-Р

Ч Е Ч Т И:

1. «Уюшкан кылмыштуулукка каршы аракет жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 15-беренесинин 5-бөлүгү, 21-беренесинин 3, 5, 7-бөлүктөрү, 22-беренесинин 1–5-пункттары Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүнө, 24-беренесинин 3-бөлүгүнө, 33-беренесинин 2-бөлүгүнө, 99-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыккан тиешелүү толуктоолорду Кыргыз Республикасына мыйзамдарына киргизсин.

3. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган күндөн тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
16-ноябры
Бишкек шаары

№ 07-Р

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

Жаран Мирлан Зарлыкович Мусаевдин кайрылуусуна байланыштуу «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, сот жыйналышынын катчысы С.А. Джолгокпаеванын,

кайрылуучу тарап – Мирлан Зарлыкович Мусаевдин;
жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин ишеним кат боюнча өкүлү Талантбек Ырысбекович Ырысбековдун;
башка жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Нурбек Айтыевич Касымбековдун, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ишеним кат боюнча өкүлү Айгерим Иманбековна Жумалиеванын, Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Ыманалы Кадырбаевич Саркуловдун катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 6, 8, 9 жана 10-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 4, 18, 19, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

Жаран М.З. Мусаевдин өтүнүчү бул ишти кароого себеп болду.

«Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу бул ишти кароого негиз болду.

Ишти соттук отурумга даярдаган судья-баяндамачы М.Р. Бобукееванын сөзүн угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык палатасы

№ 07-Р

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына жаран М. З. Мусаевдин «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 70–78-беренелерине карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген кайрылуудан келип чыккандай, арыздануучунун пикири боюнча, Мыйзамдын талашылып жаткан ченем жүйгүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен таанылган адам укуктары менен эркиндиктерин бузууда.

М. З. Мусаев Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык менчик кол тийгис, эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес, менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет деп белгилейт.

Арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө шилтеме жасап, адам укуктары жана эркиндиктери ажырагыс жана эң жогорку баалуулук болуп эсептелет деп көрсөтөт, ал эми талашылып жаткан ченемде белгиленген чектөө мүлктүк абалынын белгиси боюнча дискриминациялык мүнөзгө ээ. Арыздануучунун пикири боюнча мындай чектөө Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүндө көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш эмес.

Кайрылуу субъектинин пикири боюнча жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү менен кепилденген ар кимдин өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугу, ошондой эле экономикалык эркиндикке ээ болуу, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкүн мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонуу укугу бузулууда.

2016-жылдын
16-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Жогоруда баяндалганга негизденип, кайрылуучу тарап «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы экендигин таанууну сурайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 24-июнундагы аныктамасы менен кайрылуучу тараптын «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 2, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө ылайыктуулугун текшерүү жөнүндө иш өндүрүшкө кабыл алынган. Укуктук негиздеменин жок болгондугуна байланыштуу талашылып жаткан ченемдин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 70–78-беренелерине ылайыктуулугун текшерүүдөн баш тартылган.

Соттук отурумда кайрылуучу тарап өзүнүн талаптарын тактап, талашылып жаткан ченемди Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнө, 70-78-беренелерине ылайыктуулугун текшерүүнү алып салууну, ал эми калган жагында өтүнүчтү канагааттандырып берүүнү суранды.

Жоопкер-тараптын өкүлү Т.Ы. Ырысбеков жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салуу жарандардын өмүрүн жана саламаттыгы коопсуздугун камсыз кылуу максатында жасалган деп белгилеп, кайрылуучу тараптын жүйөлөрү менен макул болгон жок.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасындагы туруктуу өкүлү Н.А. Касымбеков да, талашылып жаткан чектөө адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктеринин башка адамдардын саламаттыгын, ошондой эле укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында чектелишине жол берген Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен үндөшөт деп эсептейт. Талашылып жаткан ченем көрсөтүлгөн конституциялык максаттарды камсыз кылууга багытталган.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өкүлү А.И. Жумалиева «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 8-беренесине ылайык ташуулардын коопсуздугу, адамдар-

№ 07-Р

дын өмүрүн жана саламаттыгын, алардын мүлкүн коргоонун, жаратылышты жана маданий баалуулуктарды сактоонун артыкчылыгы автотранспорттук ишмерликтин негизги принциптеринин бири болуп эсептелинет деп белгиледи.

Көрсөтүлгөн принциптерден келип чыккандай, жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салуунун негизги максаты болуп түздөн-түз жарандардын өмүрү менен саламаттыгынын коопсуздугун камсыз кылуу саналат.

Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин өкүлү Ү.К. Саркулов жүргүнчүлөрдүн коопсуздугун камсыз кылуу максатында оң тараптуу кыймыл болгон мамлекеттердеги автомобилдерде айдоочунун оруну бет маңдай кыймыл жагында – сол жагында, ал эми сол тараптуу кыймыл болгон мамлекеттерде – оң жагында болушу керек деп белгиледи.

Республикага алып келинген рулдук башкаруусу оң жагында болгон автотранспорттук каражаттардын санынын өсүшү жол кыймылынын коопсуздугунун абалына терс таасирин тийгизди жана алардын катышуусу менен болгон жол кырсыгынын санынын өсүшүнө алып келди. Ушуга байланыштуу, жүргүнчүлөрдү ташыган оң рулдуу автомобилдер жүргүнчүлөрдүн өмүрү менен саламаттыгына чоң коркунуч туудуруда, анткени алар чыгып-түшкөндө жолдун унаа жүрүүгө ылайыкталган бөлүгүндө болуп калышууда. Ошон үчүн рулдук дөңгөлөгү оң жагында жайгашкан автотранспорт каражаттарын эксплуатациялоонун өзү, анын максаттарына карабастан айдоочуларга жана жүргүнчүлөргө да, ошондой эле жол кыймылынын башка катышуучуларына да кооптуулукту туудурат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тараптардын жүйөөлөрүн талкуулап, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, төмөнкү тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылууда ченемдик-укуктук актынын конституциялуулугу күмөн саналган бөлүгүнө гана тийиштүү болгон предмет боюнча актыларды чыгарат. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети болуп «Авто-

№ 07-Р

мобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү саналат.

«6-берене. Ташуулардын коопсуздугун камсыз кылуу бөлүгүндө ташуучуларга жана автотранспорт каражаттарына коюлуучу талаптар.

6. Жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдаланууга тыюу салынат.».

«Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 19-июлундагы № 154 Мыйзамы мыйзамдарда белгиленген тартипте кабыл алынган, «Эркин-Тоо» гезитинин 2013-жылдын 30-июлундагы № 63–64 санында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик ченемдик укуктук актыларынын реестрине киргизилген жана колдонуудагы мыйзам болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 42-беренесинин 1-бөлүгү ар кимге өз мүлкүнө, өз ишмердигинин натыйжаларына ээ болуу, колдонуу жана тескөө укугун кепилдейт. Менчик ээлери өз укуктарын ишке ашыруунун чектери менен тартибин жана аларды коргоо кепилдиктери Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык мыйзам менен аныкталат.

Тендикти, эркин жүрүүнү жана жарандык-укуктук мамилелер катышуучуларынын өз алдынчалуулугун, кимдир-бирөөнүн жеке иштерге кийлигишүүсүн болтурбоону болжогон менчиктин кол тийгис жалпыга таанылган конституциялык принциптери менчикке ээ болуу, аны колдонуу жана тескөө эркиндигин шарттайт. Бул менчик ээси мыйзамдарда тыюу салынбаган жана башка жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын бузбаган болсо, анда ал өзүнө тиешелүү мүлккө карай ар кандай иштерди жүзөгө ашырууга укуктуу деп билдирет.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы ар ким эркиндикке ээ, өз жөндөмдүүлүгү менен мүлкү мыйзамда тыюу салынбаган ар кандай экономикалык ишмердүүлүк үчүн эркин колдонууга укуктуу деп кепилдейт (42-беренесинин 2-бөлүгү). Бул ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ар бир адам ушул Конституцияда жана мыйзамдарда тыюу салынбаган башка дагы ар кандай иш-аракеттер менен иштерди жүзөгө ашырууга укуктуу деген 18-беренеси менен тутумдук байланышта турат.

№ 07-Р

Ишкерчиликке жана башка мыйзамда тыюу салынбаган экономикалык ишмерликке болгон укук субъекттери тарабынан юридикалык теңдик принцибинде ишке ашырылат.

Жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү ташуу коммерциялык ишмерлик табиятында киреше табууга багытталган жана аманат мүнөзгө ээ, ал жагы мерчемдүү адамдардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарынын бузулушуна алып келиши мүмкүн, ошон үчүн мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 2, 3-бөлүктөрүн, 20-беренесинин 1, 2 3-бөлүктөрүн жана 42-беренесинин 2-бөлүгүн жетекчиликке алып, анын ичинде айлана-чөйрөдөгүлөр үчүн кооптуулугу артыкбаш болгондугуна байланыштуу ишерликтин белгилүү түрлөрү менен алектенүү үчүн зарыл болгон мүлктү пайдалануу жагында да укукту чектөө мүмкүнчүлүгүн карайт.

Демек, мыйзам чыгаруучу мүлккө ээ болуу, аны колдонуу жана тескөө боюнча ыйгарым укуктарга чектөөнү белгилөөдө конституциялык өзгөчө баалуулуктарды, анын ичинде башка жактардын укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо максаттарын жетекчиликке алышы керек.

Ошентип, автотранспорттук кызмат көрсөтүү жаатында коммерциялык ишмерликтин тартибин жана шарттарын аныктоодо мыйзам чыгаруучу коомдук жана жеке кызыкчылыктар ортосунда тең салмактуулукту камсыз кылып, зарылдык, өлчөмдөштүк жана пропорциялуулук критерийлерине таянуусу керек, эгер коомдук коопсуздук, кишилердин өмүрүн жана саламаттыгын коргоо үчүн зарыл болсо, чектөөлөрдү да киргизүү керек.

3. Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен эч ким жынысы, расасы, тили, майыптуулугу, этноско таандыктыгы, туткан дини, курагы, саясий же башка ынанымдары, билими, теги, мүлктүк же башка абалы, ошондой эле башка жагдайлары боюнча кодулоого алынбоо принциби камсыз кылынат (16-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацы).

Кодулабоо конституциялык принциби деп инсандын табиятынан же социалдык өзгөчөлүгүнө карай укуктарын, эркиндиктери менен мыйзамдуу кызыкчылыктарын чектөөгө же кемсинтүүгө конституциялык тыюу салууну түшүнүү керек. Укук субъектилеринин укуктары менен милдеттеринде айырмачылыктарга алып келген укуктук жөнгө салуунун ар бир дифференциациялоо Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарына

2016-жылдын
16-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

ылайык ишке ашырылуусу керек, ага ылайык чектөөлөргө, эгерде алар чындап объективдүү, негиздүү жана конституциялык өзгөчө максаттарды көздөгөн болсо жол берилет, ал эми бул максаттарга жетишүү үчүн киргизилип жаткан чектөөлөр аларга өлчөмдөш болушу керек.

Мыйзамдарга ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында жеке, юридикалык жактардын автотранспорттук ишмерликке киришүүсүнүн бирдиктүү тартиби иштейт. Мында, мыйзам чыгаруучу, автотранспорт ишмерлигинин негизги принциптерин аныктоодо ташуулардын коопсуздугу, адамдардын өмүрү менен саламаттыгын жана алардын мүлкүн корголушунун артыкчылыктуу экендигин көрсөткөн.

Арыздануучу менен даттанылып жаткан «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди жүргүнчүлөрдү, жол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташуу үчүн гана пайдаланууга тыюу салат, мындай ташуулар келишим, акы төлөм жана туруктуу негиздерде иштин жүрүшүн түшүндүрөт.

Ошентип, коммерциялык максатта автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдалануу көбү үчүн артыкбаш кооптуулуктуу туудурат, ошон үчүн бул жагдай тийиштүү мыйзамдарда белгиленген атайын талап менен чектөөлөрдү карайт.

4. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында оң тараптуу транспорт кыймылы белгиленген, ал жүргүнчүлөрдүн коопсуздугун камсыз кылуу максатында айдоочулук орундун бет маңдай келаткан кыймылга карай сол жагында болушун болжойт. Оң тараптуу кыймылды эске алуу менен транспорт каражаттарынын жана жөө жүргөндөрдүн жүрүшүнүн уюштурулушунун инженердик тутуму куралат, ошондой эле кыймылды башкаруунун техникалык каражаттар менен жабдуу жүргүзүлүүдө (жол белгилери, жол светофорлору, жол бетиндеги белгилер). Бул Кыргыз Республикасы 2006-жылдын 13-февралында ратификациялаган Жол жүрүү Конвенциясынын 5-тиркемесинин (Автомобилдер менен прицептерге тиешелүү Техникалык шарттар) 59-пунктунун «с» пунктчасы менен шайкеш келет, ал жерде автомобилдин конструкциясы айдоочунун автомобилди коопсуз башкаруу үчүн маңдайынан, оң, сол жагынан баардыгын кенен көрүп турушун камсыз кылуу керек деп белгиленген.

2016-жылдын
16-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

Ушуга байланыштуу, оң тараптуу кыймылдуу жолдо автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдалануу жол коопсуздугу үчүн артыкбаш коркунучтуу туудурат, бул жол коопсуздугу жана автотранспорт каражаттарын каттоо маселелерин караган ыйгарым укуктуу органдын транспорттордун катышуусу менен болгон жол кырсыктарынын анализи да ырастайт. Ушуга байланыштуу, мыйзам чыгаруучу 2015-жылдын 3-июнунан тарта автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди республикага киргизүүгө тыюу салган.

Жогоруда баяндалганга байланыштуу, талашылып жаткан Мыйзамдын 6-беренесинин 6-бөлүгүндө белгиленген жүргүнчүлөрдү, кол жүгүн жана жүктөрдү коммерциялык ташууга тыюу салуу 2020-жылдын 1-январынан тарта күчүнө кирет, бул чектөө зарыл жана өлчөмдөш болуп саналат, жол кыймылынын коопсуздугуна багытталган, жана калктын саламаттыгын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо сыяктуу конституциялык максаттарга жетишүү үчүн киргизилген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 1-пунктун, 8 жана 9-бөлүктөрүнүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Ч Е Ч Т И:

1. «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 16-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1, 3-бөлүктөрүнө, 42-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө карама-каршы келбейт деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши ушул Чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнөн келип чыккан тиешелүү толуктоолорду Кыргыз Республикасына мыйзамдарына киргизсин.

3. Чечим акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган күндөн тартып күчүнө кирет.

4. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юри-

2016-жылдын
16-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ЧЕЧИМИ

№ 07-Р

дикалык жактар жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга тийиш.

5. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Бул иш боюнча судья Э.Ж. Осмонбаевдин өзгөчө пикири бар.

Жаран М.З. Мусаевдин кайрылуусуна байланыштуу «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча

**Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири**

1. «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө иш боюнча 2014-жылдын 15-январындагы иштелип чыккан Чечимде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын укуктук көз карашына ылайык «...нормативдик-укуктук акт күчүнө кирген учурдан тарта колдонулат жана кийин мыйзамда көрсөтүлгөн негиздер боюнча колдонулушу токтотулат. Колдонуудагы мезгил ичинде ченемдик-укуктук акт жөнгө салуучу таасирине ээ болуп, белгилүү бир юридикалык жыйынтыктарга алып келиши мүмкүн.

Демек, конституциялык сот адилеттиги, конституциялык көзөмөл иш милдетин жүзөгө ашырууда жарандардын укуктары менен эркиндиктерин Конституцияга карама-каршы келген ченемдик-укуктук актылардын колдонулушунан коргоо максатын көздөйт. Ушундан улам, конституциялык көзөмөл иш милдетин жүзөгө ашырууну колдонуудагы ченемдик-укуктук актылардын конституциялуулугун же Конституцияга карама-каршы келүүсүн таануу аркылуу гана мүмкүн. Бул тыянак конституциялык көзөмөл органынын конституциялык ыйгарым

укуктарын ишке ашыруунун укуктук жыйынтыктары менен да далилденет. Маселен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан мыйзамдардын же алардын жоболорунун конституциялуу эмес деп белгиленеши, алардын Кыргыз Республикасынын аймагында колдонулушун жокко чыгарат (Конституциянын 97-беренесинин 9-бөлүгү).

Ошентип, Конституциялык палата Конституцияда жана конституциялык мыйзамда аныкталган өз ыйгарым укуктар алкагында конституциялык мыйзам белгилеген тартипте колдонуудагы ченемдик-укуктук актыларды гана карайт».

Келтирилген укуктук соболдун мааниси – Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы мыйзамдарды жана башка ченемдик-укуктук актылар Конституцияга карама-каршы келген учурларда аларды конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө ыйгарым укуктарынын бирин жүзөгө ашырууда кийин жагында конституциялык көзөмөлдү ишке ашырат жана колдонуудагы мыйзамдар менен башка ченемдик-укуктук актыларды гана, анын ичинде алардын айрым жоболорун сындай алат.

Ал эми Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 56-беренесинин 1-бө-

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

лүгүнө ылайык аталган Мыйзамдын 6-беренесинин 6-бөлүгү 2020-жылдын 1-январынан тарта күчүнө кирет, демек, бул ченем укуктук мамилелерди жөнгө салуучу таасирге ээ болбогондон кийин жана сынга алынган учурда юридикалык жыйынтыктарга алып келбегенден кийин, конституциялык сот өндүрүшүнүн предмети болууга тийиш эмес.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ченемдеринде баяндалган укуктук көз караштары ченемдик-императивдик мүнөзгө ээ жана бардык мамлекеттик жана мамлекеттик эмес органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, юридикалык жана жеке жактар үчүн, анын ичинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы үчүн милдеттүү. Бул соттук териштирүүнүн предмети «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесинин 6-бөлүгү болгонун, ал 2020-жылдын 1-январында гана колдонууга кире турганын эске алып, бул иш «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 41-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктундагы негиздерге таянып токтолууга тийиш болуучу. Бул жерден мыйзамдын өзү, колдонууда турган фактысы жана мыйзамга өзгөртүү киргизүү аркылуу талашылып жаткан ченемдин колдонууга кирүү дата-

сы кийин өзгөрүлгөнү да мааниге ээ эмес. Башкысы – бул ченем укуктук мамилелерге жөнгө салуучу таасирге ээ эмес жана 2020-жылдын 1-январына чейин юридикалык жыйынтыктарга алып келбейт.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын төмөндөгүдөй жыйынтыктары менен да макул болуу керек:

– мыйзамдарга ылайык Кыргыз Республикасынын аймагында жеке, юридикалык жактардын автотранспорттук ишмерликке киришүүсүнүн бирдиктүү тартиби иштейт;

– автотранспорт ишмерлигинин негизги принциптерин аныктоодо ташуулардын коопсуздугу, адамдардын өмүрү менен саламаттыгынын жана алардын мүлкүнүн корголушу мыйзам тарабынан артыкчылыкка ээ болот;

– автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдалануу бардык жол жүрүү катышуучулары үчүн артыкбаш кооптуулуктуу туудурат.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында оң тараптуу транспорт кыймылы белгиленген. Ушул жагдайды эске алуу менен, транспорт каражаттарынын уюштурулушунун инженердик тутуму жана жолду жөнгө салуучу техникалык каражаттар менен жабдылышы да куралат

Ушуга байланыштуу, огуна карата рулу оң жагында болгон автомобилдерге тыюу салуу Жол жүрүү

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

эржелеренин укуктук ченемдеринин жыйындысынан келип чыкканы айкын көрүнүп турат. Бирок, буга карабастан, тике мыйзам чыгаруучулук тизгин кескин тартылбагандан кийин, оң рулдуу автотранспорт Кыргыз Республикасына кыйла убакыт ичинде киргизилип турган, жарандардын жеке менчиги катары мамлекеттик каттоодо жүрөт жана Кыргыз Республикасынын жолдорунда пайдаланылышына уруксат берилген.

Ошентип, мамлекет өзү, укуксуз аракеттери менен оң рулдуу автотранспорттун киргизилишине жана пайдаланылышына уруксат берип, менчигинде рулдук дөңгөлөгү сол жана оң жагында болгон автоунаа ээлерин эки социалдык катмарга бөлүп салган.

Эми, муну факт катары кабыл алып, кайра эле мамлекеттин күнөөсү менен пайда болгон социалдык өзгөчөлүккө карата мыйзам чыгаруучу кодулабоо жана Кыргыз Республикасынын Конституциясында белгиленгендей инсандын кызыкчылыктарынын кемсинтилишине тыюу салган принцибин сактоого милдеттүү.

3. Рулу оң жагында болгон автотранспорт каражаттарынын ээлерин укуктарын чектөө кийинкидей себептер боюнча да мүмкүн эмес.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын жана жоопкер-тараптын өкүлдөрүнүн, ошондой эле башка жак катары чакырылган мамлекеттик

органдары өкүлдөрүнүн негизги аргументтери – **коммерциялык максатта** автомобилдин огуна карата алганда рулдук дөңгөлөгү оң тарабында жайгашкан автомобилдерди пайдалануу көбү үчүн артыкбаш кооптуулуктуу туудурат, ошон үчүн бул жагдай тийиштүү мыйзамдарда белгиленген атайын талап менен чектөөлөрдү карайт деп талашылып жаткан ченемдин конституциялуулугу пайдасына чечүүдө. Ал эми, коммерциялык негизде эмес тууганчылык же жалпы адамкерчилик мамилелер жаатында ташуу кызматынан пайдаланган жарандарга да коопсуздук керек. Конституциянын көз карашынан алганда, бирдей деңгээлде кооптуулукка дуушар болуучу жол жүрүүнүн катышуучуларын коммерциялык ташуу кызматынан пайдаланат же пайдаланбайт деген белгилер боюнча ажыратуу, атүгүл, пайда көрүү максатына терс мамиле жасоо аркылуу жарандардын көбүнүн укуктары менен мыйзамдуу кызыкчылыктарына кырсыктап зыян келүү аманатын коммерциялык ташуу кызматына гана тагуу акылга сыйбай турган нерсе.

Мыйзам чыгаруучу кодулоо белгилерин кошпостон, рулу оң жагында болгон бардык жол жүрүү катышуучуларынын коопсуздугу жөнүндө бирдей кам көрүүгө милдеттүү.

Бул жерден мыйзам чыгаруучунун огуна карай рулу оң жагында болгон автомобилдерде жүргүнчүлөрдү жана жүктөрдү коммерциялык ташуунун

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун
Конституциялык палатасынын судьясы
Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

коопсуздук маселесин чечүүдө рулу оң жагында болгон автоунаалардын ээлерине пайдалануу укуктары менен эркиндиктерине чектөө коюу мамилесин да актабайт, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүндө каралган конституциялык-маанилүү максаттарга өлчөмдөш эмес, анткени ал кодулоо белгилерине ээ болуп, рулу оң жагында болгон автоунаалардын ташуу кызматынан пайдаланган жарандардын бардык катмарын камтыбайт.

4. Ошондой болгон күндө да, «Автомобиль транспорту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын талашылып жаткан 6-беренесинин 6-бөлүгү Кыргыз Республикасы өзүнө алган эл аралык милдеттенмелеринен келип чыккан зарыл болгон мындай чектөөнү белгилүү бир эл аралык милдеттенмесине ылайык жагында гана Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык деп таанууга болот.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык «Кыргыз Республикасы катышуучусу болуп эсептелген, мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралык келишимдер, ошондой эле эл аралык укуктун жалпы кабыл алынган принциптери менен ченемдери Кыргыз Республикасынын укук тутумунун ажыралгыс бөлүгү болуп саналат».

2014-жылдын 23-декабрында Москва шаарында Кыргыз Республикасы Евразиялык экономикалык союз

жөнүндө 2014-жылдын 29-майындагы Келишимге Кыргыз Республикасынын кошулуусу жөнүндө кол койгон, ал Келишим Кыргыз Республикасынын 2015-жылдын 21-майындагы № 111 Мыйзамы менен ратификацияланган.

«Дөңгөлөктүү транспорт каражаттарынын коопсуздугу жөнүндө» аталган эл аралык келишимдин Техникалык регламенти М2 жана М3 категориядагы рулу оң жагында болгон транспорт каражаттарынын пайдаланылышына тыюу салат.

Ошентип, Кыргыз Республикасында Кыргыз Республикасы өзүнө милдеттенме катары алган эл аралык аралык мамилелеринен келип чыгуучу М2 жана М3 категориядагы рулу оң жагында болгон автотранспорт каражаттарын пайдаланууга чектөө коюу мүмкүн, же болбосо калктын саламаттыгын коргоо максатында (Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык) чектөө рулу оң жагында болгон бардык автотранспорт каражаттары тарабынан жарандарды таашунун бардык түрүнө тиешелүү болушу керек.

Судья Э. Ж. Осмонбаев

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

№ 01-3

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна

К О Р У Т У Н Д У С У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Ж. Осмонбаев, А.О. Нарынбекова, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, катчы М.Э. Толобалдиевдин,

кайрылуучу тарап – КСДП фракциясынын 2016-жылдын 19-сентябрындагы жана 7-октябрындагы чечимдери менен ыйгарым укуктуу Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын лидери Иса Шейшенкулович Омуркуловдун;

башка жактар – Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы, Кубатбек Табылдиевич Оторбаевдин; Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппаратынын кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Анарбек Касымович Исмаиловдун; Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Канатбек Рахманбердиевич Садыковдун; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Жылдыз Жээнбаевна Мамбеталиеванын; Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Жылдыз Сейитбековна Бокошованын; Судьялар Кеңешинин кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөгөн Асхат Абубакирович Дуйсембиевдин; Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын кызыкчылыгын ишеним кат боюнча көздөшкөн Вероника Валерьевна Мирошникованын, Кулжабаев Марат Жусуповичтин, Чоробеков Марлен Чоробековичтин катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1-бөлүгүн, 6-бөлүгүнүн 3-пунктун, 8-бөлүгүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 18-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктун, 19-беренесинин 3-бөлүгүн, 37 жана 42-беренелерин жетекчиликке алып, «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын лидери И.Ш. Омуркуловдун КСДП парламенттик фракциясынын 2016-жылдын 19-сентябрындагы чечиминин негизинде келтирген сунуштамасы ишти кароого себеп болуп саналат.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 19-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоорунун адамдын жана жарандын пайдубал укуктарына жана эркиндиктерине, алардын чектөөлөрүнүн мүмкүнчүлүгүнө, демократиялык, укуктук, дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинде каралган Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибине ылайык келүүсүн текшерүү бул ишти кароого негиз болуп саналат.

Ишти соттук отурумга дайындаган судья-баяндамачы Э.Т. Мамыровдун маалыматын, кайрылуучу тараптын сөзүн, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп, келтирилген материалдарды изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

ТА П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 23-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берүү жөнүндө сунуштама келип түшкөн.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берүү жөнүндө сунуштама Конституциялык палатага Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 3-пунктуна, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мый-

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

замдын 18-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 23-беренесине ылайык киргизилген.

Аталган Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде 2016-жылдын 23-сентябрында № 6-22317/16 катталган.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоорунун негиздеме-маалымкатында конституциялык жоболордогу айрым маселелерди Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүүсүз жөнгө салуу мүмкүн эмес деп көрсөтүлгөн. Демилгечилердин пикири боюнча бул маселелердин чечилбей жатышы адамдын укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашыруу, Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүгүүсүн жана коопсуздугун камсыз кылууда тоскоолдук жаратууда. Мыйзам долбоорунун демилгечилери киргизиле турган өзгөртүүлөр айрым жоболордун Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жалпы башаты жана мааниси менен болгон карама-каршылыктарын парламенттик демократиянын маани-маңызын өзгөртпөстөн, бардык жакшы жетишкендиктерди сактоо менен жоюшат, ошондой эле жаңы чакырыктарга жана коркунучтарга тиешелүү түрдө чара көрүү үчүн конституциялык негизди түзүшөт деп эсептешет. Сунушталып жаткан өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасынын көз карандысыздыгын жана эгемендүүлүгүн, парламентаризмди чындоого, мамлекеттик бийликтин мыйзам чыгаруу жана аткаруу бутактарынын ортосундагы өз ара аракеттенүү принциптерин тактоого, ошондой эле сот реформасы жана укук коргоо органдарын реформалоо үчүн конституциялык негизди өркүндөтүүгө багытталган.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 23-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП парламенттик фракциясы «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берүүнү суранат.

Судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы аныктамасы менен Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын сунуштамасы өндүрүшкө кабыл алынды.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП фракциясынын лидери И. Ш. Омуркулов соттук отурумда келтирилген мыйзам долбоору боюнча оң корутунду берүүнү суранды.

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

Кыргыз Республикасынын Акыйкатчысы, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасы, Судьялар кеңешинин өкүлдөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясына сунушталган өзгөртүүлөрдү адамдын жана жарандын пайдубал укуктары менен эркиндиктерине, демократиялык, укуктук, башкарууга дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбеген деп эсептеп, колдоосун билдиришти.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылуучу тарапты, башка жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

1. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 3-пунктуна, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 18-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 19-беренесинин 3-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн 3-пунктуна, 23-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөр тууралуу Мыйзамдын долбооруна корутунду берет.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин КСДП, «Республика – Ата-журт» жана «Кыргызстан» фракцияларынын депутаттары менен «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин кароосуна киргизилген жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинде 2016-жылдын 23-сентябрында № 6-22317/16 болуп катталган.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын бул иш боюнча кароо предмети төмөнкү мазмундагы «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору болуп саналат:

№ 01-3

«КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МЫЙЗАМЫ

Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө

1-берене

2010-жылдын 27-июнунда референдумда (бүткүл элдик добуш берүүдө) кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясына төмөнкүдөй өзгөртүүлөр киргизилсин:

1) преамбуланын үчүнчү жана төртүнчү абзацтары төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«адам, анын өмүрү, саламаттыгы, укуктары жана эркиндиктери жогорку баалуулуктар болуп саналган эркин жана көз карандысыз демократиялык мамлекетти куруу максатына берилгенибизди ырастап;

өлкөнүн келечегине бекем ишенгендигибизди жана кыргыз мамлекеттүүлүгүн өнүктүрүүгө жана чыңдоого, мамлекеттик эгемендикти жана элдин биримдигин сактоого, анын тилин жана маданиятын өнүктүрүүгө майтанылбас эркибизди билдирип;»;

2) 6-берененин 3-бөлүгүнүн экинчи абзацы төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«Эл аралык келишимдерди жана эл аралык укуктун жалпы таанылган принциптерин жана ченемдерин колдонуу тартиби жана шарттары мыйзамдар менен аныкталат.»;

3) экинчи бөлүмдүн биринчи главасынын аталышы төмөнкүдөй редакцияда берилсин:

«Биринчи глава

Жалпы жоболор»

4) 16-берененин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацы төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«Адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет. Алар түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт.»;

5) 20-беренедө:

2-бөлүк төмөнкүдөй мазмундагы экинчи сүйлөм менен толукталсын: «Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн.»;

4-бөлүктүн 5-пункту төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

«5) келишимдик милдеттенмелерин аткарууга мүмкүнчүлүгү жок деген негизде эле адамды эркиндигинен ажыратууга;»;

6) 24-берененин 2-бөлүгү төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«2. Кандайдыр бир келишимдик милдеттенмелерин аткарууга мүмкүнчүлүгү жок деген негизде эле эч ким эркиндигинен ажыратылышы мүмкүн эмес.»;

7) 26-берене төмөнкүдөй мазмундагы 7-бөлүк менен толукталсын:

«7. Жасалган кылмыштын эскирүү мөөнөтү келгенде жазык жоопкерчилигинен бошотуу укугу мыйзам менен белгилениши мүмкүн. Геноцид жана экоцид кылмыштарына эскирүү мөөнөтүн колдонууга жол берилбейт.»;

8) 36-берененин 5-бөлүгү төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«5. Үй-бүлө мыйзамда белгиленген нике курагына жеткен эркек менен аялдын ыктыярдуу никеге туруусунун негизинде түзүлөт. Никелешип жаткан эки адамдын макулдугусуз никеге жол берилбейт. Нике мамлекет тарабынан катталат.

Жубайлар никеде жана үй-бүлөдө тең укуктарга жана милдеттерге ээ.»;

9) 41-берененин 2-бөлүгүнүн экинчи сүйлөмү алып салынсын;

10) 50-берененин 2-бөлүгүнүн биринчи сүйлөмү «жаран» деген сөздөн кийин «конституциялык мыйзамда белгиленген учурлардан жана тартиптен тышкары» деген сөздөр менен толукталсын;

11) 64-беренедө:

3-бөлүктө:

1-пункт «Жогорку соттун» деген сөздөн кийин «жана Жогорку соттун Конституциялык палатасынын» деген сөздөр менен толукталсын;

2-пункттагы «Судьялар кеңешинин сунушу боюнча Жогорку соттун» деген сөздөр «ушул Конституцияда жана конституциялык мыйзамда каралган учурларда Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын же Судьялар кеңешинин сунушу боюнча Жогорку соттун жана Жогорку соттун Конституциялык палатасынын» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

4-пункттагы «Судьялар кеңешинин сунушу боюнча конституциялык мыйзамда каралган учурларда» деген сөздөр «ушул Конституцияда жана конституциялык мыйзамда каралган учурларда Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын же Судьялар кеңешинин сунушу боюнча» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

№ 01-3

4-бөлүктүн 1-пунктундагы «үчтөн биринен кем эмесинин» деген сөздөр «жарымынан кем эмесинин» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

9-бөлүктүн 1-пунктундагы «Коргоо» деген сөз «Коопсуздук» деген сөз менен алмаштырылсын;

12) 68-беренде:

1-бөлүктүн биринчи абзацынын экинчи сүйлөмү «Премьер-министр» деген сөздөн кийин «же Премьер-министрдин милдетин аткаруучу адам» деген сөздөр менен толукталсын;

2-бөлүк «кетируүгө» деген сөздөн кийин «, мөөнөтүнөн мурда Президенттик шайлоодо Президенттин кызмат ордуна талапкер болууга» деген сөздөр менен толукталсын;

13) 70-берененин 3-бөлүгү төмөнкүдөй мазмундагы төртүнчү абзац менен толукталсын:

«Парламенттик көпчүлүктүн фракцияларынын коалициясынан чыгуу жөнүндө чечим фракциянын депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисиден кем эмес добушу менен фракция тарабынан кабыл алынат. Фракциянын чечими анын токтому менен таризделет жана фракциянын чыгуу үчүн добуш берген ар бир мүчөсү ага кол коёт.»;

14) 72-беренде:

2-бөлүктүн биринчи абзацындагы «Жогорку Кеңештин депутаты» деген сөздөр «Ушул берененин 3-бөлүгүндө каралган учурлардан тышкары, Жогорку Кеңештин депутаты» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

төмөнкүдөй мазмундагы 3-бөлүк менен толукталсын:

«3. Жогорку Кеңештин депутаты Премьер-министрдин же биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордуна депутаттык мандатын жана Жогорку Кеңештин пленардык жыйындарында добуш берүү укугун сактоо менен дайындалышы мүмкүн. Премьер-министрдин же биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордуна дайындалган депутаттын башка ыйгарым укуктарын ишке ашыруунун жана чектөөнүн тартиби жана шарттары мыйзамдар менен аныкталат.

Премьер-министрдин же биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордундагы Жогорку Кеңештин депутатынын аталган кызматтан кетүүсү, бошотулушу жана милдеттерин аткарууну токтотушу анын депутаттык ыйгарым укуктарын толук көлөмдө калыбына келтирүүгө алып келет.»;

15) 74-берененин 4-бөлүгүндө:

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

1-пункт «Жогорку соттун» деген сөздөрдөн кийин «жана Жогорку соттун Конституциялык палатасынын» деген сөздөр менен толукталсын, «шайлайт» деген сөздөн кийин «ушул Конституцияда жана» деген сөздөр менен толукталсын;

7-пункт мамлекеттик тилдеги текстинде «шайлайт» деген сөздөн кийин «жана мыйзамда каралган учурларда кызматынан бошотот» деген сөздөр менен толукталсын;

8-пункт «Башкы прокурорду» деген сөздөн мурда «Президенттин сунуштамасы менен» деген сөздөр менен толукталсын, «үчтөн биринен кем эмес» деген сөздөр «жарымынан кем эмес» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

16) 75-берененин 3-бөлүгү төмөнкүдөй мазмундагы үчүнчү абзац менен толукталсын:

«Фракциялар коалициясынын парламенттик көпчүлүк статусун жоготуусу Жогорку Кеңештин Төрагасынын ыйгарым укуктарын Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүк добушу менен тастыктоо зарылдыгын жаратат.»;

17) 81-берененин 2-бөлүгүнүн экинчи сүйлөмү «мыйзамдар» деген сөздөн кийин «, Премьер-министр мындай мыйзамдарды кол койбостон кайтаруу жөнүндө кайрылган учурларынан тышкары,» деген сөздөр менен толукталсын;

18) 84-беренедө:

1-бөлүктүн биринчи абзацындагы жана 2-бөлүктүн биринчи абзацындагы «15» деген цифралар «25» деген цифралар менен алмаштырылсын;

7-бөлүктүн биринчи сүйлөмү төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын: «Фракциялар коалициясынын парламенттик көпчүлүк статусун жоготуусу Өкмөттүн кызматтан кетүүсүнө жана ушул беренедө каралган тартипте жана мөөнөттө анын жаңы курамынын түзүлүшүнө алып келет.»;

19) 86-берененин 1-бөлүгүнүн биринчи сүйлөмүндөгү «жылына бир жолудан көп эмес» деген сөздөр «жылына эки жолудан көп эмес» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

20) 87-беренедө:

1-бөлүк төмөнкүдөй мазмундагы биринчи абзац менен толукталсын:

«1. Жаңы чакырылыштагы Жогорку Кеңештин биринчи жыйыны болгон күндөн тартып Өкмөт кызматтан кетти деп эсептелет.»;

№ 01-3

5-бөлүк төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«5. Коргоо жана улуттук коопсуздук маселелерин тескеген мамлекеттик органдардын жетекчилерин – Өкмөт мүчөлөрүн кошпогондо, Өкмөт мүчөсү Премьер-министрдин сунуштамасы боюнча ээлеген кызматынан бошотулушу мүмкүн. Президент аталган сунуштаманы алгандан кийин 5 жумушчу күндүн ичинде Өкмөт мүчөсүн ээлеген кызматынан бошотуу жөнүндө жарлык чыгарбаса, Премьер-министр парламенттик көпчүлүк фракция лидерлери менен кеңешкенден кийин Өкмөт мүчөсүн өзүнүн чечими менен ээлеген кызматынан бошотууга укуктуу.

Өкмөт мүчөсү кызматтан кеткен же кызматынан бошотулган учурда Премьер-министр 5 жумушчу күндүн ичинде бош кызмат ордуна талапкерди Жогорку Кеңешке сунуштайт. Жогорку Кеңеш жактырган талапкерди Президент Өкмөт мүчөсүнүн тиешелүү кызмат ордуна дайындайт. Талапкерди жактыруу жөнүндө Жогорку Кеңештин чечимин алган күндөн баштап Президент 3 жумушчу күндүн ичинде Өкмөт мүчөсүн дайындоо жөнүндө жарлыкты чыгарбаса, ал дайындалды деп эсептелет.»;

21) 89-берененин 7-пунктундагы «мыйзамда белгиленген тартипте» жана «жергиликтүү кеңештердин сунушу боюнча» деген сөздөр алып салынсын;

22) 94-берененин 9-бөлүгүндөгү «Жогорку соттун жана жергиликтүү соттордун судьяларынын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптар» деген сөздөр «Судьялардын кызмат ордуна талапкерлерге кошумча талаптар жана Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын жана жергиликтүү соттордун судьяларына белгилүү бир чектөөлөр» деген сөздөр менен алмаштырылсын;

23) 95-беренедө:

2-6-бөлүктөр төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«2. Судья кынтыксыз жүрүм-турум талаптарын бузган учурда, Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын сунушу боюнча конституциялык мыйзамга ылайык кызмат ордунан бошотулат.

Ушул берененин 3-бөлүгүндө аталган учурлардан тышкары, аталган негиздер боюнча Жогорку соттун судьялары ээлеген кызмат орундарынан Президенттин сунуштамасы боюнча Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экиден кем эмес көпчүлүгүнүн добушу менен Жогорку Кеңеш тарабынан мөөнөтүнөн мур-

№ 01-3

да бошотулушу мүмкүн. Жергиликтүү соттордун судьяларын кызмат ордуна Президент бошотот.

Кынтыксыз жүрүм-турум талаптарын бузгандыгына байланыштуу судьянын кызмат ордуна бошотулган адам андан ары мыйзамда белгиленген мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарды ээлөө укугуна ээ болбойт жана судьялар жана мурдагы судьялар үчүн белгиленген жеңилдиктерди пайдалануу укугунан ажыратылат.

3. Судья каза болгондо, чектүү курагына жеткенде, кызматтан кеткенде же башка ишке өткөндө, аны каза болгон же дайынсыз жок деп жарыялаганда, аракетке жөндөмсүз деп тааныганда, жарандыгын жоготкондо, жарандыктан чыкканда же болбосо башка мамлекеттин жарандыгын алганда жана кынтыксыз жүрүм-турум талаптарын бузуу менен байланышпаган башка учурларда судьянын ыйгарым укуктары Судьялар кеңешинин сунушу боюнча аны шайлаган же дайындаган орган тарабынан ушул негиздер пайда болгон күндөн баштап конституциялык мыйзамга ылайык мөөнөтүнөн мурда токтотулат. Мында Жогорку соттун судьялары катышкан депутаттардын көпчүлүк добушу, бирок депутаттардын 50дөн кем эмес добушу менен кабыл алынган Жогорку Кеңештин чечими боюнча кызматынан бошотулат.

4. Судьяларды соттук тартипте кызматынан убактылуу четтетүүгө, жазык жана административдик жоопкерчиликке тартууга Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын макулдугу менен конституциялык мыйзамда аныкталган тартипте жол берилет.

5. Жергиликтүү соттордун судьяларынын кызмат ордуна талапкерлерди тандоону Судьяларды тандоо кеңеши конституциялык мыйзамда аныкталган тартипте жүзөгө ашырат.

6. Жергиликтүү соттордун судьяларын которууну (ротациялоону) Президент конституциялык мыйзамда аныкталган тартипте жана учурларда Судьялар кеңешинин сунуштамасы боюнча жүзөгө ашырат.»;

төмөнкүдөй мазмундагы 9-бөлүк менен толукталсын:

«9. Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын курамынын ар бир үчтөн бир бөлүгүн тиешелүүлүгүнө жараша Президент, Жогорку Кеңеш жана Судьялар кеңеши түзөт. Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын биринчи жыйналышын чакыруу анын курамынын кеминде үчтөн экиси түзүлгөндөн кийин Судьялар кеңешинин төрагасына жүктөлөт. Эгерде Судьялар кеңешине ка-

№ 01-3

раштуу Тартип комиссиясынын биринчи жыйналышы 10 жумушчу күндүн ичинде өткөрүлбөсө, аны өткөрүүнү Президент уюштурат. Судьялар кеңешине караштуу Тартип комиссиясынын мүчөлөрүнүн жалпы саны, мүчөлүккө талапкерлерге коюлуучу талаптар жана комиссиянын ишин уюштуруунун башка маселелери мыйзам менен аныкталат.»;

24) 96-беренедө:

1-бөлүктөгү «жергиликтүү» деген сөз алып салынсын;

2-бөлүк төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«2. Жогорку соттун пленуму сот практикасынын маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын бардык соттору жана судьялары үчүн милдеттүү болгон түшүндүрмөлөрдү берет.»;

25) 102-берененин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацындагы «, судьяларды тартип жоопкерчилигине тартуу жөнүндө маселелерди караган» деген сөздөр алып салынсын;

26) 104-беренедө:

1-пункт төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«1) аткаруу бийлик органдарынын, ошондой эле тизмеси конституциялык мыйзам менен аныкталган башка мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана аталган органдардын кызмат адамдарынын мыйзамдарды так жана бирдей аткаруусун көзөмөлдөө;»;

6-пункт төмөнкүдөй редакцияда баяндалсын:

«б) тизмеси конституциялык мыйзам менен аныкталган мамлекеттик органдардын кызмат адамдарына карата жазык иштерин козгоп, иштерди тиешелүү органдарга тергөөгө өткөрүп берүү, ошондой эле аскер кызматчыларынын статусуна ээ болгон адамдарды жазыктык куугунтуктоо.».

2-берене

1. Бул Мыйзамга Кыргыз Республикасынын Президенти кол коюуга тийиш жана ал расмий жарыялангандан он беш күн өткөндөн кийин күчүнө кирет. Мында Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 70, 72, 75, 81 жана 87-беренелерине өзгөртүү киргизилген жоболор 2017-жылдын 1-декабрында күчүнө кирет.

2. Ушул Мыйзам менен киргизилген өзгөртүүлөрдү эске алуу менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын расмий тексти ушул Мыйзам күчүнө киргенден кийин он төрт күндөн кечиктирбестен, Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан жарыя-

№ 01-3

ланууга тийиш. Мында 2010-жылдын 27-июнундагы референдумда (бүткүл элдик добуш берүүдө) кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Конституциясында кетирилген мамлекеттик жана расмий тилдердеги тексттердин ортосундагы карама-каршылыктар «Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын 2013-жылдын 11-июлундагы № 131 Мыйзамынын редакциясындагы «Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын 2009-жылдын 20-июлундагы № 241 Мыйзамынын 6-беренесинин 3 жана 4-бөлүктөрүндө белгиленген эрежелер боюнча жоюлат.

3. Кыргыз Республикасынын аймагында колдонулган мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар ушул Мыйзамдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбеген бөлүгүндө колдонулат.

4. Ушул Мыйзамдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 26-беренесинин 7-бөлүгүндө каралган учурлардан тышкары, «Кумтөр» алтын кенин иштетүүгө даярдоого жана иш жүзүндө өздөштүрүүгө байланыштуу кызматтык кылмыштарды, ошондой эле «Кумтөр» кенин иштеткен мамлекеттик эмес ишканалардагы жана уюмдардагы кызматтын кызыкчылыктарына каршы кылмыштарды жасаган адамдарга жазык жоопкерчилигине тартуунун эскирүү мөөнөтү колдонулбайт.

Аталган адамдар ушул кылмыш жосундарын кайсыл убакта жасагандыгына карабастан, жазык жоопкерчилигине тартылууга жана сотко берилүүгө тийиш, буга эскирүү мөөнөтүн колдонуу тууралуу мыйзамдуу күчүнө кирген сот актылары бар адамдар кирбейт.

5. Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши өзүнүн ыйгарым укуктарын алар тиешелүү түрдө шайланган мөөнөт аяктаганга чейин сакташат жана аларды ушул Мыйзам күчүнө кирген күндөн тартып, анын жоболорун эске алуу менен ишке ашырат.

6 Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Төрагасы, Төраганын орун басарлары, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан шайланган же дайындалган башка кызмат адамдары, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан дайындалган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн мүчөлөрү, Кыр-

№ 01-3

гыз Республикасынын Башкы прокурору, Кыргыз Республикасынын Эсептөө палатасынын төрагасы, Кыргыз Республикасынын Шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиясынын төрагасы жана төраганын орун басарлары өзүнүн ыйгарым укуктарын алар шайланган же дайындалган мөөнөт аяктаганга чейин же болбосо кызмат ордуна бошотууга алып келген мыйзамдарда каралган башка жагдайлар келип чыкканга чейин сакташат.

7. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын, ошондой эле жергиликтүү соттордун 2010-жылдын 27-июнундагы Кыргыз Республикасынын Конституциясын ишке ашыруу үчүн кабыл алынган мыйзамдардын жоболоруна ылайык шайланган же дайындалган төрагалары, төрагалардын орун басарлары жана судьялары өзүнүн ыйгарым укуктарын алар шайланган же дайындалган мөөнөт аяктаганга чейин же болбосо кызмат ордуна бошотууга алып келген конституциялык мыйзамда каралган башка жагдайлар келип чыкканга чейин сакташат.»

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы мамлекеттин негизги мыйзамы болуп туруп коомдук келишимди – Кыргыз Республикасынын бардык жарандарынын демократиялык негизде азыркы жана келечектеги муундардын алдында кабыл алган Конституцияда бекитилген негизги ченемдерге ылайык жашоо жана мамлекеттик бийликтин жана анын чечимдеринин мыйзамдуулугун камсыз кылыш үчүн аларды урматтоо, ошондой эле адамдын укуктарын жана негизги эркиндиктерин камсыз кылуу милдеттенмесин чагылдырат.

Бул коомдук келишимди колдоодо Конституциянын туруктуулугун сактоо эң негизги шарт болуп эсептелет, бул мамлекеттик түзүлүштүн туруктуулугуна, жарандардын укуктары жана эркиндиктеринин жүзөгө ашырылышын камсыз кылуучу институттардын өркүндөшүнө, конституциялык мыйзамдардын жана укук тартибинин сакталышына, ошондой эле Конституцияда айтылган максаттар жана милдеттерди жүзөгө ашыруунун камсыз кылынышына алып келет. Ушуну менен бирге Конституциянын туруктуулугу Конституциянын жоболоруна өзгөртүүлөрдү киргизүү зарылдыгы пайда болгон учурда ага кедерги болбойт.

Ошондой эле мыйзамдуулукту камсыз кылуу максатында мыйзам чыгаруу демилгесинин тийиштүү субъекттери менен демилгеленген Конституцияга болгон өзгөртүүлөрдүн долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тарабынан

№ 01-3

Конституция менен бекитилген ыйгарым укуктардын алкагында конституциялык контролго алынышы керек.

3. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берүүдө анын адамдын жана жарандын пайдубал укуктарына жана эркиндиктерине, алардын чектөөлөрүнүн мүмкүнчүлүгүнө, демократиялык, укуктук, дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинде каралган Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибине ылайык келүүсүн бүтүндөй жана ар бир жобосун өзүнчө карап чыкты.

Адамдын жана жарандын пайдубал укуктары жана эркиндиктери болуп адам менен жарандын инсан болуу жана инсан катары өнүп-өсүшү үчүн мамлекет түзгөн базалык жагдай-шарттар менен пайдалануу табигый мүмкүнчүлүгү эсептелинет. Дал ушул максатта мамлекеттин Негизги мыйзамында адамдын жана жарандын статусу чагылдырылат жана мамлекеттик бийликтин бардык органдары менен корголуучу укуктук кепилдиктердин тутуму бекитилет.

Мамлекет теңдик жана адилеттик принциптеринин негизинде инсандын, коомдун жана мамлекеттин баалуулуктарынын бир убакта корголушун укуктук механизмдер аркылуу тең салмагын сактоо менен камсыз кылууга милдеттүү. Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдүн долбоорунун ченемдеринин ылайык келүүсү ушул жоболорду эске алуу менен текшерилди.

3.1. Мыйзам долбоору менен преамбула, 64-берененин 3-бөлүгүнүн 1, 2, 4-пунктары, 4-бөлүгүнүн 1-пункту, 9-бөлүгүнүн 1-пункту, 68-берене, 70-берененин 3-бөлүгү, 72-берененин 2, 3-бөлүктөрү, 74-берененин 4-бөлүгүнүн 1, 7, 8-пунктары, 75-берененин 3-бөлүгү, 81-берененин 2-бөлүгү, 84-берене, 86-берененин 1-бөлүгү, 87-берене, 89-берененин 7-пункту, 95, 96-беренелери, 102-берененин 2-бөлүгү, 104-беренеге сунуштаган өзгөртүүлөр: демократиялык мамлекетти куруунун жогорку баалуулуктарын аныктоо менен, анын максаттарын тактоого; тил жана маданиятты өнүктүрүүгө; Кыргыз Республикасынын Президентинин ишмерлигин регламенттөөчү Конституциянын айрым жоболорун тактоого; Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин көпчүлүк фракцияларынын коалициясынын туруктуулугун арттырууга; аткаруу бийлик бутагынын стабилдүүлү-

№ 01-3

гүн парламенттик көпчүлүктүн фракциялар коалициясынын туруктуулугу жана Премьер-министр же биринчи вице-премьер-министр кызматтарына дайындалган депутаттын депутаттык мандатынын сакталышы аркылуу, ошондой эле Премьер-министрдин Жогорку Кеңештин алдына Өкмөткө ишеним көрсөтүү маселесин коюу мүмкүндүгү аркылуу камсыз кылууга; Өкмөт мүчөсүн бошотуу жана Премьер-министрге жергиликтүү кеңештердин катышуусуз жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын башчыларын дайындоо укугун берүү бөлүгүндө кенемтени жоюуга; соттук реформа жана укук коргоо органдарынын реформасы үчүн конституциялык негиздерди жакшыртууга багытталган, адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин жоюуну же чектөөнү карабайт.

3.2. 6-берененин 3-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 16-берененин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацына, 20-берененин 4-бөлүгүнүн 5-пунктуна, 24-берененин 2-бөлүгүнө, 26-берененин 7-бөлүгүнө, 36-берененин 5-бөлүгүнө, 41-берененин 2-бөлүгүнө, 50-берененин 2-бөлүгүнө, 94-берененин 9-бөлүгүнө, 95-берененин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацына өзгөртүүлөрдү жана/же толуктоолорду камтыган жана адамдын укуктары менен эркиндиктерин козгоочу Мыйзам долбоорунун ченемдери адамдын жана жарандын пайдубал укуктары жана эркиндиктерине, аларды чектөө мүмкүнчүлүгүнө ылайык келүүсү бааланган.

3.3. Мыйзам долбоорунда 6-берененин 3-бөлүгүнүн экинчи абзацын жаңы редакцияда баяндоо сунушталат: «Эл аралык келишимдер менен жалпыга таанылган принциптерди жана эл аралык келишимдердин ченемдерин колдонуу тартиби жана шарттары мыйзамдар менен аныкталат.».

Бул абзацтын азыркы редакциясы адам укуктары боюнча эл аралык келишимдердин ченемдери түздөн-түз колдонулат жана башка эл аралык келишимдин ченемдерине караганда артыкчылыкка ээ деп караштырат.

Эл аралык келишимдин иштөөсү, келишим анын катышуучулары үчүн эл аралык-укуктук ченемдерди жана алардан келип чыгуучу укуктар менен милдеттерди жаратууну болжойт. Эл аралык келишимдердин иштөөсү жана колдонулушу андан келип чыгуучу милдеттенмелердин баардык анын катышуучулары тарабынан так аткарылуусун болжойт (*pacta sunt servanda*). Ошентип, күчүнө кирген жана ага ылайык колдонуудагы эл аралык келишимдердин жоболору

№ 01-3

анын катышуучусу болгон мамлекеттер тарабынан ыктыярдуу түрдө милдеттенмелерди ак ниеттүү аткаруу принцибинин негизинде аткарылуусу керек. Мамлекеттер түзүлгөн келишимди өздөрү аткарышат жана аны көзөмөлдөшөт. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнүн экинчи абзацынын сунушталып жаткан жаңы редакциясы эл аралык келишимдердин, анын ичинде Кыргыз Республикасы катышуучу болуп эсептелинген адам укуктары боюнча келишимдердин аткарылышын камсыз кылуучу уюштуруу мүнөзүндөгү иш-чараларды мыйзамдын деңгээлинде бекитүүнү болжойт, бул мындай укуктук мамилелерди жөнгө салуунун жалпы тажрыйбасы болуп эсептелинет. Мындай мыйзам, ошондой эле тийиштүү мыйзамдык жана башка ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга багытталган жоболорду да, башкача айтканда Кыргыз Республикасында колдонулуп жаткан эл аралык келишимдердин мыйзамдар менен камсыз болуусун жана эл аралык келишим бузулган учурда көрүлүүчү чараларды бекиткен жоболорду камтый алат. Ушуга байланыштуу, Мыйзам долбоорунун 6-беренесинин 2-бөлүгүнүн экинчи абзацынын жаңы редакциясы адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин жоюуну же чектөөнү караштырбайт.

3.4. Мыйзам долбоорунун 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын жаңы редакциясы:

«Адам укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет. Алар түздөн-түз колдонулат, бардык мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ишмердигинин мааниси менен мазмунун аныктайт.»;

Конституциянын 16-беренесинин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын сунушталып жаткан жаңы редакциясы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын преамбуласына сунушталган өзгөртүүлөр менен өз ара байланышта, ал жерде мамлекеттин жогорку баалуулуктары аталууда, алардын катарына адам, анын өмүрү, саламаттыгы, укуктары жана эркиндиктери киргизилген. Ушуга байланыштуу Мыйзам долбоорунун демилгечилери адамдын укуктары жана эркиндиктери Кыргыз Республикасынын жогорку баалуулуктарына кирет деп белгилешүүдө, башкача айтканда бул баалуулуктар акыркы эмес. Калган жагында 16-берененин 1-бөлүгүнүн экинчи абзацынын редакциясы стилистикалык мүнөздөгү өзгөртүүлөргө дуушар болду жана

№ 01-3

адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жоюуну же чектөөнү караштырбайт.

3.5. Мыйзам долбоору менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүн төмөнкүдөй мазмундагы экинчи сүйлөм менен толуктоо сунушталат: «Ушундай чектөөлөр аскердик же башка мамлекеттик кызматтын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен да киргизилиши мүмкүн.»

Бул көбүнесе тактоо мүнөзүндөгү толуктоо, чектөөлөр анын ичинде аскер кызматкерлерине же мамлекеттик кызматтын башка чөйрөлөрүндө өзүнүн ишин жүргүзгөн адамдарга карата да киргизилиши мүмкүн деген сөз, анткени адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин чектөө мыйзам менен улуттук коопсуздукту, коомдук тартипти, калктын саламаттыгын жана адеп-ахлагын сактоо, башка адамдардын укуктары менен эркиндиктерин коргоо максатында киргизилиши мүмкүн.

Чектөөнүн максаттары көрсөтүп тургандай – бул мамлекеттин коомдук кызыкчылыктары, аларга жетүү үчүн чектөөлөр аскер кызматкерлерине гана эмес, мамлекеттик же муниципалдык кызматка тиешеси жок адамдарга карата да киргизилиши мүмкүн. Ошондуктан мыйзам чыгаруучу тарабынан жарандардын укуктары менен эркиндиктерине чектөөлөрдү киргизүүдө, мындай чектөөлөр кайсы субъектке карата киргизилип жатканына карабастан, киргизилип жаткан чектөөлөр кайсы конституциялык маанилүү максатка жетүү үчүн багытталганын көрсөтүү эң маанилүү болуп эсептелинет жана Конституциянын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн биринчи абзацынын акыркы сүйлөмүндө көрсөтүлгөндөй киргизилип жаткан чектөөлөр көрсөтүлгөн максаттарга өлчөмдөш болушу керек. Баяндалганды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы сунушталган толуктоолордо аскер кызматкерлеринин жана башка мамлекеттик кызмат орундарын ээлеген адамдардын укуктары менен эркиндиктерин кемсинтүүнү тапкан жок.

3.6. Окшош мүнөздөгү өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасынын судьяларынын статусун аныктоо тартибин регламенттөөчү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 94-беренесинин 9-бөлүгүнө да сунушталууда. Көрсөтүлгөн беренеге болгон бул толуктоону Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгү менен тутумдаш байланышта кароо керек. Башкача айтканда, Конституциянын 94-беренесинин 9-бөлүгүнө болгон толуктоо Кыргыз

№ 01-3

Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 2-бөлүгүнүн талаптарын эске алуу менен колдонулууга тийиш. Тармактык мыйзам менен бекитилген субъективдик укукту жүзөгө ашыруунун чектөөлөрү судьялардын жогорку конституциялык-укуктук статусун кемсинтпей туруп конституциялык жол берилген чен белгилерге жооп берүүсү керек. Конституциянын 94-беренесинин 9-бөлүгүнө болгон толуктоо конституциялык мыйзам менен судьялар үчүн тийиштүү чектөөлөрдү киргизүү мүмкүндүгүн сунуштайт, бирок алардын укуктары менен эркиндиктерин жоюп же болбосо чектебейт.

3.7. Конституциянын 20-беренесинин 4-бөлүгүнүн 5-пунктунун жана 24-беренесинин 2-бөлүгүнүн сунушталуучу редакциясы Жарандык жана саясий укуктар жөнүндө эл аралык пактынын 11-беренесин кайталайт. Демилгечилер Мыйзам долбоорунун негиздеме-маалымкатында белгилегендей, Конституциянын көрсөтүлгөн ченемдеринин колдонуудагы редакциясы митаамдык аракеттер үчүн өбөлгө түзүү менен өзгөртүүлөрдү киргизүүнү шарттаган, анткени көрсөтүлгөн ченемдер мындай адамдарга жарандык-укуктук милдеттенмелерди аткарбагандыгы үчүн жазык жоопкерчилигинен кутулуп кетүүгө жол берүүдө. Ушуга байланыштуу сунушталган өзгөртүү жол бериле турган болуп көрүнөт жана Жарандык жана саясий укуктар жөнүндөгү эл аралык пакты бекиткен талаптардын чегинен чыкпайт жана жарандык-укуктук милдеттенмелерди аткарбагандык үчүн жоопкерчиликти өтө эле күчөтүү катары каралышы мүмкүн эмес.

3.8. Мыйзам долбоорунун 26-беренесинин 7-бөлүгү жасалган кылмыштын эскирүү мөөнөтү келгенде жазык жоопкерчилигинен бошотуу укугу мыйзам менен белгилениши мүмкүн деп аныктайт. Геноцид жана экоцид кылмыштарына эскирүү мөөнөтүн колдонууга жол берилбейт.

Согуштук кылмыштарга жана адамзатка каршы кылмыштарга карата эскирүү мөөнөтүн колдонбоо жөнүндө Эл аралык Конвенция менен геноцидге, адамзатка каршы кылмыш катары эч кандай эскирүү мөөнөттөрү колдонулбай тургандыгын белгилеп кетүү керек. Экоцид эл аралык кооптуулуктун мүнөзү жана даражасы боюнча геноцидге жакын жана ар бир мамлекет Табият чөйрөсүнө таасир этүү каражаттарын согуштук же ар кандай башка душмандык пайдаланууга тыюу салуу жөнүндө конвенцияга ылайык өзүнүн конституциялык жол-жоболоруна ылайык, зарыл деп эсептеген каалаган чараларды көрүүгө милдеттенет.

№ 01-3

Ушуга байланыштуу, көрсөтүлгөн кылмыштарга карата эскирүү мөөнөтү колдонулбастыгы жөнүндө ченемдердин Конституцияда бекитилүүсү жол берилүүчү жагдай болуп эсептелинет.

Ал эми кылмыштын эскирүү мөөнөтү боюнча жазык жоопкерчилигинен бошотуу укугу туурасында, кылмыш жоопкерчилигине тартуунун эскирүү мөөнөтү деп мыйзамда белгиленген белгилүү бир убакыттын өтүп кетишин, ал өтүп кеткенден кийин адам ал жасаган кылмыш үчүн жоопкерчиликке тартылбай тургандыгын түшүнүү керек. Бул убакыт мезгили күнөөлүү адамдын жасаган кылмышынын мүнөзүнөн көз каранды жана түздөн-түз Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодекси менен аныкталат. Ушуга байланыштуу Конституциянын 26-беренесине болгон толуктоо жол берилүүчү болуп эсептелет, ошондой эле адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерине жаңы чектөөлөрдү киргизбейт.

3.9. Мыйзам долбоорунун 36-беренесинин 5-бөлүгүндө элибиздин салттуу рухий маданиятынын негизинде курулган үй-бүлөнүн салттуу түшүнүгү берилет. Бул түшүнүк толугу менен ушул берененин биринчи бөлүгү менен шайкеш келтирилет, ал жерде үй-бүлө, ата болуу, эне болуу, балалык – бүткүл коомдун камкордугуна алынуу жана мыйзам менен артыкчылыктуу корголуу предмети экени аныкталган.

Бул укуктук мамилелердин ченемдик-укуктук жөнгө салынышын Кыргыз Республикасында жашаган элдердин социалдык, тарыхый жана рухий салттарын эске албастан куруу мүмкүн эмес.

Ушуга байланыштуу, нике жашына жеткен эркек менен аялдын ыктыярдуу түрдө үй-бүлө куруусун караштырган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 36-беренесинин 5-бөлүгүнө сунушталуучу өзгөртүү калыптанган коомдук баалуулуктардын жана жүрүм-турум ченемдеринин ишке ашырылуусу деп түшүнсө болот.

3.10. Мыйзам долбоору менен Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 41-беренесинин 2-бөлүгүндөгү эл аралык органдар тарабынан адамдын укуктары менен эркиндиктери бузулганы таанылган учурларда Кыргыз Республикасы тарабынан бузулган укуктар менен эркиндиктерди калыбына келтирүү жана/же зыяндын ордун толтуруу жөнүндө ченемдик жоболорду алып салуу сунушталат.

Конституциянын 6-беренесине киргизилип жаткан өзгөртүүлөр боюнча белгиленип кеткендей, бул ченемдин алынып салынышы Кыргыз Республикасынын ал катышуучу болуп эсептелген эл ара-

№ 01-3

лык келишимдер, анын ичинде адам укуктары боюнча келишимдер боюнча милдеттенмелеринен баш тартуусун түшүндүрбөйт.

Кыргыз Республикасынын 1997-жылдын 5-июлундагы № 49 Мыйзамы менен Кыргыз Республикасы кошулган эл аралык келишимдердин укугу жөнүндө Вена Конвенциясынын 26-беренесине ылайык ар бир колдонуудагы келишим анын катышуучулары үчүн милдеттүү жана алар тараптан ак ниеттүү аткарылышы керек. Ошону менен бирге, Конвенциянын 27-беренеси катышуучу, келишимди анын аткарбашы үчүн актануу катары өзүнүн ички укугунун жоболоруна шилтеме жасай албайт деп билдирет.

Эл аралык укуктун *pacta sunt servanda* (келишим аткарылышы керек) фундаменталдык принцибинен улам Кыргыз Республикасы өзү катышуучу болгон эл аралык келишимдердин алкагындагы милдеттенмелерин аткарууга милдеттүү. Эл аралык милдеттенмелерди ак ниеттүү аткаруу принциби, ошондой эле Кыргыз Республикасы мүчө болгон Бириккен Улуттар Уюмунун Уставында (2-берененин 3-пункту) да бекитилген.

Ошондуктан Конституциянын 41-беренесинин 2-бөлүгүнө сунушталуучу өзгөртүүлөрдү эл аралык келишимдерди колдонуу тартиби мыйзамдар менен аныкталат деп бекиткен 6-берененин 3-бөлүгүнө болгон өзгөртүүлөр менен тутумдаш байланышта кароо керек. Эл аралык келишимдерди аткарууну конституциялык-укуктук регламенттөөнүн мындай ыкмасына жол берилет жана бул ыкма эл аралык укуктун ченемдери менен принциптеринин маанисин кемсинтпейт жана жарандардын бузулган укуктарын калыбына келтирүү укуктарын чектебейт.

3.11. Мыйзам долбоорунун 50-беренесинин 2-бөлүгүнө болгон толуктоосу жарандыктан ажыратуу конституциялык мыйзамда белгиленген учурларда жана тартипте гана болушу мүмкүн деп караштырат. Муну менен Мыйзам долбоорунун демилгечилери ажыратылгыс жарандык принцибинен баш тартууну сунуштоодо.

Жарандыктын институту эки жактуу мүнөзгө ээ, бир жагынан ал адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргойт, экинчи жагынан мамлекеттин кызыкчылыктарын коргойт. Мамлекет адамга укуктар менен эркиндиктерин берип жатып, анын кызыкчылыктары менен мүмкүнчүлүктөрүнүн ишке ашырылуусуна, бул мамлекеттин юрисдикциясына жараша укуксуз аракеттерден корголушуна кепилдик кылат. Анын ордуна мамлекет адамдан жүрүм-турумдардын беки-

№ 01-3

тилген эрежелеринин, милдеттеринин сакталышын талап кылат. Бул сыяктуу талап мамлекеттин эгемендүүлүк принцибинен улам келип чыгат жана мамлекет тарабынан өз функцияларын аткарууга багытталган. Бул жобо Адам укуктарынын жалпы декларациясынын 15-беренесине ылайык келет.

Жарандыктан ажыратууну көптөгөн демократиялык мамлекеттер жаза санкциясы катары колдонушат. Жарандыктан ажыратуу – бул жарандын жүрүм-туруму мамлекеттин кызыкчылыктарына жана мыйзамдарына шайкеш келбей жаткан учурда мамлекет тарабынан көрүлгөн акыркы чара. Адатта, жарандыктан ажыратуу – бул белгилүү бир адамдын жүргөн-турганына байланыштуу санкция.

Кыргыз Республикасы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүндө каралган эгемендик принцибин жетекчиликке алып, жарандык маселе боюнча укуктук жөнгө салууну тандоодо эркин. Ошону менен бирге эле конституциялык мыйзамда жарандыктан ажыратуунун бул багытта өзүм билемдик аракеттерди жокко чыгаруучу негиздери жана тартиби бекитилиши керек.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 50-беренесинин 2-бөлүгүнө сунушталган бир дагы жаран конституциялык мыйзамда белгиленген учурлардан жана тартиптен тышкары өзүнүн жарандыгынан жана өзүнүн жарандыгын өзгөртүү укугунан ажыратылышы мүмкүн эмес деген толуктоо дискриминациялык ченем же адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жол берилгис чектөө катары каралышы мүмкүн эмес.

3.12. Сунушталган Мыйзам долбоору менен Конституциянын 95-беренесинин 2-бөлүгүнө өзгөртүүлөрдү киргизүү каралат, ага ылайык кынтыксыз жүрүм-турумдун талаптарын бузгандыгына байланыштуу судьянын кызмат ордунан бошотулган адамда андан ары мыйзамда белгиленген мамлекеттик жана муниципалдык кызматтарды ээлөө укугу жок жана судьялар жана мурдагы судьялар үчүн белгиленген жеңилдиктерди пайдалануу укугунан ажыратылат. Көрсөтүлгөн жагдай сот адилеттигин ишке ашыруу учурунда судьялардын жоопкерчилигин арттырууну болжойт.

Ушуга байланыштуу судьянын статусу судьянын өз ыйгарым укуктарын так жана туура аткаруусу менен аныкталат, ошондой эле аны бул аркеттерге кызматка шайлануу убагында салатанаттуу ант берүүсү да милдеттендирет. Ант берүү судьяга өзгөчө конституция-

№ 01-3

лык-укуктук статус ыйгарат. Мындай статус судьяны мыйзамда бекитилген талаптарды карманууга милдеттендирет жана ага жүктөлгөн чектөөлөрдү сактоого даярдыгын билдирет, башкача айтканда, судья көз карандысыз жана кесиптик билимдер менен өзүнүн ички ынанымдарынын негизинде гана адилет сот жүргүзүүгө милдеттүү. Судьяны тартиптик жоопкерчиликке тартуу, анын конституциялык-укуктук статусу менен шартталган өзгөчөлүккө ээ, ал өз кезегинде бир жагынан судьянын текшерилбестиги менен жоопкерсиздиги жана экинчи жагынан судьянын көз карандысыздыгы, анын коом алдындагы милдеттеринин ортосундагы тең салмактуулукту камсыз кылат.

Сот бийлиги мамлекеттик бийликтин бир бутагы катары мамлекеттик жана коомдук турмуштун укугун, укуктук негиздерин ар кандай укук бузуулардан, аны ким жасаганына карабастан коргоого милдеттүү. Судьяларга жарандардын жана юридикалык жактардын укуктары, эркиндиктери, милдеттери жана менчиктери жөнүндө маселелер боюнча акыркы чечим кабыл алуу милдети жүктөлөт. Дал ошон үчүн судьялардын кабыл алып жаткан чечимдери үчүн жоопкерчилиги сот адилеттигин жана адам укуктарынын корголушун талап кылган бардык адамдар үчүн мыйзамдуулуктун күрөөсү жана ажырагыс кепилдик болуп саналат.

Бул укуктук каражат судья – сот бийлигинин алып жүрүүчүсү кабыл алынып жаткан чечимдер үчүн жогорку жоопкерчиликти сезе билген шарттарда гана таасирдүү жана натыйжалуу болушу мүмкүн жана сунушталуучу чара судьялык кызматка кынтыксыз эмес адамдардын келишине кандайдыр бир деңгээлде бөгөт болот.

Ушуга байланыштуу Конституциялык палата Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 95-беренесинин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацында каралган чектөөлөрдү жол берилгидей деп эсептейт.

4. Конституциянын 1-беренесине ылайык Кыргыз Республикасы эгемендүү, демократиялуу, укуктук, башкарууга дин аралашпаган, унитардык, социалдык мамлекет болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ага берилген ыйгарым укуктардын алкагында «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна корутунду берип жатып, анын демократиялык, укуктук, башкарууга дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине шайкештигин текшерет.

№ 01-3

Башкарууга дин аралашпоо принциби диний ынанымдардан мамлекетти бөлүп чыгарууну болжойт, бирок коомдук турмуштан динди такыр чыгарып салууну билдирбейт. Ошондой эле ал коомдук-саясий бийликти уюштуруунун негизги формасы катары мамлекеттин ролун сактоо менен мамлекеттин жана диний уюмдардын таасир этүү чөйрөлөрүн чектеп берүүгө көмөктөшүп турат. Бул принцип Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 7-беренесинен келип чыгууда.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору менен дин жана мамлекеттин өз ара аракеттешүү маселелери козголгон жок жана диний уюмдардын жана ырым-жырым кызматкерлеринин ишмерлигин регламенттөөчү кандайдыр бир ченемдер киргизилген эмес.

5. Кыргыз Республикасынын Конституциясынын «Конституциялык түзүлүштүн негиздери» деген биринчи бөлүмү конституциялык жөнгө салуунун өзөктүү принциптерин, анын ичинде Конституциянын башка бөлүмдөрүндө өнүккөн демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерин да аныктайт.

Демократия – бул эл бийлиги, саясий плюрализм, конституциянын үстөмдүгү, жарандардын эркиндиктери менен теңдиги, адам укуктарынын ажрагыстыгы сыяктуу принциптерди таанууга негизделген мамлекеттик түзүлүштүн формасы. Аны ишке ашыруунун формасы бийликтер бөлүштүрүлгөн, өнүккөн эл өкүлчүлүк тутуму бар республикалык башкаруу болуп саналат.

Өз ара аракеттешүү маселесин жөнгө салууда мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлиги бутактарына бөлүштүрүлгөн мамлекеттик бийликтин иш аракеттери менен ыйгарым укуктарынын өз ара катышын так укуктук регламенттөө өзгөчө орунду ээлейт. Мыйзам чыгаруу, аткаруу жана сот бийлик бутактарынын ишмердиги көз карандысыздык, мыйзамдуулук жана мамлекеттик бийликтин жана жүргүзүлүп жаткан саясаттын бирдиктүүлүгү принциптерине негизделет.

Бийликтин үч бутагынын өз ара аракеттешүүсүнүн сынактан өткөн тең салмактуу механизмдин сактабай туруп, мамлекеттик бийликтин жана мамлекеттин жүргүзүп жаткан саясатынын бирдиктүүлүгүн камсыз кылуу мүмкүн эмес. Дал ошон үчүн ар бир бийлик бутагынын мамлекет берген өзүнүн функциясы бар, ал аны башка

№ 01-3

бийлик бутактарынан айырмалап жана ошону менен алардын иш-аракеттеринде атаандаштыкты же башка терс көрүнүштөрдү жокко чыгарат.

5.1. 6-берененин 3-бөлүгүнө, 16-берененин 1-бөлүгүнө, 20-берененин 2-бөлүгүнө, 4-бөлүгүнүн 5-пунктуна, 24-берененин 2-бөлүгүнө, 26-берененин 7-бөлүгүнө, 36-берененин 5-бөлүгүнө, 41-берененин 2-бөлүгүнө, 50-берененин 2-бөлүгүнө, 94-берененин 9-бөлүгүнө, 95-берененин 2-бөлүгүнүн үчүнчү абзацына болгон өзгөртүүлөр кандайдыр бир даражада адамдын укуктары менен эркиндиктерине, аларды жүзөгө ашыруу кепилдиктерине тиешелүү. Ушуга байланыштуу, көрсөтүлгөн ченемдердин адамдын жана жарандын пайдубал укуктары менен эркиндиктерине, аларды чектөө мүмкүндүгүнө шайкештиги текшерилген. Жүргүзүлгөн баа берүүнү эске алуу менен жогоруда аталган ченемдер ошондой эле демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине, анын ичинде укуктук мамлекеттин принциптеринин бири болуп саналган адамдын жана жарандын укуктарын камсыз кылуу принцибине да карама-каршы келбестигин белгилейбиз.

5.2. Конституциянын преамбуласы негизги, эң маанилүү жана андан ары конституциянын бүткүл текстин тутумдашып уюштуруучу принциптер менен позицияларды түптөйт. Преамбулага болгон өзгөртүүлөрдү дал ушул өңүттөн алып кароо керек, ал жерде көз карандысыз демократиялык мамлекетти курууга басым жасалып, анын жогорку баалуулуктары катары адам, анын өмүрү, саламаттыгы, укуктары менен эркиндиктери көрсөтүлүп турат. Преамбулада мамлекеттин тил менен маданиятын өнүктүрүүгө багытталган позиция да түптөлүүдө. Көрсөтүлгөн өзгөртүүлөр кимдир бирөөнүн укуктарын кемсинтүүнү болжобойт, жана демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт, ошондой эле улуттук аң-сезимди бекемдөө максатына ээ.

5.3. Мыйзам долбоорунун демилгечилери Президенттин ыйгарым укуктарын жөнгө салуучу Конституциянын 64-беренесине тактоолорду киргизүүнү сунуштап жатышат. Атап айтсак, Конституциянын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1-пунктуна болгон толуктоо колдонуудагы Конституциянын кенемтесин толтуруу болуп саналат, аны менен Жогорку Кеңешке Президент тарабынан Жогорку соттун судьялары менен катар Жогорку соттун Конституциялык палатасынын судьяларынын кызмат ордуна шайлоо үчүн талапкерлер сунушталынат.

№ 01-3

Конституциянын 64-беренесинин 3-бөлүгүнүн 2, 4-пункттарына сунушталуучу өзгөртүүлөр Конституциянын 95-беренесине болгон өзгөртүүлөрдө каралган судьяларды кызматтан бошотуунун жаңы тартиби менен өз ара байланышкан жана Президентке кошумча ыйгарым укуктарды берүүнү болжобойт.

Конституциянын 64-беренесинин 4-бөлүгүнүн 1-пунктуна болгон өзгөртүү Башкы прокурорду Жогорку Кеңеш тарабынан кызматынан бошотуу процедурасын татаалдатат, муну менен Башкы прокурордун ишинин туруктуулугу камсыз болот. Бул өзгөртүү Башкы прокурорду кызматтан бошотууга Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын жарымынан кем эмес добушу менен макулдугун берүүнү караган Конституциянын 74-беренесинин 4-бөлүгүнүн 8-пунктуна болгон өзгөртүү менен өз ара байланышкан, ал эми көрсөтүлгөн ченемдин колдонуудагы редакциясы менен Башкы прокурорду Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн биринен кем эмес добушу менен кызматтан бошотуу мүмкүнчүлүгү каралган.

64-берененин 9-бөлүгүнүн 1-пунктунда Коргоо кеңешинин ордуна Коопсуздук кеңеши деп өзгөртүү сунушталат. Мыйзам долбоорунун демилгечилери негиздеме-маалымкатында белгилегендей, азыркы иштеп жаткан Коргоо кеңешинин аталышы өтө тар жана согуш мезгилине гана ылайыкталган. Ал эми бул органдын функциясы кеңирээк, ал коопсуздуктун бардык аспектилерин карайт. Мыйзам долбоорунун демилгечилери Кыргыз Республикасы мүчө болгон ЖККУнун (ОДКБ) бардык өлкөлөрүндө Коопсуздук кеңеши деген ат менен иштеген органдар бар жана ал уюмдун өзүнүн деңгээлинде иштеген коопсуздук кеңештердин катчыларынын кеңеши бар.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы дүйнөнүн көптөгөн мамлекеттеринде, анын ичинде парламенттик башкаруу формасыдагы мамлекеттерде мамлекеттин бардык жашоо чөйрөлөрүндөгү заманбап көйгөйлөр менен коркунучтарды алдын ала жокко чыгаруу боюнча чечимдерди иштеп чыгуу башкы функциясы болуп саналган коопсуздук кеңеши, улуттук коопсуздук кеңеши сыяктуу консультативдик органдар иштейт деп белгилейт. Ушуга байланыштуу, сунушталуучу өзгөртүү азыркы убакыттын көйгөйлөрүн жана коркунучтарын алдын ала жок кылуу боюнча заманбап тенденцияларга жооп берет жана бийлик бутактарынын ортосундагы тең салмактуулукту бузбайт.

№ 01-3

Конституциянын 68-беренесине болгон өзгөртүү Премьер-министрдин милдетин аткаруучу Президенттин милдетин аткарып калышы мүмкүн болгон жагдайдын кенемтесин толтурууга жана шайлоо процессине катышкан бардык Президенттин кызмат ордуна талапкерлер үчүн тең шарттарды түзүүгө багытталган.

Жалпысынан Конституциянын 64 жана 68-беренелерине болгон өзгөртүүлөр тактоо мүнөзүндө, Президенттин ыйгарым укуктарын күчөтүүгө багытталган эмес жана демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт.

5.4. Конституциянын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө болгон толуктоо парламенттик көпчүлүктүн фракциялар коалициясынын туруктуулугун камсыз кылууга багытталган, анткени парламенттин түзүмдүк туруктуулугу Өкмөттүн стабилдүү жана натыйжалуу иштешине өбөлгө түзөт. Конституцияда парламенттик көпчүлүктүн фракциялар коалициясынан чыгуу механизмдин ченемдик бекитүү мүмкүн болуучу нерсе жана фракция мүчөлөрүнүн пикирлерин манипуляциялоо мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарат, анткени мындай чечимдин фракциянын бардык депутаттары менен макулдашуу даражасы тууралуу маселе дайыма ачык бойдон кала берген.

Парламенттин түзүмдүк туруктуулугу маселесин чечүүгө фракциялардын коалициясы парламенттик көпчүлүк статусун жоготкон учурда Жогорку Кеңештин Төрагасынын ыйгарым укуктарын ырастоону караштыруучу Конституциянын 75-беренесинин 3-бөлүгүнө сунушталуучу толуктоону киргизсе болот.

Конституциянын 70-беренесинин 3-бөлүгүнө жана 75-беренесинин 3-бөлүгүнө болгон өзгөртүүлөр мыйзам чыгаруучу органдын ички уюштурулушун өркүндөтүүгө багытталган, башка бийлик бутактарынын ыйгарым укуктарына тиешеси жок, бирок ошону менен бирге аткаруу бийлик бутагынын туруктуу иштөөсү үчүн толугу менен демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине шайкеш келген өбөлгөлөрдү түзүп берүүдө.

5.5. Конституциянын 72-беренесине болгон өзгөртүүлөр Премьер-министрдин жана биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордуна дайындалган депутаттардын депутаттык мандатынын сакталышын караштырат. Өкмөттөгү ишти депутаттын ишмерлиги менен айкалыштыруу бийликти бөлүштүрүү теориясында жаңылык эмес. Кызмат орундарды айкалыштыруунун мындай тажрыйбасы парламенттик башкаруу формасындагы өлкөлөрдө колдонулуп жүрөт.

№ 01-3

Парламентаризмдин эң башкы өзгөчөлүгү Парламенттеги саясий күчтөрдүн өз ара катышынын негизинде Өкмөттү түзүү жана бийликти элден алган Парламенттин алдында Өкмөттүн жоопкерчилиги принциптеринде камтылган. Ошондой эле шайлоочулар шайлоодон кийин күчтүү жана туруктуу Өкмөткө кызыгдар экенин белгилеп кетүү керек. Азыркы кездеги Жогорку Кеңешке шайлоонун пропорционалдык системасы саясий ара катыштын негизинде, анын ичинде фракциялардын өкүлдөрүнүн арасынан Өкмөттү түзүүнү болжойт. Ошентип, фракциялардын лидерлери жана башка депутаттар Премьер-министрдин же биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордун алуу жолу менен өзүлөрүнүн саясий программаларын жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгүн алышат.

Өкмөт кеткен учурда мындай адамдар депутаттын мандатынын иштөө мөөнөтүндө Парламенттеги мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгү аркылуу өлкөнүн коомдук-саясий жашоосуна активдүү катышуу мүмкүнчүлүгүн сактап калышы керек. Парламенттин депутатынын мандаты менен Премьер-министрдин же биринчи вице-премьер-министрдин кызмат ордун айкалыштыруу мүмкүнчүлүгү дал ушуну менен шартталат.

5.6. 74-беренеге болгон өзгөртүүлөр тактоо мүнөзүнө ээ жана Жогорку Кеңештин ыйгарым укуктарынын маанисин өзгөрткөн жок.

5.7. Конституциянын 81-беренесинин 2-бөлүгүнө болгон өзгөртүүлөрдү Конституциянын 80-беренесинин 3-бөлүгүндө каралган ченемдин туунду ченеми катары кароо керек. Сунушталуучу ченем аткарылышы финасы ресурстары менен бекемделбеген же болбосо, ишкерчилик чөйрө үчүн терс кесепеттерди алып келүүчү же республикалык же жергиликтүү бюджеттен киршелерден түшүп калуусуна алып келген жаңы салыктарды киргизүүгө же колдонуудагы салыктарды алып салууга багытталган мыйзамдарды кабыл алуудан кутулууга мүмкүнчүлүк берет. Ушуга байланыштуу Конституциянын 88-беренесинде Өкмөткө берилген ыйгарым укуктарды эске алуу менен бул ченемди Конституцияга киргизүү мүмкүн болуучу нерсе.

5.8. Конституциянын 84-беренесин колдонуу тажрыйбасын эске алуу менен Мыйзам долбоорунун демилгечилери тарабынан Премьер-министрдин кызматына талапкерди дайындоо жана анын Жогорку Кеңештин кароосуна Өкмөттүн программасын, түзүмүн жана курамын бекитүү мөөнөтүн көбөйтүү сунушталууда.

№ 01-3

Аталган берененин 7-бөлүгүнө болгон өзгөртүү тактоочу мүнөздө жана фракциялар коалициясынын парламенттик көпчүлүк статусун жоготкон учурда Өкмөттүн кетишин жана жаңы Өкмөттү түзүүнүн тартибин ар кандай түшүнүү мүмкүнчүлүгүн жокко чыгарат. Аталган өзгөртүүлөр демократиялык жана укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт.

5.9. Конституциянын 86-беренесинин 1-бөлүгүнө болгон өзгөртүү Премьер-министр тарабынан Жогорку Кеңештин алдына Өкмөткө ишеним көрсөтүү маселесин жылына эки жолудан көп эмес жолу коюу мүмкүнчүлүгүн караштырат. Ишеним вотуму Өкмөттүн, ага жүктөлгөн ыйгарым укуктарды ишке ашыруу жана аткаруу боюнча көрүлүп жана аткарылып жаткан аракеттерин Парламенттин колдоого алуу деңгээлин өлчөй турган аспап болуп саналат. Адатта ишеним вотумун көрсөтүү жөнүндө маселени коюунун саны Конституцияда көрсөтүлбөйт, бул Өкмөттүн өзүнүн иш аракетине макулдук алуу үчүн мындай маселени Парламенттин алдында каалаган убактысында коюу мүмкүнчүлүгүн болжолдойт. Мында Өкмөткө ишеним көрсөтүүнү ырастоо механизми мамлекеттик бийлик органдарын өз ара текшерүү каражаттарынын бири болуп саналат жана бийлик бутактарынын ортосунда токтото туруу жана тең салмактуулук тутумун камсыз кылууга багытталган.

Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы сунушталуучу өзгөртүүлөрдү демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт деп белгилейт.

5.10. Конституциянын 87-беренесинин 1-бөлүгүнүн жаңы редакциясы жаңы чакырылыштагы Жогорку Кеңештин биринчи отурум күнүнөн тартып Өкмөт кызматынан кетти деп эсептелинет деп караштырат. Бул толуктоо Конституциянын 84-беренесинин мазмунунан келип чыгат, ага ылайык жарымынан көп депутаттык мандаттарга ээ болгон фракция же ал катышкан фракциялар коалициясы жаңы чакырылыштагы Жогорку Кеңештин биринчи отурум күнүнөн тартып жаңы Өкмөт түзүү жол-жобосун башташат. Бул үчүн Жогорку Кеңештин мурунку чакырылышы менен түзүлгөн Өкмөт кызматынан кетиши керек.

Демек сунушталып жаткан толуктоо Конституциянын кенемтесин толуктайт жана демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт.

№ 01-3

5.11. Конституциянын 87-беренесинин 5-бөлүгүнүн жаңы редакциясы коргоо жана улуттук коопсуздук маселелери менен алектенген мамлекеттик органдарынын Өкмөт мүчөсү болгон жетекчилеринен тышкары Премьер-министрдин демилгеси менен Өкмөт мүчөлөрүн кызматынан бошотууга байланышкан Конституция менен жөнгө салынбаган маселелерди чечүүгө багытталган. Бул ченем жалпысынан Өкмөттүн ишмердүүлүгүнө жооп берүүчү Премьер-министрге аларга жүктөлгөн милдеттерин аткара албаган Өкмөт мүчөлөрүнө карата чара колдонуу мүмкүнчүлүгүн берет. Сунушталып жаткан өзгөртүүлөр бийликти бөлүштүрүү принцибине ылайык келет, аткаруу бийлик бутагынын өз алдынчалыгын бекемдөөгө багытталган жана демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт.

5.12. Конституциянын 88-беренесинин Премьер-министр тарабынан жергиликтүү мамлекеттик администрация башчыларын дайындоо бөлүгүнө болгон өзгөртүү ушул ченемди мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын иш-милдеттери менен ыйгарым укуктарын чектөө принцибине ылайык келтирүүгө багытталган жана демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине шайкеш келет.

5.13. Конституциянын 95-беренесине болгон өзгөртүүлөр Тартиптик комиссияны түзүүнүн башкача тартибин караштырат, ага кынтыксыздык талаптарын бузган учурда судьяны бошотууга сунушту өз алдынча киргизүү жана судьяларды соттук тартипте салынган жазык жана административдик жоопкерчиликке тартууга макулдук берүү укугу ыйгарылат. Мында, кынтыксыздыкты бузууга байланышпаган негиздер боюнча судьяларды бошотуу сунуштарын киргизүү укугу Судьялар кеңешинде калтырылат. Судьялар кеңешине Судьяларды тандоо кеңешинен конституциялык мыйзамда аныкталган тартипте жана учурларда судьяларды ротациялоого сунуштарды киргизүү укугу өткөрүлүп берилүүдө. Конституциянын 102-беренесинин 2-бөлүгүндө баяндалганга байланыштуу Мыйзам долбоорунун демилгечилери Судьялар кеңешинин ыйгарым укуктарынан судьяларды тартиптик жоопкерчиликке тартуу жөнүндө маселелерди кароону алып салууну сунушташат.

Тартиптик комиссияны Президент, Жогорку Кеңеш жана Судьялар кеңеши теңдик башаттардын негизинде түзүүсү толук жол бериле турган болуп саналат. Ошону менен бирге, Жогорку Кеңеш

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

Тартиптик комиссиянын мүчөлүгүнө талапкерлер үчүн жалпы талаптарды аныктоочу мыйзамды иштеп чыгууда же болбосо кароодо жана кабыл алууда 1985-жылдын ноябрь айында Бириккен Улуттар Уюмунун Башкы Ассамблеясында жактырылган Судьялардын көз карандысыздыгы жөнүндө Бириккен Улуттар Уюмунун Негизги принциптерин, ошондой эле анын негизинде кабыл алынган судьялардын статусу жөнүндө Европалык Хартияны эске алуусу керек. Бул Хартиянын 1.3-пункту кеминде жарымы шайланган судьялардан турган, судьянын милдеттерин аткарууда санкцияларды колдонуу маселесинде сунуштары, рекомендациялары же макулдугу зарыл болгон коллегия же органдын болуу зарылдыгын аныктайт. Көрсөтүлгөн документтерде каралган механизмдер судьяга карата санкция колдонуу маселесин чечүүдө бийлик бутактарынын башка өкүлдөрүнүн мүмкүн болгон үстөмдүк кылуусун жок кылууга жана сот бийлик бутагынын көз карандысыздык принцибин камсыз кылууга багытталган.

Судьяларды ротациялоо жөнүндө сунуштаманы киргизүү укугун Судьяларды тандоо кеңешинен Судьялардын кеңешине өткөрүп берүү Конституциянын 94-беренесинин 1-бөлүгүндө бекитилген судьялардын көз карандысыздык принцибин бузбайт, анткени бардык ротациялоо учурлары жана которуу тартиби конституциялык мыйзамга ылайык так аныкталып турат.

Жогоруда баяндалганга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Конституциянын 95-беренесине сунушталуучу өзгөртүүлөр бийликти бөлүштүрүү принцибине ылайык келерин жана судьялардын көз карандысыздыгына шек келтирген жоболорду камтыбай тургандыгын белгилейт.

5.14. Конституциянын 96-беренесинин 2-бөлүгүнө сунушталуучу өзгөртүүлөр Жогорку соттун Пленумунун соттук тажрыйбанын маселелери боюнча түшүндүрмөлөрүнүн Кыргыз Республикасынын бардык соттору жана судьялары үчүн милдеттүүлүгүн караштырат.

Жогорку соттун соттук тажрыйбанын маселелери боюнча Пленумунун токтомдору эң башкысы колдонуудагы мыйзам ченемдерин түшүндүрүүгө, соттук тажрыйбанын бирдиктүүлүгүн камсыз кылууга жана соттук коргонуунун натыйжалуулугун арттырууга багытталган.

Жогорку соттун Пленумунун түшүндүрмөлөрү өзүнүн мүнөзү боюнча мыйзамга карата жардамчы мааниге ээ. Бул түшүндүрмө-

№ 01-3

лөрдүн мааниси мазмуну көп маанилүү, мааниси боюнча түшүнүксүз, баалоочу, карама-каршы же толук эмес болгон мыйзамдарга жана башка укуктук актыларга укук колдонуудагы кыйынчылыктарды жана соттук тажрыйбадагы кемчиликтерди жоюу максатында аныктыкты берүүдө турат.

Жогорку соттун Пленумунун токтомдорунун соттор жана судьялар үчүн милдеттүүлүгү судьялар сот адилеттигин жүзөгө ашырууда алардын көз карандысыздык жана өз алдынчалык принциптерине карама-каршы келбейт. Сот адилеттигин жүзөгө ашырууда судьялар көз карандысыз жана Конституция менен мыйзамга гана баш ийет, бирок ошону менен бирге эле, алар өлкөнүн бүткүл аймагында укуктар менен эркиндиктердин бирдей корголушун камсыз кылып, материалдык жана процесстик укуктун тийиштүү ченемдерин туура колдонууга милдеттүү. Жогорку сотко берилип жаткан ыйгарым укуктар мына ушул максаттарга жетүү үчүн багытталган. Ушуну менен мындай токтомдор Конституциянын жана мыйзамдардын алкагынан чыкпашы керек.

5.15. Конституциянын 104-беренесине болгон өзгөртүүлөр прокуратура органдарына тизмеси конституциялык мыйзамда белгилене турган мамлекеттик органдардын кызмат адамдарына карата кылмыш иштерди козгоо жана ошондой эле аскер кызматкеринин статусу бар адамдарды жазыктык куугунтуктоо жүргүзүү укугун калтырып, алардын ыйгарым укуктарынан кызмат адамдарын жазыктык куугунтуктоо ыйгарым укугун алып салууну караштырат.

Прокуратура органдарынын ыйгарым укуктарынан тергөө амалдарын жүргүзүү укугун алып салууну, баарыдан мурда, анын мыйзамдын үстөмдүгүн, мыйзамдуулуктун бирдиктүүлүгүн жана бекемделишин камсыз кылуу эң башкы максаты болгон өтө маанилүү укук коргоо органдарынын бири катары конституциялык-укуктук статусу менен кароо керек.

Жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин сакталышы инсандын укуктук корголушун камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Анын прокурордук көзөмөлдүн предмети болуусу демократиялык мамлекеттердин укуктук тутумунда жарандардын укуктары менен эркиндиктеринин үстөмдүгүн таанууга негизделген. Алардын сакталышы мамлекеттеги инсандын укуктук статусун аныктоочу мыйзам менен коюлган эрежелердин так аткарылуусунда көрүнөт.

Прокуратура көзөмөлдөө ишмердигин аткарууда, анын ичинде ыкчам-издөө ишмердигин, тергөөнү, жазаларды аткарууну ишке

№ 01-3

ашырган органдардын мыйзамдарды сактоосуна көзөмөл жүргүзүүдө да укук коргоо функциясын аткарат.

Ушуга байланыштуу, укук коргоо органдарын реформалоо шарттарында сунушталуучу өзгөртүүлөр бийлик бутактарын бөлүштүрүү принцибин бузбайт жана укуктук мамлекеттин принциптерине ылайык келет.

6. Мыйзам долбоорунун 2-беренесинин 1, 2, 3, 5, 6, 7-пункттары Конституцияга болгон өзгөртүүлөрдүн күчүнө кирүү тартибин регламенттөөчү өткөөл жоболорду камтыйт, алар, мамлекеттик жана расмий тилдерде жазылган тексттердеги айырмачылыктарды четтетүүнү, «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы күчүнө киргенге чейин мыйзамдар менен башка ченемдик-укуктук актылардын колдонулушун карайт. Мыйзам долбоорунун бул беренеси Кыргыз Республикасынын Президенти жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши шайланган мөөнөткө, алардын ыйгарым укуктарынын сакталышы маселелерин жөнгө салат. Мыйзам долбоорунун көрсөтүлгөн беренеси башка да мамлекеттик органдарынын кызмат адамдарынын, ошондой эле 2010-жылдын 27-июнундагы Кыргыз Республикасынын Конституциясын ишке ашырууга кабыл алынган мыйзамдардын жоболоруна ылайык Жогорку соттун, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын жана жергиликтүү соттордун шайланган же дайындалган төралагаларынын, төрагаларынын орун басарларынын, судьяларынын ыйгарым укуктарынын мөөнөттөрү аяктаганга чейин же кызматтан бошотууга алып келүүчү конституциялык мыйзамда же мыйзамдарда жагдайлар күчүнө киргенге чейин сакталышын карайт.

Көрсөтүлгөн ченемдер адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жоюуну же чектөөнү карабайт, демократиялык, укуктук мамлекеттин принциптерине карама-каршы келбейт.

6.1. Мыйзам долбоорунун 2-беренесинин 4-пункту «Кумтөр» алтын кенин иштетүүгө даярдоого жана иш жүзүндө өздөштүрүүгө байланыштуу кызматтык кылмыш жасаган адамдарга, ошондой эле «Кумтөр» кенин иштетүүнү ишке ашырган мамлекеттик эмес ишканалардагы жана уюмдардагы кызматтын кызыкчылыктарына каршы кылмыштарды жасаган адамдарга карата да эскирүү мөөнөтүн колдонууну жокко чыгарат.

Жазык укугунда эскирүү мөөнөтү – убакыттын ал өткөндөн кийин жасалган кылмышка карата укуктук аракеттер жасалбай турган

№ 01-3

мезгили, адам кылмыш жоопкерчилигинен бошотулат же ага жаза колдонулбайт. Жазык иштери боюнча эскирүү мөөнөтүн колдонуу гуманизм белгилерин ишке ашыруу болуп саналат да, укук бузуучунун коомдук кооптуулугун жоготуусуна жана аны жоопкерчиликке тартуу максатка ылайык эместигине байланыштуу болот.

Мыйзамда эскирүү мөөнөтү белгиленген кылмыштар боюнча колдонууда эскирүү мөөнөтүн алып коюу мамлекетке жана бүткүл элге келтирилген чыгымдын масштабдары эбегейсиз жана орду толгус өзгөчө учурларда мүмкүн, анткени мындай жосундар убакыттын өтүүсү менен өзүнүн коомдук кооптуулугун жоготпойт.

Мына ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку кеңешинин Конституциялык палатасы Мыйзам долбоорунун 2-беренесинин 4-пунктунда көрсөтүлгөн кылмыштар боюнча эскирүү мөөнөтүн колдонууну жокко чыгарган жоболорду Мыйзам долбооруна киргизүүнү мүмкүн деп эсептейт, анткени Кыргыз Республикасынын эли бийликтин толук ээси жана бул маселени референдумда түздөн-түз чечүүгө укугу бар.

7. «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна сексен төрт кишиден турган депутаттардын тобу, башкача айтканда Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн эки бөлүгүнөн ашыгы менен киргизилген жана 2016-жылдын 23-сентябрында №6-22317/16 болуп катталган.

Конституциянын 114-беренесинин 1-бөлүгү ушул Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзам Жогорку Кеңеш тарабынан дайындалган референдум менен кабыл алынышы мүмкүн деп бекитет. Ошентип, Конституцияга өзгөртүү киргизүүнүн жолдорунун бири болуп референдум саналат. Ошону менен бирге, Конституция Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча референдумду өткөрүү жөнүндө маселени ким демилгелей алары жөнүндө түз ченемди камтыбайт. Демек, Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча референдумду өткөрүү жөнүндө маселе Конституциянын 114-беренесинин 3-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы менен аналогия боюн-

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

ча чечилиши керек, ага ылайык Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзам референдумга Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинен кем эмесинин демилгеси менен чыгарылышы мүмкүн.

Ушуга байланыштуу, Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу мыйзам долбоору Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинен кем эмес менен демилгелене алат.

Конституциялык палатага корутунду берүү үчүн киргизилген «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн эки бөлүгүнөн ашыгы менен киргизилген.

Ошентип, «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору референдумга чыгарылуу үчүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинде белгиленген тартипти бузбастан демилгеленген.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнүн 3-пунктун, 8-бөлүгүн, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 3-бөлүгүн, 46, 47, 48, 51 жана 52-беренелерин жетекчиликке алуу менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы чыгарган

КОРУТУНДУ:

1. «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (бүткүл элдик добуш берүүнү) дайындоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген жана Жогорку Кеңеште 2016-жылдын 23-сентябрында № 6-22317/16

2016-жылдын
11-октябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
КОРУТУНДУСУ

№ 01-3

болуп катталган «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоору адамдын жана жарандын пайдубал укуктарына жана эркиндиктерине, алардын чектөөлөрүнүн мүмкүнчүлүгүнө, демократиялык, укуктук, дин аралашпаган мамлекеттин принциптерине, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинде каралган Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибине каршы келбейт.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Корутундусу акыркы жана даттанылууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

3. Корутунду бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелери, юридикалык жактар жана жеке адамдар үчүн милдеттүү жана республиканын бүткүл аймагында аткарылууга жатат.

4. Бул Корутунду мамлекеттик бийликтин расмий басылмаларында, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын расмий сайтында жана «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Жарчысында» жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ

Бул Корутунду боюнча судья Э.Ж. Осмонбаевдин өзгөчө пикири бар.

«Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 11-октябрындагы корутундусуна

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун Конституциялык палатасынын судьясы Э.Ж. Осконбаевдин өзгөчө пикири

1. Конституция жөн гана мамлекеттин Негизги Мыйзамы болбостон, бул эриш-аркак тутумдаштыруучу касиеттерге ээ болгон программалык документ, ага ылайык мамлекеттик түзүм, турмуш тиричилик, баалуулуктар менен ориентирлер тутуму аныкталат, анткени дал ушулардын негизинде коом иштейт да, өнүгөт. Ал эми Конституцияга коом үчүн баалуу жана маанилүү деп саналган тиричиликтин жөндөөчүсү милдети ыйгарылып жаткандан кийин, ага башка ченемдик укуктук актылар ичинен юридикалык күчтүн да жогорку даражасы ыйгарылат. Ошондуктан анын жөндөөчү чөйрөсүндөгү ар кандай өзгөрүүлөр, мейли алар анча маанилүү болбосун же тескерисинче абдан зарыл болсун, баары бир алар терс кесепеттин алып келбей койбойт, анткени бул жагдай Конституциянын, анын маанисин мамлекеттик институттар жана коом алдында бүтүндөй түшүрүлүп, мамлекеттин баш мыйзамы катары бекемделишине жол берилбейт.

Ошондуктан конституционализм теориясында демократиялык жана укуктук мамлекеттердин Конституциянын козголбос принциптерин сактоо зарылдыгы өзгөчө орунду ээлейт, анын өзөгү Конституциянын омоктуу жана туруктуу болушунда турат да,

ченемдери мезгилге же башка кандайдыр бир (саясий, экономикалык, социалдык) таасирлерге карабастан иштеп турат. Бул мамлекеттин түптөлгөн пайдубалы өзгөрүлбөс болуу керек дегенди билдирет.

Конституциянын козголбостугу Конституция деген мүмкүн болушунча узак мөөнөт ичинде мамлекеттин саясий, укуктук жана коомдук турмушунун негизги ченемдер тутуму болуусун болжойт.

Конституциянын козголбостугун башка өзгөчөлүктөр менен бирге демейдеги укуктук жөнгө салуудан конституциялык укуктук жөнгө салуу айырмалап турат, ал эми колдонуудагы кичүүлүгү анык болгон укуктук ченемдер Конституцияга салыштырмалуу мамлекеттин жана коомдун өнүгүү динамикасына карай эч кандай коркунчу жок эле өзгөртүүлөргө дуушар боло берет. Мына ушуга байланыштуу, Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартиби акыйкатта жеңил, жөнөкөй жана тез болуу мүмкүн эмес, атүгүл кичүүлүгү анык болгон демейдеги ченемдик укуктук актысына өзгөртүү киргизүүдөн да жеңил болушу мүмкүн эмес.

2. Конституцияга өзгөртүү киргизүү жол-жобосу өзү сунушталып жаткан өзгөртүүлөрдү ар кыл пландагы

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун
Конституциялык палатасынын
судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

эл ичиндеги жана институционалдык талкууну камсыз кылган татаал, көп кырдуу жана эриш-аркак кадамдардан турушу керек, себеп Конституцияга өзгөртүү киргизүү Конституциянын козголбостугунан артык экени аң сезимден орун алыш керек. Айткандай, мындай тартипти сактоо Конституциянын дагы бир өзгөчөлүгүн дароо ачат, ал Конституциянын өзүнүн рухуна гана таандык – бир учурда көптөгөн өзгөртүүлөрдү киргизүү мүмкүн эмес, себеби алар саны боюнча гана эмес, мазмуну боюнча көп, мындай жагдай демилгечилердин койгон максатына жетишүүсүнө жол бербейт.

Конституциянын козголбос принциптеринин баардык тарабын мындай түшүнүп мамиле кылууну демократиялык, укуктук мамлекеттер карманат, Кыргыз Республикасы да, Конституциясынын 114-беренесинде Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүүнүн болушунча татаал жол-жоболорду караганы Конституциянын козголбос принциптерин колдогону болуп саналат.

Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүүнүн катаал жол-жоболордун болуусу демократиялык конституционализмдин ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Конституцияга түзөтүүлөрдү киргизүү жол-жоболорун сактоо, түзөтүүлөрдүн жактырылышына жана жолунун ачылышына, ошондой эле жаңы конституциялык салттардын түптөлүшүнө көмөк түзөт. Ал эми, Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү ченемдери жана жол-жоболору ар

кыл жоромолдор менен талаштардын предмети болсо, же демократиялык принциптерди сактабастан шашылыш түрдө ишке ашырылып жаткан болсо, бул мамлекеттеги туруктуулукту ордунан козгоп, Конституциянын өзүнө шек келтириши мүмкүн.

3. Мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын 114-беренесин ишке ашыруу максаттарда тунгуч конституциялык мыйзам чыгаруучулардын оюн ачкан мыйзамды кабыл алуу керек эле, бүгүнкү күндө ал Конституциянын жоболорун ар кандай жоромол кылууга жол бербейт эле.

Ага карабастан, бул берененин жоболору жеткиликтүү деңгээлде аныкталган жана эң негизгиси – Конституцияга олуттуу бөгөттөрдү ашуу жолу менен гана өзгөртүүлөрдү киргизүү мүмкүн экендигин белгилей кетүү керек.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренеси Конституцияга эки жол менен өзгөртүүлөрдү киргизүүнү карайт:

– Жогорку Кеңеш дайындаган референдум аркылуу Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө Мыйзамды кабыл алуу менен (114-берененин 1-бөлүгү);

– Жогорку Кеңеш тарабынан Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө Мыйзамды кабыл алуу менен (114-берененин 2-бөлүгү).

Бул беренедө да Конституцияга өзгөртүүлөрдү демилге кыла турган ыйгарым укуктуу субъектилер так аныкталган, алар:

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун
Конституциялык палатасынын
судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

– Жогорку Кеңештин депутаттардын жалпы санынан көпчүлүгү;

– 300 миңден кем эмес шайлоочулар (114-берененин 2-бөлүгү).

Мында 114-берененин 1-бөлүгү ченем чыгармачылык техникасынан алып караганда процесстик мүнөздөгү ченемдерди баяндоодо кийинки бөлүктөрү менен тактала турган жалпы ченем болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзамды кабыл алуу боюнча референдумду дайындоодо, алардын баардык белгиленген мөөнөттөр жана жол-жоболорун сактоо менен Конституцияга өзгөртүүлөр жөнүндө Мыйзамды кабыл алуунун акыркы стадиясында Жогорку Кеңеш акыркы чечимди кабыл алуу үчүн мамлекеттик бийликтин тике булагы болгон – Кыргызстандын элине өткөрүп берүү зарылдыгы жөнүндө чечимге келсе, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинин 3-бөлүгүнүн ченемдик жоболорун гана колдону алат.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинин 3-бөлүгүнүн ченемдик жоболору Жогорку Кеңештин жалпы депутаттарынын жалпы санынан үчтөн экисинен кем эмес депутаттардын демилгеси менен Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзам референдумга чыгарылышы мүмкүн деген сөз, ушул эле берененин биринчи жана экинчи абзацтарында айтылган ойдун улан-

дысы болуп, бир эле укуктук ченемдин кийинки элементи жана обочо турган бир укуктук кырдаалды өз бетинче жөнгө салуу катары каралышы мүмкүн эмес. Демек, Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө мыйзам долбоору демилгечилери тарабынан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 114-беренесинин 3-бөлүгүнүн абзацына шилтеме жасаны негизсиз.

Ошону менен бирге, 2010-жылдын 27-июнундагы «Конституцияны колдонууга киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 4-беренесинде Жогорку Кеңеш тарабынан 2020-жылдын 1-сентябрына чейин Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибин колдонууга чектөө коюлган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 25-сентябрындагы токтомунда баяндалган позициясына ылайык Конституция жана «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзам бир табигый бүтүндүк жана бири биринен ажыратылгыс. Бул «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамдын жоболорунун Конституция сыяктуу эле юридикалык күчү бар.

Демек, «Кыргыз Республикасынын Конституциясын колдонууга киргизүү жөнүндө» Мыйзамы менен Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартиби боюнча кандайдыр-бир чектөөлөр

Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотунун
Конституциялык палатасынын
судьясы Э.Ж. Осмонбаевдин
өзгөчө пикири

коюлган болсо, алар кыйшаюусуз сакталуусу керек жана эч бир жагдайларда көңүлгө алынбай коюлушу мүмкүн эмес.

Ал эми Конституцияга өзгөртүүлөрдү демилгелөө жол-жобосу Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүү тартибинин ажыратылгыс бөлүгү болсо, анда Жогорку Кеңеш депутаттардын жалпы санын көпчүлүгү менен да, жалпы санынан үчтөн экисинин бөлүгү менен да 2020-жылдын 1-сентябрына чейин Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү демилгечи субъектиси боло албайт.

Ошентип, «Кыргыз Республикасына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө»

Кыргыз Республикасынын Мыйзамы боюнча референдумду (жалпы добуш берүүнү) дайындоо жөнүндө Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбооруна тиркеме болуп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген «Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзам долбоорун демилге кылуу Кыргыз Республикасынын Конституциясына өзгөртүүлөрдү киргизүүнүн белгиленген конституциялык тартипти бузуу менен жасалган.

Судья Э. Ж. Осмонбаев

2016-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 01-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о «Жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасына Эрмек Ирискулович Исмаиловдун даттануусун кароо жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, соттук отурумдун катчысы С.А. Джолгокпаеванын катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, соттук отурумда Эрмек Ирискулович Исмаиловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о «Жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасына даттануусун карап чыкты.

Даттанууда келтирилген жүйөлөрдү жана жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун өтүнүчү боюнча иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2015-жылдын 8-майында жаран Э.И. Исмаиловдун Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесин конституциялуу эмес деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Келтирилген материалдардан келип чыккандай, 2009-жылдын 30-мартындагы №103 «Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине толуктоолорду жана өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүндөгү «мыйзамда белгиленген эмгек акыны төлөөнүн эң төмөнкү өлчөмү» деген сөздөр «эсептик көрсөткүчү» деген сөздөр менен алмашылды.

2016-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

Арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин эски редакциясы эң төмөнкү эмгек акынын жогорулашы менен зыяндын ордун толтуруунун этаптуу жогорулашын кепилдеп турчу деп белгилейт. Бирок, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесине мындай өзгөртүү киргизүү менен, багуучусунан ажырагандыгы боюнча зыяндын ордун толтуруу боюнча төлөө өлчөмү жогорулатылган эмес, анын натыйжасында жарандардын бул категорияларынын кызыкчылыктары корголбогон бойдон калган.

Ушуга байланыштуу арыздануучу Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесин конституциялуу эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 9-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 39-беренесине карама-каршы келет деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы жаран Э.И. Исмаиловдун кайрылуусун карап чыгып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 2-бөлүгүн, 3-бөлүгүнүн 5-пунктун жетекчиликке алып, 2015-жылдын 18-июнунда №32-о аныктамасы менен төмөнкү негиздер боюнча кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктуна ылайык, эгерде кайрылууда көрсөтүлгөн маселенин конституциялуулугу Конституциялык палата тарабынан мурда текшерилсе жана анын өз күчүн сактаган актысы бар болсо, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы менен жаран И. Дженалиеванын буга окшогон талабы каралган, анын жыйынтыгы боюнча 2014-жылдын 19-февралында Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүнө 2009-жылдын 30-мартындагы №103 Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен киргизилген өзгөртүүнү Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп таануу жөнүндө чечим кабыл алынган. Бул учурда судьялар коллегиясы, аталган чечим азыркы убакта өз күчүн сактаарын белги-

2016-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-II

леген, буга байланыштуу бул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

Э.И. Исмаилов судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о аныктамасы менен макул болбостон, 2016-жылдын 1-мартында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өз даттануусунда, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин ченемдик жобосун келтирет, ага ылайык зыяндын ордун толтуруу боюнча төлөмдүн өлчөмү эсептик көрсөткүчтүн өлчөмүнүн жогорулагандыгына көбөйтүлөт, ал анын пикири боюнча, алгылыксыз болуп саналат. Жарандардын (майыптардын, жашы жете элек балдардын жана улгайган адамдардын) кызыкчылыгында зыяндын ордун толтуруу төлөмүнүн өлчөмү 2006-жылдын 1-январынан баштап көбөйтүлө элек, анткени «Эсептешүү көрсөткүчү жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамдын өзүндө анын жогорулашы каралган эмес.

Ошондой эле арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренеси индексация бөлүгү боюнча, аны ишке ашыруу механизмдин жоктугунан улам иштебейт деп эсептейт.

Буга байланыштуу, Э.И. Исмаилов, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренеси Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 9-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 39-беренесине, 40-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келет деп эсептейт жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о аныктамасын жокко чыгарып жана анын өтүнүчүн маңызы боюнча кароо үчүн өндүрүшкө алууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн талкуулап жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын Э.И. Исмаиловдун өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө негиздемелерди карап чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-бөлүгү менен, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартканга укуктуу болгон учурдагы бир катар негиздери каралган. Ошентип,

2016-жылдын
8-апрели
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 01-П

мындай негиздердин бири, кайрылууга коюлган маселе боюнча кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын колдонуудагы актысынын бар болушу саналат. Буга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын тыянактары негизделген болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о «Жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогорулардын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 18-июнундагы №32-о «Жаран Эрмек Ирискулович Исмаиловдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө даттануусу канаттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
1-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 02-II

Жаран Р. Абдыкасымовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы № 11-о аныктамасына даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья М.Ш. Касымалиев, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.М. Киргизбаев, Э.Т. Мамыров, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, соттук отурумдун катчысы М.Э. Толобалдиевдин катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, соттук отурумда жаран Р. Абдыкасымовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы №11-о «Жаран Рахимберген Абдыкасымовдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасына даттануусун карап чыкты.

Даттанууда келтирилген жүйөлөрдү жана жаран Р. Абдыкасымовдун өтүнүчү боюнча иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 29-февралында жаран Р. Абдыкасымовдун «Электр энергиясын керектөөчүлөрдүн, электр бөлүштүрүүчү компаниялардын, электр энергиясын негизги берүүчүлөрдүн негизги карыздар, кошулган проценттер, үстөктөр, финансылык, айыптык жана салыктык санкциялар боюнча кайтарылгыс карыздарын эсептен чыгаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын ишке ашыруу тууралуу» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2009-жылдын 25-декабрындагы №807 Токтому жана «Негизги карыздар, кошуп эсептелген пайыздар, туумдар, финансылык, айыптык жана салыктык санкциялар боюнча электр энергиясын керектөөчүлөрдүн, электр бөлүштүрүүчү компаниялардын, электр энергиясын негизги берүүчүлөрдүн өндүрүлгүс карыздарын эсептен чыгаруу жөнүндө»

2016-жылдын
1-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

Кыргыз Республикасынын Мыйзамы Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 2-бөлүгүнө, 88-беренесинин 1-бөлүгүнүн 7-пунктуна карама-каршы келет деп таануу жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Өз талаптарын негиздөө үчүн, арыздануучу, мамлекет менен ишкердик субъекттеринин өз ара мамилелеринде мамлекет жана анын органдары коомдун милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт, ошол эле учурда коом да мамлекеттин жана анын органдарынын милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт деген принципке ылайык курулушу керек деп эсептейт, ал эми дивиденддер акционерлердин өздөрүнүн жеке менчиги болуп саналат («Акционердик коомдор жөнүндө» Мыйзамдын 3-беренесинин 1-пункту, 31-беренесинин 1-пункту). Акционердик коомго таандык болгон мүлк жеке менчик объектиси экендигин эске алып, мамлекетке же муниципалдык түзүмгө башка бардык акционерге мүнөздүү болгон укуктарды жараткан акцияларга гана жеке менчик укугуна ээ болот. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык менчик кол тийгис; эч ким өзүм билемдик менен мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес; менчик ээсинин эркинен тышкары мүлктү алып коюуга соттун чечими менен гана жол берилет (12-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү). Бул учурда, «Акционердик коомдор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык акционердик коомдун мүлкүн ээлөө, колдонуу жана тескөө укугу коомду башкаруу жогорку органына – акционерлердин жалпы чогулушуна гана берилген.

Ушуга байланыштуу, Р. Абдыкасымов, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Жогорку Кеңеши «Чыгышэлектр» ачык акционердик коомунун менчик ээлери болбой туруп, өзүнүн ченемдик укуктук актылары менен бул коомдун жеке менчик маселелерин чечүүгө укуктуу эмес болчу деп эсептейт.

Р. Абдыкасымовдун пикири боюнча, дебитордук карызды жокко чыгаруу учурунда эскирүү мөөнөтүнүн бүткөнү боюнча бөлүгүндө жарандык мыйзамдардын ченемдери сакталган эмес. Кыргыз Республикасынын Өкмөтү талашылып жаткан токтомду чыгарып жатып, «Бухгалтердик эсеп жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын субъектин иш-аракеттери жөнүндө толук жана так маалыматты түзүү бөлүгүндө ченемдерин аткарган эмес; негизги карыздар боюнча кайтарылгыс карыздарды чыгаруу боюнча талаптарды аткарган эмес; «Чыгышэлектр» акционердик коомунун жалпы

№ 02-II

чогулушун өткөргөн эмес. Ошондуктан, талашылып жаткан актылар, арыздануучунун пикири боюнча адамдын жеке менчиктин кол тийбестигине болгон фундаменталдык укугун бузат жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесинин 2-бөлүгүнө тике карама-каршы келет.

Далил катары арыздануучу, «Негизги карыздар, кошуп эсептелген пайыздар, туумдар, финансылык, айыптык жана салыктык санкциялар боюнча электр энергиясын керектөөчүлөрдүн, электр бөлүштүрүүчү компаниялардын, электр энергиясын негизги берүүчүлөрдүн өндүрүлгүс карыздарын эсептен чыгаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын ишке ашыруу үчүн кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн талашылып жаткан токтому, «Ченемдик-укуктук актылар жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамында каралган талаптарды сактабастан кабыл алынган жана «Бухгалтердик эсеп жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин бир катар беренелерине карама-каршы келерин көргөзгөн жана анын пикири боюнча алардын жеке менчик укугунун бузулушуна алып келген.

Арыздануучу, ошондой эле, конституциялуугу талашка түшүп жаткан Кыргыз Республикасынын токтому Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши менен талашылып жаткан мыйзамды кабыл алганга чейин чыгарылгандыгын белгилеген, бул Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 6-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнүн талаптарына карама-каршы келет, алар ченемдик укуктук актылардын ортосундагы иерархияны, кабыл алуу тартибин, иреттүүлүгүн жана өз ара байланышын аныктайт.

Жогорулардын негизинде, арыздануучу анын өтүнүчүн канааттандырууну жана талашылып жаткан ченемдик укуктук актыларды конституциялуу эмес деп таанууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы жаран Р. Абдыкасымовдун кайрылуусун жана ага тиркелген иштин материалдарын изилдеп чыгып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 2-бөлүгүн, 3-бөлүгүнүн 5-пунктун жетекчиликке алып, 2016-жылдын 17-мартындагы аныктамасы менен төмөнкү негиздер боюнча кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан.

2016-жылдын
1-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу маселесин чечүүдө, биринчиден кайрылууда коюлган маселелердин конституциялык сот өндүрүшүнө таандыгы жана өтүнүчтүн аталган конституциялык Мыйзам менен кайрылууларга коюлган талаптарга ылайык келүүсү менен жетектенет.

Бирок, Р. Абдыкасымов өзүнүн өтүнүчүндө, судьялар коллегиясынын буга чейин өзү берген ушуга окшогон талаптар менен өтүнүчүндө берилген эскертүүлөрдү эске алган жок.

Мындан сырткары, арыздануучу менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 5-ноябрындагы № 10-п «Жарандар Р. Абдыкасымов жана А.А. Галиевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 9-июлундагы № 39-о аныктамасына даттануусун канааттандыруусуз калтыруу жөнүндө» токтомунда көргөзүлгөн далилдер да эске алынган эмес. Бул токтомдо, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн ченемдик укуктук актыларды кабыл алуу жол-жоболорун сактоону жана алардын Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жоболоруна шайкештигин текшерүү Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына караштуу эмес деп көрсөтүлгөн. Буга окшогон текшерүүлөр жалпы юрисдикциядагы соттор тарабынан ишке ашырылышы керек.

Талашылып жаткан мыйзамдын өзү да болгону үч беренеден гана тураарын судьялар коллегиясы да белгиледи. Бирок бул мыйзамдын ченемдери жеке менчик укугунун кол тийбестигине кол салаары өтүнүчтө ачылып берилген жок, жеке менчик укугун бузуусу гана көрсөтүлгөн.

Ушуга байланыштуу, судьялар коллегиясы бул өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктама кабыл алган.

Жаран Р. Абдыкасымов Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы № 11-о аныктамасы менен макул болбостон, 2016-жылдын 19-майында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайра кайрылган.

№ 02-II

Өзүнүн даттануусунда арыздануучу, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 1–5-пункттарында, судьялар коллегиясы өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тарткан учурлар көрсөтүлгөн. Бул учурда, өтүнүчтү кабыл алуудан баш тартуунун башкы негизи катары судьялар коллегиясы, алар тарабынан коюлган маселе Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарына кирбей тургандыгын көргөзүшкөн.

Арыздануучу, берилген өтүнүчтө талашылып жаткан Мыйзамдын Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келгендигин текшерүүнү гана суранганын белгилеген (12-берененин 1, 2-бөлүктөрү, 20-берененин 2-бөлүгү, 88-берененин 1-бөлүгүнүн 7-пункту), ал Кыргыз Республикасынын кабыл алынган ченемдик укуктук актыларынын жол-жоболорун сакталышын текшерүүнү суранган эмес.

Арыздануучу, судьялар коллегиясы, судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 9-июлундагы аныктамасына таянып, өтүнүчтү кароого формалдуу мамиле жасалгандыгын жана алар келтирген далилдер далилдүү эмес деп эсептейт. Арыздануучунун пикири боюнча, өтүнүчтө, кайрылууну өндүрүшкө алуу үчүн жетиштүү укуктук далилдер келтирилген.

Арыздануучунун пикири боюнча, талашылып жаткан мыйзамда жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомдорунда, адамдын фундаменталдык укуктары жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдери бузулган.

Арыздануучунун позициясы – Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 39, 42-беренелерине, «Акционердик коомдор жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 25-беренесинин 3-пунктуна, 39-беренесинин 4, 6, 11-пункттарына ылайык, директорлор кеңеши менен текшерүүчү комиссиянын мыйзамсыз бошотулган мүчөлөрүн кайра мурдагы кызматтарына алынууну, аталган адамдардын ишке аргасыз барбаган күндөрү үчүн акча каражатын төлөп берүүгө жетишүү жана аларга моралдык зыяндын ордун толтурууну көздөйт.

Ошондой эле арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн талашылып жаткан Токтому Жогорку Кеңештин талашылып жаткан

№ 02-П

Мыйзамы кабыл алынганга чейин жана ага Кыргыз Республикасынын Президенти кол койгонго чейин чыкканын белгилейт.

Жогорулардын негизинде, жаран Р. Абдыкасымов, судьялар коллегиясынын 2015-жылдын 17-мартындагы № 11-о аныктамасын жокко чыгарууну жана анын өтүнүчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөлөрүн талкуулап жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө негиздемелерди карап чыгып, төмөнкү тыянактарга келди.

Бардык мамлекеттик органдардын ишмердүүлүгү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдеринен чыгат жана аларга негизделет, ал укуктук тутумдун жана Кыргыз Республикасынын бардык мыйзамдарынын булагы болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Мыйзамдары, бир мамлекеттик органдардын ыйгарым укуктарын башкалардыкынан бөлүштүрүү үчүн так тутумдаштырылган, бул мамлекеттик органдардын иш-милдеттерин жана маселелерин кайталоочулукка жол бербейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана мыйзамдары менен аныкталган ыйгарым укуктардын көлөмүнөн алып караганда, мамлекеттик бийлик органдары ар бири өз деңгээлинде, жарандардын укуктарын жана кызыкчылыктарын корголушун камсыз кылат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн токтомуна окшогон, ченемдик-укуктук актылардын аткарылышы үчүн кабыл алынган, мыйзамдар жогорку юридикалык күчкө ээ болгон ченемдик-укуктук актылардын туура эмес чыгарылган учурлары жалпы юрисдикциядагы соттордо каралат жана чечилет.

Ушул жалпы юрисдикциядагы соттор, иштин факты жүзүндөгү иштин жагдайларын, анын ичинде мамлекеттик органдар, алардын кызмат адамдары тарабынан, алар өздөрүнүн ченем жаратуучу ишмердүүлүгү жүргүзүп жаткан учурда кетирилген укук бузуулар фактылары боюнча жагдайларды, алардын катарына ченемдик-укуктук актыларды чыгарууну (кабыл алууну) да карап чыгышат жана аныкташат.

Арыздануучунун Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн талашылып жаткан токтому боюнча келтирген далилдери, бул акт алар

2016-жылдын
1-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-II

тарабынан көргөзүлгөн талаптарды кармабай жана Кыргыз Республикасынын Конституциясы менен бекитилген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ыйгарым укуктарынын камтыган мүнөзүн көңүлгө алуу менен кабыл алынганына алып келгенин эске алып, бул пункт боюнча судьялар коллегиясынын корутундулары негизделген болуп саналат. Мындан сырткары, бул Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 5-ноябрындагы №10-п токтомунда да көрсөтүлгөн, бул акыркы болуп саналат жана даттанууга жатпайт.

«Чыгышэлектр» ачык акционердик коомунун бошотулган директорлор кеңеши менен текшерүүчү комиссиянын мүчөлөрүн мурдагы кызматтарына кайра алынуу, ишке аргасыз барбаган күндөрү үчүн акча каражатын төлөп берүүгө жана моралдык зыяндын ордун толтурууга байланышкан маселелер жалпы юрисдикциядагы соттордо чечилиши керек.

«Негизги карыздар, кошуп эсептелген пайыздар, туумдар, финансылык, айыптык жана салыктык санкциялар боюнча электр энергиясын керектөөчүлөрдүн, электр бөлүштүрүүчү компаниялардын, электр энергиясын негизги берүүчүлөрдүн өндүрүлгүс карыздарын эсептен чыгаруу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамына карата, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы талашылып жаткан мыйзам электр энергетикасынын субъекттеринин акционерлеринин укугун басмырлаган же аларга тийишкен дивиденддерди төлөөгө тиешелүү кандайдыр бир ченемдерди камтыбай турганын белгилейт.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын корутундулары негизделген болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы № 11-о аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

2016-жылдын
1-июну
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 02-П

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Жарандар Р. Абдыкасымовдун Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 17-мартындагы № 11-о «Жаран Рахимберген Абдыкасымовдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасына даттануусу канаттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 04-П

2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о судьялар коллегиясынын аныктамасын жокко чыгаруу тууралуу жарандар Илида Дженалиеванын, Айнура Мусаевна Осмоналиеванын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин даттануусун канагаттандыруудан баш тартуу тууралуу

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев, К.М. Киргизбаев, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин курамында, соттук отурумдун катчысы М.Э. Толобалдиевдин катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, соттук отурумда жарандар Илида Дженалиеванын, Айнура Мусаевна Осмоналиевнанын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 15-апрелиндеги №17-о «Жарандар Илида Дженалиеванын, Айнура Мусаевна Осмоналиевнанын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасына даттануусун карап чыкты.

И. Дженалиеванын, А.М. Осмоналиеванын, Б.К. Осмонбаевдин даттануусунда келтирилген жүйөлөрүн жана жарандар И. Дженалиеванын, А.М. Осмоналиеванын, Б.К. Осмонбаевдин өтүнүчү боюнча иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына И. Дженалиеванын, А.М. Осмоналиеванын, Б.К. Осмонбаевдин «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 1-беренесинин 4-абзацын, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 308-беренесин, Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүн конституциялык эмес жана Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө, 9-беренесинин 2-бөлүгүнө, 39-беренесине, 53-берене-

№ 04-П

синин 1 жана 2-бөлүктөрүнө карама-каршы экендигин таануу тууралуу өтүнүчү келип түшкөн.

Өзүнүн талаптарына негиз катары арыздануучулар Кыргыз Республикасынын Конституциясы жана эл аралык документтердин жалпыга таанымал жоболору социалдык жактан алсыз жарандардын категориясына, анын ичинде багып-көрөрүнөн ажыраган жарандарга мамлекет тарабынан колдоо көрсөтүлөрүн белгилешет. Бирок талашылып жаткан ченемдер мындай кепилдиктерди тийиштүү деңгээлде камсыз кыла ала албастан, андан ары мындай жөлөкпулдун кескин азайышына алып келди. Багып-көрөрүнөн ажыраган саламаттыгына жана үй-бүлөсүнө тийген залаканын ордун толтуруучу жөлөкпулду аныктоо үчүн «минималдык айлык маянаны» же «жашоо минимумун» эмес, эсептик көрсөткүч катары ченемдик акча көрсөткүчүн пайдалануу мамлекет тарабынан адамдын минималдуу талаптардын деңгээлин канагаттандыруу колдон келбей жатпайбы.

Арыздануучулардын пикири мындай, мамлекет багып-көрөрүнөн ажыраган үй-бүлөнүн чыныгы деңгээлин калыптандырган жагдайлардын баарын эске алып, аларды толугу менен камсыз кыла албайт. Мына ушуга байланыштуу, эсептик көрсөткүч жарандардын жашоо деңгээлин эч кандай чагылдырбайт да, багып-көрөрүнөн ажыраган жарандарга карата конституциялык кепилдик катары таанылышы мүмкүн эмес.

Арыздануучулар багып-көрөрүнөн ажыраган жарандарга карата саламаттыгына жана үй-бүлөсүнө келтирген зыяндын ордун толтуруу үчүн жөлөкпулду аныктоо максатында эсептик көрсөткүчтү колдонуу туура эмес деп эсептешет. Конституция мамлекеттик социалдык камсыздандыруунун маанилүүлүгүн эске алып, социалдык жардамдын суммасын көбөйтүү үчүн мүмкүн болгон бир гана мыйзамда каралган жашоо минимумунан кем эмес өлчөмдө жашоо деңгээлин камсыздайт, демек мамлекет экономикалык мүмкүнчүлүктөрүнө карабастан социалдык төлөмдөрдүн деңгээлин жашоо минимумунан кем кылбашы керек жана ушул көрсөткүчтөн келип чыгышы керек.

Арыздануучулар дагы мындай дейт, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 53-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнүн ченемдик мазмунунун алып караганда социалдык төлөмдөрдүн суммалары жашоо минимуму өзгөргөн сайын кайра каралып туруусу керек. Бирок, 2008-жылы «Керектөөчү товарларга баалардын өзгөрүшү менен калктын кирешелери жана табылгасын индексациялоо тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы күчүн жоготту деп табуу жана

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

натыйжада жашоонун кымабагташы менен төлөмдөрдүн индексациялоосу укуктук жактан тескелбей калышы, алсыз жарандардын категориясын социалдык жактан камсыздандыруу кепилдиктерин толук көлөмдө аткарылбай жаткандыгын күбөлөндүрөт.

Арыздануучулар кийинки белгилеп кетишти, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 308-беренесинин жана Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жыйынтыктары боюнча кабыл алынган Конституциялык палатанын 2014-жылдын 19-февралындагы чечиминде багып-көрөрүнөн ажыраган үй-бүлөлөргө социалдык төлөмдөрдүн өлчөмүн аныктоо боюнча эсептик көрсөткүчтүн конституциялуулугу туурасында маселе көтөрүлгөн эмес, анткени бул маселе конституциялык сот өндүрүшүнүн предмети эмес болуучу.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, арыздануучулар, алардын өтүнүчүн канагаттандырууну жана талашылып жаткан ченемдик укуктук актыларды конституциялык эмес деп таанууну сурап келишти.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясы И. Дженалиеванын, А. М. Осмоналиеванын, Б. К. Осмонбаевдин өтүнүчү боюнча иштин материалдарын изилдеп чыгып, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 24-беренесин, 28-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пунктун, 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, 2016-жылдын 15-апрелиндеги аныктамасында өтүнүчтү сот өндүрүшүнө кабыл алуудан төмөнкүдөй негиздер боюнча баш тартышты.

2008-жылдын 19-мартындагы № 24 жана 2009-жылдын 30-мартындагы № 103 Кыргыз Республикасынын мыйзамдары аркылуу Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 308-беренесине жана Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүнө кирген өзгөртүүлөр Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасында кароонун предмети болгон. Кароонун жыйынтыгы боюнча ченемдер Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп таанылган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын аталган чечиминде «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын мыйзамын кабыл алганга чейин эмгек маянанын минималдык өлчөмүнө кеңири иш-милдеттерди берүү жагы мындай институттун конституциялык-укуктук табиятында ма-

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

кулдашылган эмес. Мыйзам чыгаруучунун «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы аркылуу «эсептик көрсөткүч» деген жаңы түшүнүктү укуктук мейкиндикке киргизүүсү, ал аркылуу минималдуу эмгек маяна жана эмгек акыга байланышпаган төлөмдөр, жөлөкпулдар, башка төлөмдөр ортосунда байланышты жок кылуусу эмгек маянанын минималдуу өлчөмүнүн конституциялык-укуктук табиятын алып караганда, аны Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келген жагдай катары кароо мүмкүн эмес.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы «минималдуу эмгек маяна» жана «эсептик көрсөткүч» деген түшүнүктөрдүн конституциялык-укуктук мазмунуна «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы менен Кыргыз Республикасынын Жарандык жана Эмгек кодекстери менен байланышта талашылып жаткан ченемдердин өз ара байланышына мурда баа берген.

Арыздануучулардын Кыргыз Республикасынын Жарандык жана Эмгек кодексттеринин талашылып жаткан ченемдери социалдык төлөмдөр менен жөлөкпулдардын азайышына алып келди деген дооматы туура эмес. Жарандын жашоосуна же саламаттыгына келтирилген зыяндын суммасын аныктоо жана аны төлөп берүү тартиби Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 18-главасында жана Жарандык кодексинин 51-главасында жөнгө салынат, ал эми талашылып жаткан кодексин ченемдери зыяндын ордун толтуруунун суммасын көтөрүү тартибин жөнгө салат. Ошондуктан «эсептик көрсөткүч» деген түшүнүктүн укуктук мейкиндикке кирүүсүнө байланыштуу социалдык төлөмдөрдүн өлчөмүнүн кичирейүүсү тууралуу кеп болушу мүмкүн эмес, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы Чечиминде эсептик көрсөткүчтүн статикалык өлчөмүнө байланыштуу өсүү жагы жоктугу көрсөтүлгөн жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө зыяндан жапа чеккендиги үчүн сумманы көтөрүүнүн ишчил механизмдин иштеп чыгаруу жана аны Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизүү тапшырмасы берилген.

Мына ушуга байланыштуу, судьялар коллегиясы бул кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу тууралуу аныктама чыгарышкан.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 15-апрелин-

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-II

деги № 17-о аныктамасы менен И.Дженалиева макул болбостон 2016-жылдын 8-июнунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануусу менен кайрылган.

Өзүнүн даттануусунда арыздануучу мындай дейт, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы Чечиминде зыяндан жапа чеккен үчүн сумманын өлчөмүн көбөйтүү жана эсептик көрсөткүч менен жогоруда аталган төлөмдөрдү байланыштыруу мүмкүн эмес деген маселелери каралган эмес болуучу.

И.Дженалиева Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин кароосуна киргизилген жашоонун кымбаттагына байланыштуу жапа чеккенден сумманы индексациялоо тартибин караган мыйзам долбоору Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы Чечиминин аткарылышы катары кароо мүмкүн эмес жана «Кыргыз Республикасынын Конституциялык палатасы тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 4-бөлүгүн бузуу болуп саналат дейт. И.Дженалиеванын пикиринде, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын Чечиминин так аткарылышы – бул Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесин жокко чыгаруу гана болушу мүмкүн.

И.Дженалиева жогоруда баяндалганды эске алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о аныктамасын жокко чыгарууну жана анын өтүнүчүн өндүрүшкө киргизүүнү сурайт.

2016-жылдын 20-июнунда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о судьялар коллегиясынын аныктамасына даттануу менен жарандар А.М. Осмоналиева жана Б.К. Осмонбаев кайрылышкан.

Арыздануучулардын пикиринде, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы № 14-Р чечиминде Жарандык кодексинин 308-беренеси жана Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгү Конституциянын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө шайкештиги каралган эмес, ал эми «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйза-

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

мынын 1-беренесинин 4-абзацы туурасында конституциялык көз-мөл жүргүзүлгөн эмес.

Арыздануучулар көрсөткөндөй, алардын кайрылуусунун негизги максаты «эсептик көрсөткүч» деген түшүнүктү багып-көрөрүнөн ажырагандардын саламаттыгына жана үй-бүлөсүнө жапа чеккендиги үчүн жөлөкпулдун суммасын аныктоо үчүн ченемдик акчалай көрсөткүч экенин пайдалануу канчалык дэңгээлде Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 1-беренесинин 2-бөлүгүнө, 9-беренесинин 2-бөлүгүнө, 39-беренесине, 53-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө шайкеш келгендигине конституциялык текшерүүнү жүргүзүү тууралуу талаптын аткарылышы болуп саналат.

Андан тышкары, А.М.Осмоналиев жана Б.К.Осмонбаев социалдык төлөмдөрдүн өлчөмүн, анын ичинде багып-көрөрүнөн ажырагандардын саламаттыгына жана үй-бүлөсүнө жапа чеккендиги үчүн жөлөкпулдун суммасын аныктоо үчүн жашоо минимуму негиз болуу керек деп эсептешет.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин Конституциялык палатасы арыздануучулардын жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын өндүрүшкө кабыл алуу тууралуу өтүнүчтөн баш тартуу негиздерин талкуулап, кийинки чечимдерге келди.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы конституциялык текшерүү жүргүзгөн учурда талашылып жаткан ченемдер менен тутумдаш байланышта турган укуктук түшүнүктөрдүн конституциялык мазмунун алып чыгат, ал эми тийиштүү укуктук ченемдердин конституциялык мазмунун болсо укук ченемдеринин ишчил жыйынтыгынын туундусу гана камсыз кылат.

Дал ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 308-беренесинин жана Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү маселеси коюлганда Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы № 14-Р Чечиминде минималдуу эмгек маяна институтунун конституциялык-укуктук табиятына баа берилген жана «Эсептик көрсөткүч тууралуу» Кыргыз Республикасынын Мыйзамын мыйзам чыгаруучу укуктук мейкиндикке киргизгенге чейин «эсептик көрсөткүч» түшүнүгү боюнча да укуктук көз караш баяндалып берилген.

Мында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө зыяндан жапа чеккендик үчүн сумманы көтөрүү тартибин жаңы укуктук жөн-

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

гө салуу нугуна өткөрүүгө байланыштуу ал сумманы көтөрүүнүн ишчил механизмдин иштеп чыгууну карап чыгуу керек экендигин көрсөткөн. Мына ушуга байланыштуу, даттанууда келтирилген жү-йөөлөр негизсиз болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2014-жылдын 19-февралындагы № 14-Р Чечиминде, Конституциянын жоболорунун, асыресе, 1-бересинин 1-бөлүгүн, 9-беренесинин 2-бөлүгүн, 53-беренесинин 2-бөлүгүн өнүктүрүү максатында жарандардын саламаттыгын сактоого жана майыптуулугунан же башка саламаттыгынын жабыркоосунан жапа чеккендиги үчүн көтөрмөлөөгө багытталган тийиштүү мыйзам актылары кабыл алынгандыгы баяндалган. Жарандын саламаттыгына келтирилген зыян жана анын өлүмүнө байланыштуу жапа чеккен адамдарга зыяндын ордун толтууруу тартибин белгилеген мыйзам актылары – бул Кыргыз Республикасынын Эмгек жана Жарандык кодекси, ошондой эле аты аталган кодекс-тердин ченемдик жоболорун ишке ашырууга кабыл алынган ченемдик укуктук актылар болуп саналат.

Демек, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Жарандык кодекстин 308-беренесинин жана Эмгек кодексинин 234-беренесинин 2-бөлүгүн Конституциянын 9-беренесинин 2-бөлүгүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 39 жана 53-беренелерине шайкештигин текшерүүнү жүзөгө ашырууда, талашылып жаткан ченемдердин шайкештиги тутумдаш болгон Кыргыз Республикасын социалдык мамлекет катары туум кылган Конституциянын 1-беренесинин 1-бөлүгүнө карата да шайкештиги текшерүүдөн өткөн.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 51-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечимдери акыркы жана даттанылбайт, жарыялангандан тартып күчүнө кирет, ал эми кабыл алынган күчүндөгү чечим кайрылууну конституциялык сот өндүрүшүнө кабыл алуудан баш тартууга негиз болуп саналат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын чечимдери негиздүү болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын

2016-жылдын
6-июлу
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 04-П

2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о аныктамасын жокко чыгарууга негиздерди тапкан жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы тууралуу» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 51-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т:

1. Жарандар И.Дженалиеванын, А.М. Осмоналиеванын, Б.К. Осмонбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2016-жылдын 15-апрелиндеги № 17-о судьялар коллегиясынын аныктамасын жокко чыгаруу тууралуу «Жарандар Илида Дженалиеванын, Айнура Мусаевна Осмоналиеванын, Бектур Камильевич Осмонбаевдин даттануусун канагаттандыруудан баш тартуу тууралуу» даттануусу канагаттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтом акыркы, даттанылбайт, кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 05-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасына жаран А.К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаевдин даттануусун канааттандыруудан баш тартуу жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, К.М. Киргизбаев, А.О. Нарынбекова, Э.Ж. Осмонбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаев, сот отурумунун катчысы М.Э. Толобалдиевдин катышуусунда, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, жаран А.К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасына даттануусун сот отурумунда карады.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаевдин даттануусунда көрсөтүлгөн жүйөлөрдү жана иштин материалдарын изилдеп, төмөнкүлөрдү

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына 2016-жылдын 16-майында жаран А.К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө 2001-жылдын 2-февралындагы №1 токтому Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 246-беренесинин 4-бөлүгүнө жана Конституцияга карама-каршы келет деп таап берүү жөнүндө өтүнүч менен кайрылышкан.

Кайрылууга жана ага тиркелген материалдарга ылайык, жаран А.К. Уркорбаевдин үстүнөн Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 247-беренесинин 3-бөлүгүнүн 4-пунктуна ылайык кылмыш иши козголуп, тергөө иштери жүргүзүлүп, иш Жалал-Абад облусунун Токтогул райондук сотуна кароого жөнөтүлгөн.

№ 05-II

Токтогул райондук сотунун 2015-жылдын 3-сентябрындагы өкүмү менен А.К. Уркорбаев Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 246-беренесинин 4-бөлүгү менен күнөөлүү деп табылып, сегиз жылга эркинен ажыратылган. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 63-беренесинин негизинде үч жыл сынак мөөнөтү белгиленген.

Токтогул райондук прокуратурасы жогоруда аталган өкүм менен макул болбостон, Жалал-Абад облустук сотуна апелляциялык сунуштама киргизген. Сот 2015-жылдын 19-октябрындагы өкүмү менен райондук соттун өкүмүн өзгөртүүсүз, сунуштаманы канааттандыруусуз калтырган. Андан кийин, иш прокурордун көзөмөл сунуштамасынын негизинде Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунда каралып, соттун 2016-жылдын 13-январындагы аныктамасы менен жогоруда аталган райондук жана облустук соттордун өкүмдөрү жокко чыгарылып, жазык иш маңызы боюнча башка курамда кайра каралуу үчүн Жалал-Абад облусунун Токтогул райондук сотуна жиберилип, прокурордун көзөмөл сунуштамасы канааттандырылган.

Жогоруда аталган аныктамада Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө 2001-жылдын 2-февралындагы №1 токтомунун негизинде биринчи жана экинчи инстанцияларда кабыл алынган сот актыларын жокко чыгарган. Кайрылуучу жана анын өкүлүнүн пикири боюнча бул токтом Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 246-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келип, соттук практикада колдонууда суроолорду жаратат.

Жогорулардын негизинде, жаран А.К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө 2001-жылдын 2-февралындагы №1 токтому Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 246-беренесинин 4-бөлүгүнө жана Конституцияга карама-каршы келет деп таап берүүнү суранышат.

Судьялар коллегиясы кайрылууну жана ага тиркелген материалдарды изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянакка келген.

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүнө, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 4, 18-беренелерине ылайык Конституциялык палата мыйзамдар жана башка ченемдик укуктук актылар Конституцияга карама-каршы келген учурда аларды Конституцияга ылайык эмес деп табат.

№ 05-П

«Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 6-беренесине ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө токтомдору ченемдик укуктук актылардын катарына кирбейт.

Андан сырткары жогоруда аталган конституциялык Мыйзамдын 24-беренесине ылайык, мыйзамдын, башка ченемдик-укуктук актынын Конституцияга ылайык келүүсү жөнүндөгү маселеде күмөндүүлүктүн пайда болуусу – ишти Конституциялык палатада кароого негиз болуп эсептелет.

Ошол эле учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 5-беренесинин 3-бөлүгүнө ылайык мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө токтомдорун жокко чыгарууга, жалпы юрисдикциядагы соттордун актыларын текшерүүгө, аларды бузууга же сот (судьянын) актысына укуктук баа берүүгө Конституциялык палатанын укугу жок.

Судьялар коллегиясы жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаевдин кайрылуусу мазмуну жана таризи боюнча «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 18, 24, 25-беренелеринин талаптарына ылайык келбейт, кайрылууда көрсөтүлгөн талаптар Конституциялык палатанын кароосуна караштуу эмес жана аны конституциялык сот өндүрүшүндө кароого негиз жок деген тыянакка келип, ушунун негизинде бул кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартылсын деген аныктаманы кабыл алган.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасы менен макул болбой, жаран А.К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаев 2016-жылдын 19-сентябрында Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылышкан.

Даттанууга ылайык, аталган аныктамада Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун сот практикасы жөнүндө токтомдорун жокко чыгарууга, жалпы юрисдикциядагы соттордун актыларын текшерүүгө, аларды бузууга же сот (судьянын) актысына укуктук баа берүүгө Конституциялык палатанын укугу жок деп көрсөтүлгөн.

№ 05-П

Жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаев судьялар коллегиясынын аныктамасы негизсиз, себеби Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун токтому Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза кодексинин 246-беренесинин 4-бөлүгүнө жана Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келгендигине көңүл бурлбай калган, деп эсептешет.

Жогорудагынын негизинде жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаев Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасын бузуп, алардын кайрылуусун мыйзамдын негизинде карап берүүнү суранышат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы кайрылуучу жана анын өкүлүнүн жүйөлөрүн жана судьялар коллегиясынын кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянакка келди.

Кыргыз Республикасынын сотторунун, ошондой эле Жогорку соттун актыларын кароо, аларды жокко чыгаруу Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 6-бөлүгүндө бекитилген Конституциялык палатанын ыйгарым укуктарына кирбейт.

Ошол эле учурда, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 96-беренесинин 6-бөлүгүнө ылайык Жогорку соттун актылары акыркы болуп эсептелет жана даттанууга жатпайт. Ушуга байланыштуу, Конституциялык палатанын Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун актыларын жокко чыгарууга укугу жок. Ошондой эле «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 28-беренесинин 3-болугунун 4-пунктуна ылайык кайрылуудагы талап Конституциялык палатанын кароосуна караштуу болбосо судьялар коллегиясы кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартат.

Натыйжада Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын тыянактары негиздүү деп эсептеп, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасын жокко чыгарууга негиз тапкан жок.

Жогорудагылардын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» Кыргыз Республикасынын конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 46, 47, 48-беренелерин, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке

№ 05-П

алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. Жаран А. К. Уркорбаев жана анын өкүлү Б.О. Назарбаевдин Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 23-июнундагы № 31-о аныктамасына келтирилген даттануусу канааттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

2016-жылдын
23-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН

№ 06-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү Омурзак Жакыпович Мамыровдун даттануусун канагаттандыруудан баш тартуу жөнүндө

Т О К Т О М У

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын төмөнкү курамы: төрагалык кылуучу – судья Э.Т. Мамыров, судьялар К. Абдиев, Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, М.Ш. Касымалиев К.М. Киргизбаев, Э.Ж. Осконбаев, Ч.О. Осмонова, Ж.И. Саалаевдин, соттук отурумдун катчысы М.Э. Төлөбалдиевдин катышуусунда «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о «Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренелеринин 1 жана 2-пункттарынын конституциялуугун текшерүү жөнүндө «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Омурзак Жакыпович Мамыровдун кайрылуусун кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү Омурзак Жакыпович Мамыровдун даттануусун ачык соттук отурумда карап чыкты.

«Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү Омурзак Жакыпович Мамыровдун даттануусунда баяндалган материалдарды жана жүйөөлөрдү изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т А П Т Ы:

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн О.Ж. Мамыровдун Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренелеринин 1, 2, 4-бөлүктөрүнө, 20-беренесинин 1-бөлүгүнө, 42-беренесинин 1-бөлүгүнө карама-каршы келүүсүн таануу жөнүндө өтүнүчү келип түштү.

№ 06-II

Кайрылуудан келип чыккандай, 2013-жылдын 18-октябрында «Ацтек» жоопкерчилиги чектелген коому (андан ары – «Ацтек» ЖЧКсы) жана «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коому (андан ары – «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коому) ортосунда Башкы риэлтердик № 12-10/1 келишими (андан ары – Келишим) түзүлгөн, ал келишим кызмат көрсөтүү үчүн акы төлөнө турган келишим болуп саналат.

«Ацтек» ЖЧКсы келишимге ылайык «Азат Нур-Пери» ЖЧКсынын өкүлү катары, анын атынан потенциалдуу аларманды издөө жана кыймылсыз мүлктү ажыратуу максатында документтерди тариздөө боюнча аракеттерди жасоо милдетин алган.

Арыздануучу, «Ацтек» ЖЧКсы келишимге ылайык аванс, алдын ала күрөө жөнүндө макулдашууларды жана ажыратууга дайындалган кыймылсыз мүлктүн башын байлоого багытталган башка бүтүмдөрдү жасоого акысы жок болуучу деп эсептейт. Келишимге ылайык аталган коом потенциалдуу кардарларды табууга багытталган аракеттерди гана жасоого милдеттүү болуучу. Кыймылсыз мүлктү ажыратуу боюнча келишимди түзүүгө байланыштуу башка ыйгарым укуктары болгон эмес.

Арыздануучунун пикири боюнча, аталган Келишим Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 31-бапынын ченемдерине (акы төлөнүүчү кызматтар) карама-каршы келген жоболордон болуучу. Ошентип, аталган Келишимден, Келишимдин предметинин башы байланган болсо, «Азат Нур-Пери» ЖЧКсы «Ацтек» ЖЧКсына аткарылган тапшырма үчүн сый акы төлөп берүү милдетин алат.

О.Ж. Мамыров эсептегендей, Келишимдин бул шарты Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 632-беренесине карама-каршы келет, ал беренедө, эгерде подряд келишиминде аткарылган ишке же анын айрым этаптарына алдын ала акы төлөө каралбаса, иш ойдогудай түрдө жана макулдашылган мөөнөттө же буюртмачынын макулдугу менен мөөнөтүнөн мурда аткарылган шартта, буюртмачы подрядчыга шартталган бааны иштин натыйжасы биротоло тапшырылгандан кийин төлөөгө милдеттүү деп белгиленген.

Андан тышкары, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 657-беренесинде буюртмачы иштин акысын подрядчы ишти биротоло тапшыргандан кийин төлөөнү карайт.

Ошентип, арыздануучу, «Ацтек» ЖЧКсы мыйзамга ылайык аткарылган кызмат үчүн гана акы төлөөнү талап кылууга милдеттүү бо-

№ 06-П

луучу, бирок аткарылбаган тапшырмага эч кандай акы алууга милдеттүү эмес болуучу деп болжойт.

Арыздануучу, аталган Келишимге ылайык Буюртмачы Келишимди бир тараптуу бузуу акысы жок же кыймылсыз мүлктү сатып алуу келишиминен баш тартууга акысы жок деп белгилейт. Анын пикири боюнча, бул Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 699-беренесинин 1-пунктуна карама-каршы келет, ага ылайык аткаруучуга иш жүзүндө тарткан чыгымдарын төлөгөн шартта буюртмачы акы төлөтүп кызмат көрсөтүү келишимин аткаруудан баш тартууга укуктуу.

Арыздануучу өз кайрылуусунда бардык соттук инстанцияларында соттук териштирүүлөрдүн хронологиясын келтирген, анын натыйжасы – Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренесинин 1 жана 2-пункттарынын негизинде келишим милдеттенмелерин бузуу үчүн «Азаг Нур-Пери» ЖЧКсынан «Ацтек» ЖЧКсынын пайдасына үч миллион беш жүз кырк сегиз миң беш жүз элүү сом 80 тыйын өндүрүлгөн.

О. Ж. Мамыровдун пикири боюнча, эгер жеке менчик укугу – бул жарандын жана юридикалык жактын конституциялык укугу болсо, анда кызмат көрсөтүү үчүн акы төлөнүүчү келишимден келип чыккан мамилелер биринчисине карата экинчи орунда туруп, анын туундусу болуп эсептелинет. Ошон үчүн, жарандык мыйзамдарда, асыресе, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренесинин 1-пунктунда көрсөтүлгөн буюртмачынын күнөөсү боюнча толук өлчөмдө тапшырманы аткарууга мүмкүн болбогон учурда буюртмачы өзүнө көрсөтүлгөн кызматтарга акы төлөтүп кызмат көрсөтүү келишиминде көрсөтүлгөн мөөнөттө жана тартипте акы төлөө милдети жеке менчикти коргоонун конституциялык принцибин караган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренесине каршы келет.

Арыздануучу, менчик ээсин, аны Келишимди аткарбоодо күнөөлүү деп шилтеме жасап, мүлкүнө ээ болуу, пайдалануу жана тескөө укугунан чектөө мүмкүн эмес деп болжойт. Менчик ээси өз мүлкүнө карата каалаганындай аракеттерди жасай алат, жана ал сатуу келишимине кол коюунун алдында кыймылсыз мүлкүн сатуудан баш тартууга да укуктуу. Менчикти коргоонун конституциялык принциптерин өнүктүрүп, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 699-беренесинин 1-пунктунда аткаруучуга иш жүзүндө тарткан чыгымдарын төлөгөн шартта буюртмачы акы төлөтүп кызмат көрсөтүү келишимин аткаруудан баш тартууга укуктуу деп бекитилген.

№ 06-II

Арыздануучунун пикири боюнча, көрсөтүлгөн принциптерге Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 632 жана 657-беренелеринин ченемдери да ылайык келет, ага ылайык иштин акыркы жыйынтыктары гана төлөнүүгө тийиш. Бирок, Келишимде предметтин башы байланган учурда, «Азат Нур-Пери» ЖЧКсы «Ацтек» ЖЧКсына сыйаке төлөп берүү милдетин алган. Ошол эле учурда тапшырма аткарылбай да калышы мүмкүн болуучу. Мыйзам чыгаруучу подряд менен тиричилик подряддын жалпы жоболорунун ченемдеринин болушуна карай (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 632 жана 657-беренелери кадыресе) аларды акы төлөнүүчү келишимдерге пайдалануу мүмкүндүгүнө жол берген. Бул эки ченем ийгиликтүү жана жарандар менен юридикалык жактардын конституциялык укуктары менен эркиндиктерине зыян келтирбестен Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренелеринин 1 жана 2-пунктарынын милдетин аткара алышат.

Арыздануучу өз кайрылуусунда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 20-беренесинин 1-бөлүгүнүн жана 4-беренесинин 1-бөлүгүнүн мазмунун келтирет жана талашылып жаткан ченемдерди конституциялуу эмес деп табууну жана анын өтүнүчүн канагаттандырууну сурайт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык сотунун судьялар коллегиясы «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 24-беренесин, 28-беренесинин 2-бөлүгүн, 3-бөлүгүнүн 1-пунктун жана 5-бөлүгүн жетекчиликке алып, 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасы менен кийинкидей негиздер боюнча өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартты.

Талашылып жаткан ченемдер келишим милдеттенмелери маселелерин жөнгө салат. Тактап айтканда, буюртмачынын акы төлөнүүчү келишимде көрсөтүлгөн мөөнөттө жана тартипте ага көрсөтүлгөн кызмат үчүн төлөө милдети тууралуу кеп болууда. Мында, буюртмачынын күнөөсү боюнча келишим шарттарын аткаруу мүмкүн болбогон учурда, эгерде мыйзамда же акы төлөнүүчү келишимде башкасы каралбаса, көрсөтүлгөн кызмат толук көлөмдө төлөнүүгө тийиш.

Ошону менен бирге, арыздануучу шилтеме жасаган Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 12-беренелеринин 1, 2, 4-бөлүктөрү, 20-беренесинин 1-бөлүгү, 42-беренесинин 1-бөлүгү менчик укугун коргоо кепилдиктери, адамдын жана жарандын укугу менен эркиндиктерин жокко чыгарган же басмырлоочу мыйзамдардын чы-

№ 06-П

гарылышын болтурбоо, ошондой эле өз мүлкүнө ээ болуу, пайдалануу жана тескөө укуктар маселелерин жөнгө салат жана талашылып жаткан ченемдер менен тутумдаш байланышта эмес.

Андан тышкары, кайрылууда Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келгенин далилдеген тийиштүү укуктук негиздеме болгон жок. Мында, О.Ж. Мамыров өзүнүн өтүнүчүндө укук колдонуу тажрыйбасына тиешелүү гана жүйөөлөрдү келтирет, ал жерден аталган Келишимдин жарандык мыйзамдардын ченемдерине карама-каршы келген жоболорун гана баса белгилейт.

Өз учурунда, судьялар коллегиясы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 2-беренесине ылайык жарандык мыйзамдар өзү жөнгө салган мамилелерге катышкандардын тендигин, эркиндигинин автономиялуулугун жана мүлктүк өз алдынчалыгын таанууга, менчиктин кол тийгистигине, келишимдин эркиндигине негизделет деп белгилейт. Мында, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 382-беренесинде жарандар жана юридикалык жактар келишим түзүүгө эрктүү деп каралган. Келишим шарттары ыктыярдуу кабыл алынган милдеттенмеде келишим түзүүгө милдеттүүлүк каралгандан башка учурларда мажбурлап келишим түзүүгө жол берилбейт. Тараптар мыйзамдарда каралган да, каралбаган да келишимди түзө алышат.

Ошентип, жогоруда аты аталган келишимди түзүүдө тараптар анын жоболору менен макул болушкан, себеби ал жоболор келишимдин предметин ишке ашырууга багытталган, кийин жагында жалпы юрисдикциядагы соттордо кароо предметине айланган.

Ошону менен бирге, талашылып жаткан ченемдердин укук колдонуу тажрыйбасы менен байланыштуу маселелерди кароо «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамга ылайык Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатанын ыйгарым укуктарына кирбейт.

«Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык палата жеке укук маселелерин белгилейт жана чечет деп судьялар коллегиясы да белгилеген.

Жогоруда баяндалганды, ошондой эле тапшырылган кайрылууда укуктук күмөндүүлүк болбогонун эске алып, ал «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 24-беренесине ылайык ишти кароого негиз болуп саналат да, ошонун негизинде судьялар коллегиясы бул

№ 06-II

кайрылууну карап чыгып өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө аныктаманы кабыл алды.

О.Ж. Мамыров Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасы менен макул болбой Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасына даттануу менен кайрылган.

Арыздануучу өз кайрылуусунда, судьялар коллегиясы укуктук күмөндүүлүктүн жоктугуна, ошондой эле укук колдонуу тажрыйбасына шилтеме жасап, өтүнүчтү кароого формалдуу мамиле жасашкан жана алар келтирген жүйөөлөр чабал деп белгилейт. Арыздануучунун пикири боюнча, өтүнүчтө кайрылууну өндүрүшкө кабыл алуу үчүн сооттордун жалпы юрисдикциясындагы туулган талаш-тартыштын хронологиясын кошкондо, укуктук негиздемелер жетиштүү келтирилгенин белгилейт.

Арыздануучу талашылып жаткан ченемдердин Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдери менен тутумдаш байланышы жоктугу тууралуу судьялар коллегиясынын тыянактары менен макул болбой, арыздануучу судьялар коллегиясынын пикирин далилдеген тыянактары жетишсиз келтирилген деп эсептейт. Кайрылуу менчик укугунун корголушу жагындагы кепилдик маселелерин акы көрсөтүлүүчү институт аркылуу кыйыр мазмунда козгойт.

«Азат Нур-Пери» кыймылсыз мүлкүн сатпастан, башка катышуучулары үлүшүн чоңойтуу эсебинен аларга өткөрүп берген, башкача айтканда кыймылсыз мүлктүн ээлери эч кандай юридикалык бүтүмдөрдү жасабастан жөн гана ич ара алмашкан, ал эми буюртмачы жалпы юрисдикциядагы соттун чечимине ылайык акы көрсөтүлүүчү келишим боюнча жасалбаган аракет үчүн кыймылсыз мүлкүнүн жарымына чейин ажыраган. Бул жерде кызмат көрсөтүү үчүн төлөнүүчү нарк жөнүндө эмес, адегенде буюртмачы сатам деген кыймылсыз мүлк жөнүндө кеп болууда. Ошентип, арыздануучу «Азат Нур-Пери» ЖЧКсы өз мүлкүнө ээ болуу, пайдалануу жана тескөө конституциялык укуктарында тикелей кемсинтилген деп белгилейт (42-берененин 1-бөлүгү).

«Ацтек» ЖЧКсы түзүлгөн келишим боюнча анын шартын аткаруу боюнча эч кандай аракеттерди жасаган жок. Бирок, ага карабастан, акы төлөнүүчү келишимдин шарттары бузулган үчүн сумманы сурап алуу үчүн соттук органдарга кайрылган. Буюртмачынын конституциялык укуктарын бузган Кыргыз Республикасынын Жарандык кодекси-

2016-жылдын
23-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-П

нин 697-беренесинин 1 жана 2-пункттарынын жоболорунун күчү буга жол берген. Ушуга байланыштуу, талашылып жаткан ченемдердин конституциялуулугу жөнүндө маселеде күмөндүүлүк турат.

Баяндалганга байланыштуу, арыздануучу Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасын жокко чыгарууну жана ишти мазмуну боюнча кароо үчүн өндүрүшкө кабыл алууну суранат.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы арыздануучунун жүйөөлөрүн жана судьялар коллегиясынын өтүнүчтү өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуунун негиздерин талкуулап, кийинкидей тыняктарга келишти.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренелеринин 1 жана 2-пункттарынын каралап жаткан ченемдери буюртмачы өзүнө көрсөтүлгөн кызматтарга акы төлөтүп кызмат көрсөтүү келишиминде көрсөтүлгөн мөөнөттө жана тартипте акы төлөп берүү милдетине байланыштуу маселелерди жөнгө салууга багытталган. Эгерде мыйзамда же акы төлөтүп кызмат көрсөтүү келишиминде башкача каралбаса, буюртмачынын айынан аткаруу мүмкүн болбосо, көрсөтүлгөн кызмат толук көлөмдө төлөнөт.

Талашылып жаткан ченемдерде укуктук күмөндүүлүк жок деген судьялар коллегиясынын тыянактары негизделген. Арыздануучу өтүнүчүндө талашылып жаткан ченемдер жана кайрылууда көрсөтүлгөн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын ченемдери менен тутумдаш байланышты далилдеген ынанымдуу жүйөөлөр келтирилген жок, бул жагдай «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 25-беренесинин 9-пунктуна ылайык милдеттүү талап болуп саналат.

Арыздануучу, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин «Акы төлөтүп кызмат көрсөтүү» деген 31-бапына кирген 697-беренесинин 1 жана 2-пункттарынын конституциялуулугун талашып, өзүнүн пикирин подряд келишимине шилтеме жасап негиздейт, бул жагдай талашылып жаткан ченемдердин конституциялуулугунда күмөндүүлүктү туудурат деген жагдай катары баалынышы мүмкүн эмес. Арыздануучунун жарандык мыйзамдарда жөнгө салуу формасы катары башка ыгына караган ченемдер бар болгон учурда талашылып жаткан ченемдердин кереги жок деп келтирген жүйөөлөрү да мыкты эмес.

2016-жылдын
23-ноябры
Бишкек шаары

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ
СОТУНУН КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫНЫН
ТОКТОМУ

№ 06-П

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жеке укук маселелерин карайт. Укуктук күмөндүүлүк укуктук көз караштан талашылып жаткан ченемдерге карата тикелей укуктук категорияларды жана негиздемелерди келтирүү менен далилденилиши керек.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, «Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы жөнүндө» конституциялык Мыйзамынын 28-беренесинин 5-бөлүгүн, 51-беренесинин 1-бөлүгүн жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы

Т О К Т О М К Ы Л А Т :

1. «Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 697-беренесинин 1 жана 2-пунктарынын конституциялуулугун текшерүү жөнүндө «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун кызыкчылыгын көздөгөн Омурзак Жакыпович Мамыровдун кайрылуусун өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын судьялар коллегиясынын 2016-жылдын 28-сентябрындагы № 44-о аныктамасын жокко чыгаруу жөнүндө «Азат Нур-Пери» жоопкерчилиги чектелген коомунун өкүлү Омурзак Жакыпович Мамыровдун даттануусу канагаттандыруусуз калтырылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын ушул токтому акыркы, даттанууга жатпайт жана кол коюлган учурдан тартып күчүнө кирет.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК ПАЛАТАСЫ**

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары боюнча бүтүмдөрдү арзыбаган деп табуунун айрым процесстик аспектилери

Жарандык колдонуудагы бүтүмдөр биздин тиричилигибиздин бир бөлүгү экени талашсыз, ошондуктан бүтүмдөрдүн жараксыздыгы бул риторикалык маселе эмес. Бул жарандык укуктун маанилүү институту, аны билмейин укуктун башка көптөгөн институттарын жана ушул укук тармагынын айрым ченемдерин кесипкөй деңгээлде колдонуу кыйын.

Материалдык укуктун ар кандай ченемин ишке ашыруунун укуктук механизми, сотко кайрылган учурда, баарыбызга маалым болгондой бул процесстик мыйзамдар жагында каралат жана жараксыз бүтүмдөр жөнүндө талаштарды кароо процедурасы боюнча соттук тажрыйбанын айрым көйгөйлүү маселелер туурасында Сиздер менен бөлүшөйүн деп турам.

2014- жана 2015-жылдардын статистикалык маалыматтарына ылайык, Кыргыз Республикасынын сотторуна бүтүмдөрдү жараксыз деп табуу жөнүндө 4500 доо арыз келип түшкөн, ал бардык доо арыздардын ичинен 5тен ашуун пайызды түзөт. Көпчүлүк учурларда бүтүмдөр курулай же жалган деген негиздер боюнча, сейрек учурларда жоопкерчиликке жарамсыз же жашы 14кө жете элек жарандын жасаган бүтүмдөрү талашылып жатат. Бул бүтүмдөрдүн баардыгы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 185-, 188–190-беренелерине ылайык мыйзамда жараксыз деп табылат. Кызыктуусу... Ошол эле статистиканын маалыматтарына караганда, аталган категориядагы иштин жарымы гана мазмуну боюнча каралып, кайсы бир бөлүгү Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 223-беренесинде каралган негиздер боюнча каралбай калууда. Калган орчундуу бөлүгүн карап чыгуу маселеси жылдан жылга которулууда. Мындай илээндилик жарандык иштердин бир да категориясында жок.

Мындай абалдын өзүн мыйзам ченемдеринде күмөндүүлүктүн болушу менен түшүндүрүлүүдө, бул жагдай ченемдерди колдонуу боюнча талаш-тартыштардын каралышынын жол-жоболорунун күмөндүүлүгүнө алып келет да, натыйжада иштерди кароо мөөнөттөрү создугуп алып келүүдө.

Маселен, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 189-беренесине ылайык жоопкерчиликке жарамсыз жарандын жасаган бүтүмү.

Мындай бүтүм, баарыбыз жакшы билебиз – жараксыз. Бул, юридикалык адабиятта көп кездешкен термин менен айтканда «юридикалык кайып». Ал эч кандай укуктук тыянактарга алып келбейт: терс да, жакшы да жыйынтыгы жок. Бирок, бул тыянак императивдик (аткарылууга мажбур) мүнөзгө ээ болбойт, эгер бул бүтүм, ченемдин өзүндө жазылгандай, жоопкерчиликке жарамсыз жарандын пайдасына карай жасалса, ал анык деп табылышы мүмкүн.

Эгер материалдык мыйзамдын түшүнүгүнөн келип чыксак, бул маселенин процесстик жагы кандай болушу мүмкүн. Албетте, сотко эки доо арыз келип түштү: бири – бүтүмдү жараксыз деп табуу жөнүндө, экинчиси – жоопкерчи-

ликке жарамсыз жарандын пайдасына чечилген бүтүм катары бүтүмдү анык деп табуу жөнүндө.

Тажрыйбада сотко башка бүтүмдөр боюнча, анын ичинде жараксыз бүтүмдөр боюнча да далилдер келтирилүүдө. Бул мисалда жаранды жоопкерчиликке жарамсыз деп табуу жөнүндө соттун чечими күчүнө кирген, бул адамга камкорчуну дайындоо жөнүндө соттун чечими чыккан, ошондой эле жоопкерчиликке жарамсыз адам үчүн бул бүтүм анын пайдасына чечилген (же пайда тапкан жок) деген далилдер келтирилген. Сот далилдерди изилдеп чыгып, биринчи талап боюнча да, экинчи талап боюнча да укуктук баа берет. Соттук териштирүү бир процесстин алкагында жүрүп, берилген эки талап боюнча тийиштүү чечим чыгарылат. Эгер бүтүмдү жараксыз деп табуу жөнүндө бир гана доо арыз туугандар тарабынан берилген болсочу...

Маалым болгондой, процесс учурунда сот аракеттери тараптардын талаптарына жана алардын демилгесине байланыштуу болот жана талаш маселелер соттук отурумда таламдаш тараптар билдирген маалыматына жана талабына жараша гана талкууланат. Жарандык сот өндүрүшүнүн бул өзөктүү принцибин эске алып, сот мен келтирген жагдай-шартта бардык бөлүктөрүн бириктирип, ченемди түшүндүрүү укугун өзүнө алса болобу, жоопкерчиликке жарамсыз баланын камкорчусун кошо тартып, ишти карап чыкса болобу деген суроо туулат.

Жараксыз бүтүмдөр боюнча далилдер боюнча маселеге карата собол.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык бүтүм ушул Кодекс тарабынан, соттун ушундай таанышынын айынан (**талашып алуучу бүтүм**) же мындай таанууга карабастан (**арзыбаган бүтүм**), белгиленген негиздер боюнча жараксыз. Дал ушул жагдайы менен, арзыбаган бүтүм талашылып алуучу бүтүмдө айырмаланат, ал соттук чечим менен гана жокко чыгарылышы мүмкүн.

Аталган ченемдин мазмунунан келип чыкса – Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренесинин 1-бөлүгү 2015-жылы Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин айрым беренелерине чыккан Илимий-практикалык комментарийинде сөзмө сөз мындай деп жазылган: «Суд в случае наличия признаков ничтожной сделки, рассматривает лишь вопрос о применении последствий недействительности такой сделки¹».

Бирок макул болуу керек, 183-берененин 1-бөлүгүн ушундай кылып комментарий берүү арзыбаган бүтүмдөрдүн айрым түрлөрүнө берилген комментарийлер менен айкалышпай калууда. Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 187-беренеси боюнча (коомдук жана мамлекеттик таламдарга алдын ала карама-каршылык келтирүү максатында жасалган бүтүм эч нерсеге татыбас бүтүм) ал бөлүккө мындай комментарий берилген: «представляется, что не будет неверным заявленное истцом требование о признании такой сделки

¹ Научно-практический комментарий к отдельным статьям Гражданского кодекса Кыргызской Республики под общей редакцией Салиева А.Г., Давлетова А.А., Гутниченко Л.В., Бишкек, 2015, с. 213.

недействительной, так как ее недействительность (ничтожность в данном случае) по признаку противоречия государственным и общественным интересам должна быть доказана в суде².

Кимде ким укук теориясы көз карашына карай мындай комментарийге каршы пикир билдире алса, анда менде башка сөз жок. Бирок, мен нагыз ишчил адаммын, кесиптештерим да, мындай талаштарды териштирүүдө арзыбаган бүтүмдөрдүн жараксыздыгы теориялык маңызын түшүнгөндөр да кайсы бир соттук талаш боюнча толук аныктыктын алып чыккан соттук чечимди чыгаруудан мурда далил базасын изилдөө жана укуктук баа берүү зарылдыгына дуушар болууда.

Арзыбаган бүтүмдөр (талашып алуучу бүтүм) боюнча далил каражаттары ар кандай болушу мүмкүн: күбөлөрдүн көрсөтмөлөрү, жазма жана заттык далилдер, экспертизанын корутундусу, кээде жазык иштер боюнча соттун өкүмү да, ж. б. Адамдардын миграциясы (ички жана тышкы) сыяктуу далилдерди тапшыруу зарылдыгы кээ бир учурда мындай талаштарды сотто каралышын создуктуруунун объективдүү себеби болууда.

Соттордо талаштардын көптөгөн саны – бул курулай жана жалган бүтүмдөрдү жараксыз (арзыбаган) деп табуу жөнүндө талаш-тартыштар (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 188-беренеси). Жөн гана жасалган, кандайдыр бир укуктук жыйынтыктарга алып келбеген бүтүмдү, ошондой эле башка бүтүмдү жаап кетүү үчүн жасалган бүтүмдү арзыбаган бүтүм деп бүтүрүү мындай талаш-тартыштардын катышуучуларын эч кандай ынандырбайт.

Курулай бүтүм жасалган учурда да, жалган бүтүм жасалган учурда да тараптар үчүнчү жакты өзүнүн ниттери туурасында бутташтыруу максатын көздөйт. Мындай максаттын болгонун (болбогонун) кантип аныктаса болот. Турмушта, менин көз карашымда, доочулар тапшырган жана соттук тартипте каралган белгилүү бир далилдер болгон учурда гана жана тийиштүү соттук чечим кабыл алынган учурда да, б. а. арзыбаган бүтүм экени көрүнүп турса да (доо арыз ээси үчүн) бул фактыны констатация кылуу жетиштүү эмес, кошумча соттук процедура талап кылынат.

Сот бүтүмдү башка ишти карап чыгууда арзыбаган бүтүм деп констатация кылууга акылуубу (тийиштүү доо арызды көрсөтмөйүн, даттанылып жаткан чечим боюнча кызыкдар тараптарды тартпастан). Эгер соттун милдетинде тийиштүү талап болмоюн бүтүмдүн жараксыздыгын сынга алуу акысы болбойт дегенден келип чыксак, анда жогору турган инстанция башка иш боюнча бүтүмдүн арзыбай турган фактысын чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө констатация кылуу маселеси боюнча негизделгендиги жөнүндө ойлонбосо деле болот. Иш жүзүндө болсо, жогоруда баяндалган жүйөлөр боюнча экинчи иш боюнча даттанылуучу чечим жокко чыгарылат да, иш жаңы соттук териштирүүгө жөнөтүлөт.

² Научно-практический комментарий к отдельным статьям Гражданского кодекса Кыргызской Республики под общей редакцией Салиева А.Г., Давлетова А.А., Гутниченко Л.В., Бишкек, 2015, с. 211.

Арзыбаган бүтүмдөр боюнча соттук тажрыйбадагы күмөндүүлүк соттук чечим жазылып чыккан учурда көрүнөт. Мыйзамдын өзөгүнөн келип чыкканда Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренесинин 1-бөлүгүн комментарий кылууда (жараксыз бүтүмдөр жөнүндө жалпы жоболор), жогоруда мен айтып кеткем (мындай жараксыз бүтүмдүн жыйынтыктарын колдонуу жөнүндө арзыбаган бүтүмдөр боюнча гана маселел каралууда), ушундай жагдай да судьялар доо арызды канааттандырууда чечимдин жүйөлөштүрүүчү бөлүгүндө арзыбаган бүтүмгө баа берүүсү керек деп судьялардын көңүлүн бурат, ал эми чечимдин резолютивдик бөлүгүндө бул бүтүм боюнча тараптар үчүн боло турган укуктук жыйынтыктары гана көрсөтүлсүн.

Бирок, тажрыйбада, чечимдер ушундай формада чыкканда, соттун жүйөлөштүрүүчү бөлүгүнүн негизинде каттоо органдары тийиштүү жазманы киргизүүдөн баш тарткан (кыймылсыз мүлктөр жөнүндө бүтүмдөр боюнча) себептер боюнча жарандар кайрадан сотко кайрылышууда. Жөнөкөй сөз менен айтканда, алар (каттоо органдары) мындай чечимдерди тааныбайт жана соттун чечими чечимдин резолютивдик бөлүгүндө (арзыбаган, жараксыз) болушун талап кылат.

Кээде сот каттоо органдарынын жетегине түшүп, жарандардын кайталап берилген кайрылуусун Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 208-беренесинин тартибинде карайт (чечимди түшүндүрүү), бул жагдай мыйзамда мүмкүн эмес, анткени доо арыздын предмети өзгөрүлүүдө.

Турмуш ушинтип көрсөтмө жасатат, соттук тажрыйба да арзыбаган бүтүмдөр боюнча тыянакты арзыбаган чечим деп көрсөтүү менен, чечимдин резолютивдик бөлүгүндө мындай учурда боло турган укуктук жыйынтыктарын көрсөтүү менен соттук чечимди чыгаруу жолуна түшүүдө.

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренесинин 2-бөлүгүнө ылайык арзыбаган бүтүмдүн жараксыз кесепеттерин колдонуу жөнүндө талапты ар кандай кызыкдар адам коё алышы мүмкүн. Ошол эле учурда бул маселе боюнча, ушул ченемде жазылгандай, сот өзүнүн демилгеси боюнча да чечим кабыл алууга акылуу. Ал эми ал укугун сот кайсы учурда колдонушу мүмкүн мыйзамда жазылбай калды. Ал эми соттор тажрыйбада, демейде, андай жеке демилге көтөрбөйт. Анда чечимдин резолютивдик бөлүгүндө бүтүмдү жараксыз деп табуунун укуктук жыйынтыктары болбой калат (мисалы, эки тараптуу реституция). Мындай чечим боюнча аткаруу баракчасында да кенемте бар, анткени анын мазмундуу бөлүгүндө соттук чечимдин резолютивдик бөлүгүн да камтышы керек, ал эми бул чечимде бүтүмдү жараксыз деп табуунун укуктук жыйынтыктары каралган эмес. Демек бул аткаруу баракчасы боюнча тийиштүү аткаруу иштерин жүзөгө ашыруу көйгөйгө айланат. Бул доо ээсин сотко жаңы доо арыз менен кайрылууга муктаж кылат, доо арызды карап чыгуу мурунку жарандык процесстин кенемтесинин ордун толтурат. Мындай фактылар соттук тажрыйбада бар.

Арзыбаган бүтүмдүн жараксыздык жыйынтыктарын колдонулушу жөнүндө кеп кылганда (бул, бизге маалым болгондой, эки тараптуу реституция, бир тараптуу реституция жана реституциянын болбогондугу) биз ниет деген түшүнүккө такалабыз. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 187-беренесин алсак, ал берененин мазмунунда коомдук жана мамлекеттик таламдарга алдын

ала карама-каршылык келтирүү максатында жасалган бүтүм эч нерсеге татыбас бүтүм деп ачык эле көрсөтүлүүдө.

Тараптын мындай ниетте болуусу же болбогону талашып алуучу бүтүм боюнча конкреттүү кайсы жыйынтыкка алып келерин аныктайт. Бул жерден биз кийинкини кайра кайталоого туура келет, мындай бүтүмдүн жараксыздыгы жөнүндө мыйзам ченеми, жараксыз бүтүм талашылган учурда жетишсиз болуп калууда. Иш боюнча далилдерди изилдөө жыйынтыктары боюнча кабыл алынган соттун акыркы сөзү гана бул талаш-тартыштын акыркы чечими.

Арзыбаган бүтүмдөр жана доонун эскирүү мөөнөтү.

Бул маселеде да, соттук тажрыйба көрсөткөндөй, белгилүү деңгээлде көйгөй бар. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 199-беренесине ылайык арызбаган бүтүм доонун эскирүү мөөнөтү 3 жыл, талашып алуучу бүтүм боюнча 1 жыл. Арзыбаган жана талашып алуучу бүтүмдөрдүн айырмасы ушул жагы менен гана эмес, бул мөөнөт кайсы учурдан тарта саналганы менен да айырмаланат. Талашып алуучу бүтүм боюнча доогер бүтүмдү жараксыз деп таануу үчүн негиз болгон жагдайлар тууралуу билген күндөн тарта эсептелинет (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 197-беренесине ылайык зордук же коркутуу таасири астында жасалган бүтүм боюнча аты аталган коркунуч токтотулган күндөн тарта). Мыйзамдын бул жобосу бүтүмдөрдү жараксыз деп таануу жөнүндө талаш-тартышты соттор тарабынан кароодо артыкчылыкка ээ болот, кези келген учурда талашып алуучу бүтүмдөргө да, арзыбаган бүтүмдөргө карата да колдонулат. Доонун эскирүү мөөнөтү өткөрүлгөн учурда берилген доо арыздагы талаптар жасалган бүтүм боюнча доогер өзүнүн укуктары бузулган күн тууралуу кабары жок болуучу деген далилдердин негизинде түзүлөт. Жооптуу тараптар да өзүнүн каршы пикирин дал ушул багытта тариздейт. Дал ушул багытта соттук териштирүү да жүргүзүлөт. Бул жагы судьяларга көндүм да, түшүнүктүү да.

Арзыбаган бүтүмдөр боюнча доонун эскирүү мөөнөтү башкача аныкталат, т. а. бүтүмдүн аткарылуусу башталган күндөн тартып дегенде мыйзамдын талабы (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 199-беренесинин 1-бөлүгү) мындай учурларда бузулат. Бүтүмдүн нагыз аткарылган күнүн аныктоо дагы жөнөкөй маселе эмес. Доонун эскирүү мөөнөтүн мындай эсептөө жолу, талашып алуучу бүтүмдөр боюнча мөөнөттү эсептөөгө караганда, доолашууга ниети бар доогерлердин үч жылдык мөөнөтүн көп учурда кыскартууга алып келүүдө. (мисалы, мурас боюнча аткарылуу мөөнөтү, демейде, алты ай менен чектелген). Арзыбаган бүтүмдөр боюнча доонун эскирүү мөөнөтүн колдонуу боюнча жана доонун эскирүү мөөнөтүн колдонуунун жалпы эрежеси боюнча айырмачылык бүтүмдү жараксыз деп таануу боюнча соттордун ишин татаалдаштырат.

Арзыбаган бүтүмдөрдүн жараксыздыгы жана жарашуу макулдашуусу институтунун айкалышуусу.

Айкалышпай турган маселелер сыяктуу, эгер бул эки институттун негизги соболдорун эске алсак, ошондой: арзыбаган бүтүм мыйзамдын өзөгүнөн келип чыксак, сот аны жараксыз деп тааныган күндө да ал жараксыз бүтүм (Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 183-беренеси) (бул жобону улам кай-

талаганым үчүн кечирим сурайм, зарылдыгы бар), ал эми Жарандык-процесстик кодекстин 41-беренесине ылайык жарашуу макулдашуусунун шарттары мыйзамга каршы келсе, сот жарашуу макулдашуусун бекитүүгө акысы жок.

Бирок, процесстик мыйзамдар бүтүмдөрдүн жараксыз түрүнө карабастан сот тарабынан жарашуу макулдашуусунун бекитилишине тыюу салбайт.

Ошондо жараксыз арзыбаган бүтүм кайра жаңыланып чыгууда. Менин оюмча, бул суроо теория жүзүндө жарандык мыйзамдар үстүндө иштеген өкүлдөргө арналса керек.

Бүгүнкү берген маалыматымдын «акыл-насааты» кандай болуу керек. Бул суроого жооп алыш үчүн «РФ ЖКнын биринчи бөлүгүн колдонууга байланыштуу айрым маселелер жөнүндө» Россия Федерациясынын Жогорку сотунун жана Жогорку Арбитраждык сотунун 01.06.96-жылдагы Пленумунун орток токтомуна кайрылсак орундуу болчудай, ал жерде жараксыз арзыбаган бүтүмдөр жөнүндө талаш-тартыштарды сотко кароо сунушталат. Мындай доо арыз, Пленумдун токтомунда көрсөтүлгөндөй, сотко тапшырылышы мүмкүн жана жалпы тартипте каралууга тийиш.

Менин көз карашымда мындай түшүндүрмөнүн берилүүсү, арзыбаган бүтүмдөр боюнча мыйзамдын өзөгү жана мааниси менен келишпейт, бирок бул жагдай турмуш чындыгы менен тастыкталууда, атүгүл жарандык укуктук мамилелер катышуучуларынын мыйзамдуу укуктары менен кызыкчылыктарынын сотто корголушуна мүмкүндүк берген түшүндүрмөлөрдү кабыл алуу зарылдыгы бар.

Сөзүмдү жыйынтыктап жатып профессор Ю.Г. Басиндин айтканын келтирсем орундуу болчудай. Жарандык укук окуу китептеринде мындай сөзү бар: «эгер арзыбаган бүтүмдүн катышуучулары (же алардын бири) жараксыз деп берилген баа менен макул болушпаса, анда бул маселеде соттук чечим чыкмайын болбойт»³.

Дал ушундай. Соттор бүгүнкү күндө мен айтып кеткен көйгөйлүү маселелери бар арзыбаган бүтүмдөрдүн жараксыздыгы жөнүндө иштерди карайт, айрымдары тууралуу Сиздер менен бөлүштүм.

³ Гражданское право Том 1, Учебник для ВУЗов (академический курс) отв. ред. М.К. Сулейманов, Ю.Г. Басин, Алматы, 2000, с. 282.

Кыргыз Республикасындагы жарандык иштер боюнча сот өндүрүшүнүн эволюциясы

Жарандык иштер боюнча сот адилеттигин жүзөгө ашырууда процесстик мамилердин жөнгө салынышы Жарандык-процесстик кодекс аркылуу ишке ашырылат. Дал ушул мыйзам соттордо жазык иштердин ырааттуу кароо тартибин аныктайт.

Кыргыз Республикасында бир нече жылдары 1964-жылкы ЖПК колдонуп келди, ал РСФСР ЖПКсынан Республиканын аталышы менен гана айырмаланып келгени да баарыбызга маалым. Биз мамлекетибиздин биринчи ЖПКсына аяр мамиле кылабыз, анткени ал укуктун корголушунун тийиштүү механизм камсыз кылып турган, бүгүнкү күндө деле көбүнесе жоболору өзүнүн ишке жарактуулугун актап турат.

Бирок, биздин коомубуздун социалдык-экономикалык турмушубуздун шарттарынын өзгөрүшү, мамлекет өнүгүүнүн укуктук жолуна түшөйүн деген умтулуусу жана мамлекеттин Баш мыйзамы болгон Конституциянын жоболорунун өзгөчө өзгөрүүлөрү соттук жол-жоболордун да өзгөрүшүн талап кылды. Бул жагдай 2004-жылдын июль айында ЖПКнын жаңы редакциясы кабыл алынып, тутумдаш жаңылануусунан даана көрүндү.

Бул мезгилге карата Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык жалпы юрисдикциясындагы соттордун жана арбитраждык соттордун базасында бирдиктүү соттор тутуму түзүлгөн. Мында соттордун биригүүсү Жогорку сот менен Жогорку Арбитраждык соттордун деңгээлинде гана эмес, ылдыйкы тепкичтеринде да биригүү болуп өттү. Соттордун мындай биригүүсү өз алдынча турган эки сот тутумун жөн гана аралаштырып бириктирип салууга такалган эмес. Анткени мындайга түк жол берүүгө мүмкүн эмес эле, себеби, менин жеке түшүнүгүмдө, бул маселенин тереңинде да, соттордун адистешүүсү гана сапаттуу сот адилеттигинин ишке ашырылышына кепилдик болот деп ишенип келем.

Ошон үчүн ылдыйкы тепкичтерде турган арбитраждык соттор сот тутумунун бирдиктүү курамына экономикалык талаш-тартыштарды кароо боюнча биринчи инстанциядагы соттор катары (тараптардын юридикалык жана ишкерлер укугунда жеке жактар катары катышуусу менен), областтык арбитраждык соттордун жана Жогорку Арбитраждык соттордун соттук коллегиялары тийиштүү соттук инстанциялардын курамына, экономикалык талаш-тартыштарды кароо боюнча ошол соттордун соттук коллегиялары катары киришти.

Ошентип, бирдиктүү соттук тутумун түзүү кынтыксыз өттү, албетте айрымдардын бул тууралуу өзгөчө пикирлери болгон. Мында алардын негизги аргументи Россия Федерациясындагы сот түзүлүшүнө шилтемелери болгон.

Айтууга зарыл болгон жагдай мындай, 2004-жылы (колдонуудагы ЖПКынын жаңы редакциясы кабыл алынган учурда), биздин мыйзамдарда соттордун үстүнөн караган прокуратура көзөмөлү жоюлган (демек соттук чечимдерге да

көзөмөл жоюлган), ошондой эле областтык жана Жогорку соттордун жетекчилиги тарабынан соттук тутумунун ичиндеги демилгелүү көзөмөл да жоюлган. Бул жөнөкөй жол менен ишке ашты деп айта албайм, бирок бүгүн дал ушундай багытта иш жүрүп жатат.

Прокуратуранын көзөмөлүн жана демилгелүү көзөмөлдүн жоюлушу менен жогоруда турган соттор тарабынан бул соттордун соттук инстанцияларынын Президиумунун зарылдыгы да жокко чыкты. Жогорку Соттун Пленуму да соттук инстанция катары иштебей калды жана Конституция боюнча соттук тажрыйбасынын маселелери боюнча түшүндүрмөлөрдү берүүгө милдеттүү. Жогорку Соттун бардык судьялары курамында иштеген Жогорку Соттун Пленуму жогорку соттук инстанция ишинин айрым уюштуруу маселелерин да чечет: Жогорку соттун соттук коллегиялар курамдарын, Жогорку сотко караштуу Илимий-Консультативдик кеңештин курамын ж. б. түзөт.

Конституциядагы жана мыйзамдардагы болгон өзгөртүүлөр жарандык иштер боюнча сот өндүрүшүндө да өзгөртүүлөрдү талап кылган жана мындай өзгөртүүлөр орчундуу болгондуктан, алар колдонуудагы ЖПКга толуктоолор жана өзгөртүүлөр тартибинде кабыл алынбастан, мыйзамдын жаңы редакциясы катары кабыл алынган.

Мында иштердин соттуулугу боюнча талкуулар аябай курч болгон. Алар райондук соттор (жалпы юрисдикциядагы соттор) менен райондор аралык соттордун (мурунку арбитраждык соттор) ишинин жүгүнүн көзгө көрүнөө айырмасынан келип чыккан. Райондор аралык соттордун иши азыраак болгондуктан, көбү арбитраждык соттордун судьяларын жалпы юрисдикциядагы сотторго өткөрүүнү каалап турушту. Бирок андай болгондо, биз экономикалык талаш-тартыштарды кароо боюнча тажрыйба топтогон судьялардын адистешүүсүнөн кол жуумакпыз. Жолу мындай болду, иштердин айрым категориясын райондук соттордун соттуулук карамагынан райондор аралык соттордун соттуулук карамагына өткөрүлүп берилди. Андан тышкары, өз ара бир нече бирине бири байланышкан талаптардын соттуулугу жөнүндө маселени чечүүдө, маселе райондор аралык соттордун пайдасына чечилип турган. Анда биз, жогоруда баяндалган себептер боюнча, бул маселе боюнча белгилүү жободон чегингенбиз. Азыр, райондор аралык соттордун жүгү жеңил эмес, аларга жумуш издеп кереги жок, азыр биз өз ара бир нече бирине бири байланышкан талаптарды райондук соттордун пайдасына өткөрүүнүн мурунку абалына келүүдөбүз.

Бирдиктүү сот тутумун түзүүдө биз бир процесстик кодексти сактап калдык – ал ЖПК, ага «Экономикалык иштер боюнча сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүктөрү» деген жаңы глава киргизилген. Ал 19 беренеден турат. Бул категориядагы иштерди кароонун өзгөчөлүгү, «убакыт деген акча» деген сөздү эске алуу менен, негизинен кыска мөөнөт ичинде каралышына такалат. Бул ЖПКны ишке киргизүү менен, Арбитраждык-процесстик кодекс мыйзам катары күчүн жоготту.

Азыркы учурда жаңы ЖПК менен бирге келечектеги адистешкен административдик сотторго ылайыкташтырып парламенттин кароосуна Административдик-процесстик кодекс киргизилди. Колдонуудагы ЖПКда бул категориядагы иштер боюнча сот өндүрүшүнүн өзгөчөлүгүн регламенттеген өзүнчө глава (11 берене) турат.

Колдонуудагы ЖПК менин көз карашымда тең салмактуу жана атаандаштык маселелери боюнча ченемдери кынтыксыз деп эсептесе болот. Биз жарандык иштер боюнча сот адилеттигинин «тергөөчүлүк мүнөзүнөн» эчак кутулганбыз. Бирок, мен айрым процесчилердин да көз карашы менен макулмун, алардын айтымында, соттордун кошумча функцияларысыз тең салмактуулук менен атаандаштыктын «таза түрү» болбойт. Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 10-, 60-беренелерине ылайык иш боюнча далилдерди тапшыруу боюнча милдет сотко катышкан адамга тиешелүү, ал эми сот «объективдүүлүктү жана калыстыкты сактоо менен сот процеске жетекчилик кылат, ишке катышкан жактарга алардын укуктары менен милдеттерин түшүндүрөт, жарандык иштерди чечүүдө далилдерди ар тараптан жана толук иликтөө, жагдайларды белгилөө жана мыйзамдарды туура колдонуу үчүн шарттарды түзөт». (ЖПКнын 10-беренеси). Бирок, ошол эле учурда сот «сот тараптарга жана ишке катышкан башка жактарга кошумча далилдерди берүүнү сунуш кылууга укуктуу» (ЖПКнын 60-беренеси). Соттун тараптарга далилдөө иштерин ишке ашырууда берген жардамы мына ушунда.

Жарандык процессте прокурордун ролу жөнүндө бир ооз сөз. Бул маселенин тарыхы бар. Мен айтып кеткендей, биздин мамлекетибиздин мыйзамдарында соттун үстүнөн прокуратуранын көзөмөлү алынган. Анысы аз келгенсип, Башкы прокурор, турмуш чындыгын эсепке албастан, жарандык процесстен прокурорду такыр алып салуу жөнүндө мыйзам долбоорун киргизди. Башкы прокурордун бул сунушу парламенттин кароосуна киргизилген жок. Прокурор бүгүнкү күндө жарандык процесстин катышуучу болуп калды, бирок статусу гана жупуну. Сотто иш каралууда сот кеңешме бөлүмүнө кетерде «корутундусун» бербей калды. Буга биздин судьялардын да мууну туш болду, биз да ушул эреже менен иштеп калдык. Азыркы учурда, Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодексинин 45-беренесине ылайык прокурор жарандык процессте эки кийинкидей формада катышат: жарандык ишти козгоо формасында жана айрым иштердин категориясы боюнча процесске киришүү формасында. Башка жактардын же бир топтун укуктары, эркиндиктери жана мыйзам коргоого алынган кызыкчылыктары, ошондой эле мамлекеттик жана коомдук кызыкчылыктар мыйзам менен коргоого алынуу зарылдыгы болгон учурда жана кызыкдар тараптын өтүнүчү боюнча, эгер ал кызыкдар тараптын жүйөлүү себеби (саламаттык абалы, жаш курагы, жоопкерчиликке жарамсыздыгы) боюнча процессти козгоого кудурети болбосо, прокурор ишти козгойт. Прокурор процеске ЖПКнын 45-беренесине ылайык ченемдин өзүндө көрсөтүлгөн (мүлктү камактан чыгаруу, Кыргыз Республикасынын жараны болгон баланы асырап алуу) иштер боюнча гана киришет. Азыркы учурда парламенттин кароосуна киргизилген ЖПКнын жаңы долбоорунда (биринчи окуудан өткөн) «прокурор процеске мыйзамда көрсөтүлгөн учурларда гана киришет» деп белгиленген. Ошентип, процесстик тең салмак күчтөр азайтылууда, демек атаандаштык жана тең укуктуулук принциби да азайтылууда.

Жарандык процесстин инстанциялуулугу жөнүндө кеп кылсак, областтык соттордун экинчи инстанциясынын мүнөмөздөсүнө токтоло кетейин. Колдонуудагы ЖПКда бул соттор эки түрдүү сот адилеттигин ишке ашырышат: мый-

замдуу түрдө күчүнө кирбеген сот актыларын караган соттук коллегиялары алардын курамында иштейт – бул апелляциялык инстанция, ошондой эле мыйзамдуу түрдө күчүнө кирген соттук актыларына даттанууларды кароо боюнча соттук коллегиялар иштейт.

Ошентип, бир соттук катарда эки соттук инстанция иштейт. Бизге бул жагы түшүнүктүү, чындап келсек, жаңыдан түзүлгөн соттук тутумдун шарттарында сот адилеттигинин сапатынан коркуп мына ушундай абал түзүлүп калган. Иштерди кароонун сапаты бузулуу кесепетинен, алардын жүгү сел каптагандай кайра карап чыгуу иши көзөмөл инстанциясы укугунда иштеген Жогорку соттун этегине түшүүсүнө жол бербеш керек эле. Бүгүнкү күндө, бирдиктүү соттук тутуму ичинде адистешүүнү сактап калып, эки өз алдынча иштеген соттук тутумунун биригүүсүнүн натыйжасында жарандык иштер боюнча кароонун сапаты түшүргөн жокпуз. Тескерисинче, көп жылдан бери райондук сот болобу жана экономикалык сот болобу материалдык укуктун (көбүнесе, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин) бир эле ченемин колдонуу боюнча бирдиктүү сот тажрыйбасына жетишели деген эле аракеттебиз.

Бүгүнкү күндө областтык соттордун ишинен кассацияны алып салуу зарылдыгы келип чыкты, муну областтык соттордун ишинде да, мыйзамдуу түрдө күчүнө кирген соттук актыларга даттанууларды караган Жогорку соттун ишинде да кайталоочулуктан кутулабыз. Мен атап кеткен ЖПКнын жаңы долбоорунда Жогорку сот кассациялык инстанция деп аталыптыр, областтык соттор болсо, орчундуу ыйгарым укуктары менен апелляциялык инстанция катары сунушталыптыр. Көбүнесе, апелляциялык инстанциянын соту жаңы фактыларды белгилөөгө жана жаңы далилдерди изилдөөгө, иштин материалдарындагы далилдерге жаңы баа берүүгө акылуу. Адегенде жарандык процеске апелляция толугу менен киргизилген, б.а. биринчи инстанциядагы соттун ишин жокко чыгарууда ишти жаңы кароого жөнөтүүгө акысы жок болуучу.

2014-жылдын март айынан баштап тийиштүү ченем өзгөртүлгөн. Апелляция эми ишти жаңы кароого жөнөтүүгө ыйгарым акысы бар. Апелляциянын бул ыйгарымы ЖПКнын жаңы долбоорунда да сакталган. Анан калса да, областтык соттор, бул мыйзам кабыл алынган учурда, бир соттук катар болуп чыгат.

Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодекси жаңы ачылган жагдайлар боюнча ишти кайра карап чыгууга жол берет. Акыркы жылдары бул укуктук институт менен көп кездешүүчү болдук да, аны колдонууда бир көйгөйлүү жагы келип чыкты. Иш үчүн жүйөлүү жагдайлардын болуусун негиз кылып ишти кайра карап чыгуу көп учурда ушул ченемди бузуу менен аткарылып келген. Иш үчүн жүйөлүү жагдайлар ушул пункттагы (ЖПКнын 361-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту) маанисине бута атым караандатпай көрсөтүлүп келген. Буга дагы пункттун өзүнүн ийкемдүүлүгү да шыкак болуп келген. Ошон үчүн ЖПКнын жаңы долбоорунда бул пункт конкреттештирилген жана соттук актыны кайра карап чыгуу үчүн негиз деп мындай келтирилген: «иштин чечилиши үчүн жүйөлүү мааниси бар документ, талашып алуучу соттук акты кабыл алынган учурда ал тууралуу арыз берүүчү билген да эмес, билүүгө шарты да жок болуучу».

ЖПКнын долбоорунда жаңы жагдайлар боюнча соттук актыны кайра карап чыгуу сунушталган. Ал төмөндөгүдөй талашып алуучу соттук акт болуп калышы мүмкүн: мыйзамдын же башка ченемдик укуктук актынын Конституцияга ылайыктуу эмес деген Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын чечими, талашып алуучу актыны чыгарууга негиз болгон соттун же башка органдын актысын жокко чыгаруу чечими, Кыргыз Республикасы катышуучусу болгон эл аралык келишимдин негизинде түзүлгөн эл аралдык органдын (соттун) чечими, ошондой эле конкреттүү иш боюнча анын негизинде сот кабыл алган укук ченемин колдонуу тажрыйбасы жөнүндө Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Пленумунун токтому. Жаңы жагдайлар боюнча категориянын эки иши кайра каралышы мүмкүн эмес: шайлоо талаштары жана атайын администрлөө жол-жобосу колдонулуп, карыз болгон жак жоюлган жана юридикалык жактардын мамлекеттик ресстринен чыгарылып, карыз болгон жакка карата банкротчулук жөнүндө иштер.

Мамлекетте акыркы жылдар ичинде көптөгөн маанилүү мыйзамдар актылары кабыл алынган, алардын ченемдери колдонуудагы ЖПКга сиңирилген. Бул, баарыбызга маалым болгондой, белгилүү бир жарандык иштердин категориясынын өзгөчөлүгүн эске алууга жардам берет, мисалы, эрезеге жете электердин иши. Маселен, «Балдар жөнүндө» кодексти кабыл алуу менен жаңы ЖПКда «Баланы асырап алуу иштери боюнча өндүрүш», «Камкорчулукту белгилөө жөнүндө иштер боюнча өндүрүш» жана «Интернаттык мекемелерге балдарды жөнөтүү жөнүндө иштер боюнча өндүрүш» деген главалары сунушталууда.

«Бейтарап соттор жөнүндө» мыйзамды кабыл алуудан кийин «Бейтарап соттун чечимин мажбурлап аткартууга аткаруу баракчасын берүү жөнүндө иштер боюнча өндүрүш» главасы киргизилген. Айтып кетүү керек, биздин мыйзамдар алкагында мамлекеттик сот аткаруу баракчасын берүү жөнүндө арызды карап чыгууда бейтарап соттун чечиминин мазмуну боюнча кайра карап чыгууга акысы жок (ЖПКнын 422-беренесинин 4-пункту). Бейтарап соттун чечимин мажбурлап аткартууга аткаруу баракчасын берүүдөн баш тартуунун негиздери конкреттештирилген (ЖПКнын 423-беренеси). Мындай негиздер алтоо, алар мазмуну боюнча бейтарап соттун негизинен талаш-тартышты кароонун жол-жоболорун бузууга такалат.

«Аксакалдар соту жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы ЖПКга «Аксакалдар сотунун чечимин мажбурлап аткартууга аткаруу баракчасын берүү жөнүндө иштер боюнча өндүрүш» главасын киргизүү зарылдыгына алып келди. Аксакалдар соттору соттук тутумга кирбейт. Аксакалдар соттору сый-урматка жана кадыр-баркка ээ болгон аксакалдардан шайланат жана кийинкидей талаш-тартыштарды карайт: жараштырууга жетишүү максатында карызды кайтартуу, ижараны төлөтүү, мүлктүк (мал-жанга байланыштуу) жана улуттук каадаларга байланышкан үй-бүлөлүк (мисалы, ажырашкан учурда калыңын кайтартуу) маселелерди. Бейтарап сотторго салыштырмалуу аксакалдар сотунун чечимдери мамлекеттик соттордо даттанылышы мүмкүн. Мамлекеттик сот аксакалдар сотунун чыгарган чечими Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарына туура келбесе, аткаруу баракчасын берүүдөн баш тартат (ЖПК-

нын 428-беренеси), б. а. мамлекеттик соттор мындай соттордун чечимин аткаруу баракчасын берүүдө кайра карап чыгууга акысы бар.

ЖПКнын жаңы долбоорунда сунушталып жаткан эң акыркы жаңылык – бул «Медиация жөнүндө» мыйзам долбоорун киргизүүгө байланыштуу толуктоолор. Бул эки мыйзам бирге киргизилип жатат, бул жагдай «Медиация жөнүндө» негизги мыйзам күчүнө киргенден кийин, анын жарандык мамилелеринен келип чыгуучу укуктук талаш-тартыштарды жөнгө салуу боюнча жараштыруу жол-жоболорунун кабыл алынышын камсыз кылат. Бул мыйзам боюнча ЖПКга тактоолор, биз үчүн жаңы укуктук институттун киришин белгилөө менен бирге соттук териштирүүгө ишти даярдоо, ишти териштирүүнү токтото туруу, иш боюнча өндүрүштү токтото туруу, мааниси боюнча ишти карап чыгуу маселелерин жөнгө салуучу ченемдер, ж. б. киргизилген, б. а. медиация жөнүндө жобо териштирүүнүн бардык стадияларынан өтөт.

Сөзүмдүн аягында, Кыргыз Республикасынын Жарандык-процесстик кодекси биздин коом менен мамлекеттен обочо турган жери жок деп айткым келет. Анын эволюциясы биздин турумушубузда болуп жаткан өзгөрүүлөрдү чагылдырууда. Жарандык-процесстик кодексти өркүндөтүү процесси соттук жол-жоболор аркылуу мыйзамдуу укуктар менен кызыкчылыктардын мүмкүн болушунча корголушун камсыз кылууга багытталган.

Улуттук коопсуздукту коргоо маселелеринде конституциялык көзөмөл жүргүзүүчү органдын ролу

Азыркы дүйнөдө адам укуктарын коргоо тутуму көптөгөн маданияттар менен цивилизацияларда жаралган адмазаттын узак этаптуу тарыхый өнүгүүсүнүн жыйынтыгы болуп эсептелет. Ал укук теориясында шарттуу түрдө эл аралык, региондук жана улуттук деңгээлдерге бөлүнөт, ар бири адам укуктарын коргоо жагында өзүнүн механизмдерин иштеп чыккан.

Белгилеп кетүү керек, ар бир коргоо механизми өз ара байланыштагы түшүнүктүү, ырааттуу тутумдар ченемине шайкеш келип, улуттук деңгээлдеги укук тутумуна таандык өңчөй принциптер менен ченемдерине да ээ боло алат. Ошентип, мамлекеттер экинчи башка мамлекеттер менен региондук жана эл аралык деңгээлдерде өз ара мамилелерин түзүүдө, ошол эле маалда өздөрүнүн конституцияларында мамлекеттин тарыхый өнүгүүсү натыйжасында аларда калыптанган маданий, дүйнө таануу деңгээлинен келип чыккан принциптерди, ченемдерди карашса болот. Демек, адам укуктарын коргоо тутумунун толук универсалдуулугуна, атүгүл, региондук деңгээлде да жетиш кыйын милдет болуп саналат.

Бирок, бул тыянак адам укуктары жаатында эл аралык стандарттар сыяктуу мындай социалдык регуляторлорду иштеп чыгуу, тактоо, аны чындыкка ылайыкташтыруу жана укук коргоо тутумуна ишке киргизүү боюнча кызматташтыктан мамлекет баш тартат деген жери жок.

Кыргыз Республикасында адам укуктары менен эркиндиктерин коргоого байланыштуу иштеген институттардын саны аз эмес. Мамлекеттик укук коргоо институттарынын ичинен өзгөчө орунду Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы ээлейт, анын милдеттеринин бири – бул Кыргыз Республикасынын Конституциясы кепилдикке алган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктери болуп саналат. Бирок, турмушта конституциялык ченемдер көбүнесе сакталбай, мыйзам чыгаруучу жана укук колдонуучулар менен мыйзамдар жоболорунун конституциялык маанисин буруп, адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерине шек келтирүүдө.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы сот адилеттиги менен камсыз кылынган адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин жогорку баалуулук деп жарыялап, мамлекетке адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин таануу, сактоо жана коргоо жагын милдет кылып берген. Ошону менен бирге, адам укуктарын коргоонун конституциялык кепилдиктери коомдун кызыкчылыктарына жооп берген белгилүү максаттарга ылайык, айрым укуктар менен эркиндиктери чектелиши мүмкүн болгон учурларды да карайт. Ушундай максаттардын бири улуттук коопсуздукту коргоо болуп саналат. Конституциялык ченемдерди чечмелөөдө жана түшүндүрүүдө конституциялык кө-

зөмөл жүргүзүүчү органдын функциясын эсепке алганда, «улуттук коопсуздук» деген түшүнүктү, анын маанисин түзгөн курамды чектеп берүү, улуттук коопсуздуктун укуктук жана уюштуруучулук ыкмаларын жана корголушун камсыз кылуу методдору, ошондой эле коомчулуктун жана конкреттүү инсандын кызыкчылыктар балансын эсепке алуу зарыл болгондо конституциялык көзөмөл жүргүзүүчү органдын ролу кыйла өсөт.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык улуттук коопсуздук – бул инсандын, коомдун жана мамлекеттин өтө маанилүү таламдарын ички жана тышкы коркунучтардан коргоого алынышынын кепилдиги. Улуттук коопсуздук түзүмдүк жагынан өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт:

1) мамлекеттик коопсуздук – мамлекетти тышкы жана ички коркунучтардан коргоо;

2) коомдук коопсуздук – жалпыга коркунуч туудурган мүнөздөгү ички коркунучтардан да инсанды жана коомду коргоо деңгээлинде билинет;

3) экономикалык (анын ичинде каржылык) коопсуздук – өлкөдөгү ички жана тышкы коркунучтардан коомдун социалдык-экономикалык туруктуулугун коргойт;

4) энергетикалык коопсуздук – өлкөнүн энергетикасынын орчундуу жактарына же алардын жоюлушуна ички жана тышкы коркунучтардын жоктугун түзгөн абал;

5) маалымат коопсуздугу – мамлекеттин маалымат жаатындагы улуттук кызыкчылыктарынын корголуу абалы;

6) экологиялык коопсуздук – экологиялык коопсуздуктан коргонуу, ага антропогендик же табигый окуялардын натыйжасында адам жашаган чөйрөнүн (толугу менен же жарым-жартылай) мүмкүн болуучу бузулуусунан коргоо болуп саналат.

Улуттук коопсуздуктун компоненттерин талдап келип, улуттук коопсуздук мамлекеттин коомдук-саясий тутумунун өзү менен болгон алака мамилелер ичинде тыгыз байланыштан түзүлөрү тууралуу маанилүү түшүнүк келип чыгууда. Демек, мамлекеттин улуттук коопсуздук концепциясы тышкы жана ички коркунучтарды эсепке алуу менен түзүлүшү керек. Коркунучтардын мүнөзү жана деңгээли алардын алдын алуу жана ага бөгөт коюу боюнча ишмерликтин негизги багыттарын аныктайт, улуттук коопсуздукту камсыз кылуучу милдеттерди чечүү формалары, ыкмалары, каражаттары жана методдору колдонуудагы ресурстарды рационалдуу пайдаланууну талап кылат.

Улуттук коопсуздуктун милдеттеринин артыкчылыкка ээ болгон багыттарын жалпысынан кийинкидей кылып иреттеп чыкса болот. Биринчи орунда – ички саясий жана социалдык милдеттерден (инсандын укуктары менен эркиндиктеринин корголушу, демократиялык коомдун жана мамлекеттин пайдубалын түзүү) турат, ал эми экинчи орунда – экономикалык өнүгүүнүн эркиндигин жана натыйжалуулугун камсыздоо, жарандардын акыбалын көтөрүү болуп саналат. Үчүнчү орунда болсо, ушул кызыкчылыктардын баарын тышкы кол салуудан (тышкы кол салууга туруштук берүү жана улуттук аймактан тышкары жашоого маанилүү кызыкчылыктарды камсыз кылуу) коргоо зарылдыгы.

Мында белгилеп кетүү керек, экономикада, саясатта болгон ааламдык процесстер менен инсандын, коомдун жана мамлекеттин коопсуздугунун ички жана тышкы коркунучтарынын мазмуну жана формасы такай өзгөрүлүп, алар адам турмуш тиричилигинин бир катар ар кандай жактарына кесепетин тийгизе баштады жана көбөйүү мүнөзүнө эгедер болду .

Эгерде, мурда инсан, коом жана мамлекет коопсуздуктун негизги субъектилери, объектилери жана керектөөчүлөрү катары каралып келсе, азыр коопсуздуктун субъектилери кыйла кеңейди. Ар кандай изилдөөчүлөр бизнести (маселен, трансулуттук корпорацияларды), террористик уюмдарды, бюрократияны (номенклатураны) да коопсуздуктун өз алдынча субъектилеринин катарына киргизишүүдө. Маселен, азыркы терроризм жөн гана ааламдашпастан жана заманбап саясий коркунуч болбостон, улуттук жана эл аралык коопсуздуктун негизги фактору болуп калды.

Кыргызстандын улуттук коопсуздугун камсыз кылуу – бул мамлекеттик жана коомдук институттардын, ошондой эле ар кандай коопсуздукту аныктоодо, алардын алдын алууга жана аларга каршы күрөшүүгө катышкан жарандардын чаралар комплекси жана максаттуу ишмерлиги.

Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, Кыргыз Республикасынын Президенти улуттук коопсуздукту камсыз кылуу жаатында чечимдерди кабыл алат, Коргоо кеңеши улуттук коопсуздук тутумун жалпысынан башкарат, өлкөнүн парламенти улуттук кызыкчылыктарды аныктайт жана мыйзамдарды кабыл алат, ал эми Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы улуттук коопсуздукту коргоо максатында жарандардын укуктары менен эркиндиктерин чектөө менен инсандын, коомдун жана мамлекеттин ортосунда кызыкчылыктар тең салмагынын сакталышын карманып келүүдө.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын тажрыйбасында акыркы үч жыл ичинде 3 кайрылуу каралды, алар улуттук коопсуздукту коргоо максатында жарандардын укуктарын чектелишинин конституциялуулугун текшерүү талабы менен байланыштуу болуучу.

Ушундай кайрылуулардын биринде Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик-укуктук актыларынын бир катар жоболору талашылды, аларга ылайык банктарга жана банктык ишмерликке көзөмөл жүргүзгөн аты аталган орган коммерциялык банктын зыяндуу банк ишмерлик катары мүнөзгө ээ болгон ишмерлигин же андай ишке кириптер экенин аныктаса, коммерциялык банктын бардык же айрым кызмат адамдарын алмаштыруу тууралуу чечимин кабыл алат, ошондой эле ошол себеп боюнча жетекчи кызмат орундарына талапкерлерге макулдугун бербей коюшу мүмкүн эле. Кайрылуунун субъектилери эки жаран болуучу, мурда алар Кыргызстанда аты таанымал банктын жетекчи кызматтарын ээлеп келген, зыяндуу банк тажрыйбасына кириптер деп кызматынан бошотулушкан. Конституциялык палата кайрылуунун конституциялуулугун текшерип, кийинки тыянактарга келген.

Улуттук Банк Конституцияга ылайык Кыргыз Республикасынын банк системасында көзөмөлдөөнү ишке ашыруу үчүн, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы бирдиктүү валюта саясатын ишке ашырат, акча белгилерин эмиссиясын

жүргүзүүгө жеке акысы бар, банктык каржылоонун ар кандай формаларын жана принциптерин ишке ашырат. Мыйзам чыгаруучу банк көзөмөлдөө милдетин банктардын өзгөчө статусун – акча каражаттарын топтоо, анын ичинде элден да салым катары түшкөн акчаларды чогултуу жана андан кийин салымдарды өз атынан пайдаланып туруу укугуна ээ каржылык мекеме экенин эске алуу менен баса белгилеген. Себеби, так ошол банктарга гана элдин акча каражаттарын банктагы эсебине жарыя келишим механизми аркылуу депозит жана салымдар, аманаттар катары тартып чогултууга уруксат берилгендиктен, банктардын мындай статусу (абалы) алардын ишине өзгөчө көзөмөл жүргүзүүнү талап кылат. Ушуга байланыштуу, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, коммерциялык банктардын ишмердүүлүгүнө көзөмөл кылуучу орган катары, бардык банктар уруксат берилген гана иштерди аткарып, ал эми аларда иштеген кызматчыларынын абийири, аброю менен бедели кынтыксыз болуп, банк иштерине зарыл атайын билимдерге ээ болушун талап кылууга акылуу, анткени аларга калктын акча каражаттары же мүлкү ишенип тапшырылган. Ошондуктан, мыйзам чыгаруучу Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына, банкта адам жетекчилик кызмат орундарын ээлөөгө акылуу болушу үчүн коюлган тиешелүү талаптарды аныктоо милдетин койгон.

«Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк ишмердүүлүгү жөнүндө» Мыйзамдагы эмгектин эркиндигине коюлган чектөөлөрдүн маанисин кароодо Конституциялык палата алардагы зарыл маселе улуттук коопсуздукту коргоо деп эсептейт, анткени финансылык коопсуздук анын бир бөлүгү гана! Финансылык коопсуздук дегенде финансы-банк тармактарынын мамлекет алардын иштерине белгилүү бир чектерде мамлекеттик бийлик мекемелери менен рыноктук институттар иштегидей экономикалык шарттардын болушуна кепилдик кыла алган абалын түшүнүш керек. Өлкөнүн финансылык коопсуздугунун маанилүү түзүүчүсү болуп, эң алды менен аманатчылардын кызыкчылыгын коргоону камсыздоого жана ошондой эле финансы-банк системасына болгон ишенимди жоготпой турууга багытталган банк тармактарынын туруктуулугуна таасирдүү көзөмөл жүргүзүү эсептелет. Банктык көзөмөлдөөнүн таасирдүүлүгүнөн банктар менен банк системасынын финансылык коопсуздугу эле эмес, улуттук коопсуздук дагы көз каранды болот. Финансылык коопсуздукка коркунуч туудурбоо максатында, мыйзам чыгаруучу коммерциялык банктардагы белгилүү бир кызматтарга кабыл алына турган талапкерлерге коюлган талаптарды жогорулаткан жана ошол талаптардын аткарылышына көзөмөл жүргүзүүгө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкын милдеттендирген.

Экинчи кайрылууда «Кыргыз Республикасынын жарандарынын биометрикалык каттоосу жөнүндө» мыйзамынын бир катар ченемдери талашка түшкөн, аларга ылайык актуалдашкан базаны түзүү жолу менен Кыргыз Республикасынын жарандарынын милдеттүү биометрикалык каттоосу киргизилип жаткан, маалыматтар базасын жыйноо, сактоо жана андагы маалыматты берүү эрежелери белгиленип жаткан. Бул мыйзамдын милдеттеринин бири – келе жаткан 2015-жылкы парламенттик шайлоосун өткөрүү алдында жарандардын биометрикалык маалыматтарынын негизинде шайлоочулардын тизмесин түзүү бол-

чу. Кайрылуунун субъектилери – Кыргыз Республикасынын жарандары кабыл алынган мыйзам аркылуу инсандын жана жеке турмуштун кол тийбестик жөнүндө алардын укуктары бузулууда деп эсептешүүдө. Бул ишти карап чыгып, Конституциялык палата төмөнкүдөй тыянактарга келди.

Жарандарды биометрикалык каттоо бул маалыматтарды андан кийин актуалдашкан базада сактоо менен жарандардын биометрикалык маалыматтарын чогултуу дегенди түшүндүрөт. Биометрикалык маалыматтар адамдын физиологиялык өзгөчөлүктөрүн мүнөздөгөн маалыматтарды камтыйт, алардын негизинде инсандыгын белгилөөгө тактаса болот (беттин санариптик графикалык сүрөтү, эки колдун манжаларынын папиллярдык чиймелеринин графикалык түзүлүшү, көздүн керек айланасындагы челдин сүрөтү жана башка биометрикалык маалыматтар).

Биометрикалык маалыматтарды колдонуу менен адамды идентификациялоо заманбап илим менен технологиянын жетишкендиги катары көптөгөн мамлекеттерде жана эл аралык уюмдарда таанылып келатат. Негизинен, биометрикалык идентификацияны колдонуу жарандык авиациянын эл аралык уюмунда (ИКАО) каралып, ийгиликтүү колдонулуп жатат. Биометрикалык маалыматтар маселесин жөнгө салуу Евробиримдиктин деңгээлинде, эки багыт боюнча ишке ашырылып жатат: биометрикалык визалар жана биометрикалык паспорттор бөлүгүндө. Дагы бир багыт болуп Европа Биримдигинин айрым мамлекеттеринде жарандык электрондук картасын берүү болуп саналат, анда биометрикалык маалымат камтылган.

Ошентип, биометрикалык маалыматтарды колдонуу менен жаңы технологияларды киргизүү дүйнө жүзүндө таралган практика болуп саналат жана улуттук коопсуздукту камсыз кылуунун маанилүү каражаты болуп саналат. Ушуга ылайык, биометрикалык маалыматтарды милдеттүү берүүнү камтыган милдеттүү биометрикалык каттоо принциби Конституцияны бузуу катары каралбашы керек. Жеке турмуштун кол тийбестигине болгон укук адамдын жана жарандын фундаменталдык укугуна кирет, бирок бул укук абсолюттук мүнөзгө ээ эмес. Мамлекеттин конституциялык маанилүү максаттарынын бири болуп – инсандын, коомдун жана мамлекеттин ички жана тышкы коркунучтардан коргогондугунун абалы катары мүнөздөлгөн улуттук коопсуздукту камсыз кылуу саналат, ал жарандардын конституциялык укуктарын, эркиндиктерин, алардын татыктуу турмуш деңгээлин, Кыргыз Республикасынын эгемендигин, аймактык бүтүндүгүн жана туруктуу өнүгүүсүн, мамлекеттин коргонуусун жана коопсуздугун камсыз кылууга мүмкүнчүлүк берет. Шайлоо – мамлекеттик бийликти уюштуруу жана иштетүү тармагындагы конституциялык түзүлүштүн негизи катары улуттук коопсуздуктун объектиси болуп саналат. Өкүлчүлүк органдарынын шайлоону мезгилдүү өткөрүп турушу мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу институттарынын өз убагында жаңыланып туруусунун кепилдигин берет жана конституциялык түзүлүштүн туруктуулугун камсыз кылат. Шайлоо калктын бийликке болгон ишениминин индикатору жана аны легитимдештирүүнүн маанилүү ыкмасы болуп кызмат кылат. Ошол эле убакта, шайлоонун социалдык-саясий маанилүүлүгүнүн шарапаты менен,

алар шайлоочулардын добушун манипуляция кылуу аркылуу шайлоонун жыйынтыгын бурмалоого багытталган ар кайсы топтордун жана айрым адамдардын мыйзамсыз умтулууларынын объектиси болуп калышы мүмкүн, бул болсо, мамлекеттин соңку тарыхы көрсөткөндөй, Кыргыз Республикасынын улуттук коопсуздугуна зыян тийгизүүгө жөндөмдүү ар кандай социалдык-саясий козголоңдорго алып келиши ыктымал. Ошондуктан, мамлекет өткөрүлүп жаткан шайлоонун айкындуулугун, чынчылдыгын жана адилеттүүлүгүн камсыз кылуунун ар кандай шаймандарын иштеп чыгууга жана пайдаланууга укуктуу. Мындай шаймандардын бири катарында шайлоочулардын актуалдашкан тизмесин түзүүдө жаңы технологияларды пайдалануу болуп саналышы мүмкүн.

Улуттук коопсуздукту камсыз кылуу маселелерине Кыргыз Республикасынын жарандарына берилген өздүгүн тастыктоочу жасалма документтерди пайдалануу мүмкүнчүлүгүн жокко чыгаруу дагы кирет. Кол менен жасоодон коргологон расмий документтер кайсы гана мамлекеттин болбосун коопсуздугу үчүн олуттуу коркунучту жаратат. Мындай коркунуч Кыргыз Республикасынын жарандары үчүн дагы, чет мамлекеттик жарандар үчүн дагы мыйзамсыз аракеттерди жасоо үчүн жасалма документтерди колдонуу мүмкүнчүлүгүн болжолдойт.

Ошентип, жарандарды өз убагында каттоо жана идентификациялык документтерди берүү максатында жарандарды биометрикалык каттоо, ошондой эле шайлоочулардын актуалдашкан тизмесин түзүү чынчыл, эркин жана ачык-айкын шайлоону камсыз кылууга жөндөмдүү шайлоо процессинин ажырагыс бөлүгү катары, мамлекеттин улуттук коопсуздугун коргоону камсыз кылуунун алкагында жеке турмуштун кол тийбестигине укукту чектөөгө шайкеш болуп саналат.

Ошентип, конституциялык көзөмөл тажрыйбасы мыйзам чыгаруучуга жана укук колдонуучу органдарга «улуттук коопсуздук» деген түшүнүктүн мааниси жөнүндө түшүнүк бере алды, анын негизинде жаткан конституциялык өзгөчөлүк (өзүн таанытуу) принцибин, улуттук кызыкчылыктарды кармануу менен бирге укук үстөмдүгү принцибинин артыкчылыгын көрсөтүүгө жана укуктук мамлекеттин өнүгүүсүнө өз салымын кошту.

Ошону менен бирге, белгилей кетүү керек, адам укуктарын коргоо – мамлекеттин эл аралык-укуктук жана конституциялык маанилүү милдеттеринин бири. Мамлекеттин милдети – адамдын конституциялык укуктарынын корголушунун бекем саясий жана укуктук тутумдар кепилдигин түзүү болуп саналат, мындай тутум принциптерди, мыйзамдарды, түзүмдү, механизмдерди бир бүтүндүккө алып келиши керек. Проблеманы чечүү субъектиси катары ачык бийликтин бардык институттары, анын ичинде конституциялык көзөмөл органдары да бир бүтүндүк катары чыгуусу керек.

1 (5) / 2016

ISSN 1694 - 7517

ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)
Н30

Вестник Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики № 5 (на государственном и официальном языках). Б.: «V.R.S. Company», 2017. – 368 с.

ISBN 978-9967-12-441-8

Учредитель: Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Редакционный совет:

Председатель: **Мамыров Э.Т.** – председатель Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Члены: **Бобукеева М.Р.** – судья-секретарь Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Айдарбекова Ч.А. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Осмонова Ч.О. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Саалаев Ж.И. – судья Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Кожошева Н.М. – заведующая отделом обобщения судебной практики и информационного обеспечения Управления правового обеспечения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики;

Керезбеков К.К. – ректор Кыргызской государственной юридической академии при Правительстве Кыргызской Республики, д.ю.н., профессор;

Мырзалимов Р.М. – и.о. профессора юридического факультета Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына, д.ю.н.;

Мусабеева Ч.А. – доцент кафедры конституционного права и гендерной политики Кыргызско-Российского Славянского Университета им. Б.Н. Ельцина, к.ю.н.;

Баетов А.Б. – доцент кафедры теории государства и права Юридического института Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына, к.ю.н.

Адрес редакции: Кыргызская Республика
г. Бишкек, бульвар Эркиндик, 39
почтовый индекс 720040
тел.: +996 312 621 517, +996 312 662 152
факс: +996 312 622 040
e-mail: mail@constpalata.kg
официальный сайт: constpalata.kg

Н 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-441-8

УДК 94(47)
ББК 63,3(3)

СОДЕРЖАНИЕ:

РЕШЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 27 января 2016 года по делу о проверке конституционности второго абзаца части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» в связи с обращением гражданина Жусупбекова Нурбека Исраиловича и его представителя по доверенности Исмаилова Жумабека Капаровича.

По делу обжалуется норма закона, предусматривающая недопустимость занятия гражданином Кыргызской Республики должности акима, имеющего судимость за совершение преступления, независимо от того, погашена или снята судимость.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

196

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 февраля 2016 года по делу о проверке конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Кочкорбаевой Н. Б. в интересах открытого акционерного общества «Фармация».

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая, что срок исковой давности по требованиям о защите нарушенного права юридических лиц, граждан, осуществляющих предпринимательскую деятельность, а также иных лиц, предъявляющих в суд требования о защите нарушенных прав учредителя (участника, акционера) юридического лица или собственника его имущества, а равно нарушенных прав вещных, обязательственных и иных имущественных прав на объекты предпринимательской деятельности, восстановлению не подлежит.

Оспариваемая норма признана противоречащей Конституции.

207

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 мая 2016 года по делу о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 259, части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Евсеева Павла Николаевича и Душенбекова Наурызхана Батырхановича.

По делу обжалуется норма кодекса, предусматривающая возможность разбирательства дела в отсутствие подсудимого, если подсудимый находится вне пределов Кыргызской Республики и уклоняется от явки в суд, а также норма, устанавливающая что, жалобы и представления на приговор суда первой инстанции могут быть поданы в течение десяти суток со дня провозглашения приговора, а осужденным, содержащимся под стражей, – в тот же срок со дня вручения ему копии приговора.

Оспариваемые нормы признаны не противоречащими Конституции.

221

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 сентября 2016 года по делу о проверке конституционности пункта 2 части 2 статьи 3, частей 1, 2 статьи 5, статей 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» в связи с обращением гражданина Иманкулова Т.И.

По делу обжалуются нормы закона, устанавливающие всеобщность и обязательность страхования гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств, сроки страхования, обязанность по уплате страхования, контроль за исполнением обязанности по заключению договоров обязательного страхования, ответственность за нарушение законодательства об обязательном страховании.

Оспариваемые нормы признаны не противоречащими Конституции.

233

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 октября 2016 года по делу о проверке конституционности части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» в связи с обращением гражданки Кубандыковой Салтанат Кубандыковны.

По делу обжалуется норма закона, устанавливающая сроки для повторной подачи ходатайства о помиловании осужденного в случае их отклонения.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

252

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 2 ноября 2016 года по делу о проверке конституционности части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, пунктов 1–5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» в связи с обращением Манукяна Сережи Мкртичевича в интересах гражданина Асанбека Камчы.

По делу обжалуется норма закона, согласно которой решение о постановке на оперативно-превентивный учет может быть обжаловано лицом, в отношении которого оно вынесено, в судебном порядке, а также нормы о порядке назначения возлагаемых судом обязанностей и их виды.

Оспариваемые нормы признаны не противоречащими Конституции.

260

Решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 ноября 2016 года по делу о проверке конституционности части 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» в связи с обращением гражданина Мусаева Мирлана Зарлыковича.

По делу обжалуется норма закона, предусматривающая запрет на использование автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля для коммерческой перевозки пассажиров, багажа и грузов.

Оспариваемая норма признана не противоречащей Конституции.

272

ЗАКЛЮЧЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Заключение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 октября 2016 года к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» по представлению фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики.

Проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» признан не противоречащим фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений; принципам демократического, правового, светского государства; порядку внесения изменений в Конституцию, предусмотренному статьей 114 Конституции Кыргызской Республики.

284

ПОСТАНОВЛЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 8 апреля 2016 года об отказе в удовлетворении жалобы Исмаилова Э.И. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 июня 2015 года № 32-о. **320**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 1 июня 2016 года об отказе в удовлетворении жалобы Абдыкасымова Р. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2016 года № 11-о. **324**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 6 июля 2016 года об отказе в удовлетворении жалобы Дженалиевой И., Осмоналиевой А. М., Осмонбаева Б. К. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года № 17-о. **331**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 12 октября 2016 года об отказе в удовлетворении жалобы Назарбаева Б.О. в интересах Уркорбаева А.К. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года № 31-о. **338**

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 ноября 2016 года об отказе в удовлетворении жалобы Мамырова Омурзака Жакыповича в интересах Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери», об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 сентября 2016 года № 44-о. **342**

СТАТЬИ

Отдельные процессуальные аспекты признания сделок ничтожными по законодательству Кыргызской Республики **350**

Эволюция судопроизводства по гражданским делам в Кыргызской Республике **356**

Роль органа конституционного контроля в вопросах защиты национальной безопасности **362**

ИМЕНЕМ
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ

27 января
2016 года
город Бишкек

№ 01-Р

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

о проверке конституционности второго абзаца части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» в связи с обращением гражданина Жусупбекова Нурбека Исраиловича и его представителя по доверенности Исмаилова Жумабека Капаровича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М. Ш., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

– обращающейся стороны – гражданина Жусупбекова Нурбека Исраиловича и его представителя по доверенности Исмаилова Жумабека Капаровича;

– стороны-ответчика – Карабековой К.С., представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

– иного лица – представителя Правительства Кыргызской Республики Быкын уулу Рысбека, представляющего интересы Центра судебного представительства Правительства Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 7 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 1, 4, 18, 19, 24, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности второго абзаца части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации».

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданина Жусупбекова Н.И. и его представителя по доверенности Исмаилова Ж.К.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики второй абзац части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации».

Заслушав информацию судьи-докладчика Осмоновой Ч.О., проводившей подготовку дела, и исследовав представленные материа-

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

лы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 9 сентября 2015 года поступило ходатайство гражданина Жусупбекова Н.И. и его представителя Исмаилова Ж.К. о признании абзаца второй части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» противоречащим части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20 и пункту 2 части 1, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

Обращающиеся в своем ходатайстве сообщают, что Жусупбеков Н. с 23 октября 2014 года работает главой Кочкорской районной администрации Нарынской области и с момента начала его деятельности, поступают жалобы на то, что он имеет судимость, тем самым не дают ему возможности работать. 18 марта 2003 года приговором Кочкорского районного суда Нарынской области Жусупбеков Н. был признан виновным по пункту 2 части 2 статьи 304 Уголовного Кодекса Кыргызской Республики, и на него был наложен штраф на сумму 5 000 (пять тысяч) сомов. Наложенный штраф был полностью оплачен квитанцией от 12 апреля 2003 года за номером № 12306. 1 марта 2006 года Кочкорским районным судом по возбужденному уголовному делу был признан виновным согласно части 1 статьи 316, части 1 статьи 335 Уголовного Кодекса Кыргызской Республики, было определено наказание, но на основании пункта «з» статьи 1 Закона Кыргызской Республики «Об амнистии в связи с празднованием 10-летия принятия Конституции Кыргызской Республики и 2200-летия кыргызской государственности» был освобожден от наказания.

Обращающаяся сторона отмечает, что приговоры были вынесены 18 марта 2003 года и 1 марта 2006 года, а оспариваемый на конституционность закон был принят 24 июля 2011 года, и на основании этого считает, что согласно части 5 статьи 9 Закона Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики», действие нормативных правовых актов не распространяется на отношения, возникшие до его введения в действие. Они отмечают, что нормативные правовые акты, устанавливающие или усиливающие ответственность, возлагающие новые обязанности на граждан, юридических лиц или ухудшающих их положение, обратной силы

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

не имеют, в связи с чем оспариваемая норма не распространяется в отношении Жусупбекова Н.

Кроме того, обращающиеся указывают на то, что на основании части 3 статьи 76 Уголовного Кодекса Кыргызской Республики судимость Жусупбекова Н. была погашена 12 апреля 2013 года и что данная статья была внесена с целью погашения «судимости» осужденного человека.

Вместе с тем заявители указывают, что правовые положения были приняты как отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина, ограничивая право органов государственной власти и органов местного самоуправления избирать и быть избранными, не имея равные права, равные возможности при поступлении на государственную и муниципальную службу, продвижении в должности в порядке, предусмотренном Конституцией и законами.

Также обращающиеся указывают, что Жогорку Кенеш Кыргызской Республики при принятии Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации», устанавливая ограничения, не соблюдал ряд конституционных принципов при запрете о том, что гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершение преступления, независимо от того, погашена или снята судимость, не может стать акимом, считается, что целью такого введения была защита интересов общества и предотвращение криминализации власти, но, несмотря на то что указанным положением закона не учитывались характер, общественная опасность, тяжесть совершенного гражданином преступления, назначенного наказания и пройденного времени после совершения преступления, тем не менее принял Закон.

На основании вышеприведенных доводов обращающаяся сторона, указывая, что абзац второй части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» противоречит части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20, пункту 2 части 1, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, просит признать это положение не соответствующим Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 20 октября 2015 года ходатайство гражданина Жусупбекова Н.И. и его представителя по доверенности Исмаилова Ж.К. было принято к производству.

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

В судебном заседании обращающиеся поддержали свои требования и просят их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Карабекова К.С., не согласившись с доводами обращающейся стороны, считает их необоснованными по следующим основаниям.

В соответствии с частью 1 статьи 91 Конституции Кыргызской Республики порядок назначения и освобождения глав местных государственных администраций определяется законом. Данная конституционная норма неразрывно связана с пунктом 7 части 1 статьи 89 Конституции Кыргызской Республики, потому что Премьер-министр в установленном законом порядке назначает глав местных государственных администраций по предложению местных кенешей. Следовательно, для реализации конституционных прав граждан Кыргызской Республики, а именно, в самой Конституции делается ссылка на закон о порядке назначения на должность акима, которая указана в части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации».

Также представитель стороны-ответчика отмечает, что изменения ко второму абзацу части 1 статьи 14 Закона были внесены с целью эффективного предотвращения коррупции и борьбы с ней, очистки от коррупционных сотрудников, занимающих политические и руководящие государственные должности в государственном аппарате. Борьба с коррупцией должна быть непосредственной деятельностью государства, потому что последствия коррупции могут довести государственный аппарат, а вместе с ним и экономику страны до слабого состояния и могут стать причиной социально-отрицательных явлений.

На основании вышеизложенного, представитель стороны-ответчика считает, что оспариваемая норма закона, конституционность которого оспаривается, не противоречит Конституции Кыргызской Республики и просит оставить ходатайство без удовлетворения.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Быкын уулу Рысбек, не согласившись с доводами обращающейся стороны, считает, что оспариваемые на конституционность положения направлены на недопущение возвращения на государственную службу нечистых на руку сотрудников и что данная мера является фактором значительного повышения достоинства государственной службы и не допускает распространения коррупции. А также отметил, что Кыргызская Республика, ратифицировав Конвенцию против коррупции

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

Организации Объединенных Наций от 10 декабря 2003 года, взяла на себя определенные обязательства, и с целью реализации требований данной Конвенции были внесены соответствующие изменения во второй абзац части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации». Кроме этого, представитель Правительства Кыргызской Республики особо отметил, что при принятии указанных изменений законодательный орган учитывал высокий уровень коррупции, наносящий огромный вред национальной безопасности, а также целостности государства, и руководствовался нормами, указанными в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. На этом основании считает, что второй абзац части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» не противоречит Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иного лица, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

На основании требований обращающихся, уточненных в ходе судебного заседания, предметом рассмотрения Конституционной палаты по данному делу является второй абзац части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации».

«Статья 14. Порядок назначения на должность акима

1. Акимом может быть дееспособный гражданин Кыргызской Республики, имеющий высшее образование и отвечающий квалификационным требованиям, установленным Правительством Кыргызской Республики.

Не может быть акимом гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершение преступления, независимо от того, погашена или снята судимость.»

Закон Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» от 14 июля 2011 года № 96 принят в порядке, установленном законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 22

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

июля 2011 года № 59, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В соответствии с частью 1 статьи 83 Конституции Кыргызской Республики исполнительную власть в Кыргызской Республике осуществляют Правительство, подчиненные ему министерства, государственные комитеты, административные ведомства и местные государственные администрации. Таким образом, исполнительную власть на территории соответствующей административно-территориальной единицы осуществляет местная государственная администрация (часть 1 статьи 91).

В реализацию конституционных положений законодателем был принят Закон Кыргызской Республики «О местной государственной администрации», устанавливающий и регламентирующий порядок организации и функционирования местной государственной администрации.

Местная государственная администрация представляет из себя государственный орган исполнительной власти, обеспечивающий на территории района согласованную деятельность территориальных подразделений министерств, государственных комитетов, административных ведомств и иных государственных органов Кыргызской Республики, их взаимодействие с органами местного самоуправления и осуществляющий государственный контроль за их деятельностью по делегированным функциям и полномочиям.

Согласно статье 10 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» деятельностью местной государственной администрации руководит на принципах единоначалия глава государственной администрации района аким. Аким является главным государственным должностным лицом на территории района и несет персональную ответственность перед Правительством за социально-экономическое развитие района.

3. В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств (часть 2 статьи 16), все равны перед законом и судом (часть 3 статьи 16), не должны приниматься законы, отменяющие или умаляющие права и свободы человека и гражданина (часть 1 статьи 20).

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

Таким образом, Кыргызская Республика признает принципы равенства и не дискриминации, которые пронизывает все сферы общественных отношений. Эти принципы имеют особое значение в сфере осуществления права на труд.

Одним из видов трудовой деятельности граждан является государственная служба. Государственная служба – это деятельность государственных служащих, направленная на осуществление на профессиональной основе задач, функций и властных полномочий государственных органов, определенных Конституцией и нормативными правовыми актами Кыргызской Республики (статья 1 Закона Кыргызской Республики «О государственной службе»). Принцип равенства в сфере государственной службы закреплен в части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики, предоставляющей гражданам равные права и равные возможности при поступлении на государственную должность и продвижении в должности в порядке, предусмотренном законом. Приведенные конституционные положения согласуются с пунктом с) статьи 25 Международного пакта о гражданских и политических правах. В соответствии с которым, каждый гражданин должен иметь, без какой бы то ни было дискриминации и без необоснованных ограничений право и возможность допускаться в своей стране на общих условиях равенства к государственной службе.

Однако принцип равных возможностей не исключает особого подхода к правовому регулированию профессиональной деятельности государственных служащих. Установление таких особенностей обусловлено задачами организации и функционирования государственной службы, с целью поддержания ее высокого уровня, специфическим характером профессиональной деятельности лиц, исполняющих обязанности на государственной должности.

Государственная служба является одним из основных конституционных институтов, фундаментальных элементов государственности. Она играет важную роль в социально-культурной, административно-политической жизнедеятельности государства в управлении экономикой, промышленностью, сельским хозяйством и всеми другими сферами жизни государства. Выполнение обязательств, в данных сферах требует от государственных служащих высокого профессионализма, компетенции, ответственности, соответствующей подготовки, знаний и навыков, необходимых для выполнения служебных обязательств, и в первую очередь безупречного поведения

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

гражданина перед обществом. Таким образом, суть таких особенностей государственной службы состоит в том, что они, по сравнению с другими сферами трудовой деятельности, закрепляют особые требования к государственным должностям, устанавливая для них определенного рода ограничения.

В силу части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики право граждан на государственную и муниципальную службу может быть ограничено законом в той мере, в какой это необходимо в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. Указанные конституционные установления соответствуют международным нормам по правам человека. В части 2 статьи 29 Всеобщей декларации прав человека предусматривается, что при осуществлении своих прав и свобод каждый человек должен подвергаться только таким ограничениям, какие установлены законом исключительно с целью обеспечения должного признания и уважения прав и свобод других и удовлетворения справедливых требований морали, общественного порядка и общего благосостояния в демократическом обществе.

4. Целями введения законодательным органом ограничения о том, что гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершенное преступление, независимо от того, погашена или снята судимость, не может занимать должность акима, были защита интересов общества и предотвращение криминализации власти.

В свою очередь для устойчивости основ конституционного строя государство всегда нуждается в эффективных правовых механизмах, которые должны оградить его от злоупотреблений и криминализации публичной власти. Легитимность государственной власти во многом основывается на доверии общества. Создавая соответствующие правовые механизмы, законодатель вправе устанавливать повышенные требования к репутации лиц, занимающих публичные должности. Такие требования устанавливаются, чтобы у граждан не рождались сомнения в их морально-этических и нравственных качествах, чтобы у граждан не возникали сомнения в законности и бескорыстности их действий как носителей публичной власти. В связи с чем законодатель, рассматривая криминализацию власти как угрозу национальной безопасности, вправе использовать для достижения указанных целей определенные ограничения права граждан на государственную службу. Специфика формирования и функцио-

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

нирования государственной власти в Кыргызской Республике предопределяет особый статус лиц, замещающих политические должности. Дифференцируя государственные должности и регламентируя правовой статус каждой из них, законодатель вправе устанавливать в этой сфере особые правила. Такая правовая позиция была высказана Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в решениях от 31 октября 2013 года №6, от 26 ноября 2013 года №18, от 25 ноября 2015 года №14.

Ограничение права граждан, совершивших преступления, занимать должности акима, главной государственной должности на территории района, а также несущих ответственность за социально-экономическое развитие территориальной единицы, оправдано как мера, направленная на предотвращение подрыва социальной поддержки и легитимности органов публичной власти. Такое действие преследует конституционно значимые цели повышения конституционной ответственности и действенности принципов правового демократического государства, сохранения и надлежащего функционирования публичного правопорядка, предупреждения криминализации власти.

Однако, устанавливая особые правила допуска к должности акима и ограничивая тем самым право граждан на государственную службу, законодатель обязан находить баланс конституционно защищаемых ценностей, публичных и частных интересов, соблюдать принципы справедливости, равенства и соразмерности, которые выступают в качестве конституционных критериев оценки законодательного регулирования прав и свобод, используя при этом не чрезмерные, а только необходимые и строго обусловленные конституционно одобряемыми целями меры.

Оспариваемое положение Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» было принято без учета характера, объекта, общественной опасности, тяжести совершенного гражданином преступления, назначенного наказания и пройденного времени после совершения преступления.

Часть 2 статьи 20 Конституция Кыргызской Республики допускает в отношении лиц, имеющих судимость, возможность закрепления законом определенных, сохраняющихся после отбытия ими уголовного наказания дополнительных обременений, которые обусловлены, в том числе общественной опасностью таких лиц, адекватны ей и связаны с обязанностью нести ответственность за виновное пове-

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

дение. Но в тоже время ограничения прав и свобод граждан, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, должны быть соразмерны конституционным целям.

В связи с чем законодательный орган, определяя способы и пути защиты интересов государства и общества, должен отказаться от несоразмерного ограничения или лишения прав человека и гражданина. И в целях сохранения общественной и государственной безопасности, правильно оценивая социальные нужды, для препятствования стремлению криминальных элементов к власти, законодательному органу необходимо рассмотреть вопрос обоснованного ограничения прав граждан на государственные должности в государственных органах в зависимости от тяжести преступления, объекта и указанных выше признаков.

При этом законодатель с учетом классификации преступлений, другими словами, характера преступлений и степени общественной опасности должен пересмотреть правовую норму о том, что гражданин Кыргызской Республики, имеющий судимость за совершение преступления, независимо от того, погашена или снята судимость, не может быть акимом, в отношении граждан, совершивших преступления небольшой тяжести и менее тяжкие преступления.

5. Обращающаяся сторона в своем обращении указывает, что оспариваемая норма противоречит пункту 2 части 1 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики. Согласно этой статье граждане имеют право избирать и быть избранными в органы государственной власти и органы местного самоуправления в порядке, предусмотренном Конституцией и законами. В этом случае необходимо отметить, что должность акима является невыборной публичной должностью и в соответствии с пунктом 7 статьи 89 Конституции Кыргызской Республики назначается Премьер-министром Кыргызской Республики. Следовательно, второй абзац части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» никоим образом не нарушает избирательные права граждан и не может быть признан противоречащим Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частью 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 42, 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

27 января
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-Р

РЕШИЛА:

1. Признать абзац второй части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» не противоречащим части 3 статьи 16, частям 1, 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

2. Признать абзац второй части 1 статьи 14 Закона Кыргызской Республики «О местной государственной администрации» в рамках правовых позиций, исходящих от решений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 31 октября 2013 года №6, от 26 ноября 2013 года №18, от 25 ноября 2015 года №14, не противоречащим части 3 статьи 20, части 4 статьи 52 Конституции Кыргызской Республики.

3. Обязать Жогорку Кенеш Кыргызской Республики внести соответствующие изменения и дополнения в Закон Кыргызской Республики «О местной государственной администрации», исходящие из решений Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, вытекающие из мотивировочной части и пункта 2 резолютивной части настоящего Решения.

4. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения, обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Кочкорбаевой Н.Б. в интересах открытого акционерного общества «Фармация»

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

представителя обращающейся стороны – Кочкорбаевой Нурилы Байышевны, представляющей интересы открытого акционерного общества «Фармация» по доверенности,

представителя стороны – ответчика Джорупбековой Айгуль Ашырбековны, представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Чоткараева Камиля Алияскаровича, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности;

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики.

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство Кочкорбаевой Н.Б. в интересах открытого акционерного общества «Фармация».

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики нормы пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, конституционность которых оспаривается заявителем.

Заслушав информацию судьи-докладчика Киргизбаева К.М., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 02-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 15 сентября 2015 года поступило ходатайство от представителя открытого акционерного общества «Фармация» Кочкорбаевой Н.Б. (далее – ОАО «Фармация») о признании пункта 1 статьи 199 Гражданского кодекса Кыргызской Республики противоречащим пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики и пунктов 1, 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики противоречащими пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

Из ходатайства заявителя следует, что между ОАО «Фармация» и Министерством финансов Кыргызской Республики в июле 1998 года был заключен кредитный договор №17/02 на предоставление товарного кредита в виде лекарственных препаратов на сумму 396 057,64 долларов США, который в сомовом эквиваленте составил 11 620 331 сом. При этом заявитель утверждает, что ассортимент переданных ОАО «Фармация» лекарственных препаратов для реализации был установлен без учета конъюнктуры рынка и мнения ОАО «Фармация», а закуп лекарственных препаратов осуществлялся главными специалистами Министерства здравоохранения Кыргызской Республики. В результате этого, по мнению заявителя, ОАО «Фармация» была не в состоянии реализовать указанные лекарственные препараты. Более того, лекарства оказались с истекшим сроком годности, а начисляемые проценты на товарный кредит были выше основной суммы долга.

Государственный фонд развития экономики при Министерстве финансов Кыргызской Республики (далее – ГФРЭ) обратился в межрайонный суд города Бишкек с иском к ОАО «Фармация» о взыскании с ответчика в пользу ГФРЭ при Министерстве финансов Кыргызской Республики просроченную задолженность в сумме 20 802 540 сом.

Определением межрайонного суда города Бишкек от 14 мая 2015 года данное дело было соединено в одно производство с однородными делами по иску ОАО «Фармация» к Министерству финансов Кыргызской Республики о признании недействительными кредитного договора №17/02 и долгового обязательства от 16 февраля 1998 года и по иску ОАО «Фармация» к Министерству финансов Кыргызской Республики о признании исполненным обязательства по долговому обязательству от 6 февраля 1997 года.

№ 02-Р

Определением суда от 1 сентября 2015 года производство по иску ОАО «Фармация» к Министерству финансов Кыргызской Республики было прекращено в связи с истечением срока исковой давности.

В качестве основания прекращения производства по делу в определении сделана ссылка на статью 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, согласно которой требования о защите нарушенного права в судебном порядке могут быть предъявлены в суд до истечения срока исковой давности. Срок исковой давности по требованиям о защите нарушенного права юридических лиц (независимо от форм собственности, в том числе государственных органов и органов местного самоуправления), граждан, осуществляющих предпринимательскую деятельность, а также иных лиц, предъявляющих в суд требования о защите нарушенных прав учредителя (участника, акционера) юридического лица или собственника его имущества, а равно нарушенных прав вещных, обязательственных и иных имущественных прав на объекты предпринимательской деятельности, восстановлению не подлежит.

Между тем Кочкорбаева Н.Б. считает, что кредитный договор №17/02 был заключен с нарушением закона. В качестве обоснования приводит подпункт 1 пункта 2 статьи 179 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, в соответствии с которым нотариальное удостоверение сделок обязательно в случаях, указанных в законе. Несоблюдение нотариальной формы сделки, согласно пункту 1 статьи 181 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, влечет ее недействительность. Такая сделка считается ничтожной, а право – недействительным.

В соответствии с пунктом 4 статьи 725 Гражданского кодекса Кыргызской Республики договор займа должен быть заключен в нотариальной форме, если его сумма превышает не менее чем в пятьсот раз расчетный показатель. В связи с чем Кочкорбаева Н.Б. считает, что ничтожная сделка недействительна с момента ее совершения и на нее не может распространяться срок исковой давности.

Однако пункт 1 статьи 199, пункты 1, 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, по мнению Кочкорбаевой Н.Б., лишают возможности ОАО «Фармация» права на судебную защиту, которое, согласно пункту 8 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, не подлежит никакому ограничению.

№ 02-Р

Основываясь на изложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащими Конституции Кыргызской Республики указанные нормы Гражданского кодекса Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей от 23 октября 2015 года данное ходатайство было принято к производству в части проверки конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики. В части оспаривания заявителем конституционности пункта 1 статьи 199, пункта 1 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, регламентирующих вопросы временного ограничения судебной защиты нарушенного права в форме трехлетнего срока исковой давности, в принятии к производству было отказано в связи с наличием правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному вопросу.

В судебном заседании обращающаяся сторона уточнила свои требования и просила признать противоречащей Конституции Кыргызской Республики только абзац первый пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики. При этом просила проверить оспариваемую норму также на соответствие части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Представитель стороны-ответчика Джорупбекова А.А. не согласилась с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы Гражданского кодекса Кыргызской Республики не противоречат Конституции Кыргызской Республики. В обоснование своей позиции представитель стороны-ответчика приводит следующие доводы.

Законодатель установил, что лицо может обратиться в суд за защитой нарушенного права в течение трех лет с момента начала течения срока исковой давности, то есть когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права. Гражданское законодательство Кыргызской Республики основывается на необходимости обеспечения восстановления нарушенных прав и их судебной защиты. Исковая давность стимулирует деятельность участников гражданского оборота, направленную на своевременное осуществление и защиту своих прав. Следовательно, исковая давность способствует стабильности гражданского оборота и исключает злоупотребление правом, а также оказывает дисциплинирующее воздействие на участников правоотношений.

Судебная практика свидетельствует, что стороны, злоупотребляя своим правом на обращение в суд, затягивают дела на долгие годы,

№ 02-Р

что отрицательно сказывается на представлении граждан о правосудии, призванном обеспечить надлежащую и равную для всех защиту прав, свобод и охраняемых законом интересов.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности – Бокошова Ж.С. – считает, что абзац второй пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики не противоречит пункту 8 части 5 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции.

Гражданским кодексом Кыргызской Республики установлен общий срок исковой давности, который исчисляется со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права. В связи с чем законодатель установил конкретные временные рамки для разрешения конфликтов и защиты интересов с целью повышения дисциплинированности граждан, а также юридических лиц. Срок исковой давности позволяет решить дело в тот период, в который еще сохранились доказательства, а свидетели могут дать объективные показания.

Вместе с тем конституционный принцип равенства всех перед законом и судом должен соблюдаться, поэтому оценку абзаца первого пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики на предмет ее конституционности она оставляет на усмотрение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Представитель Правительства Кыргызской Республики по доверенности Чоткараев К.А. считает, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики и просит ходатайство обращающейся стороны оставить без удовлетворения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав мнения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является абзац первый пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики следующего содержания:

№ 02-Р

«Статья 215. Применение исковой давности

2. Срок исковой давности по требованиям о защите нарушенного права юридических лиц (независимо от форм собственности, в том числе государственных органов и органов местного самоуправления), граждан, осуществляющих предпринимательскую деятельность, а также иных лиц, предъявляющих в суд требования о защите нарушенных прав учредителя (участника, акционера) юридического лица или собственника его имущества, а равно нарушенных прав вещных, обязательственных и иных имущественных прав на объекты предпринимательской деятельности, восстановлению не подлежит. Суд обязан отказать в принятии к рассмотрению требований о защите таких нарушенных прав, если по предъявленному в суд требованию истек установленный законом срок исковой давности».

Гражданский кодекс Кыргызской Республики принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в Ведомостях Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, 1996 г., №6, ст. 80, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно Конституции Кыргызской Республики не подлежит никакому ограничению установленное Конституцией Кыргызской Республики право на судебную защиту (пункт 8 части 5 статьи 20). Каждому гарантируется судебная защита его прав и свобод, предусмотренных Конституцией Кыргызской Республики, законами, международными договорами, участницей которых является Кыргызская Республика, общепризнанными принципами и нормами международного права (часть 1 статьи 40 Конституции).

Указанные нормы Конституции Кыргызской Республики согласуются с нормами Международного пакта «О гражданских и политических правах», которые закрепляют гарантии права каждого человека на справедливое и публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона, при наличии спора о его правах и обязанностях.

Реализация права на судебную защиту происходит в случаях, когда заинтересованное лицо не может урегулировать возникший правовой конфликт либо подтвердить юридически значимое обстоятельство во внесудебном порядке. В связи с чем заинтересованное лицо, обратившись в суд за защитой своих, а в случаях, установленных в законе, и чужих прав и законных интересов, добивается от суда правовой помощи и защиты.

№ 02-Р

Гражданское дело разрешается судом по существу посредством вынесения решения, которым упорядочиваются соответствующие отношения между заинтересованными лицами, вследствие чего установленные судом права, обязанности и правоотношения становятся окончательными, неприкосновенными и неоспоримыми. Достигается это в результате вступления решения в законную силу.

Вместе с тем, в целях стабильности гражданского оборота, реализация вышеупомянутого права на судебную защиту должна быть ограничена пресекательными сроками. В этой связи особую роль в регулировании общественных отношений, связанных с реализацией указанного права, играет институт исковой давности.

Данный институт по своей правовой природе имеет особое значение, основным проявлением которого выступает обеспечение стабильности гражданского оборота, устойчивости гражданско-правовых сделок, своевременной защиты прав участников гражданских правоотношений. Исковая давность направлена на то, чтобы дисциплинировать участников гражданского оборота, способствовать наиболее эффективной реализации субъективного охранительного права участником гражданского правоотношения.

Исковая давность выступает одним из основных институтов законодательства, поскольку определяет временные рамки защиты нарушенного субъективного права в судебном порядке. Важным проявлением исковой давности выступает то обстоятельство, что она способствует правовой определенности и стабильности гражданских правоотношений, поскольку без срока, ограничивающего принудительную защиту нарушенного права, правообладатель получил бы возможность произвольно долго держать нарушителя своего права под угрозой судебного воздействия. Чрезмерно длительное промедление с обращением в суд грозило бы также утратой доказательств, тем самым оказалось бы затрудненным либо невозможным своевременное разрешение гражданских дел.

3. В свою очередь, значимым является вопрос восстановления сроков исковой давности, связанных с обращением в суд за защитой нарушенного права. В правоприменительной практике серьезные трудности для добросовестных субъектов гражданских правоотношений вызывает применение норм права, регламентирующих вопросы восстановления сроков исковой давности, а также иные важные для правоприменения вопросы исковой давности.

№ 02-Р

Так, в правоприменительной практике возникают ситуации, когда заинтересованное лицо не может воспользоваться эффективным механизмом судебной защиты своих прав по причине истечения срока исковой давности, не зная и не имея реальной возможности знать о факте нарушения права. Это обусловливается тем обстоятельством, что в отдельных нормах гражданского законодательства для определенного круга лиц отсутствует возможность восстановления срока исковой давности. Следовательно, это можно рассматривать как законодательное ограничение, препятствующее восстановлению пропущенного срока исковой давности.

В частности, таким ограничением является оспариваемое положение абзаца первого пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, регламентирующего запрет на восстановление срока исковой давности для юридических лиц и предпринимателей, а также иных лиц, предъявляющих в суд требования о защите нарушенных прав учредителя (участника, акционера) юридического лица или собственника его имущества, а равно нарушенных прав вещных, обязательственных и иных имущественных прав на объекты предпринимательской деятельности.

В связи с чем Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что перечень лиц, предусмотренных в оспариваемой норме Гражданского кодекса Кыргызской Республики и не имеющих право для восстановления сроков исковой давности в гражданском законодательстве, не позволяет защитить всех добросовестных участников гражданского оборота.

Такой избирательный подход к участникам гражданских правоотношений входит в противоречие с положениями части 1 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой в Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности, а также с нормами части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, в соответствии с которой в Кыргызской Республике все равны перед законом и судом.

Кроме того, согласно нормам Гражданского кодекса Кыргызской Республики гражданское законодательство основывается на признании равенства, автономии воли и имущественной самостоятельности участников регулируемых им отношений, неприкосновенности собственности, свободы договора, недопустимости произвольного вмешательства кого-либо в частные дела, необхо-

№ 02-Р

димости беспрепятственного осуществления гражданских прав, обеспечения восстановления нарушенных прав, их судебной защиты (пункт 1 статьи 2).

Вместе с тем нормативное положение абзаца первого пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики не позволяет в должной мере реализовать перечисленные принципы признания равенства участников гражданского оборота, обеспечения восстановления нарушенных прав, их судебной защиты.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что отсутствие возможности восстановления пропущенного срока исковой давности на обращение в суд являются именно ограничением права на судебную защиту. Истечение указанного срока в соответствии с оспариваемой нормой практически означает невозможность для субъектов, перечисленных в абзаце первом пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, защитить свои нарушенные права, даже при наличии обстоятельств, очевидно свидетельствующих о невозможности своевременного обращения в суд за защитой нарушенного права.

Основной вопрос, возникающий по поводу восстановления сроков на обращение с заявлением в суд, заключается в том, соответствует ли подобное ограничение права на судебную защиту, нормам Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи следует отметить, что полное и безоговорочное лишение указанных субъектов права восстанавливать исковую давность независимо от причин ее пропуска является неоправданным и ограничивает их право на судебную защиту, гарантированную Конституцией Кыргызской Республики (пункт 8 части 5 статьи 20, часть 1 статьи 40).

В связи с чем, учитывая невозможность восстановления права на обращение в суд по уважительным причинам для категории лиц, перечисленных в абзаце первом пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, нормативное положение указанного абзаца, регламентирующее запрет на восстановление сроков исковой давности, противоречит части 3 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

С учетом изложенного, законодателю следует внести соответствующие изменения в пункт 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, предоставляющие субъектам, предусмотренным в абзаце первом пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса

№ 02-Р

Кыргызской Республики, правовую возможность восстановления пропущенного срока исковой давности при наличии определенных обстоятельств, уравнивая их в этой части с остальными участниками гражданских правоотношений.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать абзац первый пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики противоречащим части 3 статьи 16, пункту 8 части 5 статьи 20, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести соответствующие изменения и дополнения в Гражданский кодекс Кыргызской Республики, вытекающие из мотивировочной части настоящего решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

По данному делу имеется особое мнение судьи Айдарбековой Ч.А.

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Айдарбековой Ч.А. к решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 февраля 2016 года по делу о проверке конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Кочкорбаевой Н.Б. в интересах открытого акционерного общества «Фармация»

По вынесенному решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по делу о проверке конституционности пункта 2 статьи 215 Гражданского кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением Кочкорбаевой Н. Б. в интересах открытого акционерного общества «Фармация» имею особое мнение по мотивировочной части данного решения, которое основывается на следующих правовых позициях.

1. Право на судебную защиту должно быть осуществимым, а судопроизводство должно достигать своей цели – справедливое и своевременное отправление правосудия, где своевременность предполагает соблюдение установленных законом сроков на рассмотрение и разрешение дел. Следовательно, значение сроков в любом предусмотренном законом судопроизводстве играет важную роль в процессе реализации конституционного права на судебную защиту.

Рассматривая в данном деле значение гражданско-правовых сроков в системной связи с возможностью их восстановления судом для реализации гражданами права на судебную защи-

ту, необходимо отметить, что действие любых сроков (сроков существования гражданских прав, пресекательных, давностных, претензионных сроков, сроков исполнения обязанностей и др.) способствует своевременной реализации ими прав и обязанностей, оказывает на них стимулирующее воздействие, вносит определенность в складывающиеся (или уже сложившиеся) правоотношения, а значит, способствует упорядочению и повышению устойчивости таких отношений. Публично-правовое значение гражданско-правовых сроков проявляется в том, что действие всех сроков в совокупности (в системе) способствует стабилизации гражданского оборота в целом (как систему общественных отношений в определенной сфере социальной жизни).

Неправильное понимание юридической сущности тех или иных сроков может привести к необоснованному ограничению права на судебную защиту или расширению пределов ответственности участников гражданских правоотношений и другим негативным последствиям, подрывающим стабильность гражданского оборота, нивелирующим значение граждан-

ско-правовых принципов разумности и справедливости.

2. Одним из таких сроков выступает срок исковой давности, возможность восстановления которого рассматривается в данном деле.

В теории гражданского права исковая давность выступает одним из важных ее институтов, поскольку определяет временные рамки защиты нарушенного субъективного права в судебном порядке. Основываясь на этом, законодатель определил, что под исковой давностью признается срок для защиты права по иску лица, право которого нарушено (статья 211 Гражданского кодекса Кыргызской Республики). Из смысла данного определения института исковой давности необходимо различать два разных права субъекта гражданских правоотношений – право на судебную защиту и субъективное право, подлежащее судебной защите. Институт исковой давности по своей правовой природе распространяется исключительно на судебную защиту по исковому производству и указывает определенный срок, в течение которого лицо может в судебном порядке защитить свое субъективное право, вытекающее из гражданско-правовых отношений, а суд обязан предоставить такую защиту. Вместе с этим истечение срока исковой давности не прекращает действия самого субъективного права, а указывает на невозможность защиты этого права в судебном порядке.

Следует отметить, что исковая давность не ограничивает право на судебную защиту, а лишь устанавливает для него определенные пределы, чтобы обеспечить стабильность отношений участников гражданского оборота.

3. Обращаясь также к теории права, поскольку решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики принимаются на основе права (часть 1 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики»), следует обратить особое внимание на разницу между сроками исковой давности и пресекательными сроками, поскольку в решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики такое отличие не делается.

Несмотря на сложный и комплексный характер правовой природы срока исковой давности, срок исковой давности не является процессуальным сроком и регулируется нормами материального права. Существенная разница между пресекательными сроками и сроками исковой давности заключается в том, что истечение пресекательного срока погашает само право, а к срокам исковой давности применяются правила, согласно которым лицо может осуществлять свое право и после истечения предусмотренного законом срока давности. Пресекательный срок в гражданском праве обычно рассматривается как срок, устанавливающий пределы существования

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

субъективных гражданских прав и предоставляющий лицам строго определенное время для их реализации под угрозой прекращения в случае его неосуществления или ненадлежащего осуществления. Пресекательные сроки имеют особый механизм воздействия на субъективные права (обязанности). С их истечением субъективное право прекращается не в связи с его реализацией или невозможностью осуществления в принудительном порядке, а потому, что закон ограничивает во времени его существование, за пределами которого оно, как правило, прекращается.

4. Значение исковой давности проявляется также в недопустимости злоупотребления лицом правом на судебную защиту, поэтому проверка пропуска сроков исковой давности осуществляется самим судом и только суд может выяснить причины пропуска и возможность восстановления сроков, если он признает их уважительными.

Безусловно, чтобы суд руководствовался какими-либо критериями определения уважительности причин пропуска срока исковой давности, законодатель вправе установить их, но вместе с тем он должен учитывать баланс между конституционными ценностями обеспечения независимости суда, соблюдения соразмерности вводимых ограничений и обеспечения правовой определенности механизмов реализации прав и свобод граждан.

Вместе с тем, рассматривая оспариваемую норму, напрашивается вывод, что она действительно, вводя запрет на восстановление срока исковой давности для конкретных субъектов, нарушает принцип соразмерности введенных ограничений, так как цель ее введения – упорядочение гражданско-правовых отношений в целях ее стабилизации – не соответствует целям, установленным частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. Оспариваемая норма нарушает принципы обеспечения независимости суда, не давая возможности суду даже проверить причины пропуска давностного срока только потому, что субъектами обращения в суд, по смыслу оспариваемой нормы, являются ненадлежащие субъекты. Наконец, сам подход законодателя, вводящий различный режим для юридических лиц и даже для граждан, занимающихся предпринимательской деятельностью, при реализации ими права на судебную защиту, вносит неопределенность в эти отношения и влечет нарушения прав и свобод граждан, гарантированных Конституцией Кыргызской Республики.

В этой связи Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики в своем решении следовало дать более конкретные направления законодателю в урегулировании данного правового вопроса, чтобы законодатель смог соблюсти баланс кон-

Особое мнение
судьи Конституционной палаты Верховного суда
Кыргызской Республики
Айдарбековой Ч.А.

ституционных ценностей, указанных выше.

Так, важным является предоставление для всех субъектов гражданских правоотношений равного правового режима для реализации ими права на судебную защиту; установления критериев уважительности причин, по которому только суд должен, в рамках своей дискреции, определять их и предоставлять возможность для восстановления срока исковой давности, причем они должны быть различны для граждан и для юридических лиц. Существующие критерии уважительности причин, установленные для граждан (тяжелая болезнь, беспомощное состояние), не применимы для юридических лиц, которые имеют возможность заменить заболевшего представителя. Более того, указанный

закрытый перечень уважительных причин ограничивает дискрецию суда и не дает ему права восстановить срок даже тогда, когда ему очевидно, что гражданин по своему недопониманию или иным причинам, препятствующим в реализации его права, пропустил срок исковой давности.

Вместе с этим важным в рассмотрении данного вопроса является также не допустить чрезмерного усмотрения суда на восстановление сроков исковой давности, дабы не отклониться от сущностной цели института исковой давности, что может привести к неустойчивости гражданско-правового оборота и правовой неопределенности прав и свобод наших граждан.

Судья Айдарбекова Ч.А.

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 259, части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики в связи с обращением граждан Евсеева Павла Николаевича и Душенбекова Наурызхана Батырхановича

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Киргизбаева К., Мамырова Э.Т., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Азаровой М.Ж., с участием:

обращающейся стороны – Евсеева Павла Николаевича, Душенбекова Наурызхана Батырхановича,

представителя стороны-ответчика – Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности; Шукурбекова Азизбека Шариповича, представителя Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности; Айтбаева Чолпонбека Ажикуловича, представителя Адвокатуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 1 части 2 статьи 259, части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающих допустимость судебного разбирательства дела в отсутствие подсудимого в случае, если подсудимый находится вне пределов Кыргызской Республики и уклоняется от явки в суд, а также устанавливающие, что жалобы и представления на приговор суда первой инстанции могут быть поданы в течение десяти суток со дня провозглашения приговора, а осужденным, содержащимся под стражей, – в тот же срок со дня вручения им копии приговора.

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство граждан Евсеева П.Н. и Душенбекова Н.Б.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Консти-

№ 03-Р

туции Кыргызской Республики пункт 1 части 2 статьи 259, часть 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

Заслушав выступление судьи-докладчика Айдарбековой Ч.А., проводившей подготовку дела к судебному заседанию и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 25 января 2016 года поступило ходатайство граждан Евсеева П.Н. и Душенбекова Н.Б. о признании пункта 1 части 2 статьи 259, части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, противоречащими абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16, пункту 3 части 5 статьи 20, части 2 статьи 26, части 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

Заявители считают, что положения пунктов 1 и 2 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики имеют существенные различия в вопросе возможности и процедуры заочного рассмотрения судом уголовного дела. В случае, когда подсудимый находится за пределами государства, он подвергается дискриминации по признакам своего местонахождения, поскольку только по этой причине может не уведомляться о судебном рассмотрении уголовного дела и не вызываться в судебное заседание. В этой связи обращающаяся сторона считает, что пункт 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречит абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, обращающаяся сторона считает, что неуведомление подсудимого о предъявленных ему обвинениях и осуществляющемся против него судебном разбирательстве, как это предусмотрено пунктом 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, никакого волеизъявления по уклонению от правосудия и добровольного отказа от конституционных прав у подсудимого быть не может. Сторона обвинения должна представить неоспоримые доказательства того, что подсудимый был хотя бы вызван в суд и ему об этом точно известно, так как согласно пункту 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики любые сомнения в виновности лица толкуются в пользу обвиня-

№ 03-Р

емого. Однако оспариваемая норма, допуская возможность отказаться от вызова в суд, находящегося за пределами Кыргызской Республики подсудимого, толкует сомнения относительно его виновности в уклонении от явки в суд не в пользу такого подсудимого, напротив, предполагает противоправность его действий, что не соответствует части 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

Субъекты обращения оспаривают также часть 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, устанавливающую, по их мнению, неравный подход к возможности апелляционного обжалования приговора суда между осужденными, содержащимися и не содержащимися под стражей, и такое различие в процессуальных правах является дискриминационным для последних, что противоречит абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, обращающаяся сторона считает, что если провозглашение приговора осуществляется в отсутствие осужденного, как это происходит в случае заочного судебного разбирательства, то право осужденного на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом нарушается, поскольку срок на апелляционное обжалование для такого осужденного начинает течь с момента провозглашения приговора, при этом подача защитником апелляционной жалобы, который незнаком с позицией осужденного, не только не исправляет ситуацию, а, наоборот, усугубляет нарушения. Такой защитник вынужден действовать, не зная позиции осужденного заочно лица, что зачастую приводит к формальному рассмотрению дела в апелляционной инстанции, лишая осужденного права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом с оценкой позиции самого осужденного. Однако согласно пункту 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики право на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом не подлежит никакому ограничению.

В этой связи обращающаяся сторона просит признать пункт 1 части 2 статьи 259, часть 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащими абзацу 2 части 2 и части 3 статьи 16, пункту 3 части 5 статьи 20, части 2 статьи 26, части 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 25 января 2016 года ходатайство обращающейся стороны было принято к производству.

№ 03-Р

В судебном заседании обращающаяся сторона поддержала свои требования и просит их удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М. не согласился с доводами обращающейся стороны, указав что в каждом из случаев, предусмотренных частью 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, подсудимый по собственному волеизъявлению уклоняется от правосудия и тем самым добровольно отказывается от реализации гарантированных ему Конституцией Кыргызской Республики и уголовно-процессуальным законодательством прав, в первую очередь права защищать себя лично установленными законом средствами и способами.

В случае заочного производства лицо не может самостоятельно воспользоваться всеми процессуальными правами, но в определенной мере реализовать свои права оно может через защитника или с помощью других компенсаторных механизмов, которые предоставлены ему законодателем.

Оспариваемая на конституционность норма пункта 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не препятствует исполнению защитником подсудимого процессуальных обязанностей и осуществления предоставленных ему прав, тем самым не содержит каких-либо дискриминационных признаков по местонахождению.

Также представитель стороны-ответчика отметил по части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, что доводы обращающейся стороны являются необоснованными, указав, что право на апелляционное обжалование приговора принадлежит осужденному, оправданному и их законным представителям, прокурору, защитнику, потерпевшему и его представителю. Лицо, в отношении которого вынесен приговор заочно, вправе получить его копию через своего адвоката, так и лично в любое время, а в случае пропуска срока на апелляционное обжалование, осужденный вправе обжаловать его в кассационном порядке. Таким образом, права заочно осужденного лица на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, установленные пунктом 3 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, ничем не ограничены.

При заочном судебном разбирательстве вправе участвовать приглашенный им защитник. Защитник также может быть приглашен с согласия или по поручению подсудимого его законными представителями. Участие защитника в суде представляет собой одну из га-

№ 03-Р

рантий реализации конституционного положения о предоставлении каждому права на квалифицированную помощь. Поэтому доводы обращающейся стороны об отсутствии у защитников сведений о позиции подсудимого по предъявленному обвинению и возникающими в связи с этими трудностями считает не состоятельными.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики Бокосова Ж.С. считает, что норма пункта 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не ущемляет права подсудимого, так как под словом «уклоняется» подразумевается, что подсудимый извещен о судебном разбирательстве, но при этом избегает и отказывается участвовать в судебном разбирательстве.

По части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики представитель Верховного суда Кыргызской Республики также отмечает, что данная норма не ущемляет права подсудимого, а даже наоборот дает дополнительные гарантии равноправия лицу, находящемуся под стражей, поскольку он не имеет реальной возможности ознакомления с приговором суда до вручения ему копии приговора. По ее мнению, законодатель правильно ввел данную норму, так как у лица, находящегося под стражей, ограниченные возможности по сравнению с лицом, в отношении которого избрана иная мера пресечения.

Представитель Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики Шукурбеков А.Ш. пояснил, что конституционность части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики рассматривалась Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в связи с обращением гражданина Острикова В.Н. и, соответственно, согласно положениям конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», не может быть снова предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики. Вместе с тем он отметил, что уголовные дела подлежат направлению и рассмотрению судом по пункту 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики только в случае, если следственными органами представлены документы, подтверждающие местонахождение подсудимого и невозможности обеспечения его явки в суд ввиду преднамеренного уклонения от правосудия.

По части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики представитель Генеральной прокуратуры Кыр-

№ 03-Р

гызской Республики считает, что данная норма не нарушает права осужденного на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом, так как осужденный в заочном порядке вправе получить его копию, как через своего адвоката, так и лично и в любое время, а в случае пропуска срока на апелляционное обжалование, осужденный вправе его обжаловать в кассационном порядке.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются: пункт 1 части 2 статьи 259; часть 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики.

«Статья 259. Участие подсудимого в судебном разбирательстве.

(2) Разбирательство дела в отсутствие подсудимого допускается в случаях, если:

1) подсудимый находится вне пределов Кыргызской Республики и уклоняется от явки в суд.

Статья 335. Сроки обжалования приговоров

(1) Жалобы и представления на приговор суда первой инстанции могут быть поданы в течение десяти суток со дня провозглашения приговора, а осужденным, содержащимся под стражей, – в тот же срок со дня вручения ему копии приговора.»

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики принят Законодательным собранием Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в порядке, установленном законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 21 июля 1999 года № 59-60-61-62, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. В Кыргызской Республике все равны перед законом и судом, никто не может подвергаться дискриминации по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования,

№ 03-Р

происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств; каждый осужденный имеет право на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом в соответствии с законом (абзац 2 части 2, часть 3 статьи 16, часть 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики).

Конституционный принцип недискриминации предполагает запрет на различное обращение, носящее необоснованный характер, которое осуществляется по определенным признакам в сфере различных элементов правового статуса личности. Этот принцип распространяется не только на осуществление прав и свобод, но и на осуществление обязанностей, реализацию ответственности, юридические гарантии прав и свобод.

Любая дифференциация правового регулирования, приводящая к различиям в правах и обязанностях субъектов права, должна осуществляться законодателем с соблюдением требований Конституции Кыргызской Республики, в том числе вытекающих из принципа равенства, в силу которых различия допустимы, если они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а используемые для достижения этих целей правовые средства соразмерны им. Соблюдение конституционного принципа равенства, гарантирующего защиту от всех форм дискриминации при осуществлении прав и свобод, означает, помимо прочего, запрет вводить такие различия в правах лиц, принадлежащих к одной и той же категории, которые не имеют объективного и разумного оправдания.

Принцип равенства распространяется не только на непосредственно признаваемые Конституцией Кыргызской Республики права и свободы, но и на связанные с ними другие права, приобретаемые на основании закона.

Вышеуказанные конституционные принципы недискриминации и равенства, применяемые судом при отправлении правосудия, имеют существенное значение для обеспечения гарантии доступа граждан к справедливому суду и принятию им справедливого решения, а равно и поддержанию принципа доверия граждан к государству и закону.

3. Одним из элементов правосудия является справедливое судебное разбирательство, порядок осуществления которого определяется законом.

В соответствии с Конституцией Кыргызской Республики заочное разбирательство уголовных дел в судах не допускается, кроме слу-

№ 03-Р

чаев, предусмотренных законом (часть 2 статьи 99). Как уже было отмечено в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 21 февраля 2014 года, №15Р из смысла данного конституционного положения вытекает, что по общему правилу судебное разбирательство должно проводиться с обязательным участием подсудимого, имеющего таким образом возможность защищаться от предъявленного обвинения. Участие подсудимого в судебном разбирательстве в полной мере обеспечивает осуществление принципов уголовного судопроизводства, является необходимой гарантией реализации права на справедливое судебное разбирательство и рассмотрение уголовного дела в разумный срок. Вместе с тем часть 2 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики уполномочила законодателя решить вопрос о необходимых исключениях из запрета заочного рассмотрения уголовных дел, где одним из таких исключений законодатель отметил случай, когда подсудимый находится вне пределов Кыргызской Республики и уклоняется от явки в суд. При этом в качестве гарантии права обвиняемого на защиту и в соответствии с принципом состязательности устанавливается обязательное участие защитника в таком судебном разбирательстве.

В целом процессуальное назначение разбирательства дела в отсутствие подсудимого предопределено обязанностью государства охранять и защищать права и законные интересы лиц, потерпевших от преступлений, обеспечить им доступ к правосудию и компенсацию причиненного преступлением ущерба. Соответственно, заочное судебное разбирательство является способом реализации принципа неотвратимости уголовной ответственности для лица, которое скрывается от суда или сознательно избегает обязанности принимать участие в рассмотрении уголовного дела.

Вышеизложенные обстоятельства позволяют сделать вывод о целесообразности существования законодательно регламентированного порядка разбирательства дела в отсутствие подсудимого, признавая необходимость его осуществления в исключительных, четко регламентированных законом случаях.

Однако обращающаяся сторона считает, что разные подходы к вопросу уведомления подсудимых, предусмотренные в пунктах 1 и 2 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, порождают дискриминацию подсудимых и ставят в неравные условия лиц, находящихся вне пределов Кыргызской Республики. В связи с чем просит признать пункт 1 части 2 статьи 259 Уго-

№ 03-Р

ловно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащим абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что вопросы уведомления подсудимых регулируются другими нормами уголовно-процессуального законодательства и выходят за пределы правового регулирования оспариваемой нормы.

Вместе с тем уведомление подсудимого по своей сути несет в себе конкретную задачу по его извещению о дне, времени и месте проведения судебного разбирательства. При установлении факта преднамеренного уклонения от правосудия вопрос уведомления подсудимого, находящегося вне пределов Кыргызской Республики, приобретает формальный характер и не может служить основанием для признания пункта 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики противоречащим абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16, пункту 3 части 5 статьи 20, части 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики, так как подсудимый по собственному волеизъявлению добровольно отказывается от реализации гарантированных ему Конституцией Кыргызской Республики и уголовно-процессуальным законодательством прав.

4. Применительно к уголовному судопроизводству Конституция Кыргызской Республики специально гарантирует каждому осужденному право на пересмотр приговора вышестоящим судом в порядке, предусмотренном законом (часть 1 статьи 27). При этом это право распространяется на всех осужденных, в том числе и на тех, кто был осужден в порядке заочного производства.

Право обжалования обвинительного приговора в вышестоящий суд не подлежит никакому ограничению и находится в системной связи с правом на судебную защиту, которое согласно Конституции Кыргызской Республики имеет абсолютный характер (статья 40, пункт 8 части 5 статьи 20).

При этом реализация права на повторное рассмотрение дела вышестоящим судом может быть ограничена временными рамками, что само по себе не является ограничением права на судебную защиту и имеет целью сохранить стабильность принимаемых судебных актов и правовую определенность в сложившихся правоотношениях.

Оспариваемая норма части 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики, предусматривающая, что

№ 03-Р

жалобы и представления на приговор суда первой инстанции могут быть поданы в течение десяти суток со дня провозглашения приговора, а осужденным, содержащимся под стражей, – в тот же срок со дня вручения ему копии приговора, имеет целью определить срок реализации права осужденного на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом, если, по их мнению, суд первой инстанции допустил ошибку.

Разный подход законодателя к началу течения срока на апелляционное обжалование приговора обусловлен и разным правовым положением осужденных, как находящихся под стражей, так и для других, в отношении которых была избрана иная мера пресечения.

Заключение под стражу является самой строгой мерой пресечения, поскольку оно сопряжено с лишением личности свободы передвижения, с необходимостью подчиняться правилам режима специализированного учреждения и введением ряда ограничений. Более того, подсудимые, находящиеся под стражей, в большей степени подвержены зависимости от времени своих защитников, которые оказывают им правовую помощь в составлении процессуальных документов, направленных на защиту их законных прав. В этой связи законодательное различие в начале отсчета времени на апелляционное обжалование обвинительного приговора для лиц, находящихся под стражей, и других, в отношении которых избраны иные меры пресечения, – введены с учетом объективного и разумного оправдания с соблюдением принципа равенства, так как осужденный, содержащийся под стражей, находится в неравных условиях с остальными участниками уголовного судопроизводства в силу своего нахождения в местах изоляции.

Более того, уголовно-процессуальным законодательством установлена обязанность суда обеспечить вручение копии приговора осужденному или оправданному, защитнику и обвинителю не позднее трех суток после провозглашения приговора, что является дополнительной гарантией для осужденных, желающих обжаловать приговор в вышестоящий суд в установленные законом сроки.

В случае пропуска срока на подачу жалобы или представления, уголовно-процессуальное законодательство предусматривает возможность подачи ходатайства в суд, постановившего приговор, о восстановлении пропущенного срока по уважительным причинам (статья 336 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики). При этом уважительными причинами пропуска срока для

№ 03-Р

обжалования признаются такие причины, которые объективно исключают возможность для лица подать жалобу или представление в установленный законом срок путем личной явки в суд или направления их по почте.

Более того, в силу развития новых коммуникационных технологий, защитники и их подзащитные имеют возможность оперативно обмениваться информацией, что не препятствует осужденным в порядке заочного производства реализовать свое право на повторное рассмотрение их дел вышестоящим судом.

Соответственно, оспариваемая норма, применяемая в системной связи с другими нормами уголовно-процессуального законодательства, которые регулируют в том числе и вопросы предоставления равных прав и возможностей для лиц, в отношении которых осуществляется заочное судебное разбирательство, не нарушает конституционные принципы недискриминации и равенства всех перед законом и судом, а также права осужденного на повторное рассмотрение его дела вышестоящим судом (абзац 2 части 2, часть 3 статьи 16, пункт 3 части 5 статьи 20, часть 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики).

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать пункт 1 части 2 статьи 259 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречащим абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16, пункту 3 части 5 статьи 20, части 2 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики.

Признать часть 1 статьи 335 Уголовно-процессуального кодекса Кыргызской Республики не противоречащей абзацу 2 части 2, части 3 статьи 16, пункту 3 части 5 статьи 20, части 1 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных

11 мая
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 03-Р

объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности пункта 2 части 2 статьи 3, частей 1, 2 статьи 5, статей 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» в связи с обращением гражданина Иманкулова Т.И.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К. М., Нарынбековой А.О., Осконбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., при секретаре Азаровой М.Ж., с участием:

обращающейся стороны – Иманкулова Тимура Иманкуловича и его представителя по доверенности Уметалиевой Токтайым Джумаковны;

представителей стороны – ответчика – Болджуровой Светы Садыковны, представляющей интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности, Жумалиевой Айгерим Иманбековны, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Байбосунова Нурлана Мокушевича, Калыкова Таланта Сейитмуратовича, представителей Государственной службы регулирования и надзора за финансовым рынком при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности, Салиева Азамата Рахимбердиевича – специалиста в области гражданского права,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности пункта 2 части 2 статьи 3, частей 1, 2 статьи 5, статей 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств».

Поводом к рассмотрению дела явилось ходатайство гражданина Иманкулова Т.И.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики нормы Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности

№ 04-Р

сти владельцев автотранспортных средств», конституционность которых оспаривается заявителем.

Заслушав информацию судьи-докладчика Мамырова Э.Т., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, пояснения сторон и иных лиц, исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 18 марта 2016 года поступило ходатайство гражданина Иманкулова Т. И. о признании статьи 2, пункта 2 части 2 статьи 3, частей 1–4 статьи 5, статей 6, 7, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 28, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» неконституционными и противоречащими преамбуле, части 1 статьи 1, части 2 статьи 3, части 2 статьи 4, частям 1, 3 статьи 5, частям 1, 2, 5 статьи 6, частям 1, 2 статьи 12, части 3 статьи 13, статьям 16, 17, частям 1–3 статьи 20, части 1 статьи 25, части 1 статьи 26, статьям 35, 39, частям 1, 2 статьи 40, статьям 42, 55 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного обращения, оспариваемые нормы Закона, по мнению заявителя, устанавливая всеобщую обязанность по страхованию риска гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств (под угрозой применения к ним мер административно-правовой ответственности и при наличии запрета использования автотранспортных средств в случае неисполнения данной обязанности), ограничивают права собственников по владению, пользованию и распоряжению своим имуществом, в том числе и для предпринимательской и иной не запрещенной законом экономической деятельности, что является нарушением конституционного принципа недопустимости издания законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина.

Иманкулов Т.И. считает, что для принятия данного Закона не было оснований, поскольку споры о возмещении вреда, причиненного автотранспортным средством как источником повышенной опасности, регулируется дополнительно общими нормами о возмещении вреда Гражданского кодекса Кыргызской Республики (статьи 1007, 1011). В этой связи положения оспариваемого Закона не соответствуют нормам Гражданского кодекса Кыргызской Ре-

№ 04-Р

спублики, в частности, статье 382, устанавливающей свободу договора, и статье 926, провозглашающей принцип добровольности личного страхования.

По мнению заявителя, запретом использования на территории Кыргызской Республики автотранспортных средств, владельцы которых не исполнили обязанность по страхованию своей гражданской ответственности, как и запретом проведения в отношении указанных транспортных средств регистрации нарушается гарантированное частью 1 статьи 25 Конституции Кыргызской Республики право каждого на свободное передвижение, выбор места пребывания и жительства.

Нарушение конституционного права владеть, пользоваться и распоряжаться своим имуществом усматривается в установлении нормами Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» обязанности по страхованию гражданской ответственности в течение 5 рабочих дней после возникновения права владения автотранспортным средством (приобретение его в собственность, в том числе при получении доверенности с правом отчуждения данного автотранспортного средства, получение в хозяйственное ведение или оперативное управление либо на ином законном основании) и в дальнейшем постоянном обеспечении страхования гражданско-правовой ответственности в соответствии с обозначенным Законом (часть 2 статьи 10).

Заявитель считает, что закрепление в пункте 12 статьи 1, части 4 статьи 19, части 2 статьи 21 вышеуказанного Закона фиксированных страховых сумм не гарантирует владельцам автотранспортных средств полное возмещение ущерба при наступлении страхового случая и делегирование законодателем своих полномочий по установлению страховых тарифов Правительству (часть 1 статьи 21) привело к введению экономически необоснованных размеров страховых тарифов, что ухудшило положение граждан – владельцев автотранспортных средств. Указанное положение противоречит части 1 статьи 28 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой закон, устанавливающий или отягчающий ответственность лица, обратной силы не имеет. Никто не может нести ответственность за действия, которые на момент их совершения не признавались правонарушением. Если после совершения правонарушения ответственность за него устранена или смягчена, применяется новый закон.

№ 04-Р

Также субъект обращения усматривает неконституционность Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» в том, что он устанавливает обязанность по страхованию гражданской ответственности за каждое автотранспортное средство в отдельности, считая, что собственник одновременно не может использовать несколько транспортных средств.

Заявитель полагает, что законодатель, не закрепив критерии определения условий договора обязательного страхования и оставив это на усмотрение Правительства Кыргызской Республики, допустил возможность произвольного толкования их объема и содержания, а значит ограничения прав и свобод граждан актом Правительства Кыргызской Республики, что противоречит требованиям абзаца второго части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, запрещающего принятие подзаконных нормативных правовых актов, ограничивающих права и свободы человека и гражданина. Статья 12 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» в части, допускающей произвольное определение Правительством Кыргызской Республики условий договора обязательного страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств, противоречит также частям 1, 3 статьи 16, статье 39, частям 1, 2 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению Иманкулова Т.И., создание более выгодного положения на рынке для страховщиков автотранспорта ввиду установления пунктом 2 части 2 статьи 3 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» обязанности страховать автотранспорт противоречит части 1 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики, устанавливающей, что государство и его органы служат всему обществу, а не какой-то его части.

Заявитель считает, что оспариваемый Закон, устанавливающий дополнительные обременения и ограничения прав и свобод, не улучшает положение потерпевшего и не облегчает достижение поставленной цели по сравнению с действующим гражданским законодательством, чем противоречит части 5 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой закон или иной нормативный правовой акт, устанавливающий новые обязанности либо отягчаю-

№ 04-Р

щий ответственность, обратной силы не имеет. Указанные обременения и ограничения прав собственника не отвечают в полной мере тем целям, которые предусмотрены в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики и нарушают запрет умаления законодателем прав и свобод, гарантированных частью 1 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

Иманкулов Т.И. отмечает, что правовая неопределенность прослеживается в нормах оспариваемого Закона касательно Общественного объединения страховщиков, в частности, в статье 7, части 2 статьи 8, пунктах 1 и 7 статьи 17. Заявитель считает, что в нормативных правовых актах, которые будут приняты во исполнение оспариваемого Закона, появится требование об обязательности членства страховых организаций в Общественном объединении страховщиков под условием получения лицензии на осуществление обязательного страхования. Соответственно, указанное требование будет противоречить преамбуле (принципу верховенства права), части 2 статьи 4, части 3 статьи 16, статье 35 Конституции Кыргызской Республики, регламентирующих вопросы прав и свобод человека и гражданина, равенства всех перед законом, добровольного и свободного объединения граждан и общественных организаций.

Кроме того, заявитель полагает, что концепция обязательного страхования гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств противоречит основе Конституции – презумпции невиновности. Также, по его мнению, обязательность страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств является ограничением права собственности (часть 2 статьи 23 Конституции Кыргызской Республики), свободы договора (статья 383 Гражданского кодекса Кыргызской Республики), свободы предпринимательской и иной экономической деятельности (статья 12, часть 3 статьи 13, статья 42 Конституции Кыргызской Республики).

Основываясь на изложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащими Конституции Кыргызской Республики указанные нормы Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств».

Определением коллегии судей 27 апреля 2016 года данное ходатайство было принято к производству в части проверки соответствия пункта 2 части 2 статьи 3, частей 1, 2 статьи 5, статей 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании

№ 04-Р

гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» части 1 статьи 12, части 3 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20, части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики. В остальной части, ввиду отсутствия соответствующего правового обоснования неконституционности оспариваемых: статьи 2, частей 3, 4 статьи 5, статей 6, 7, 11, 12, 13, 20, 21, 28 обозначенного Закона, коллегией судей в принятии к производству было отказано.

В судебном заседании обращающаяся сторона и его представитель поддержали свои требования и просили их удовлетворить.

Представители стороны-ответчика Болджурова С.С. и Жумалиева А.И. не согласились с доводами обращающейся стороны и считают, что оспариваемые нормы Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» не противоречат нормам Конституции Кыргызской Республики.

Так, Болджурова С.С. считает, что законодатель, возлагая на владельцев автотранспортных средств обязанность страховать риск своей гражданской ответственности в пользу лиц, которым может быть причинен вред, и закрепляя при этом возможность во всех случаях, независимо от материального положения причинителя вреда, обеспечить потерпевшему возмещение вреда в пределах, установленных законом, реализует одну из функций Кыргызской Республики как социального правового государства, политика которого направлена на создание условий, обеспечивающих достойную жизнь и свободное развитие человека, что было бы в недостаточной степени обеспечено при отсутствии механизма защиты прав потерпевших, отвечающего современному уровню развития количественных и технических показателей транспортных средств, многократно увеличивающих их общественную опасность.

При определении направленности правового регулирования отношений, возникающих в процессе обязательного страхования гражданской ответственности владельцев транспортных средств, надлежит – исходя из конституционного принципа равенства и тесно связанного с ним конституционного принципа справедливости – предусматривать специальные правовые гарантии защиты прав потерпевшего, которые адекватны правовой природе и целям страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств, а также характеру соответствующих правоотношений.

№ 04-Р

Таким образом, введение Законом Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств» института обязательного страхования риска гражданской ответственности и распространение его на всех владельцев автотранспортных средств применительно к каждому автотранспортному средству, а также закрепление в частях 1 и 2 статьи 5 данного Закона обязанности страхования владельцами автотранспортных средств риска своей гражданской ответственности и недопустимости использования на территории Кыргызской Республики автотранспортных средств, владельцы которых не исполнили эту обязанность, не противоречат Конституции Кыргызской Республики.

Регламентируя содержание права собственности и обеспечивая защиту здоровья, прав и законных интересов других лиц посредством возложения на собственников дополнительных обязанностей и обременений, связанных с обладанием имуществом, законодателем учтены также особые характеристики находящихся в собственности объектов, использование которых связано с повышенной опасностью для окружающих. В соответствии со статьей 1007 Гражданского кодекса Кыргызской Республики юридические лица и граждане, деятельность которых связана с повышенной опасностью для окружающих, в частности с использованием автотранспортных средств, обязаны возместить вред, причиненный источником повышенной опасности, если не докажут, что вред возник вследствие непреодолимой силы или умысла потерпевшего. Однако закрепление в указанном Кодексе повышенной ответственности владельцев автотранспортных средств само по себе еще не является гарантией возмещения вреда потерпевшим.

Установление обязательности страхования риска гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств законом, обусловлено конституционно закрепленным требованием особой защиты таких значимых для всего общества неотчуждаемых благ, как жизнь и здоровье человека, охрана его имущества, (часть 2 статьи 20, часть 1 статьи 47 Конституции Кыргызской Республики).

Жумалиева А.И., представитель Правительства Кыргызской Республики по доверенности, отметила, что введение обязательного страхования гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств позволяет создать эффективную защиту имущественных интересов сторон посредством осуществления

№ 04-Р

страховых выплат за счет средств, формируемых поступлением страховых премий по обязательному страхованию гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств, обеспечивая возмещение причиненного вреда потерпевшим.

Новая система страхования создаст необходимые условия для разрешения конфликтов на дорогах, в результате возрастет уверенность владельцев автотранспортных средств в том, что в случае дорожно-транспортного происшествия застрахованный автовладелец сможет возместить частично либо полностью ущерб, причиненный другим гражданам.

Обязательное автострахование также выступает гарантом возмещения ущерба участнику дорожно-транспортного происшествия, не имеющего возможность покрытия нанесенного им ущерба третьим лицам.

Представитель Государственной службы регулирования и надзора за финансовым рынком при Правительстве Кыргызской Республики Байбосунов Н.М., выступающий в качестве иного лица по рассматриваемому вопросу, пояснил следующее.

С момента обретения независимости Кыргызской Республики страна не смогла добиться каких-либо успехов в обеспечении безопасности дорожного движения и защиты прав и законных интересов пострадавших в дорожно-транспортных происшествиях. Это свидетельствует о том, что существующие правовые механизмы защиты пострадавших, предусмотренные Гражданским кодексом Кыргызской Республики, на которые ссылается заявитель, не обеспечивают в полной мере защиту интересов пострадавших.

В этой связи введение института обязательного страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств, суть которого состоит в распределении неблагоприятных последствий, связанных с риском наступления гражданской ответственности, на всех законных владельцев автотранспортных средств, с учетом такого принципа обязательного страхования, как гарантия возмещения вреда, причиненного жизни, здоровью или имуществу потерпевшего, направлено на повышение уровня защиты прав потерпевших по возмещению вреда.

Установление Законом Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» обязательности страхования риска гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспорт-

№ 04-Р

ных средств обусловлено конституционно закрепленным требованием особой защиты таких значимых для всего общества неотчуждаемых благ, как жизнь и здоровье человека и охрана его имущества.

Салиевым А.Р., выступающим в качестве иного лица и являющимся специалистом в области гражданского права, было дано следующее письменное мнение.

Государство вправе обязывать граждан и организации застраховывать определенные риски, которые могут привести к социально значимым негативным последствиям, как в случае со страхованием гражданской ответственности автовладельцев привести к нарушению прав и законных интересов значительного количества лиц. И в данном случае речь идет о регулятивной, охранительной и превентивной роли государства как института власти, которому обществом делегированы соответствующие полномочия.

Страховая деятельность, в частности, страхование гражданской ответственности лиц, владеющих автотранспортными средствами, выходит за рамки обычного добровольно-договорного взаимоотношения страхователь-страховщик. Лицо, владеющее автотранспортным средством и, следовательно, управляющее им, в силу свойств объекта управления может нанести вред имущественным или нематериальным интересам другого лица, с которым у владельца автотранспортного средства и управлявшего им в момент столкновения нет абсолютно никаких правоотношений.

Нормы статей Гражданского кодекса Кыргызской Республики не в полной мере позволяют защитить права граждан в случае дорожно-транспортного происшествия, в отличие от страхования этих рисков, которые обладают повышенной надежностью при восстановлении в правах потерпевших лиц в результате дорожно-транспортного происшествия. В этом плане проблема возмещения вреда приобретает не только гражданско-правовую окраску, но и, учитывая массовый характер применения автотранспортных средств, оно превращается в социальную проблему государства. Именно поэтому многие государства в мире пришли к разрешению этой проблемы через систему обязательного страхования.

Требования, распространяющие страхование на всех владельцев автотранспортных средств, являются необходимым атрибутом обязательного страхования. В той или иной степени «обязательность и всеобщность» встречаются во многих статьях оспариваемого Закона. Распространение силы действия нормативного правового акта на

№ 04-Р

широкий круг лиц – это в реальности исключительная мера, направленная на защиту большого круга лиц, то, что в юриспруденции называется защитой общественных интересов. В таком случае ссылка на статью 20 Конституции Кыргызской Республики является актуальной, так как именно она определила базовые критерии ограничения прав и свобод граждан. Такого рода ограничения принимаются при соблюдении следующих условий: во-первых, соразмерности целям защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц; во-вторых, ограничения прав и свобод не могут быть в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией Кыргызской Республики. Закон не затрагивает личную свободу автовладельцев, хотя в одной из норм Закона оговаривается, что «запрещается использование автотранспортных средств, владельцы которых не исполнили установленную настоящим Законом обязанность по страхованию своей гражданской ответственности» (часть 1 статьи 30 Закона). Эта норма Закона не может считаться ограничивающей право на передвижение. Так как говорится о запрете использования автомобиля, а не о запрете на передвижение лица, владеющего автомобилем, как ограничительной меры личной свободы (статья 25 Конституции Кыргызской Республики).

В Законе обозначены две цели – это защита имущественных прав и иных законных интересов потерпевших и выгодоприобретателей, а также защита имущественных интересов владельцев автотранспортных средств, застраховавших свою ответственность. Таким образом, Закон определяет защиту интересов двух участников правоотношений в качестве цели введения в действие Закона – будущую потерпевшую сторону от дорожно-транспортного происшествия (выгодоприобретатель) и владельца автотранспортного средства, попавшего в такое происшествие, который должен будет понести имущественную ответственность.

Касаясь возможного нарушения указанным Законом части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, Салиев А.Р. отмечает, что Закон не запрещает ни владеть, ни распоряжаться объектом права собственности, а лишь только ограничивает его использование. Это ограничение соответствует статье 20 Конституции Кыргызской Республики, которая предусматривает возможность принятия законов, ограничивающих в отдельных правах гражданина в целях защиты общественных интересов.

№ 04-Р

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются пункт 2 части 2 статьи 3, части 1, 2 статьи 5, статьи 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств».

«Статья 3. Цели и принципы обязательного страхования

2. Принципами обязательного страхования являются:

2) всеобщность и обязательность страхования гражданско-правовой ответственности владельцами автотранспортных средств с учетом ограничений, установленных настоящим Законом;

Статья 5. Лица, гражданско-правовая ответственность которых подлежит обязательному страхованию

1. Обязанность по обязательному страхованию распространяется на владельцев всех автотранспортных средств, используемых на территории Кыргызской Республики.

2. Обязательному страхованию подлежат гражданско-правовая ответственность владельцев автотранспортных средств, зарегистрированных в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, и автотранспортные средства, зарегистрированные в других государствах.

Статья 10. Обязанность владельцев автотранспортных средств по обязательному страхованию

1. Владельцы автотранспортных средств обязаны за свой счет страховать в качестве страхователей риск своей гражданско-правовой ответственности, которая может наступить вследствие причинения вреда жизни, здоровью или имуществу потерпевших при эксплуатации автотранспортных средств.

2. Владелец автотранспортного средства обязан застраховать свою гражданско-правовую ответственность в течение 5 рабочих

№ 04-Р

дней после возникновения права владения автотранспортным средством (приобретение его в собственность, в том числе при получении доверенности с правом отчуждения данного автотранспортного средства, получение в хозяйственное ведение или оперативное управление либо на ином законном основании) и в дальнейшем постоянно обеспечивать страхование гражданско-правовой ответственности в соответствии с настоящим Законом.

Статья 30. Контроль за исполнением владельцами автотранспортных средств обязанности по обязательному страхованию

1. На территории Кыргызской Республики запрещается использование автотранспортных средств, владельцы которых не исполнили установленную настоящим Законом обязанность по страхованию своей гражданской ответственности.

2. Контроль за исполнением владельцами автотранспортных средств обязанности по заключению договоров обязательного страхования осуществляется в порядке, определяемом Правительством Кыргызской Республики.

Статья 31. Ответственность за нарушение законодательства Кыргызской Республики об обязательном страховании

Лица, виновные в нарушении настоящего Закона, а также в умышленном создании страхового случая и иных противоправных действий, направленных на незаконное получение страхового возмещения, несут ответственность, предусмотренную законодательством Кыргызской Республики.»

Закон Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 7 августа 2015 года № 72-73, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Согласно статье 12 Конституции Кыргызской Республики в Кыргызской Республике признается разнообразие форм собственности и гарантируется равная правовая защита частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности. Кроме того, в статье 42 Конституции Кыргызской Республики закреплено положение, что каждый вправе владеть, пользоваться и распоряжаться своим имуществом, результатами своей деятельности. Конституция Кыргызской Республики, гарантируя каждому право на владение, пользова-

№ 04-Р

ние и распоряжение своим имуществом, установила, что пределы и порядок осуществления собственниками своих прав и гарантии их защиты определяются законом (часть 6 статьи 12).

Право собственности в пределах, определенных Конституцией Кыргызской Республики, предполагает не только возможность реализации собственником права владения, пользования и распоряжения имуществом, но и несение бремени содержания принадлежащего ему имущества.

При этом необходимость обеспечения прав и законных интересов других лиц, учитывая особенности свойств объекта собственности, предполагает ставить свободу собственника в определенные границы, и нельзя рассматривать такие ограничения вне его содержания. Ограничения права собственности являются неотъемлемым элементом его содержания, которые не исключают отдельные правомочия из содержания права собственности, а сужают возможности собственника в осуществлении субъективного права.

Вместе с тем ограничения права собственности, вводимые законодателем в рамках правового регулирования отношений собственности, должны соответствовать целям, указанным в части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

3. Гражданским кодексом Кыргызской Республики в реализацию указанных конституционных норм предусмотрено, что право собственности есть признаваемое и охраняемое законодательными актами право субъекта по своему усмотрению владеть, пользоваться и распоряжаться принадлежащим ему имуществом, а также регламентируются вопросы несения бремени, принадлежащего ему имущества (части 1, 5 статьи 222). Следовательно, собственник наделен в силу закона не только благом обладания имуществом как следствием своего хозяйственного господства над имуществом, но одновременно принимает на себя и бремя содержания собственных вещей. При этом бремя содержания имущества может быть выражено как в необходимости нести расходы, связанные с обладанием имуществом, так и принуждении субъекта совершать в отношении такого имущества те или иные действия.

Конкретные особенности несения бремени содержания имущества зависят в первую очередь не от субъекта соответствующих обязанностей, а от вида и характеристик имущества, находящегося в собственности, использование которых связано с повышенной опасностью для окружающих.

№ 04-Р

В этой связи законодатель, обеспечивая защиту здоровья, прав и законных интересов других лиц, предусмотрел в Гражданском кодексе Кыргызской Республики ответственность за вред, причиненный деятельностью, создающей повышенную опасность для окружающих (статья 1007). В соответствии с данной статьей указанного Кодекса юридические лица и граждане, деятельность которых связана с повышенной опасностью для окружающих (использование транспортных средств, механизмов, электрической энергии, взрывчатых веществ, сильнодействующих ядов и т.п.; осуществление строительной и иной, связанной с нею деятельностью и др.), обязаны возместить вред, причиненный источником повышенной опасности, если не докажут, что вред возник вследствие непреодолимой силы или умысла потерпевшего. Однако закрепление в Гражданском кодексе Кыргызской Республики ответственности владельцев автотранспортных средств как источника повышенной опасности само по себе не решило в полной мере проблему возмещения вреда потерпевшим.

4. Страхование является институтом способным защитить имущественные интересы различных субъектов общественных отношений. Гражданский кодекс Кыргызской Республики предусматривает наряду с добровольным страхованием и обязательное страхование как одну из форм имущественного страхования, при котором на страхователя возлагается обязанность страховать жизнь, здоровье или имущество других лиц либо гражданскую ответственность перед другими лицами за свой счет либо за счет заинтересованных лиц (статья 921). Законодатель в рамках предоставленных Конституцией Кыргызской Республики дискреций в качестве обеспечения гарантии прав граждан и организаций принимает законы, обязывающие определенный круг лиц страховать имеющиеся у них риски. К числу таких, в частности, относится и риск наступления гражданской ответственности при использовании автотранспортных средств, обязанность страхования которого предусмотрена Законом Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств». Такое страхование не является новеллой в законодательстве, так как до принятия оспариваемого Закона, владельцы автотранспортных средств могли страховать свою ответственность добровольно. Законом лишь переведен данный вид страхования в разряд обязательного, так как наличие нормы в Гражданском кодексе Кыргызской Республики (статья 1007), обязывающей владельцев средств повышен-

№ 04-Р

ной опасности, в том числе автотранспортных средств, возмещать причиненный потерпевшему лицу вред в полном объеме еще не выступает гарантией такого возмещения. Это вполне логично, так как у причинителя вреда может просто не оказаться необходимых средств и имущества для возмещения ущерба или причинитель вреда будет уклоняться от возмещения.

Такое право гарантируется оспариваемым Законом путем установления обязанности выплатить страховое возмещение потерпевшему лицу страховщиком или из средств фонда гарантийных выплат, если виновное лицо скрылось с места дорожно-транспортного происшествия и не было установлено, а также в случаях принудительной ликвидации страховщика. К тому же страховое возмещение не зависит от материального положения причинителя вреда, и тем самым создает особый механизм по защите прав потерпевших.

Введение института обязательного страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств, суть которого состоит в распределении неблагоприятных последствий, связанных с риском наступления гражданской ответственности, на всех законных владельцев автотранспортных средств, с учетом такого принципа обязательного страхования, как гарантия возмещения вреда, причиненного жизни, здоровью или имуществу потерпевших, в пределах установленных Законом Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств», направлено на повышение уровня защиты права потерпевших на возмещение вреда (пункт 1 части 2 статьи 3). При этом пунктом 2 части 2 статьи 3 указанного Закона вводится принцип всеобщности и обязательности страхования гражданско-правовой ответственности владельцами автотранспортных средств, с учетом ограничений, установленных обозначенным Законом.

Заявителем ставится вопрос о проверке конституционности указанного принципа и вытекающих из него норм, предусмотренных частями 1, 2 статьи 5, статьей 10 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств», как нарушающих права и свободы человека и гражданина.

Принцип всеобщности и обязательности страхования гражданско-правовой ответственности владельцами автотранспортных средств, предусмотренный пунктом 2 части 2 статьи 3 обозначенно-

№ 04-Р

го Закона, является производным от принципа гарантии возмещения вреда, рассмотренного выше. Без введения принципа всеобщности и обязательности страхования гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств возмещение вреда потерпевшему невозможно. Всеобщность означает распространение обязанности страховать гражданскую ответственность на всех владельцев автотранспортных средств независимо от материального, социального и иного положения с учетом ограничений, установленных Законом.

Установление обязанности страховать свою ответственность не означает ущемление прав собственника на владение и распоряжение своим имуществом. Согласно статье 222 Гражданского кодекса Кыргызской Республики собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего ему имущества любые действия, не противоречащие законодательству и не нарушающие права и охраняемые законом интересы других лиц. Из этого вытекает, что на собственника уже накладываются ограничения по содержанию права собственности для реализации механизма защиты прав и свобод всех участников общественных отношений.

Следует отметить, что права и свободы человека и гражданина, как было отмечено выше, могут быть ограничены Конституцией и законами в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц. При этом вводимые ограничения должны быть соразмерными указанным целям (части 1 и 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики).

Оспариваемым Законом предусмотрено, что целью обозначенного Закона является защита прав и законных интересов потерпевших и (или) выгодоприобретателей на возмещение причиненного вреда в результате дорожно-транспортного происшествия при эксплуатации автотранспортных средств, а также защита имущественных интересов владельцев автотранспортных средств, застраховавших свою ответственность (часть 1 статьи 3). Законодатель, возлагая на владельцев автотранспортных средств обязанность страховать риск своей гражданской ответственности в пользу лиц, которым может быть причинен вред, и закрепляя при этом возможность во всех случаях, независимо от материального положения причинителя вреда, обеспечить потерпевшему возмещение вреда в пределах, установленных законом, реализует одну из функций социального государства.

№ 04-Р

Закрепленное в Конституции Кыргызской Республики требование особой защиты значимых для всего общества неотчуждаемых благ, как жизнь и здоровье человека, охрана его имущества обуславливают всеобщность и обязательность страхования риска гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств Законом Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств», что не может рассматриваться как несоразмерное ограничение конституционных прав граждан.

Заявитель, оспаривая конституционность вышеназванных норм Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств», апеллирует и к статьям 382 и 926 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, устанавливающим свободу договора и принцип добровольности личного страхования.

Обязательное страхование, согласно статьи 926 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, одна из форм имущественного страхования, при которой на страхователя законом возлагается страховать жизнь, здоровье или имущество других лиц либо свою гражданскую ответственность перед другими лицами за свой счет или за счет заинтересованных лиц, что согласуется с правилом статьи 382 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, в соответствии с которым понуждение к заключению договора не допускается, за исключением случаев, когда обязанность заключить договор предусмотрена Гражданским кодексом Кыргызской Республики, иным законом или добровольно принятым обязательством.

Таким образом, Гражданский кодекс Кыргызской Республики не запрещает возможность введения обязательного страхования риска гражданской ответственности. Абсолютной свободы договора указанный Кодекс не допускает, и свобода договора всегда чередуется с обязанностями участников договорных правоотношений, где права тесно переплетены с взаимными обязанностями сторон.

5. Статьи 30 и 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» предусматривают санкции в отношении лиц, нарушающих предписания Закона. В первую очередь, это запрет на использование автомобилей, владельцы которых не застраховали свою гражданскую ответственность. Этот механизм призван обеспечить всеобщность страхования, отсутствие которого по сути

№ 04-Р

нивелировало бы распространение силы действия Закона на всех владельцев автотранспортных средств.

Вторая норма носит предупредительный характер и направлена на лиц, виновных в нарушении указанного Закона, а также застраховавших свою гражданскую ответственность, но посредством противоправных действий предпринимающих попытку получения страхового возмещения.

Следует отметить, что обязательная сила любого закона всегда базируется на императивном методе, за нарушение же предписаний закона следует санкция. В этом смысле Закон Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» применяет известные законодательной технике приемы и не противоречит требованиям равенства всех перед законом, предусмотренным Конституцией Кыргызской Республики (часть 3 статьи 16).

Что касается возможного нарушения частью 1 статьи 30 указанного Закона права собственности владельцев автотранспортных средств, то Закон не запрещает владеть, распоряжаться объектом права собственности, а лишь ограничивает его использование. Это ограничение полностью коррелируется со статьей 20 Конституции Кыргызской Республики, которая допускает возможность принятия законов, ограничивающих в отдельных правах гражданина в целях защиты значимых для всего общества неотчуждаемых благ, как жизнь и здоровье человека, охрана его имущества, и не противоречит вытекающим из Конституции Кыргызской Республики требованиям равноправия и справедливости и не может рассматриваться как несоразмерное ограничение конституционных прав граждан.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

РЕШИЛА:

1. Признать пункт 2 части 2 статьи 3, части 1, 2 статьи 5, статьи 10, 30, 31 Закона Кыргызской Республики «Об обязательном страховании гражданско-правовой ответственности владельцев автотранспортных средств» не противоречащими части 1 статьи 12, части 3

№ 04-Р

статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20, части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее Решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» в связи с обращением гражданки Кубандыковой Салтанат Кубандыковны

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

стороны-ответчика – Арзиева М.И., представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Кыдырбаева К.Дж., представителя Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности; Казыбековой А.А., представителя Государственной службы исполнения наказания при Правительстве Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования», предусматривающей, что в случае отклонения ходатайства о помиловании лица, осужденного за особо тяжкое преступление, повторное ходатайство при отсутствии новых, заслуживающих внимания обстоятельств, может быть внесено по истечении одного года, осужденного к пожизненному лишению свободы, – по истечении десяти лет, а лиц, осужденных за другие преступления, – по истечении шести месяцев со дня отклонения предыдущего ходатайства».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство гражданки Кубандыковой С.К.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики часть 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования».

№ 05-Р

Заслушав выступление судьи-докладчика Абдиева К., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 26 апреля 2016 года поступило ходатайство гражданки Кубандыковой С.К. о признании части 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» противоречащей пункту 2 части 5 статьи 20, части 2 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению заявителя, оспариваемая норма ограничивает право просить о помиловании, выражающееся в определении сроков для подачи осужденными повторного ходатайства о помиловании.

В своем ходатайстве заявитель указывает, что помилование – это исключительная прерогатива Президента страны, акт верховной власти, полностью или частично освобождающий осужденного от наказания либо заменяющий назначенное судом наказание более мягким, а также снимающий судимость с лиц ранее отбывших наказание.

Субъект обращения считает, что общество осознает несовершенство правосудия, поэтому высокое назначение и смысл института помилования состоит в милосердии, нацеленности на сглаживание недостатков правосудия и исправлении возможных судебных ошибок.

Кубандыкова С.К. полагает, что при разрешении вопроса, заслуживает ли осужденный милосердия или нет, значение имеет не только обстоятельства дела или доводы осужденного в прошении о помиловании, но и обстановка в стране, общественно-политическая ситуация, состояние правосудия. В уголовном праве предусмотрено освобождение от уголовной ответственности в связи с изменением обстановки, когда уголовно преследуемое лицо перестает быть общественно-опасным либо деяние в новой обстановке перестает быть общественно-опасным. При этом изменение общественно-политической обстановки в сторону более либеральной может создать условия для удовлетворения прошений о помиловании, в которых ранее было отказано, даже если в прошении не указываются новые

№ 05-Р

обстоятельства. Так, по мнению заявителя, отказ в рассмотрении повторных прошений о помиловании при отсутствии новых обстоятельств, становится ограничением права просить о помиловании:

В связи с этим заявитель просит признать оспариваемую норму противоречащей пункту 2 части 5 статьи 20, части 2 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 7 июня 2016 года ходатайство гражданки Кубандыковой С.К. было принято к производству.

Обращающаяся сторона на судебное заседание не явилась и просила рассмотреть дело без ее участия. Представитель стороны-ответчика не возражал против рассмотрения дела без участия обращающейся стороны.

Арзиев М.И., представляющий Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, не согласился с доводами обращающейся стороны, указав, что Уголовный кодекс Кыргызской Республики основывается, в том числе, на принципе неотвратимости ответственности за совершенное преступление. Лицо, совершившее преступление и признанное судом виновным, должно понести предусмотренное законом наказание.

Наказание и исполнение наказания – основной метод реализации уголовной ответственности. Наказание не является самоцелью, оно применяется в целях восстановления социальной справедливости, исправления поведения осужденного и предупреждения совершения новых преступлений.

Помилование, как акт проявления гуманизма к осужденным, направлено на полное или частичное аннулирование юридических последствий совершения преступления. При этом уголовный закон не ограничивает правовые способы помилования, а ходатайство о помиловании принимается к рассмотрению независимо от характера и меры наказания.

В этой связи представитель стороны-ответчика считает, что оспариваемая норма закона не противоречит Конституции Кыргызской Республики и просит отказать в удовлетворении требования, заявленного обращающейся стороной.

Представитель Аппарата Президента Кыргызской Республики Кыдырбаев К.Дж., согласившись с доводами обращающейся стороны, изложенными в ходатайстве, полагает, что оспариваемая норма

№ 05-Р

противоречит Конституции Кыргызской Республики. Секретариат по вопросам помилования при Президенте Кыргызской Республики в своей деятельности руководствуется пунктом 2 части 5 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики и в случаях повторной подачи осужденным ходатайства о помиловании не требует соблюдения временных рамок, установленных оспариваемым законом.

Представитель Государственной службы исполнения наказаний при Правительстве Кыргызской Республики Казыбекова А.А. считает, что оспариваемой нормой устанавливаются условия и сроки внесения повторного ходатайства о помиловании, что не предполагает ограничения права осужденного просить о помиловании и не может противоречить Конституции Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является часть 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» следующего содержания:

«Статья 20. Повторная подача ходатайства

В случае отклонения ходатайства о помиловании лица, осужденного за особо тяжкое преступление, повторное ходатайство при отсутствии новых, заслуживающих внимания обстоятельств, может быть внесено по истечении одного года, осужденного к пожизненному лишению свободы, – по истечении десяти лет, а лиц, осужденных за другие преступления, – по истечении шести месяцев со дня отклонения предыдущего ходатайства.»

Закон Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» от 14 июня 2002 года №101 принят в соответствии с порядком, установленным законодательством, опубликован в газете «Эркин Тоо» от 21 июня 2002 года №47, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

№ 05-Р

2. Кыргызская Республика, провозглашая права и свободы человека высшей ценностью, установила, что право каждого осужденного просить о помиловании или смягчении наказания не подлежит никакому ограничению (часть 1 статьи 16, пункт 2 части 5 статьи 20, часть 2 статьи 27 Конституции). При этом право осуществления помилования отнесено к исключительной компетенции Президента Кыргызской Республики (пункт 4 части 10 статьи 64 Конституции).

Нормы Конституции Кыргызской Республики о помиловании корреспондируют со статьей 7 Конвенции Содружества Независимых Государств о правах и основных свободах человека, закрепляющей право осужденных просить о помиловании или смягчении наказания.

В целях реализации вышеприведенных конституционных положений и норм международного права законодателем принят Закон Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования», определяющий порядок и условия применения помилования.

3. Помилование, согласно статье 14 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования», – это полное или частичное освобождение осужденного от наказания или замена назначенного судом наказания на более мягкое. Помилование носит строго персональный характер, осуществляется только Президентом Кыргызской Республики в отношении индивидуально-определенного лица и только после вступления приговора суда в законную силу.

Помилование лиц, осужденных за совершение преступления, является актом гуманизма и милосердия. При этом акт помилования не изменяет норму уголовного закона, не отменяет и не изменяет приговор суда и не может рассматриваться как средство устранения судебных ошибок. Для этого имеются уголовно-процессуальные институты повторного рассмотрения дела в апелляционном порядке, пересмотра приговоров судов в кассационном и надзорном производствах, а также по новым и вновь открывшимся обстоятельствам. В этой связи утверждение субъекта обращения о том, что институт помилования нацелен на сглаживание недостатков правосудия и исправления возможных судебных ошибок при вынесении приговоров является несостоятельным.

Помилование, являясь прерогативой Президента Кыргызской Республики, осуществляется при соблюдении требований исклю-

№ 05-Р

чительности, когда оно применяется в отношении индивидуально определенного лица, когда среди множества лиц, осужденных по аналогичной статье уголовного закона, помилование применимо в отношении конкретного лица об этом ходатайствующем в силу исключительности его обстоятельств; требование существенности – когда имеется достаточно оснований для возбуждения процедуры помилования; требование обоснованности – когда инициирование процедуры помилования подтверждается соответствующими материалами и обстоятельствами; требование гуманизма – когда уважение приоритетов, интересов и ценностей личности становится основой для применения помилования.

4. Нормативно-правовое регулирование помилования законом свидетельствует об определении данного вопроса в качестве важного для Кыргызской Республики, как констатация значимости прав и свобод граждан и формирования законодательства на основе защиты этих ценностей.

Закрепленное в пункте 2 части 5 статьи 20, части 2 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики право каждого осужденного просить о помиловании или смягчении наказания не подлежит никакому ограничению. Указанное не предполагает удовлетворения просьбы о помиловании и не означает, что осужденный должен быть помилован в обязательном порядке. Это вытекает из общего принципа уголовного права о неотвратимости наказания, суть которого заключается в восстановлении социальной справедливости, прав и интересов потерпевшего, нарушенных преступлением.

Уголовно-правовой гарантией реализации конституционного права каждого осужденного просить о помиловании являются положения статьи 75 Уголовного кодекса Кыргызской Республики и главы 2 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования», которые устанавливают механизм рассмотрения прошений о помиловании, предусматривающий возможность принятия во внимание всех обстоятельств, которые могут повлиять на решение вопроса о помиловании.

При первичном обращении с ходатайством о помиловании законодатель сознательно не определяет срок для внесения такого ходатайства, оставив неопределенное время и саму возможность подачи ходатайства на усмотрение осужденных граждан. При этом необходимо иметь в виду что, из смысла оспариваемой нормы, такое уста-

№ 05-Р

новление касается всех осужденных, в том числе осужденных к пожизненному лишению свободы.

Требование о соблюдении сроков применяется только в отношении повторной подачи ходатайства о помиловании. Правовое регулирование вопроса о помиловании подобным образом не только является прямым воплощением конституционной гарантии просить о помиловании, но и создает гражданам правовые основания для подачи ходатайства о помиловании неоднократно.

Законодательно закрепленное право повторного обращения с ходатайством о помиловании при наличии новых заслуживающих внимания обстоятельств, без установления срока на такое обращение, является дополнительной гарантией реализации конституционного права каждого осужденного просить о помиловании или смягчении наказания. При этом особые обстоятельства, относящиеся к конкретному случаю, могут обнаружиться в любой момент и послужить основанием для повторного прошения о помиловании.

Конкретизация законодателем механизма реализации конституционных полномочий Президента Кыргызской Республики по осуществлению помилования, определение сроков для повторного обращения с ходатайством о помиловании не может рассматриваться как ограничение права осужденного на прошение о помиловании, предусмотренного пунктом 2 части 5 статьи 20, частью 2 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 1 статьи 20 Закона Кыргызской Республики «Об общих принципах амнистии и помилования» не противоречащей пункту 2 части 5 статьи 20 и части 2 статьи 27 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных

18 октября
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 05-Р

объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

по делу о проверке конституционности части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, пунктов 1-5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» в связи с обращением Манукяна Серези Мкртчевича в интересах гражданина Асанбека Камчы

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Азаровой М.Ж., с участием:

– обращающейся стороны – Манукяна С.М., представителя гражданина Асанбека Камчы по доверенности;

– стороны-ответчика – Бердимуратова Чынгызбека Муртазакуловича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

– иных лиц – Бокошевой Жылдыз Сейитбековны, представителя Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности, Ногойбаева Азамата Болотбековича и Мамажанова Кабылжана Сабыржановича, представителей Министерства внутренних дел Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, пунктов 1-5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности».

Поводом к рассмотрению данного дела явилось ходатайство Манукяна С.М. в интересах гражданина Асанбека Камчы.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствуют ли Конституции Кыргызской Республики часть 5 статьи 15, части 3, 5, 7 статьи 21, пункты 1-5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности».

Заслушав выступление судьи-докладчика Бобукеевой М. Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, и исследовав

№ 06-Р

представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики поступило ходатайство Манукяна С.М. в интересах гражданина Асанбека Камчы о признании части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» противоречащими частям 1, 3 статьи 20, части 3 статьи 24, части 2 статьи 33, части 3 статьи 40, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель считает, что поводом к обращению в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики явилось ходатайство заместителя начальника управления Министерства внутренних дел Кыргызской Республики в Первомайский районный суд города Бишкек о постановке Асанбека Камчы на оперативно-превентивный учет.

По мнению заявителя, в части 3 статьи 21 оспариваемого Закона не предусмотрена возможность привлечения лицом адвоката в суде, при рассмотрении в отношении него вопроса о постановке на оперативно-превентивный учет, что противоречит части 3 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, в которой установлено, что каждый имеет право на получение квалифицированной юридической помощи.

Заявитель указывает, что согласно части 5 статьи 21 оспариваемого Закона, лицо не может мотивированно, обоснованно с приведением своих контраргументов и доказательств возражать и впоследствии обжаловать судебный акт, если от него уполномоченный орган и суд скрывают факты и обстоятельства, на основе которых суд намеревается вынести акт о возложении обязанностей. Заявитель полагает, что это противоречит части 3 статьи 99, части 2 статьи 33 Конституции Кыргызской Республики, согласно которым судопроизводство осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон; каждый имеет право на ознакомление в органах государственной власти, органах местного самоуправления, учреждениях и организациях со сведениями о себе.

№ 06-Р

Субъект обращения отмечает, что согласно части 1 статьи 22 оспариваемого Закона суд назначает лицу виды обязанностей, которые идентичны с мерами, предусмотренными в статье 46-3 Уголовного кодекса Кыргызской Республики. При этом, ссылаясь на часть 1 статьи 41 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, заявитель указывает, что не совершившее общественно опасное деяние, невиновное лицо, подвергается незаконному ограничению прав и свобод как лицо уже совершившее преступление и осужденное по приговору суда. По его мнению, в правовом государстве ограничение свободы человека не может применяться как профилактическая мера, в связи с чем считает, что часть 1 статьи 22 оспариваемого Закона противоречит части 3 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой никто не может быть арестован, содержаться под стражей или оказаться лишенным свободы, иначе как по решению суда и только на основаниях и в порядке, установленном законом.

Заявитель также обозначает, что части 3, 5 статьи 21, часть 1 статьи 22 оспариваемого Закона противоречат частям 1 и 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, предусматривающим, что законом не могут устанавливаться ограничения прав и свобод в иных целях и в большей степени, чем это предусмотрено Конституцией, а также в Кыргызской Республике не должны приниматься законы, отменяющие или ущемляющие права и свободы человека и гражданина.

В оспариваемом законе, по мнению субъекта обращения, не предусмотрен порядок обжалования судебного акта о постановке на оперативно-превентивный учет, тогда как законодательная регламентация порядка и сроков обжалования судебного акта необходима гражданам для построения линии защиты и дальнейшего обжалования, в случае несогласия с таким актом. В этой связи он полагает, что часть 5 статьи 15, часть 7 статьи 21 оспариваемого Закона противоречат части 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики, согласно которой процессуальные права участников судебного процесса, в том числе право на обжалование решений, приговоров и других судебных актов, а также порядок их осуществления, определяются законом.

В связи с вышеизложенным заявитель просит признать оспариваемые нормы неконституционными.

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 7 июня 2016 года ходатайство

№ 06-Р

Манукяна С. М. в интересах Асанбека Камчы о проверке соответствия части 5 статьи 15, частей 3, 5, 7 статьи 21, пунктов 1–5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» части 3 статьи 24, части 2 статьи 33, частям 3 и 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики было принято к производству. В виду отсутствия правового обоснования в принятии ходатайства в остальной части было отказано.

В судебном заседании обращающаяся сторона уточнила свои требования и просила проверить оспариваемые нормы на соответствие вместо части 1 на часть 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики и удовлетворить ее требования в полном объеме.

Представитель стороны-ответчика Бердимуратов Ч.М. не согласился с доводами обращающейся стороны и считает, что оспариваемые нормы закона не противоречат Конституции Кыргызской Республики и просит отказать в удовлетворении требований, заявленных обращающейся стороной.

Так, относительно части 3 статьи 21 оспариваемого Закона Бердимуратов Ч.М. считает, что в реализацию части 3 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики приняты законы, гарантирующие участие адвокатов в судах.

По части 5 статьи 21 оспариваемого Закона представитель стороны – ответчика отметил, что в данной норме установлено право суда, а не его обязанность, при этом решение суда может быть обжаловано лицом в вышестоящий суд в порядке, установленном процессуальным законодательством.

Относительно оспариваемых пунктов 1–5 части 1 статьи 22 Бердимуратов Ч.М. отметил, что данные нормы не предполагают применение ареста, содержание под стражей или лишение свободы лица. Приводимые заявителем нормы Уголовного кодекса Кыргызской Республики предусматривают ограничение прав и свобод осужденных лиц, тогда как оспариваемым Законом права и свободы лица, к которому применяются превентивные меры воздействия, подвергаются ограничению, допускаемому частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. При этом одной из задач оспариваемого Закона является защита прав и свобод физических и юридических лиц, безопасности общества и государства от организованной преступности.

По части 5 статьи 15 и части 7 статьи 21 оспариваемого Закона сторона-ответчик считает, что общий судебный порядок, в том

№ 06-Р

числе порядок обжалования судебных решений для такой категории дел предусмотрен в Уголовно-процессуальном кодексе Кыргызской Республики, в связи с чем суды могут руководствоваться нормами кодекса и оспариваемого Закона.

Представители Министерства внутренних дел Кыргызской Республики считают, что оспариваемые нормы не противоречат Конституции Кыргызской Республики и направлены на предупреждение возможных преступных действий со стороны лиц, которые поставлены на оперативно-превентивный учет. По их мнению, постановка на такой учет применяется только в отношении лиц, которые причастны к организованной преступности.

Представитель Верховного суда Кыргызской Республики не выразила позицию по рассматриваемому делу и оставила разрешение этого вопроса на усмотрение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, пояснения иных лиц, исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу являются часть 5 статьи 15, части 3, 5, 7 статьи 21, пункты 1–5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» следующего содержания:

«Статья 15. Постановка на оперативно-превентивный учет

5. Решение о постановке на оперативно-превентивный учет может быть обжаловано лицом, в отношении которого оно вынесено, в судебном порядке.

Статья 21. Порядок назначения возлагаемых судом обязанностей

3. Мотивированное ходатайство о назначении возлагаемых судом обязанностей рассматривается судом при участии лица, которому предлагается назначить возлагаемые судом обязанности, и должностного лица уполномоченного органа.

№ 06-Р

5. Лица, участвующие при рассмотрении ходатайства о назначении возлагаемых судом обязанностей, имеют право давать суду объяснения. Суд имеет право ознакомиться со всеми представленными должностным лицом уполномоченного органа материалами без оглашения.

Разглашение сведений о представленных материалах влечет ответственность в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики.

7. Лицо, которому были назначены возлагаемые судом обязанности, и должностное лицо уполномоченного органа вправе обжаловать судебный акт в порядке, установленном законодательством Кыргызской Республики.

Статья 22. Виды возлагаемых судом обязанностей

1. Суд, после получения ходатайства о назначении возлагаемых судом обязанностей и ознакомления со всеми материалами, представленными должностным лицом уполномоченного органа, назначает лицу одно или несколько следующих обязанностей:

- 1) не менять постоянного места жительства без уведомления осуществляющего контроль должностного лица уполномоченного органа;
- 2) не поддерживать связь с конкретно перечисленными лицами непосредственно; через других лиц; с помощью технических и иных средств;
- 3) находиться по месту жительства в определенное ему время суток;
- 4) не посещать определенные места, указанные в ходатайстве;
- 5) не осуществлять вождение автотранспортного средства;».

Закон Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» от 29 мая 2013 года №82 опубликован в газете «Эркин Тоо» от 4 июня 2013 года №46, принят в порядке, установленном законодательством, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Конституция Кыргызской Республики провозглашает права и свободы человека высшей ценностью. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности законодательной, исполнительной власти и органов местного самоуправления (часть 1 статьи 16).

№ 06-Р

Реализация указанного конституционного принципа в сфере правового регулирования противодействия организованной преступности предполагает использование соответствующих правовых механизмов как для защиты физических и юридических лиц, безопасности общества и государства от преступных посягательств, так и недопущение избыточного ограничения прав и свобод при применении превентивных мер правового принуждения. Соответственно, характер и содержание устанавливаемых законом мер должны определяться исходя не только из их обусловленности целями защиты конституционно значимых ценностей, но и из требования адекватности порождаемых последствий в результате действий организованной преступности.

Предусмотренные законом меры должны соответствовать социальным реалиям, с одной стороны; не приводя к ослаблению защиты конституционно значимых ценностей и к избыточному применению государственного принуждения, с другой стороны. Это согласуется с положениями Всеобщей декларации прав человека, в силу которой при осуществлении своих прав и свобод каждый человек может быть подвергнут только таким ограничениям, какие предусмотрены законом исключительно с целью обеспечения должного признания и уважения прав и свобод других и удовлетворения справедливых требований морали, общественного порядка и общего благосостояния в демократическом обществе (пункт 2 статьи 29).

Соответственно, для решения задач по обеспечению безопасности человека, общества и государства в современных условиях, сопряженных с многочисленными и возрастающими криминальными угрозами, законодатель правомочен устанавливать правовые механизмы противодействия организованной преступности, что и было реализовано посредством принятия Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности».

3. В оспариваемом Законе рассмотрение мотивированного ходатайства должностного лица уполномоченного органа о назначении возлагаемых судом обязанностей производится судом при участии лица, на которого они могут быть возложены (часть 3 статьи 21).

Заявитель считает, что отсутствие упоминания в оспариваемой норме адвоката как участника процесса не дает возможности пользоваться его услугами. Такое утверждение заявителя является несостоятельным, поскольку отсутствие правовой регламентации не

№ 06-Р

означает невозможность привлечения адвоката лицом, в отношении которого применяются превентивные меры воздействия. Конституция Кыргызской Республики, как нормативный правовой акт прямого действия, гарантирует каждому защищать свои права и свободы всеми способами, не запрещёнными законом (часть 2 статьи 40). Реализация этого права, исходя из смысла части 3 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, предполагает возможность получения квалифицированной юридической помощи, оказываемой адвокатом.

Закрепляя каждому право на получение квалифицированной юридической помощи как непосредственно действующее, Конституция Кыргызской Республики не связывает предоставление помощи адвоката с формальным признанием лица, подозреваемым либо обвиняемым, следовательно, с момента принятия правоохранительными либо судебными органами процессуального акта не наделяет законодателя правом устанавливать ограничительные условия его реализации. Данная норма Конституции Кыргызской Республики указывает на существенные признаки, характеризующие фактическое положение лица как нуждающегося в правовой помощи в силу того, что его конституционные права, прежде всего, на свободу и личную неприкосновенность могут быть ограничены. Поэтому конституционное право пользоваться помощью адвоката возникает у конкретного лица с того момента, когда ограничение его прав становится реальным. По буквальному смыслу положений, закреплённых в статье 40 Конституции Кыргызской Республики, право на получение юридической помощи адвоката гарантируется каждому лицу независимо от его формального процессуального статуса, если управомоченными органами власти в отношении этого лица предприняты меры, которыми реально ограничиваются свобода и личная неприкосновенность, включая свободу передвижения, доставление в правоохранительные органы, суд или какие-либо иные действия, существенно ограничивающие свободу и личную неприкосновенность.

Соответственно, лицу, которому необходима квалифицированная юридическая помощь, независимо от его процессуального статуса должна быть предоставлена свобода выбора своего представителя в суде, будет ли это адвокат или иное лицо, обладающее или не обладающее специальными познаниями в области права.

Таким образом, право на защиту и получение квалифицированной юридической помощи, гарантированное частями 2 и 3 статьи 40

№ 06-Р

Конституции Кыргызской Республики, предполагает возможность участия адвоката при применении превентивных мер воздействия, что обеспечивает принцип состязательности и равноправия сторон, закрепленный в части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

В этой связи часть 3 статьи 21 оспариваемого Закона не противоречит части 3 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики.

4. Обжалуемая заявителем часть 5 статьи 21 Закона устанавливает, что лица, участвующие при рассмотрении ходатайства о назначении возлагаемых судом обязанностей, имеют право давать суду объяснения. Суд имеет право ознакомиться со всеми представленными должностным лицом уполномоченного органа материалами без оглашения.

Установление истины в ходе судебного разбирательства является ключевым элементом отправления правосудия, когда выводы суда всесторонне, в точности и полностью должны соответствовать объективной действительности.

Судья как лицо, непосредственно осуществляющее отправление правосудия, обязан знать все обстоятельства рассматриваемого дела, в том числе и информацию, относящуюся к государственным секретам, для того чтобы обеспечить справедливое судебное разбирательство, предполагающее вынесение законного и обоснованного судебного акта.

Именно в этих целях судьям предоставляется право на свободное и самостоятельное определение способа ознакомления с материалами и обстоятельствами рассматриваемого дела с тем, чтобы обеспечить, с одной стороны, защиту прав и свобод сторон и иных участников процесса, а также охрану конституционно-значимых ценностей, касающихся национальной безопасности, общественного порядка, здоровья и нравственности населения, с другой стороны.

Принимая во внимание, что меры превентивного характера применяются в отношении лиц, причастных к организованной преступности, материалы, представленные суду, могут содержать сведения, составляющие государственные секреты, которые, становясь объектом судебного исследования, не утрачивают своей актуальности и не могут быть разглашены. Разглашение такого рода материалов может нанести непоправимый ущерб интересам государства в противодействии организованной преступности.

№ 06-Р

Соответственно, ограничение допуска к материалам, относящимся к государственным секретам, участников судебного процесса при рассмотрении вопросов о постановке на оперативно-превентивный учет и возложении судом обязанностей является допустимым, поскольку это направлено на обеспечение национальной безопасности, общественного порядка, нравственности, здоровья населения, прав и свобод других лиц.

Таким образом, порядок ознакомления с материалами дела, регламентированный оспариваемым Законом, призванный обеспечивать сохранность государственных секретов, соответствует вышеуказанным конституционным целям, предусмотренным частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, и не противоречит части 2 статьи 33 и части 3 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

5. Предусмотренные пунктами 1–5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» виды возлагаемых судом обязанностей являются мерой безопасности, которые используются в целях защиты общества и его членов от опасных посягательств. Содержание этих мер безопасности образуют специальные правоограничения в виде особых запретов и обязанностей, и не могут рассматриваться как мера наказания (кара), предусмотренная уголовным законом. В этой связи речь может идти только о максимально допустимой степени ограничения прав человека в целях достижения максимально возможной безопасности. Эти ограничения, будучи инструментом обеспечения безопасности, могут быть использованы как средство предупреждения преступности. Такие ограничения некоторых прав и свобод служат средством, обладающим профилактическим потенциалом и препятствующим человеку или группе лиц совершать преступления.

Поскольку организованная преступность посягает на безопасность государства, общественный порядок, представляет и для граждан повышенную общественную опасность, виды возлагаемых судом обязанностей, предусмотренные пунктами 1–5 части 1 статьи 22 оспариваемого Закона, являются допустимыми ограничениями прав и свобод лиц, подвергаемых превентивным мерам воздействия, соразмерны целям, предусмотренным частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, и не противоречат части 3 указанной статьи Конституции Кыргызской Республики.

№ 06-Р

При этом следует отметить, что ограничение прав и свобод человека, в связи с применением превентивных мер воздействия находится исключительно в компетенции суда и не противоречит части 3 статьи 24 Конституции Кыргызской Республики.

6. Часть 5 статьи 15 оспариваемого Закона предусматривает возможность обжалования решения суда о постановке на оперативно-превентивный учет, которая является дополнительной гарантией в обеспечении прав лица, в отношении которого вынесено такое решение. Вместе с тем законодатель не отрегулировал процессуальный порядок судопроизводства рассмотрения таких категорий материалов, а также порядка обжалования судебного акта о постановке на оперативно-превентивный учет и применение видов возлагаемых судом обязанностей, что следует рассматривать как пробел законодательства.

Однако отсутствие правового регулирования процессуального порядка постановки на оперативно-превентивный учет и применения видов возлагаемых судом обязанностей и порядка обжалования судебного акта по таким категориям материалов не может служить основанием для признания оспариваемой нормы, противоречащей Конституции Кыргызской Республики. В связи с чем законодателю следует восполнить обозначенный правовой пробел.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 5 статьи 15, части 3, 5, 7 статьи 21, пункты 1-5 части 1 статьи 22 Закона Кыргызской Республики «О противодействии организованной преступности» не противоречащими частям 2, 3 статьи 20, части 3 статьи 24, части 2 статьи 33, частям 3, 5 статьи 99 Конституции Кыргызской Республики.

2. Жогорку Кенешу Кыргызской Республики внести соответствующие дополнения в законодательство Кыргызской Республики, вытекающие из мотивировочной части настоящего Решения.

3. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

2 ноября
2016 года
город Бишкек

РЕШЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 06-Р

4. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

5. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

РЕШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**по делу о проверке конституционности части 6
статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об ав-
томобильном транспорте» в связи с обращением
гражданина Мусаева Мирлана Зарлыковича**

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С.А., с участием:

обращающейся стороны – Мусаева Мирлана Зарлыковича;

стороны-ответчика – Ырысбекова Талантбека Ырысбековича, представителя Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности;

иных лиц – Касымбекова Нурбека Айтыевича, постоянного представителя Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики, Жумалиевой Айгерим Иманбековны, представителя Правительства Кыргызской Республики по доверенности, Саркулова Ыманалы Кадырбаевича, представителя Министерства внутренних дел Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частями 1, 6, 8, 9 и 10 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18, 19, 37 и 42 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о проверке конституционности части 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте».

Поводом к рассмотрению явилось ходатайство гражданина Мусаева М.З.

Основанием к рассмотрению данного дела явилась обнаружившаяся неопределенность в вопросе о том, соответствует ли Конституции Кыргызской Республики часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте».

Заслушав информацию судьи-докладчика Бобукеевой М.Р., проводившей подготовку дела к судебному заседанию, исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 07-Р

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 25 мая 2016 года поступило ходатайство гражданина Мусаева М.З. о признании части 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» противоречащей части 2 статьи 12, частям 1, 2 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42, статьям 70-78 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из представленного обращения, оспариваемая норма Закона, по мнению заявителя, устанавливая запрет на использование автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля для коммерческой перевозки пассажиров, багажа и грузов, нарушает права и свободы человека, признаваемые Конституцией Кыргызской Республики.

Мусаев М.З. отмечает, что в соответствии с частью 2 статьи 12 Конституции в Кыргызской Республике собственность неприкосновенна, никто не может быть произвольно лишен своего имущества, изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда.

Заявитель, ссылаясь на части 1 и 2 статьи 16 Конституции Кыргызской Республики, указывает, что права и свободы человека неотчуждаемы и являются высшей ценностью, а установленное оспариваемой нормой ограничение носит дискриминационный характер по признаку имущественного положения. При этом такое ограничение, по мнению заявителя, несоизмерно целям, указанным в частях 1, 2, 3 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики.

По мнению субъекта обращения, запретом использования автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля для коммерческой перевозки пассажиров, багажа и грузов нарушаются гарантированные частями 1 и 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики право каждого на владение, пользование и распоряжение своим имуществом, результатами своей деятельности, а также право каждого на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом.

Основываясь на изложенном, обращающаяся сторона просит признать противоречащим Конституции Кыргызской Республики часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте».

№ 07-Р

Определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 24 июня 2016 года ходатайство обращающейся стороны о проверке соответствия части 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» части 2 статьи 16, частям 1, 2, 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики было принято к производству. В виду отсутствия правового обоснования в проверке оспариваемой нормы на соответствие части 2 статьи 12, статьям 70–78 Конституции Кыргызской Республики было отказано.

В судебном заседании обращающаяся сторона уточнила свои требования и просила исключить проверку оспариваемой нормы на соответствие части 2 статьи 12, части 2 статьи 20, статьям 70–78 Конституции Кыргызской Республики, а в остальной части просила ходатайство удовлетворить.

Представитель стороны-ответчика Ырысбеков Т.Ы. не согласился с доводами обращающейся стороны, указав, что запрет на перевозку пассажиров и грузов автотранспортными средствами с правосторонним расположением рулевого управления установлен в целях обеспечения безопасности жизни и здоровья граждан.

Постоянный представитель Президента Кыргызской Республики в Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики Касымбеков Н.А. также считает, что оспариваемое ограничение согласуется с частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, который допускает ограничение прав и свобод человека и гражданина в целях защиты охраны здоровья, а также прав и свобод других лиц. Оспариваемая норма направлена на обеспечение указанных конституционных целей.

Представитель Правительства Кыргызской Республики Жумалиева А.И. отмечает, что в соответствии со статьей 8 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» одним из основных принципов автотранспортной деятельности является приоритет безопасности перевозок, защиты жизни и здоровья людей, их имущества, охраны природы и культурных ценностей.

Исходя из указанных принципов, основополагающей целью установления запрета использования автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля для коммерческой перевозки пассажиров, багажа и грузов является обеспечение непосредственной безопасности жизни и здоровья граждан.

№ 07-Р

Представитель Министерства внутренних дел Кыргызской Республики Саркулов Ы.К. отметил, что в целях обеспечения безопасности пассажиров у автомобилей водительское место должно находиться со стороны встречного потока движения – слева, в странах с правосторонним движением; справа – в странах с левосторонним движением.

Увеличение количества автотранспортных средств с правым расположением рулевого управления, завезенных в республику, отрицательно повлияло на состояние безопасности дорожного движения и способствовало увеличению количества дорожно-транспортных происшествий с его участием. В связи с чем праворульные автомобили, занимающиеся перевозкой пассажиров, подвергают большой опасности жизнь и здоровье пассажиров, так как при посадке и высадке они оказываются на проезжей части дороги. Поэтому сама эксплуатация автотранспортных средств с правосторонним расположением рулевого колеса, вне зависимости от целей эксплуатации, представляет опасность как самим водителям и пассажирам, так и другим участникам дорожного движения.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы сторон, выслушав пояснения иных лиц, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с частью 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выносит акты по предмету, затронутому в обращении, лишь в отношении той части нормативного правового акта, конституционность которой подвергается сомнению.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте».

«Статья 6. Требования, предъявляемые к перевозчикам и автотранспортным средствам в части обеспечения безопасности перевозок.

6. Запрещается использование автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля для коммерческой перевозки пассажиров, багажа и грузов».

Закон Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» от 19 июля 2013 года №154 принят в соответствии с порядком, уста-

№ 07-Р

новленным законодательством, опубликован в газете «Эркин-Тоо» от 30 июля 2013 года №63-64, внесен в Государственный реестр нормативных правовых актов Кыргызской Республики и является действующим.

2. Часть 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики гарантирует каждому право на владение, пользование и распоряжение своим имуществом. При этом пределы и порядок осуществления собственниками своих прав и гарантии их защиты, согласно части 6 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики, определяются законом.

Общепризнанные конституционные принципы неприкосновенности собственности, предполагающие равенство, автономию воли и имущественную самостоятельность участников гражданско-правовых отношений, недопустимость произвольного вмешательства кого-либо в частные дела, обуславливают свободу владения, пользования и распоряжения имуществом. Это означает, что собственник вправе по своему усмотрению совершать в отношении принадлежащего ему имущества любые действия, если они не противоречат закону и не нарушают права и законные интересы других лиц.

Конституция Кыргызской Республики гарантирует каждому право на экономическую свободу, свободное использование своих способностей и своего имущества для любой экономической деятельности, не запрещенной законом (часть 2 статьи 42). Данная конституционная норма находится в системной связи со статьей 18 Конституции Кыргызской Республики, которая обеспечивает каждому право осуществлять любые действия и деятельность, кроме запрещенных Конституцией и законами.

Право на занятие предпринимательской и иной не запрещенной законом экономической деятельностью реализуется его субъектами на основе принципа юридического равенства.

Поскольку коммерческая деятельность по перевозке пассажиров, багажа и грузов автотранспортным средством по своей природе направлена на извлечение прибыли и носит рисковый характер, которая может приводить к нарушению прав и законных интересов значительного числа лиц, законодатель правомочен, руководствуясь статьями 16 (части 2, 3), 20 (части 1, 2, 3) и 42 (часть 2) Конституции Кыргызской Республики, предусматривать возможность ограничения права, в том числе и в части использования имущества, необхо-

№ 07-Р

димого для занятия определенными видами деятельности, связанного с повышенной опасностью для окружающих.

Соответственно законодатель, устанавливая ограничения правомочий по владению, пользованию, распоряжению имуществом должен руководствоваться целями защиты конституционно значимых ценностей, в том числе прав и законных интересов других лиц.

Таким образом, определяя порядок и условия коммерческой деятельности в сфере оказания автотранспортных услуг, законодатель должен опираться на конституционные критерии необходимости, соразмерности и пропорциональности, обеспечивая равновесие между общественными и частными интересами и вводить ограничения, если это необходимо для общественной безопасности, защиты жизни и здоровья людей.

3. Конституцией Кыргызской Республики обеспечивается принцип недискриминации каждого по признаку пола, расы, языка, инвалидности, этнической принадлежности, вероисповедания, возраста, политических или иных убеждений, образования, происхождения, имущественного или иного положения, а также других обстоятельств (абзац второй части 2 статьи 16).

Под конституционным принципом недискриминации понимается конституционный запрет ограничения или ущемления прав, свобод и законных интересов личности в зависимости от её природных или социальных особенностей. Любая дифференциация правового регулирования, приводящая к различиям в правах и обязанностях субъектов права, должна осуществляться законодателем с соблюдением требований части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, в силу которой ограничения допустимы, если они объективно оправданы, обоснованы и преследуют конституционно значимые цели, а вводимые ограничения, используемые для достижения этих целей, должны быть соразмерны им.

Согласно законодательству, на территории Кыргызской Республики действует единый порядок допуска физических, юридических лиц к осуществлению автотранспортной деятельности. При этом законодатель, определяя основные принципы автотранспортной деятельности, указал на приоритет безопасности перевозок, защиты жизни и здоровья людей и их имущества.

Обжалуемая заявителем часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» запрещает использование автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса

№ 07-Р

относительно оси автомобиля исключительно для коммерческих перевозок пассажиров, багажа и грузов, которая подразумевает такие перевозки на договорной, платной и постоянной основах.

Таким образом, использование транспортных средств, с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля, в коммерческих целях представляет повышенную опасность для значительного круга лиц, что предусматривает соответствующее законодательное установление специальных требований и ограничений.

4. В Кыргызской Республике законодательством установлено правостороннее движение транспортных средств, которое предполагает, в целях обеспечения безопасности пассажиров, нахождение у автомобилей водительского места со стороны встречного потока движения, то есть слева. С учетом правостороннего движения строится вся инженерная система организации потока транспортных средств и пешеходов, а также ведётся оборудование дорог техническими средствами регулирования движения (дорожные знаки, дорожные светофоры, дорожные разметки). Такое установление коррелируется с подпунктом «с» пункта 59 Приложения 5 (Технические условия, касающиеся автомобилей и прицепов) к Конвенции о дорожном движении, ратифицированной Кыргызской Республикой 13 февраля 2006 года, где определено, что конструкция каждого автомобиля должна обеспечивать водителю спереди, справа и слева достаточную обзорность, позволяющую ему безопасно управлять автомобилем.

В этой связи эксплуатация автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля на дорогах с правосторонним движением представляет повышенную угрозу для безопасности движения, что подтверждается анализом дорожно-транспортных происшествий, представленного уполномоченными органами, ведающими вопросами безопасности дорожного движения и регистрации автотранспортных средств. В связи с чем законодателем был введен запрет на ввоз автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля с 3 июня 2015 года.

Исходя из вышеизложенного, запрет на коммерческую перевозку пассажиров, багажа и грузов, установленный частью 6 статьи 6 оспариваемого Закона, который вводится с 1 января 2020 года, является необходимым и соразмерным ограничением, направленным

№ 07-Р

на обеспечение безопасности дорожного движения, и введен для достижения таких конституционных целей, как охрана здоровья населения, защита прав и свобод других лиц.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 1 части 6, частями 8 и 9 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

Р Е Ш И Л А:

1. Признать часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» не противоречащей частям 1, 2 статьи 16, частям 1, 3 статьи 20, частям 1, 2 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

2. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Решение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

4. Опубликовать настоящее решение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

По данному делу имеется особое мнение судьи Осконбаева Э.Ж.

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики Осконбаева Э.Ж. к решению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 16 ноября 2016 года по делу о проверке конституционности части 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» в связи с обращением гражданина Мусаева М.З.

1. Согласно правовой позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выработанной в Решении от 15 января 2014 года по делу о проверке конституционности части 4 статьи 28 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», «...действие нормативного правового акта начинается с момента вступления в силу и длится до прекращения его действия по основаниям, указанным законом. В течение этого времени нормативный правовой акт способен оказывать регулятивное воздействие и, таким образом, порождать определенные юридические последствия.

Следовательно, конституционное правосудие, осуществляя свою функцию конституционного контроля, преследует цель – защитить права и свободы граждан от нарушений действием нормативных правовых актов, противоречащих Конституции. Исходя из этого, реализация функции конституционного контроля возможна посредством признания неконституционными или не противоречащими Конституции действующих нормативных правовых актов. Данный вывод подтверждается еще и правовыми

последствиями реализации конституционных полномочий органа конституционного контроля. Так, установление Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики не конституционности законов или их положений отменяет их действие на территории Кыргызской Республики (часть 9 статьи 97 Конституции).

Таким образом, Конституционная палата в рамках своих полномочий, определенных Конституцией и конституционным законом, рассматривает только действующие нормативные правовые акты в порядке, установленном конституционным законом.»

Смысл приведенного правового утверждения заключается в том, что Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, реализуя одно из своих полномочий о признании неконституционными законов и иных нормативных правовых актов в случае их противоречия Конституции, осуществляет последующий конституционный контроль и может оценивать исключительно действующие законы и иные нормативные правовые акты, в том числе и их отдельные нормы.

А поскольку в соответствии с частью 1 статьи 56 Закона Кыргызс-

кой Республики часть 6 статьи 6 названного Закона вступает в силу лишь с 1 января 2020 года, то, соответственно, данная норма не может быть предметом конституционного судебного производства, как не имеющая регулятивного воздействия на правоотношения и не порождающая юридических последствий на момент ее оценки.

Правовые позиции Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенные в ее решениях, носят нормативно-императивный характер и обязательны для всех государственных и негосударственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, юридических и физических лиц, в том числе для самой Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики. Учитывая, что предметом настоящего судебного разбирательства является именно часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте», которая вступает в силу лишь 1 января 2020 года, настоящее дело подлежало прекращению по основаниям, аналогичным пункту 3 части 1 статьи 41 конституционного закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики». И в данном случае не имеет значения тот факт, что сам закон является действующим и что дата вступления в силу оспариваемой нормы была изменена позднее, посредством внесения изменений в закон. Ключевым является то, что норма

не имеет регулятивного воздействия на правоотношения и не влечет юридических последствий вплоть до 1 января 2020 года.

2. Нельзя не согласиться с выводами Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики о том, что:

– по законодательству на территории Кыргызской Республики действует единый порядок допуска физических, юридических лиц к осуществлению автотранспортной деятельности;

– безопасность перевозок, защита жизни и здоровья людей и их имущества при осуществлении автотранспортной деятельности, с точки зрения закона, является приоритетным;

– эксплуатация автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля на дорогах с правосторонним движением представляет повышенную опасность для всех участников движения.

Следует особо отметить, что в Кыргызской Республике законодательно установлено правостороннее движение автотранспортных средств. С учетом этого устроена вся организация дорожного движения, инженерная система и оборудование дорог техническими средствами регулирования.

В связи с этим запрет на эксплуатацию автомобилей с правосторонним расположением рулевого колеса относительно оси автомобиля очевидным

образом вытекал из совокупности правовых норм Правил дорожного движения. Однако, несмотря на это, ссылаясь на отсутствие прямого законодательного запрета, праворульный автотранспорт на протяжении длительного времени ввозился в Кыргызскую Республику, проходил государственную регистрацию в качестве объекта частной собственности граждан и был допущен к эксплуатации на дорогах Кыргызской Республики.

Тем самым государство, своими неправомерными действиями допустив ввоз и эксплуатацию праворульного автотранспорта, разделил автовладельцев на два социальных слоя: имеющих в собственности леворульный и праворульный автотранспорт.

Теперь, принимая это как свершившийся факт, законодатель обязан соблюдать принцип недискриминации и установленный Конституцией Кыргызской Республики запрет на ущемление интересов личности в зависимости от социальной особенности, возникшей опять же по вине государства.

3. Ограничение прав владельцев автотранспортных средств с правым расположением рулевого колеса недопустимо и по другим причинам.

Основные аргументы Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и представителей стороны-ответчика, а также государственных органов, привлеченных в качестве иных лиц, в поль-

зу конституционности оспариваемой нормы сводятся к тому, что использование транспортных средств, с правосторонним расположением рулевого колеса **в коммерческих целях** представляет повышенную опасность для значительного круга лиц и принятое ограничение направлено на обеспечение безопасности граждан, их жизни, здоровья и их имущества. Тогда как в безопасности нуждаются и те граждане, которые пользуются услугами перевозки на праворульном автотранспорте не на коммерческой основе, а ввиду родственных или иных общечеловеческих отношений. С точки зрения Конституции, совершенно неприемлемо разделять участников дорожного движения, подвергающихся опасности в одинаковой степени, по признаку: пользуются они коммерческой перевозкой или нет; причем, придавать цели извлечения прибыли не только негативный оттенок, но и причислять ей все возможные риски нарушения прав и законных интересов значительного числа граждан.

Законодатель обязан одинаково, без элементов дискриминации, заботиться о безопасности всех участников дорожного движения, пользующихся праворульным автотранспортным средством.

В данном случае подход законодателя к разрешению вопроса безопасности коммерческих перевозок пассажиров и грузов на автомобилях с правосторонним расположением

рулевого колеса относительно оси автомобиля путем ограничения права на свободу использования собственности владельцам праворульных автомашин объективно не оправдан и не соразмерен конституционно-значимым целям, предусмотренным частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики, поскольку содержит элементы дискриминации и не охватывает весь социальный слой граждан, пользующихся перевозкой на праворульном автотранспорте.

4. Тем не менее оспариваемая часть 6 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «Об автомобильном транспорте» подлежит признанию соответствующей Конституции Кыргызской Республики, но только в той мере, в какой необходимость такого ограничения вытекает из международных обязательств Кыргызской Республики.

В соответствии с частью 3 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики «Вступившие в установленном законом порядке в силу международные договоры, участницей которых является Кыргызская Республика, а также общепризнанные принципы и нормы международного права являются составной частью правовой системы Кыргызской Республики».

23 декабря 2014 года в Москве Кыргызской Республикой был подписан Договор о присоединении Кыргызской Республики к Договору о Евразийском экономическом союзе от 29 мая 2014 года, который был ратифицирован За-

коном Кыргызской Республики от 21 мая 2015 года №111.

Технический регламент к указанному международному договору «О безопасности колесных транспортных средств» устанавливает запрет на выпуск в обращение транспортных средств с правосторонним расположением рулевого управления категорий М2 и М3.

Таким образом, в Кыргызской Республике в соответствии с Конституцией допустимо ограничение использования праворульного автотранспорта категории М2 и М3, как вытекающее из международных обязательств Кыргызской Республики, или в целях охраны здоровья населения (в силу части 2 статьи 20 Конституции) ограничение должно касаться всех видов перевозок граждан на автотранспортных средствах с правым расположением рулевого колеса.

Судья Э.Ж. Осконбаев

ЗАКЛЮЧЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики»

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М. Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А. О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., с участием:

обращающейся стороны – лидера фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Омуркулова Исы Шейшенкуловича, уполномоченного решениями фракции СДПК от 19 сентября и 7 октября 2016 года;

иных лиц – Оторбаева Кубатбека Табылдиевича, Омбудсмена Кыргызской Республики; Исмаилова Анарбека Касымовича, представляющего интересы Аппарата Президента Кыргызской Республики по доверенности; Садыкова Канатбека Рахманбердиевича, представляющего интересы Жогорку Кенеша Кыргызской Республики по доверенности; Мамбеталиевой Жылдыз Жээнбаевны, представляющей интересы Правительства Кыргызской Республики по доверенности; Бокошовой Жылдыз Сейитбековны, представляющей интересы Верховного суда Кыргызской Республики по доверенности; Дуйсембиева Асхата Абубакировича, представляющего интересы Совета судей по доверенности; Мирошниковой Вероники Валерьевны, Кулжабаева Марата Жусуповича, Чоробекова Марлена Чоробековича, представляющих интересы Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики по доверенности,

руководствуясь частью 1, пунктом 3 части 6, частью 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, пунктом 3 части 1 статьи 4, пунктом 3 части 1 статьи 18, частью 3 статьи 19, статьями 37 и 42 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в открытом судебном заседании дело о даче заключения к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики».

Поводом к рассмотрению дела явилось представление фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, внесенное ее ли-

№ 01-3

дером Омуркуловым И. Ш. на основании решения парламентской фракции СДПК от 19 сентября 2016 года.

Основанием к рассмотрению данного дела в соответствии с частью 3 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» является проверка соответствия проекта Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений; принципам демократического, правового, светского государства; порядку внесения изменений в Конституцию, предусмотренному статьей 114 Конституции Кыргызской Республики.

Заслушав информацию судьи-докладчика Мамырова Э. Т., проводившего подготовку дела к судебному заседанию, выступление обращающейся стороны, пояснения иных лиц, исследовав представленные материалы, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 23 сентября 2016 года поступило представление фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики о даче заключения к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики», внесенному на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики приложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики».

Представление в Конституционную палату о даче заключения к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» внесено в соответствии с пунктом 3 части 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, пунктом 3 части 1 статьи 18, пунктом 3 части 1 статьи 20, статьей 23 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

Обозначенный проект Закона зарегистрирован в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики за № 6-22317/16 от 23 сентября 2016 года.

В справке-обосновании к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Кон-

№ 01-3

ституцию Кыргызской Республики» указано, что отдельные проблемы, имеющиеся в конституционных положениях, невозможно урегулировать без внесения изменений в Конституцию Кыргызской Республики. Нерешенность этих проблем, по мнению инициаторов, становится препятствием на пути реализации прав и свобод человека, обеспечения устойчивого развития и безопасности Кыргызской Республики. Инициаторы проекта Закона считают, что вносимые изменения устранят противоречия некоторых ее положений с общими началами и смыслом Конституции Кыргызской Республики без изменения самой сути парламентской демократии с сохранением положительных достижений, а также создадут конституционную базу для реагирования на новые угрозы и вызовы. Предлагаемые изменения направлены на укрепление независимости и суверенитета Кыргызской Республики, парламентаризма, уточнение принципов взаимодействия законодательной и исполнительной ветвей государственной власти, а также совершенствование конституционной основы для реформы судебной системы и правоохранительных органов.

В соответствии со статьей 23 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» парламентская фракция СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики просит дать заключение к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики».

Определением коллегии судей 28 сентября 2016 года представление фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики принято к производству.

В судебном заседании лидер фракции СДПК Жогорку Кенеша Кыргызской Республики Омуркулов И. Ш. просил дать положительное заключение по представленному законопроекту.

Омбудсмен Кыргызской Республики, представители Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, Правительства Кыргызской Республики, Верховного суда Кыргызской Республики, Аппарата Президента Кыргызской Республики, Генеральной прокуратуры Кыргызской Республики, Совета судей высказались в поддержку предлагаемых изменений в Конституцию Кыргызской Республики как не противоречащих фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, принципам демократического, правового и светского государства.

№ 01-3

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, выслушав обращающуюся сторону, пояснения иных лиц и исследовав материалы дела, пришла к следующим выводам.

1. В соответствии с пунктом 3 части 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, пунктом 3 части 1 статьи 18, частью 3 статьи 19, пунктом 3 части 1 статьи 20, статьей 23 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики дает заключение к проекту закона об изменениях в Конституцию Кыргызской Республики.

Проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» внесен на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики приложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» депутатами фракций СДПК, «Республика – Ата-Журт», «Кыргызстан» Жогорку Кенеша Кыргызской Республики и зарегистрирован в Жогорку Кенеше Кыргызской Республики за № 6-22317/16 от 23 сентября 2016 года.

Таким образом, предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики по данному делу является проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» следующего содержания:

«ЗАКОН КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики

Статья 1.

Внести в Конституцию Кыргызской Республики принятую референдумом (всенародным голосованием) 27 июня 2010 года следующие изменения:

1) абзацы третий и четвертый преамбулы изложить в следующей редакции:

«подтверждая приверженность цели построения свободного и независимого демократического государства, высшими ценностями которого являются человек, его жизнь, здоровье, права и свободы;

выражая непоколебимую веру в будущее страны и твердую волю развивать и укреплять кыргызскую государственность, оберегать государственный суверенитет и единство народа, развивать его язык и культуру;»;

№ 01-3

2) абзац второй части 3 статьи 6 изложить в следующей редакции:
«Порядок и условия применения международных договоров и общепризнанных принципов и норм международного права определяются законами.»;

3) наименование главы первой раздела второго изложить в следующей редакции:

«Глава первая
Общие положения»

4) абзац второй части 1 статьи 16 изложить в следующей редакции:

«Права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц.»;

5) в статье 20:

часть 2 дополнить предложением вторым следующего содержания: «Такие ограничения могут быть введены также с учетом особенностей военной или иной государственной службы.»;

пункт 5 части 4 изложить в следующей редакции:

«5) на лишение свободы на том только основании, что лицо не в состоянии исполнить договорное обязательство.»;

6) часть 2 статьи 24 изложить в следующей редакции:

«2. Никто не может быть лишен свободы на том только основании, что он не в состоянии выполнить какое-либо договорное обязательство.»;

7) статью 26 дополнить частью 7 следующего содержания:

«7. Право на освобождение от уголовной ответственности за давностью совершения преступления может устанавливаться законом. Не допускается применение срока давности к преступлениям геноцида и за экоцид.»;

8) часть 5 статьи 36 изложить в следующей редакции:

«5. Семья создается на основе добровольного союза мужчины и женщины, достигших установленного законом брачного возраста, и заключения между ними брака. Ни один брак не может быть заключен без обоюдного согласия лиц, вступающих в брак. Брак регистрируется государством.

Супруги имеют равные права и обязанности в браке и семье.»;

9) предложение второе части 2 статьи 41 исключить;

№ 01-3

10) предложение первое части 2 статьи 50 после слов «свое гражданство» дополнить словами «иначе, как в случаях и порядке, установленных конституционным законом»;

11) в статье 64:

в части 3:

пункт 1 после слов «Верховного суда» дополнить словами «и Конституционной палаты Верховного суда»;

в пункте 2 слова «по предложению Совета судей» заменить словами «и Конституционной палаты Верховного суда по предложению дисциплинарной комиссии при Совете судей или Совета судей в случаях, предусмотренных настоящей Конституцией и конституционным законом»;

в пункте 4 слова «Совета судей в случаях, предусмотренных конституционным законом» заменить словами «дисциплинарной комиссии при Совете судей или Совета судей в случаях, предусмотренных настоящей Конституцией и конституционным законом»;

в пункте 1 части 4 слова «не менее одной трети» заменить словами «не менее половины»;

в пункте 1 части 9 слово «обороны» заменить словом «безопасности»;

12) в статье 68:

предложение второе абзаца первого части 1 после слов «исполняет Премьер-министр» дополнить словами «или лицо, исполняющее обязанности Премьер-министра»;

часть 2 после слова «в отставку» дополнить словами «, быть кандидатом на должность Президента на досрочных выборах Президента»;

13) часть 3 статьи 70 дополнить абзацем четвертым следующего содержания:

«Решение о выходе из коалиции фракций парламентского большинства принимается фракцией не менее, чем двумя третями от общего числа депутатов фракции. Решение фракции оформляется ее постановлением и подписывается каждым членом фракции, проголосовавшим за выход.»;

14) в статье 72:

в абзаце первом части 2 слова «Депутат Жогорку Кенеша» заменить словами «За исключением случаев, предусмотренных частью 3 настоящей статьи, депутат Жогорку Кенеша»;

дополнить частью 3 следующего содержания:

№ 01-3

«3. Депутат Жогорку Кенеша может быть назначен на должность Премьер-министра или первого вице-премьер-министра с сохранением депутатского мандата и права голосования на пленарных заседаниях Жогорку Кенеша. Порядок и условия реализации и ограничений других полномочий депутата, назначенного на должность Премьер-министра или первого вице-премьер-министра определяется законами.

Отставка, освобождение от должности и прекращение исполнения обязанностей Премьер-министра или первого вице-премьер-министра депутатом Жогорку Кенеша влечет восстановление его депутатских полномочий в полном объеме.»;

15) в части 4 статьи 74:

пункт 1 после слов «Верховного суда» дополнить словами «и Конституционной палаты Верховного суда», после слов «в случаях, предусмотренных» дополнить словами «настоящей Конституцией и»;

пункт 7 на государственном языке после слова «шайлайт» дополнить словами «жана мыйзамда каралган учурларда кызматынан бошотот»;

в пункте 8 слова «дает согласие на назначение» заменить словами «по представлению Президента дает согласие на назначение», слова «не менее чем одной третью» заменить словами «не менее чем половиной голосов»;

16) часть 3 статьи 75 дополнить абзацем третьим следующего содержания:

«Утрата коалицией фракций статуса парламентского большинства влечет за собой необходимость подтверждения полномочий Торага Жогорку Кенеша большинством голосов от общего числа депутатов Жогорку Кенеша.»;

17) предложение второе части 2 статьи 81 после слов «подлежат обязательному подписанию» дополнить словами «, за исключением случаев обращения Премьер-министра о возвращении таких законов без подписания»;

18) в статье 84:

в абзаце первом части 1 и абзаце первом части 2 цифры «15» заменить цифрами «25»;

предложение первое части 7 изложить в следующей редакции: «Утрата коалицией фракций статуса парламентского большинства

№ 01-3

влечет за собой отставку Правительства и формирование его нового состава в порядке и сроки, предусмотренные настоящей статьей.»;

19) в предложении первой части 1 статьи 86 слова «не чаще одного раза в год» заменить словами «не чаще двух раз в год»;

20) в статье 87:

часть 1 дополнить абзацем первым следующего содержания:

«1. Со дня первого заседания Жогорку Кенеша нового созыва Правительство считается ушедшим в отставку.»;

часть 5 изложить в следующей редакции:

«5. Член Правительства, за исключением членов Правительства – руководителей государственных органов, ведающих вопросами обороны и национальной безопасности может быть освобожден от занимаемой должности по представлению Премьер-министра. В случае если в течение 5 рабочих дней после получения указанного представления Президент не издает указ об освобождении члена Правительства от занимаемой должности, Премьер-министр после консультации с лидерами фракций парламентского большинства вправе освободить члена Правительства от занимаемой должности своим решением.

В случае отставки либо освобождения от должности члена Правительства Премьер-министр в течение 5 рабочих дней вносит в Жогорку Кенеш кандидатуру на вакантную должность. Одобренный Жогорку Кенешем кандидат назначается Президентом на соответствующую должность члена Правительства. В случае если в течение 3 рабочих дней со дня получения решения Жогорку Кенеша об одобрении кандидатуры Президент не издает указ о назначении члена Правительства, он считается назначенным.»;

21) в пункте 7 статьи 89 слова «по предложению местных кенешей в порядке, установленном законом» исключить;

22) в части 9 статьи 94 слова «Верховного суда и местных судов» заменить словами «и определенные ограничения для судей Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда и местных судов»;

23) в статье 95:

части 2–6 изложить в следующей редакции:

«2. В случае нарушения требований безупречности судья освобождается от должности по предложению дисциплинарной комиссии при Совете судей в соответствии с конституционным законом.

№ 01-3

По указанным основаниям судьи Верховного суда могут быть досрочно освобождены от занимаемой должности Жогорку Кенешем большинством не менее двух третей голосов от общего числа депутатов Жогорку Кенеша по представлению Президента, за исключением случаев, указанных в части 3 настоящей статьи. Освобождение от должности судей местных судов осуществляется Президентом.

Лицо, освобожденное от должности судьи в связи с нарушением им требований безупречности, не имеет права занимать в дальнейшем государственные и муниципальные должности, установленные законом, и лишается прав пользования льготами, установленными для судей и бывших судей.

3. В случае смерти судьи, достижения предельного возраста, ухода в отставку или перехода на другую работу, объявления его умершим или безвестно отсутствующим, признания недееспособным, утраты гражданства, выхода из гражданства либо приобретения гражданства иного государства и других случаях, не связанных с нарушением требований безупречности, полномочия судьи досрочно прекращаются по предложению Совета судей органом, его избравшим или назначившим, со дня появления основания в соответствии с конституционным законом. При этом судьи Верховного суда освобождаются от должности решением Жогорку Кенеша, принятым большинством от числа присутствующих депутатов, но не менее чем 50 голосами депутатов.

4. Временное отстранение от должности, привлечение судей к уголовной и административной ответственности, налагаемой в судебном порядке, допускается с согласия дисциплинарной комиссии при Совете судей в порядке, определяемом конституционным законом.

5. Отбор кандидатов на должности судей местных судов осуществляется Советом по отбору судей в порядке, определяемом конституционным законом.

6. Перевод (ротация) судей местных судов осуществляется Президентом по представлению Совета судей в порядке и случаях, определяемых конституционным законом.»;

дополнить частью 9 следующего содержания:

«9. Дисциплинарная комиссия при Совете судей формируется Президентом, Жогорку Кенешем и Советом судей по одной трети состава комиссии соответственно. Созыв первого заседания дисциплинарной комиссии при Совете судей возлагается на председателя

№ 01-3

Совета судей после формирования не менее двух трети ее состава. В случае если в течение 10 рабочих дней первое заседание дисциплинарной комиссии при Совете судей не будет проведено, организацию его проведения осуществляет Президент. Общее количество членов, требования к кандидатам в члены дисциплинарной комиссии при Совете судей и иные вопросы организации деятельности комиссии определяются законом.»;

24) в статье 96:

в части 1 слово «местных» исключить;

часть 2 изложить в следующей редакции:

«2. Пленум Верховного суда дает разъяснения по вопросам судебной практики, которые обязательны для всех судов и судей Кыргызской Республики.»;

25) в абзаце третьем части 2 статьи 102 слова «, рассмотрение вопросов о привлечении судей к дисциплинарной ответственности» исключить;

26) в статье 104:

пункт 1 изложить в следующей редакции:

«1) надзор за точным и единообразным исполнением законов органами исполнительной власти, а также другими государственными органами, перечень которых определяется конституционным законом, органами местного самоуправления и должностными лицами указанных органов;»;

пункт 6 изложить в следующей редакции:

«6) возбуждение уголовных дел в отношении должностных лиц государственных органов, перечень которых определяется конституционным законом с передачей дел на расследование в соответствующие органы, а также уголовное преследование лиц, имеющих статус военнослужащих.».

Статья 2.

1. Настоящий Закон подлежит подписанию Президентом Кыргызской Республики и вступает в силу по истечении пятнадцати дней со дня его официального опубликования, за исключением положений, касающихся внесения изменений в статьи 70, 72, 75, 81 и 87 Конституции Кыргызской Республики, которые вступают в силу 1 декабря 2017 года.

2. Официальный текст Конституции Кыргызской Республики с учетом изменений, внесенных настоящим Законом, подлежит обнародованию Президентом Кыргызской Республики не позднее четырь-

№ 01-3

надцати дней после вступления в силу настоящего Закона. При этом противоречия между текстами на государственном и официальном языках, допущенные в Конституции Кыргызской Республики, принятой референдумом (всенародным голосованием) 27 июня 2010 года, устраняются по правилам, установленным частями 3 и 4 статьи 6 Закона Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» от 20 июля 2009 года № 241 в редакции Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений и дополнений в Закон Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» от 11 июля 2013 года № 131.

3. Законы и другие нормативные правовые акты, действовавшие на территории Кыргызской Республики до вступления в силу настоящего Закона, применяются в части, не противоречащей Конституции Кыргызской Республики в редакции настоящего Закона.

4. Помимо случаев, предусмотренных частью 7 статьи 26 Конституции Кыргызской Республики в редакции настоящего Закона, сроки давности привлечения к уголовной ответственности не подлежат применению в отношении лиц, совершивших должностные преступления в связи с подготовкой к разработке и практическим освоением золоторудного месторождения «Кумтор», а также преступления против интересов службы на негосударственных предприятиях и организациях, осуществлявших разработку месторождения Кумтор.

Указанные лица подлежат привлечению к уголовной ответственности и приданию суду независимо от времени совершения ими указанных преступных деяний, за исключением лиц, в отношении которых имеются вступившие в законную силу судебные акты о применении к ним сроков давности.

5. Президент Кыргызской Республики и Жогорку Кенеш Кыргызской Республики сохраняют свои полномочия до окончания сроков, на которые они соответственно избраны, и осуществляют их с учетом положений настоящего Закона со дня вступления его в силу.

6. Торага, заместители Торага Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, другие должностные лица, избранные или назначенные Жогорку Кенешем Кыргызской Республики, а также члены Правительства Кыргызской Республики, Генеральный прокурор Кыргызской Республики, председатель Счетной палаты Кыргызской Республики, назначенные Президентом Кыргызской Республики, председатель и заместители председателя Центральной комиссий по выборам и проведению референдумов Кыргызской Республики

№ 01-3

сохраняют свои полномочия до истечения сроков, на которые они были избраны или назначены, либо до наступления иных, предусмотренных законами обстоятельств, влекущих освобождение от должности.

7. Председатели, заместители председателей и судьи Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, а также местных судов, избранные или назначенные в соответствии с положениями законодательства, принятого в реализацию Конституции Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года, сохраняют свои полномочия до истечения сроков, на которые они были избраны или назначены, либо до наступления иных, предусмотренных конституционным законом обстоятельств, влекущих освобождение от должности.».

2. Конституция Кыргызской Республики, будучи основным законом государства, отражает общественный договор – обязательство, принятое на демократической основе всеми гражданами Кыргызской Республики перед нынешними и будущими поколениями, жить в соответствии с основными нормами, закрепленными в Конституции, и чтить их с тем, чтобы обеспечить законность государственной власти и ее решений, а также обеспечить права и основные свободы человека.

Для поддержания данного общественного договора важнейшим условием является соблюдение незыблемости Конституции, что влечет за собой устойчивость государственного устройства, развитие институтов, обеспечивающих реализацию прав и свобод граждан, соблюдение конституционного законодательства и правопорядка, а также обеспечение реализации целей и задач, заявленных в Конституции. Вместе с тем, незыблемость Конституции не препятствует внесению изменений в положения Конституции в случае, если возникает такая необходимость.

Вместе с тем, в целях обеспечения легитимности, проекты изменений в Конституцию, инициированные соответствующими субъектами законодательной инициативы, должны подвергаться конституционному контролю Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики в рамках полномочий, установленных Конституцией.

3. Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики давая заключение к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики»

№ 01-3

рассмотрела ее в целом и каждое его положение на соответствие фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений; принципам демократического, правового, светского государства; порядку внесения изменений в Конституцию, предусмотренному статьей 114 Конституции Кыргызской Республики.

Фундаментальные права и свободы человека и гражданина представляют собой естественные для человека и гражданина возможности пользоваться базовыми благами государства с тем, чтобы существовать и развиваться как личность. Именно с этой целью в Основном законе страны отражается статус человека и гражданина и устанавливается круг правовых гарантий, защита которых обеспечивается всеми органами государственной власти.

Государство, основываясь на принципах равенства и справедливости, обязано обеспечить одновременно защиту ценностей личности, общества и государства, создавая баланс этих ценностей через правовые механизмы. С учетом этих положений проведена проверка соответствия норм проекта изменений в Конституцию Кыргызской Республики.

3.1. Изменения, предлагаемые законопроектом в преамбулу, пункты 1, 2, 4 части 3, пункт 1 части 4, пункт 1 части 9 статьи 64, статью 68, часть 3 статьи 70, части 2, 3 статьи 72, пункты 1, 7, 8 части 4 статьи 74, часть 3 статьи 75, часть 2 статьи 81, статью 84, часть 1 статьи 86, статью 87, пункт 7 статьи 89, статьи 95, 96, часть 2 статьи 102, статью 104 направлены: на уточнение целей построения демократического государства, с определением его высших ценностей; на развитие языка и культуры; на уточнение отдельных положений Конституции, регламентирующих деятельность Президента Кыргызской Республики; на повышение устойчивости коалиции фракций большинства Жогорку Кенеша Кыргызской Республики; на обеспечение стабильности исполнительной ветви власти через устойчивость коалиции фракций парламентского большинства и сохранением депутатского мандата за депутатом, назначенным на должности Премьер-министра или первого вице-премьер-министра, а также через возможность Премьер-министра постановки вопроса о доверии Правительству перед Жогорку Кенешем; на устранение пробела в части освобождения члена Правительства и предоставление Премьер-министру права назначать глав местных государственных администраций без участия местных кенешей; на совершенствование

№ 01-3

конституционной основы для судебной реформы и реформы правоохранительных органов, не предусматривают упразднение или ограничение прав и свобод человека и гражданина.

3.2. Нормы проекта Закона, предусматривающие изменения и\или дополнения в абзац второй части 3 статьи 6, абзац второй части 1 статьи 16, часть 2, пункт 5 части 4 статьи 20, часть 2 статьи 24, часть 7 статьи 26, часть 5 статьи 36, часть 2 статьи 41, часть 2 статьи 50, часть 9 статьи 94, абзац третий части 2 статьи 95, и затрагивающие права и свободы человека, оценивались на предмет соответствия фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений.

3.3. В законопроекте абзац второй части 3 статьи 6 предлагается изложить в новой редакции: «Порядок и условия применения международных договоров и общепризнанных принципов и норм международного права определяются законами.»

Действующая редакция данного абзаца предусматривает, что нормы международных договоров по правам человека имеют прямое действие и приоритет над нормами других международных договоров.

Действие международного договора предполагает, что договор порождает для его участников международно-правовые нормы и вытекающие из них права и обязанности. Действие и применение международных договоров предполагают строгое выполнение всеми его участниками вытекающих из него обязательств (*pacta sunt servanda*). Таким образом, положения международных договоров, вступивших в силу и соответственно являющихся действующими, должны исполняться государствами-участниками добровольно, на основе принципа добросовестного исполнения обязательств. Государства сами исполняют и контролируют выполнение заключенного договора. В этой связи предлагаемая новая редакция абзаца второго части 3 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики предполагает закрепление мероприятий организационного характера, направленных на обеспечение исполнения международных договоров, в том числе и договоров по правам человека, участницей которых является Кыргызская Республика на уровне закона, что является общепринятой практикой регулирования таких правоотношений. Такой закон может включать также и положения, направленные на принятие соответствующих законодательных и иных нормативных правовых актов, то есть законодательное обеспечение международных догово-

№ 01-3

ров, действующих в Кыргызской Республике и меры, принимаемые в случае нарушения международного договора. В связи с чем новая редакция абзаца второго части 2 статьи 6 проекта Закона не предусматривает упразднение или ограничение прав и свобод человека и гражданина.

3.4. Новая редакция абзаца второго части 1 статьи 16 проекта Закона:

«Права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики. Они действуют непосредственно, определяют смысл и содержание деятельности всех государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц.»;

Предлагаемая новая редакция абзаца второго части 1 статьи 16 Конституции взаимосвязана с изменениями, предложенными в преамбулу Конституции Кыргызской Республики, где идет перечисление высших ценностей государства, к числу которых отнесены человек, его жизнь, здоровье, права и свободы. В виду этого инициаторы проекта Закона указывают, что права и свободы человека относятся к высшим ценностям Кыргызской Республики, то есть эти ценности не являются исчерпывающими. В остальной части редакция абзаца второго части 1 статьи 16 претерпела изменения стилистического характера и не предусматривает упразднение или ограничение прав и свобод человека и гражданина.

3.5. Проектом Закона часть 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики предлагается дополнить вторым предложением следующего содержания «Такие ограничения могут быть введены с учетом особенностей военной или иной государственной службы.».

Данное дополнение носит больше уточняющий характер, что ограничения могут вводиться в том числе и в отношении военнослужащих или лиц, осуществляющих свою деятельность в иных сферах государственной службы, так как ограничения прав и свобод человека и гражданина могут вводиться законом в целях защиты национальной безопасности, общественного порядка, охраны здоровья и нравственности населения, защиты прав и свобод других лиц.

Как видно из целей ограничения, – это публичные интересы государства, для достижения которых могут вводиться ограничения не только в отношении военнослужащих, но и лиц, не имеющих отношения к государственной или муниципальной службе. Поэтому самым важным при введении законодателем ограничения прав и свобод граждан являются, вне зависимости от субъекта, в отношении

№ 01-3

которого вводятся эти ограничения, указание конституционно значимой цели, на достижение которой направлены вводимые ограничения, и, как указано в последнем предложении абзаца первой части 2 статьи 20 Конституции, соразмерность вводимых ограничений указанным целям. С учетом изложенного Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не усматривает в предлагаемых дополнениях ущемление прав и свобод военнослужащих и лиц, занимающих иные государственные должности.

3.6. Аналогичного характера изменения предлагается и в часть 9 статьи 94 Конституции Кыргызской Республики, регламентирующей порядок определения статуса судей Кыргызской Республики. Данное дополнение в указанную статью следует рассматривать в системной связи с частью 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. То есть дополнение в часть 9 статьи 94 Конституции подлежит применению с учетом требований части 2 статьи 20 Конституции Кыргызской Республики. Ограничения реализации субъективного права, устанавливаемые отраслевым законом, должны отвечать критериям конституционной допустимости, не умаляя при этом высокого конституционно-правового статуса судей. Дополнение в часть 9 статьи 94 Конституции предполагает возможность введения конституционным законом определенных ограничений для судей, но не упраздняет либо ограничивает их права и свободы.

3.7. Пункт 5 части 4 статьи 20 и часть 2 статьи 24 предлагаемой редакции Конституции воспроизводит статью 11 Международного пакта о гражданских и политических правах. Как отмечают инициаторы в справке-обосновании к проекту Закона, изменения обусловлены тем, что действующая редакция указанных норм Конституции создает предпосылки для мошеннических действий, поскольку указанные нормы позволяют таким лицам избегать уголовной ответственности за невыполнение гражданско-правовых обязательств. В этой связи предлагаемое изменение является допустимым и не выходит за пределы требований, установленных Международным пактом о гражданских и политических правах, и не может рассматриваться как чрезмерное усиление ответственности за невыполнение гражданско-правовых обязательств.

3.8. Часть 7 статьи 26 проекта Закона определяет, что право на освобождение от уголовной ответственности за давностью совершения преступления может устанавливаться законом. Не допускается применение срока давности к преступлениям геноцида и за экоцид.

№ 01-3

Следует отметить, что Международной Конвенцией о неприменимости срока давности к военным преступлениям и преступлениям против человечества к геноциду, как преступлению против человечества, никакие сроки давности не могут применяться. Экоцид по характеру и степени международной опасности близок к геноциду и каждое государство согласно Конвенции о запрещении военного или любого иного враждебного использования средств воздействия на природную среду обязуется принять любые меры, которые оно сочтет необходимым в соответствии со своими конституционными процедурами.

В связи с чем закрепление в Конституции норм о неприменимости срока давности к указанным преступлениям является допустимым.

Что касается права на освобождение от уголовной ответственности за давностью совершения преступления, то под давностью привлечения к уголовной ответственности следует понимать истечение установленного законом определенного периода времени, по истечении которого лицо не привлекается к ответственности за совершенное им преступление. Данный период времени зависит от характера совершенного виновным преступления и определяется непосредственно Уголовным кодексом Кыргызской Республики. В этой связи дополнение в статью 26 Конституции является допустимым и не вводит новых ограничений прав и свобод человека и гражданина.

3.9. В части 5 статьи 36 проекта Закона дается традиционное понятие семьи, которое строится на основе традиционной духовной культуры нашего народа. Данное понятие полностью согласуется с частью первой настоящей статьи, определяющей, что семья, общество, материнство, детство – предмет заботы всего общества и преимущественной охраны законом.

Нормативное правовое регулирование данных правоотношений невозможно строить без учета социальных, исторических и духовных традиций народов, населяющих Кыргызскую Республику.

В этой связи предлагаемое изменение в часть 5 статьи 36 Конституции Кыргызской Республики, предусматривающее добровольное создание семьи между мужчиной и женщиной, достигшими брачного возраста, представляется нам реализующим сложившиеся общественные ценности и нормы поведения.

3.10. Проектом Закона в части 2 статьи 41 Конституции Кыргызской Республики предлагается исключить нормативные положения о

№ 01-3

восстановлении нарушенных прав и свобод и/или возмещении вреда Кыргызской Республикой, в случае признания международными органами нарушения прав и свобод человека.

Как уже было отмечено по изменениям в статью 6 Конституции, исключение данной нормы не означает отказ Кыргызской Республики от своих обязательств по международным договорам, в том числе и по правам человека, участницей которых она является.

В соответствии со статьей 26 Венской Конвенции о праве международных договоров, к которой Кыргызская Республика присоединилась Законом Кыргызской Республики от 5 июля 1997 года №49, каждый действующий договор обязателен для его участников и должен ими добросовестно выполняться. При этом статья 27 этой Конвенции гласит, что участник не может ссылаться на положения своего внутреннего права в качестве оправдания для невыполнения им договора.

В силу фундаментального принципа международного права *pacta sunt servanda* (договор должен исполняться) Кыргызская Республика обязана исполнять обязательства в рамках международных договоров, участницей которых она является. Принцип добросовестного исполнения международных обязательств закреплен также в Уставе Организации Объединенных Наций (пункт 3 статьи 2), членом которой является Кыргызская Республика.

Соответственно, предлагаемые изменения в часть 2 статьи 41 Конституции следует рассматривать в системной связи с изменением в часть 3 статьи 6, устанавливающим, что порядок применения международных договоров будет определяться законами. Такой способ конституционно-правовой регламентации исполнения международных договоров является допустимым и не умаляет значения норм и принципов международного права и не ограничивает права граждан на восстановление их нарушенных прав.

3.11. Дополнение в часть 2 статьи 50 проекта Закона предусматривает, что лишение гражданства возможно только в случаях и порядке, установленных конституционным законом. Таким образом, инициаторы проекта Закона предлагают отказаться от принципа неотъемлемого гражданства.

Институт гражданства имеет двойственный характер, с одной стороны, защищает права и свободы человека, а с другой – охраняет интересы государства. Государство, предоставляя человеку права и свободы, гарантирует реализацию его интересов и возможностей,

№ 01-3

защиту от неправомерных действий в силу юрисдикции данного государства. Взамен государство требует от человека соблюдения установленных правил поведения, обязанностей. Подобное требование исходит из принципа суверенитета государства и направлено на исполнение государством своих функций. Это положение соответствует статье 15 Всеобщей декларации прав человека.

Лишение гражданства в качестве санкции наказания практикуют многие демократические государства. Лишение гражданства – это крайняя мера, к которой прибегает государство обычно тогда, когда поведение гражданина не согласуется с интересами и законами государства. Как правило, лишение гражданства – это санкция в отношении определенного человека в связи с его поведением.

Кыргызская Республика, руководствуясь принципом суверенитета, предусмотренного частью 1 статьи 1 Конституции Кыргызской Республики, свободна в выборе правового регулирования по вопросу гражданства. При этом в конституционном законе должны быть закреплены основания и порядок лишения гражданства, исключающие произвольность действий в этом направлении.

В этой связи предлагаемое дополнение в часть 2 статьи 50 Конституции Кыргызской Республики, согласно которому ни один гражданин не может быть лишен своего гражданства и права изменить свое гражданство иначе, как в случаях и порядке, установленных конституционным законом, не может рассматриваться в качестве дискриминационной нормы или недопустимым ограничением прав и свобод человека и гражданина.

3.12. Представленным проектом Закона предусматривается внесение изменений в часть 2 статьи 95 Конституции, согласно которой лицо, освобожденное от должности судьи в связи с нарушением им требований безупречности, не имеет права занимать в дальнейшем государственные и муниципальные должности, установленные законом, и лишается прав пользования льготами, установленными для судей и бывших судей. Указанное предполагает повышение ответственности судей при осуществлении правосудия.

В этой связи следует отметить, что статус судьи определяется точным и правильным исполнением судьей своих полномочий, а также обязывает его на эти действия принесение им торжественной присяги на момент избрания на должность. Принесение присяги придает судье особый конституционно-правовой статус. Такой статус обязывает судью придерживаться закрепленных законом требований и

№ 01-3

означает готовность соблюдения возложенных на него ограничений, то есть судья обязан независимо, и только на основании профессиональных знаний и своего внутреннего убеждения на отправление справедливого правосудия. Привлечение судьи к дисциплинарной ответственности имеет специфику, обусловленную его специальным конституционно-правовым статусом, который, в свою очередь, обеспечивает равновесие между бесконтрольностью и безответственностью судьи, с одной стороны, и независимостью судьи, его обязанностями перед обществом, с другой стороны.

Судебная власть как одна из ветвей государственной власти призвана охранять право, правовые устои государственной и общественной жизни от любых нарушений, кто бы их не совершал. На судей возлагается обязанность принимать окончательное решение по вопросам прав, свобод, обязанностей и собственности граждан и юридических лиц. Именно поэтому ответственность судей за принимаемые решения является залогом законности и неотъемлемой гарантией для всех лиц, кто добивается правосудия и защиты прав человека.

Это правовое средство может быть действенным и эффективным только в условиях осознания высокой ответственности за принимаемые решения судьей – носителем судебной власти, и предлагаемая мера в определенной степени будет препятствовать замещению должности судьи небезупречными лицами.

В связи с этим Конституционная палата считает допустимыми ограничения, предусмотренные в абзаце третьем части 2 статьи 95 Конституции Кыргызской Республики.

4. В соответствии со статьей 1 Конституции Кыргызская Республика является суверенным, демократическим, правовым, светским, унитарным, социальным государством.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в рамках предоставленных ему полномочий, давая заключение к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики», проверяет его соответствие принципам демократического, правового и светского государства.

Принцип светскости предполагает отделение государства от религиозных догм, но не означает удаление религии из общественной жизни. Также он способствует разграничению сфер влияния государства и религиозных организаций при сохранении роли государства как основной формы организации общественно-политической

№ 01-3

власти. Данный принцип вытекает из статьи 7 Конституции Кыргызской Республики.

Проектом Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» не затрагиваются вопросы взаимоотношения религии и государства и не вводятся какие-либо нормы, регламентирующие деятельность религиозных объединений и служителей культов.

5. Раздел первый Конституции Кыргызской Республики «Основы конституционного строя» определяет основополагающие принципы конституционного регулирования, в том числе и принципы демократического, правового государства, которые получили развитие в других разделах Конституции.

Демократия – это форма государственного устройства, основанная на признании таких принципов, как народовластие, политический плюрализм, верховенство конституции, свобода и равенство граждан, неотчуждаемость прав человека. Формой ее реализации выступает республиканское правление с разделением властей, развитой системой народного представительства.

В вопросе урегулирования взаимоотношений особое место занимает четкая правовая регламентация соотношения действий и полномочий государственной власти, разграниченной на законодательную, исполнительную и судебную ветви власти. Деятельность законодательной, исполнительной и судебной ветвей власти основывается на принципах независимости, законности и единства государственной власти и проводимой политики государства.

Обеспечение единства государственной власти и проводимой политики государства невозможно без соблюдения выверенного сбалансированного механизма взаимодействия трех ветвей власти. Именно поэтому у каждой ветви власти своя функция, делегированная государством, которая отличает ее от остальных ветвей и тем самым исключает конкуренцию или иные негативные проявления в их действиях.

5.1. Изменения в часть 3 статьи 6, часть 1 статьи 16, часть 2, пункт 5 части 4 статьи 20, часть 2 статьи 24, часть 7 статьи 26, часть 5 статьи 36, часть 2 статьи 41, часть 2 статьи 50, часть 9 статьи 94, абзац третий части 2 статьи 95 в той или иной мере затрагивали права и свободы человека, гарантии их реализации. В связи с чем указанные нормы были проверены на соответствие фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений.

№ 01-3

С учетом проведенной оценки отмечаем, что вышеперечисленные нормы также не противоречат принципам демократического, правового государства, в том числе и принципу обеспечения прав и свобод человека и гражданина, являющемуся одним из принципов правового государства.

5.2. Преамбула Конституции закладывает основные, наиболее важные и системно организующие в дальнейшем весь текст конституции принципы и позиции. Именно с этой точки зрения следует рассматривать изменения в преамбулу, где акцент делается на построение независимого демократического государства, в качестве высших ценностей которого указывается человек, его жизнь, здоровье, права и свободы. В преамбуле закладывается и позиция, направленная на развитие государственного языка и культуры. Указанные изменения не предполагают ущемления чьих-либо прав и не противоречат принципам демократического, правового государства и имеют целью укрепление национальной идентичности.

5.3. Инициаторы проекта Закона предлагают внести изменения в статью 64 Конституции, регулирующие полномочия Президента. В частности, дополнение в пункт 1 части 3 статьи 64 Конституции является восполнением пробела действующей Конституции, посредством которого наряду с судьями Верховного суда Президентом могут быть представлены в Жогорку Кенеш кандидатуры для избрания на должности судей Конституционной палаты Верховного суда.

Предлагаемые изменения в пункты 2, 4 части 3 статьи 64 Конституции взаимосвязаны с новым порядком освобождения судей, предусмотренных в изменениях в статью 95 Конституции, и не предполагают придание Президенту дополнительных полномочий.

Изменение в пункт 1 части 4 статьи 64 Конституции усложняет процедуру освобождения Генерального прокурора от должности Жогорку Кенешем, посредством которого обеспечивается стабильность работы Генерального прокурора. Данное изменение взаимосвязано с изменением в пункт 8 части 4 статьи 74 Конституции, предусматривающим дачу согласия на освобождение Генерального прокурора от должности Жогорку Кенешем не менее чем половиной голосов от общего числа депутатов, тогда как действующей редакцией указанной нормы установлена возможность освобождения Генерального прокурора от должности одной третью голосов от общего числа депутатов Жогорку Кенеша.

№ 01-3

В пункте 1 части 9 статьи 64 вместо Совета обороны предлагается Совет безопасности. Как указывают в справке-обосновании инициаторы проекта Закона название ныне действующего Совета обороны слишком узкое и приспособлено лишь для военного времени. Между тем функции этого органа более широкие, а именно – безопасность во всех ее аспектах. Инициаторы проекта Закона отмечают, что во всех странах ОДКБ, членом которого является Кыргызская Республика, имеются органы с названием Совет безопасности и на уровне самой организации имеется совет секретарей советов безопасности.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что во многих государствах мира, в том числе и с парламентской формой правления, функционируют такие органы, как совет безопасности, совет национальной безопасности, являющиеся консультативными органами, главной задачей которых является выработка решений по предотвращению современных вызовов и угроз во всех сферах жизнедеятельности государства. В связи с чем предлагаемое изменение отвечает современным тенденциям по предотвращению современных вызовов и угроз и не нарушает баланса между ветвями власти.

Изменение в статью 68 Конституции направлено на восполнение пробела возможной ситуации с исполнением обязанностей Президента, исполняющим обязанности Премьер-министра, и нацелено на создание равных условий для всех претендентов на должность Президента, участвующих в выборном процессе.

В целом изменения в статьи 64 и 68 Конституции не направлены на усиление полномочий Президента и не противоречат принципам демократического, правового государства.

5.4. Дополнение в часть 3 статьи 70 Конституции направлено на обеспечение устойчивости коалиции фракций парламентского большинства, поскольку структурная устойчивость парламента создает предпосылки для стабильной и эффективной работы Правительства. Нормативное закрепление в Конституции механизма выхода из коалиции фракций парламентского большинства является допустимым и исключает возможность манипулирования мнениями членов фракции, поскольку вопрос о степени согласованности такого решения всеми депутатами фракции всегда оставался открытым.

К решению вопроса структурной устойчивости парламента можно отнести и предлагаемое дополнение в часть 3 статьи 75 Конституции, предусматривающее подтверждение полномочий Торага Жо-

№ 01-3

горку Кенеша в случае утраты коалицией фракций статуса парламентского большинства.

Изменения в часть 3 статьи 70 и часть 3 статьи 75 Конституции направлены на совершенствование внутренней организации законодательного органа, не затрагивают полномочия других ветвей власти, но вместе с тем создают предпосылки для устойчивой работы исполнительной ветви власти, которые в полной мере соответствуют принципам демократического, правового государства.

5.5. Изменения в статью 72 Конституции предусматривают сохранение депутатского мандата за депутатами, назначенными на должности Премьер-министра или первого вице-премьер-министра. Совмещение депутатской деятельности с работой в Правительстве не является новеллой в теории разделения властей. Такая практика совмещения должностей практикуется в странах с парламентской формой правления.

Главная черта парламентаризма заключается в принципах формирования Правительства на основе соотношения политических сил в Парламенте и ответственности Правительства перед Парламентом, получившим власть от народа. Следует отметить, что после выборов избиратели также заинтересованы в сильном и устойчивом Правительстве. Существующая пропорциональная система выборов в Жогорку Кенеш предполагает формирование Правительства, в том числе из представителей фракций на основе политических договоренностей. Таким образом, лидеры фракций и другие депутаты получают возможность реализации своих политических программ посредством получения должности Премьер-министра или первого вице-премьер-министра.

В случае же отставки Правительства такие лица должны сохранить возможность активного участия в общественно-политической жизни страны через законодательную деятельность в Парламенте на срок действия мандата депутата. Именно этим и обуславливается возможность совмещения мандата депутата Парламента и должности Премьер-министра или первого вице-премьер-министра.

5.6. Изменения в статью 74 носят уточняющий характер и не меняют существа полномочий Жогорку Кенеша.

5.7. Изменения в часть 2 статьи 81 Конституции следует рассматривать как производную норму от нормы, предусмотренной в части 3 статьи 80 Конституции. Предлагаемая норма позволит избежать принятия законов, исполнение которых не подкреплено финансо-

№ 01-3

выми ресурсами либо направлено на введение новых налогов или исключение действующих налогов, влекущих за собой неблагоприятные последствия для предпринимательской деятельности или выпадение доходов в республиканском или местном бюджетах. В связи с чем введение данной нормы в Конституцию является допустимым с учетом полномочий, предоставленных Правительству статьей 88 Конституции.

5.8. С учетом практики применения статьи 84 Конституции инициаторами проекта Закона предлагается увеличить срок выдвижения кандидата на должность Премьер-министра и представления им программы, структуры и состава Правительства на утверждение Жогорку Кенеша.

Изменение в часть 7 указанной статьи носит уточняющий характер и исключает возможность различного понимания ухода Правительства в отставку и порядка формирования нового Правительства в случае утраты коалицией фракций статуса парламентского большинства. Указанные изменения не противоречат принципам демократического и правового государства.

5.9. Изменение в часть 1 статьи 86 Конституции предусматривает возможность постановки Премьер-министром перед Жогорку Кенешем вопроса о доверии Правительству не чаще двух раз в год. Вотум доверия является тем инструментом, посредством которого измеряется уровень поддержки Парламентом предпринимаемых и проводимых Правительством действий по реализации и исполнению возложенных на него полномочий. Как правило, количество постановки вопроса о выражении вотума доверия не указывается в Конституции, что предполагает возможность постановки Правительством такого вопроса в любое время перед Парламентом для получения одобрения своих действий. При этом данный механизм подтверждения доверия Правительству является одним из инструментов взаимного контроля органов государственной власти и направлен на обеспечение системы сдержек и противовесов между ветвями власти.

В связи с чем Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что предлагаемые изменения не противоречат принципу демократического, правового государства.

5.10. Новая редакция части 1 статьи 87 Конституции предусматривает, что со дня первого заседания Жогорку Кенеша нового созыва Правительство считается ушедшим в отставку. Данное дополнение вытекает из содержания статьи 84 Конституции, со-

№ 01-3

гласно которой фракция, имеющая более половины депутатских мандатов, или коалиция фракций с ее участием со дня первого заседания Жогорку Кенеша нового созыва начинают процедуру формирования нового Правительства. Для этого Правительство, сформированное предыдущим созывом Жогорку Кенеша, должно уйти в отставку.

Соответственно, предлагаемое дополнение восполняет пробел Конституции и не противоречит принципам демократического, правового государства.

5.11. Новая редакция части 5 статьи 87 Конституции направлена на разрешение не отрегулированных Конституцией вопросов, связанных с освобождением членов Правительства по инициативе Премьер-министра, за исключением членов Правительства – руководителей государственных органов, ведающих вопросами обороны и национальной безопасности. Данная норма позволит Премьер-министру, отвечающему в целом за деятельность Правительства, принимать меры в отношении членов Правительства, не справляющихся с возложенными на них задачами. Предлагаемые изменения соответствуют принципу разделения властей, направлены на укрепление самостоятельности исполнительной ветви власти и не противоречат принципам демократического, правового государства.

5.12. Изменение в статью 88 Конституции в части назначения глав местных государственных администраций Премьер-министром направлено на приведение данной нормы в соответствие с принципом разграничения функций и полномочий государственных органов и органов местного самоуправления и соответствует принципу демократического, правового государства.

5.13. Изменения в статью 95 Конституции предусматривают иной порядок формирования Дисциплинарной комиссии, которая наделяется правом самостоятельного внесения предложения на освобождение судьи в случае нарушения им требований безупречности и дачи согласия на привлечение судей к уголовной и административной ответственности, налагаемой в судебном порядке. При этом за Советом судей остается право внесения предложений на освобождение судей по основаниям, не связанным с небезупречностью. Совету судей передается от Совета по отбору судей право внесения представления на ротацию судей в порядке и случаях, определяемых конституционным законом. В связи с изложенным, в части 2 статьи 102 Конституции инициаторы проекта Закона предлагают исключить из

№ 01-3

полномочий Совета судей рассмотрение вопросов о привлечении судей к дисциплинарной ответственности.

Формирование Дисциплинарной комиссии Президентом, Жогорку Кенешем и Советом судей на паритетных началах является вполне допустимым. Вместе с тем Жогорку Кенешу при разработке либо при рассмотрении и принятии закона, определяющего общие требования к кандидатам в члены Дисциплинарной комиссии следует принять во внимание Основные принципы Организации Объединенных Наций о независимости судей, одобренных Генеральной Ассамблеей Организации Объединенных Наций в ноябре 1985 года, а также Европейскую Хартию о статусе судей, принятого на ее основе. Пункт 1.3. данной Хартии определяет необходимость наличия коллегии или органа, состоящего не менее чем наполовину из избранных судей, предложения, рекомендации или согласие которого необходимы в вопросах применения санкций при исполнении обязанностей судьи. Предусмотренные в указанных документах механизмы направлены на исключение возможного доминирования представителей других ветвей власти при разрешении вопросов применения санкций в отношении судьи и обеспечение принципа независимости судебной ветви власти.

Передача права внесения представления на ротацию судей от Совета по отбору судей Совету судей не нарушает принципа независимости судей, закрепленного в части 1 статьи 94 Конституции, поскольку все случаи ротации и порядок перевода будут определяться строго в соответствии с конституционным законом.

В связи с вышеизложенным, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что предлагаемые изменения в статью 95 Конституции соответствуют принципу разделения властей и не содержат положений, посягающих на независимость судей.

5.14. Предлагаемые изменения в часть 2 статьи 96 Конституции предусматривают обязательность разъяснений Пленума Верховного суда по вопросам судебной практики для всех судов и судей Кыргызской Республики.

Постановления Пленума Верховного суда по вопросам судебной практики главным образом направлены на разъяснение действующих норм закона, обеспечение единства судебной практики и повышения эффективности судебной защиты.

№ 01-3

Разъяснение Пленума Верховного суда имеет по своему характеру вспомогательное значение по отношению к закону. Суть этих разъяснений состоит в придании определенности многозначному, по смыслу неясному, оценочному, противоречивому или неполному содержанию законов и иных правовых актов в целях преодоления правоприменительных затруднений и дефектов в судебной практике.

Обязательность для судов и судей постановлений Пленума Верховного суда не противоречит принципам независимости и самостоятельности судей при осуществлении ими правосудия. При осуществлении правосудия судьи независимы и подчиняются только Конституции и закону, однако при этом они обязаны применять соответствующие нормы материального и процессуального права правильно, обеспечивая равную защиту прав и свобод на территории всей страны. На достижение этих целей и направлены придаваемые Верховному суду полномочия. Вместе с тем такие постановления не должны выходить за рамки Конституции и законов.

5.15. Изменения в статью 104 Конституции предусматривают исключение из полномочий органов прокуратуры уголовного преследования должностных лиц, оставляя за ними только право возбуждения уголовных дел в отношении должностных лиц государственных органов, перечень которых будет определяться конституционным законом, а также уголовное преследование лиц, имеющих статус военнослужащих.

Исключение из полномочий органов прокуратуры проведение следственных действий следует рассматривать, прежде всего, с ее конституционно-правовым статусом как одного из важнейших правоохранительных органов, имеющего своей главной целью обеспечение верховенства закона, единства и укрепления законности.

Соблюдение прав и свобод граждан играет основополагающую роль в обеспечении правовой защищенности личности. То, что оно является предметом прокурорского надзора, основано на признании верховенства прав и свобод граждан в правовой системе демократических государств. Их соблюдение проявляется в точном выполнении предписываемых законом правил, определяющих правовой статус личности в государстве.

Прокуратура выполняет правозащитную функцию при осуществлении надзорной деятельности, в том числе при надзоре за соблюдением законов органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность, следствие, исполнение наказаний.

№ 01-3

В связи с чем в условиях реформирования правоохранительных органов предлагаемые изменения не нарушают принципа разделения ветвей власти и соответствуют принципам правового государства.

6. Пункты 1, 2, 3, 5, 6, 7 статьи 2 проекта Закона содержат переходные положения, регламентирующие порядок вступления в силу изменений в Конституцию, устранение разночтений между текстами на государственном и официальном языках, применение законов и других нормативных правовых актов, действовавших до вступления в силу Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики». Данная статья проекта Закона также регулирует вопросы сохранения Президентом Кыргызской Республики и Жогорку Кенешем Кыргызской Республики полномочий до окончания сроков, на которые они избраны. Указанная статья проекта Закона предусматривает сохранение полномочий и иных должностных лиц государственных органов, а также председателей, заместителей председателей, судей Верховного суда, Конституционной палаты Верховного суда и местных судов, избранных или назначенных в соответствии с положениями законодательства, принятого в реализацию Конституции Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года до истечения сроков, на которые они были избраны или назначены, либо до наступления иных обстоятельств, предусмотренных конституционным законом и законами, влекущих освобождение от должности.

Указанные нормы не предусматривают упразднение либо ограничение прав и свобод человека и гражданина, не противоречат принципам демократического, правового государства.

6.1. Пункт 4 статьи 2 проекта Закона исключает применение срока давности к лицам, совершившим должностные преступления в связи с подготовкой к разработке и практическим освоением золоторудного месторождения «Кумтор», а также к лицам, совершившим преступления против интересов службы на негосударственных предприятиях и организациях, осуществлявших разработку месторождения «Кумтор».

Срок давности в уголовном праве – период времени, по истечении которого не применяются правовые последствия совершения преступления, лицо освобождается от уголовной ответственности, либо к нему не применяется наказание. Применение срока давности по уголовным делам является реализацией признака гуманизма и

№ 01-3

связано с утратой общественной опасности правонарушителя и нецелесообразностью его привлечения к ответственности.

Изъятие в применении срока давности к преступлениям, по которым законом установлен срок давности, возможно в исключительных случаях, когда масштабы нанесенного ущерба государству и всему народу носят глобальный и невосполнимый характер, поскольку такие деяния со временем не теряют своей общественной опасности.

В связи с этим Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики считает допустимым включение в проект Закона положения, исключающего применение срока давности по преступлениям указанным в пункте 4 статьи 2 проекта Закона, поскольку народ Кыргызской Республики обладает всей полнотой власти и вправе непосредственно решить данный вопрос на референдуме.

7. Проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» внесен в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики приложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» группой депутатов в количестве восьмидесяти четырех человек, то есть более чем двумя третями от общего числа депутатов Жогорку Кенеша, и зарегистрирован за № 6-22317/16 от 23 сентября 2016 года.

Часть 1 статьи 114 Конституции закрепляет, что закон о внесении изменений в настоящую Конституцию может быть принят референдумом, назначаемым Жогорку Кенешем. Таким образом, одним из путей внесения изменений в Конституцию является референдум. Вместе с тем Конституция не содержит прямой нормы о том, кем может быть инициирован вопрос о проведении референдума по внесению изменений в Конституцию. Соответственно, вопрос о проведении референдума о внесении изменений в Конституцию должен решаться по аналогии с абзацем третьим части 3 статьи 114 Конституции, согласно которой закон о внесении изменений в Конституцию может быть вынесен на референдум по инициативе не менее двух третей от общего числа депутатов Жогорку Кенеша.

В связи с чем проект закона о назначении референдума (всенародного голосования) по внесению изменений в Конституцию может быть инициирован не менее чем двумя третями от общего числа депутатов Жогорку Кенеша.

№ 01-3

Внесенный для дачи заключения в Конституционную палату проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» внесен на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики приложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» более чем двумя третями от общего числа депутатов Жогорку Кенеша.

Таким образом, проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» инициирован для вынесения на референдум без нарушения порядка, установленного статьей 114 Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного, руководствуясь пунктом 3 части 6, частью 8 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, частью 3 статьи 19, статьями 46, 47, 48, 51 и 52 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики пришла к

ЗАКЛЮЧЕНИЮ:

1. Проект Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики», внесенный на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики приложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики» и зарегистрированный в Жогорку Кенеше за №6-22317/16 от 23 сентября 2016 года, не противоречит фундаментальным правам и свободам человека и гражданина, допустимости их ограничений; принципам демократического, правового, светского государства; порядку внесения изменений в Конституцию, предусмотренному статьей 114 Конституции Кыргызской Республики.

2. Заключение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики окончательное и обжалованию не подлежит, вступает в силу с момента провозглашения.

3. Заключение обязательно для всех государственных органов, органов местного самоуправления, должностных лиц, общественных объединений, юридических и физических лиц и подлежит исполнению на всей территории республики.

11 октября
2016 года
город Бишкек

ЗАКЛЮЧЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-3

4. Опубликовать настоящее Заключение в официальных изданиях органов государственной власти, на официальном сайте Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики и в «Вестнике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики».

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

По данному Заклyчению имеется особое мнение судьи Осконбаева Э.Ж.

ОСОБОЕ МНЕНИЕ

судьи Осконбаева Э.Ж. к Заключению Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 11 октября 2016 года к проекту Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конституцию Кыргызской Республики»

1. Конституция является не просто Основным Законом государства, – это программный документ, наделенный системообразующими свойствами, которыми определяются государственное устройство, уклад жизни, система ценностей и ориентиров, на основе которых функционирует и развивается все общество. И поскольку Конституции отводится место регулятора всего ценного и значимого для общества ему придается высшая степень юридической силы среди иных нормативных правовых актов. Поэтому любые изменения в его регулятивной сфере, пусть даже самые незначительные или необходимые, несут в себе негативный эффект, так как не позволяют укрепиться Конституции в качестве главного закона государства, снижая его значение для государственных институтов и общества в целом.

Поэтому в теории конституционализма особое место занимает необходимость соблюдения демократическими и правовыми государствами принципа неизменяемости Конституции, суть которого заключается в устойчивости и стабильности Конституции, когда ее нормы действуют вне зависимости от времени или каких-либо иных (политических, экономических, социальных) влияний. Это означает,

что фундаментальные вещи, на которых базируется государство, должны быть неизменны.

Незыблемость Конституции предполагает, что Конституция должна стать на протяжении как можно более длительного времени основной системой норм политической, правовой и общественной жизни государства.

Незыблемость Конституции, наряду с другими особенностями, разделяет конституционное правовое регулирование от обычного правового регулирования, осуществляемым правовыми актами меньшей юридической силы, когда в отличие от Конституции, нормативные правовые акты без опаски могут подвергаться изменениям в зависимости от динамики развития государства и общества. С учетом этого, порядок внесения изменений в Конституцию априори не может быть легким, простым и быстрым, тем более не может быть проще, чем внесение поправок в нормативный правовой акт меньшей юридической силы.

2. Процедура внесения поправок в Конституцию должна представлять из себя цепь сложных, многогранных и последовательных шагов, обеспечивающих разноплановое публичное и институциональное обсуждение предлагаемых поправок с тем, чтобы

достичь глубокого осознания того, что необходимость изменения Конституции значительно выше значения незыблемости Конституции. Кстати, соблюдение такого порядка неминуемо откроет еще одну особенность Конституции, присущую только ее духу, – невозможность внесения одновременно множества поправок, так как большое их количество, различающиеся по своей сущности, не позволят инициаторам в конечном счете достичь своей цели.

Такого понимания всех сторон принципа незыблемости Конституции придерживаются демократические, правовые государства и Кыргызская Республика, предусмотрев в статье 114 Конституции довольно сложные процедуры внесения изменений в Конституцию, не являясь исключением.

Наличие строгих процедур внесения поправок в Конституцию является неотъемлемой частью демократического конституционализма. Соблюдение процедуры внесения поправок в Конституцию существенно способствует одобрению поправок и их легитимности, а также становлению новых конституционных традиций. И, наоборот, если нормы и процедуры внесения поправок в Конституцию являются предметом для различной интерпретации и споров или же осуществляются в спешке, без соблюдения демократических принципов, – это может подорвать стабильность в государстве и поставить под сомнение легитимность самой Конституции.

3. Законодательно следовало в целях реализации статьи 114 Конституции Кыргызской Республики принять закон, который полноценно раскрывал бы замысел первоначальных конституционных законодателей и исключил бы различную интерпретацию ее положений сегодня.

Тем не менее следует отметить, что нормативные положения данной статьи в достаточной мере определены и провозглашают самое главное – в Конституцию возможно внесение изменений только после преодоления серьезных препятствий.

Статья 114 Конституции Кыргызской Республики предусматривает два пути внесения в Конституцию изменений:

- принятием Закона о внесении изменений в Конституцию референдумом, назначаемым Жогорку Кенешем (часть 1 статья 114);

- принятием Закона о внесении изменений в Конституцию Жогорку Кенешем (часть 2 статьи 114).

Данной статьей также строго очерчен круг субъектов, правомочных инициировать изменения в Конституцию, – это:

- большинство от общего числа депутатов Жогорку Кенеша;

- не менее 300 тысяч избирателей (часть 2 статьи 114).

При этом часть 1 статьи 114 с точки зрения нормотворческой техники изложения норм процессуального характера является общей нормой, конкретизируемой последующими ее частями.

Таким образом, Жогорку Кенеш Кыргызской Республики может назначить референдум по принятию закона об изменениях в Конституцию исключительно в силу нормативных положений части 3 статьи 114 Конституции Кыргызской Республики, то есть с соблюдением всех установленных сроков и процедур и только в случае, если на завершающей стадии принятия закона об изменениях в Конституцию Жогорку Кенеш придет к выводу о необходимости передать принятие окончательного решения непосредственному источнику государственной власти – народу Кыргызстана.

Нормативное положение абзаца третьей части 3 статьи 114 Конституции Кыргызской Республики о том, что по инициативе не менее двух третей от общего числа депутатов Жогорку Кенеша закон о внесении изменений в Конституцию может быть вынесен на референдум является продолжением мыслей, изложенных в первом и втором абзацах этой же статьи, то есть представляет собой последующий элемент одной правовой нормы и не может рассматриваться как самостоятельное регулирование отдельной правовой ситуации. Соответственно, ссылка инициаторов проекта закона о внесении изменений в Конституцию на абзац третий части 3 статьи 114 Конституции Кыргызской Республики является необоснованной.

Вместе с тем статьей 4 Закона Кыргызской Республики о введении в действие Конституции от 27 июня 2010 года установлено ограничение на при-

менение порядка внесения изменений в Конституцию Жогорку Кенешем до 1 сентября 2020 года.

В соответствии с позицией Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изложенной в Постановлении от 25 сентября 2014 года, Конституция и Закон Кыргызской Республики «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики» находятся в органическом единстве и неотделимы друг от друга. Это означает, что положения Закона «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики» обладают такой же юридической силой, как и сама Конституция.

Следовательно, если Законом «О введении в действие Конституции Кыргызской Республики» устанавливаются какие-либо ограничения по порядку внесения изменений в Конституцию, то они должны неукоснительно соблюдаться и не могут быть игнорированы ни при каких обстоятельствах.

А поскольку процедура инициирования изменений в Конституцию является неотъемлемой частью порядка внесения изменений в Конституцию, то Жогорку Кенеш ни большинством, ни двумя третями от общего числа депутатов не может быть надлежащим субъектом инициирования внесения изменений в Конституцию Кыргызской Республики до 1 сентября 2020 года.

Таким образом, инициирование проекта Закона Кыргызской Республики «О внесении изменений в Кон-

Особое мнение
судьи Осмонбаева Э.Ж.

ституцию Кыргызской Республики», внесенный на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики предложением к проекту Закона Кыргызской Республики «О назначении референдума (всенародного голосования) по Закону Кыргызской Республики «О внесении изменений в Конститу-

цию Кыргызской Республики» произведено с нарушением установленного конституционного порядка внесения изменений в Конституцию Кыргызской Республики.

Судья Э.Ж. Осмонбаев

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

8 апреля
2016 года
город Бишкек

№ 01-П

о рассмотрении жалобы Исмаилова Эрмека Ирискуловича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Исмаилова Эрмека Ирискуловича» от 18 июня 2015 года № 32-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Нарынбековой А.О., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Джолгокпаевой С. А., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу Исмаилова Эрмека Ирискуловича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Исмаилова Эрмека Ирискуловича» от 18 июня 2015 года № 32-о.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы дела по ходатайству гражданина Исмаилова Э.И., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 8 мая 2015 года поступило ходатайство гражданина Исмаилова Э.И. о признании неконституционной статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики.

Как следует из представленных материалов, Законом Кыргызской Республики «О внесении дополнений и изменений в Трудовой кодекс Кыргызской Республики» от 30 марта 2009 года № 103 в часть 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики были внесены изменения по замене слов «установленного законом минимального размера оплаты труда» словами «расчетного показателя».

Заявитель отмечает, что старая редакция статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики в связи с повышением минимальной заработной платы гарантировала поэтапное повышение выплаты возмещения вреда. Однако данным изменением в статью 234 Трудо-

№ 01-П

вого кодекса Кыргызской Республики не были повышены размеры выплат по возмещению вреда по потере кормильца, вследствие чего интересы этой категории граждан остались незащищенными.

В связи с этим заявитель считает, что статья 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики противоречит части 2 статьи 9, части 1 статьи 20, статье 39 Конституции Кыргызской Республики и просит признать ее неконституционной.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изучив материалы дела по ходатайству гражданина Исмаилова Э.И., руководствуясь частью 2, пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением от 18 июня 2015 года № 32-о отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

В соответствии с пунктом 5 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», если конституционность указанного в обращении вопроса проверялась Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики и имеется её акт, сохраняющий свою силу, коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству.

Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики было рассмотрено аналогичное требование гражданки Дженалиевой И., по итогам которого 19 февраля 2014 года принято решение о признании изменения, внесенного в часть 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики Законом Кыргызской Республики от 30 марта 2009 года № 103, не противоречащим Конституции Кыргызской Республики. При этом коллегия судей отметила, что указанное решение в данное время сохраняет свою силу, в связи с чем отказала в принятии данного ходатайства к производству.

Не согласившись с определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 июня 2015 года № 32-о, Исмаилов Э.И. 1 марта 2016 года обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель приводит нормативное положение статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики, согласно которому размер выплаты по возмещению вреда увеличивается при повышении размера расчетного показателя, что, по его мнению, яв-

№ 01-П

ляется неприемлемым. Размеры выплат возмещения вреда в интересах граждан (инвалидов, малолетних детей и пожилых людей) не увеличиваются с 1 января 2006 года, так как в самом Законе Кыргызской Республики «О расчетном показателе» не предусмотрено его повышение.

Также заявитель считает, что статья 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики по части индексации, ввиду отсутствия механизма её реализации, не работает.

В этой связи Исмаилов Э.И., считая, что статья 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики противоречит части 2 статьи 9, части 1 статьи 20, статье 39, части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики, просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 18 июня 2015 года № 32-о и принять его ходатайство к производству для рассмотрения по существу.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики в принятии ходатайства Исмаилова Э.И. к производству, приходит к следующим выводам.

Частью 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» предусмотрены ряд оснований, когда коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики вправе отказать в принятии обращения к производству. Так, одним из таких оснований является наличие действующего акта Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, принятого по вопросу, поставленному в обращении. В связи с этим выводы коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики являются обоснованными.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Исмаилова Эрмека Ирискуловича» от 18 июня 2015 года № 32-о.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного

8 апреля
2016 года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 01-П

суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Исмаилова Эрмека Ирискуловича на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Исмаилова Эрмека Ирискуловича» от 18 июня 2015 года №32-о, оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

1 июня
2016 года
город Бишкек

№ 02-П

об отказе в удовлетворении жалобы гражданина Абдыкасымова Р. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2016 года № 11-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Касымалиева М.Ш., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Киргизбаева К.М., Мамырова Э.Т., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу гражданина Абдыкасымова Р. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Абдыкасымова Рахимбергена» от 17 марта 2016 года № 11-о.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы дела по ходатайству гражданина Абдыкасымова Р., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 29 февраля 2016 года поступило ходатайство гражданина Абдыкасымова Р. о признании постановления Правительства Кыргызской Республики «О реализации Закона Кыргызской Республики «О списании безнадежной задолженности потребителей электроэнергии, электрических распределительных компаний, основных поставщиков электроэнергии по основным долгам, начисленным процентам, пени, финансовым, штрафным и налоговым санкциям» от 25 декабря 2009 года № 807 и Закона Кыргызской Республики «О списании безнадежной задолженности потребителей электроэнергии, электрических распределительных компаний, основных поставщиков электроэнергии по основным долгам, начисленным процентам, пени, финансовым, штрафным и налоговым санкциям» противоречащими частям 1, 2 статьи 12, части 2 статьи 20, пункту 7 части 1 статьи 88 Конституции Кыргызской Республики.

№ 02-П

В обоснование своих требований заявитель отмечает, что взаимоотношения государства и субъектов предпринимательства должны строиться на принципе, согласно которому государство и его органы не несут ответственности по обязательствам общества, равно как и общество не отвечает по обязательствам государства и его органов, а дивиденды являются исключительной собственностью акционера (пункт 1 статьи 3, пункт 1 статьи 31 Закона «Об акционерных обществах»). Учитывая, что принадлежащее акционерному обществу имущество является объектом частной собственности, государству или муниципальному образованию в акционерном обществе принадлежат на праве собственности только акции, которые порождают права, характерные любому другому акционеру. Согласно Конституции Кыргызской Республики (части 1, 2 статьи 12) собственность неприкосновенна; никто не может быть произвольно лишен своего имущества; изъятие имущества помимо воли собственника допускается только по решению суда. При этом право владения, пользования и распоряжения имуществом акционерного общества в соответствии с Законом Кыргызской Республики «Об акционерных обществах» дано только высшему органу управления общества – общему собранию акционеров.

В связи с этим Абдыкасымов Р. полагает, что Правительство и Жогорку Кенеш Кыргызской Республики, не будучи собственниками открытого акционерного общества «Востокэлектро», не вправе были своими нормативными правовыми актами решать вопросы собственности данного общества.

По мнению Абдыкасымова Р., при списании дебиторской задолженности не были соблюдены нормы гражданского законодательства, в части сроков исковой давности. Правительство Кыргызской Республики, издавая оспариваемое постановление, не выполнило нормы Закона Кыргызской Республики «О бухгалтерском учете», в части формирования полной и достоверной информации о деятельности субъекта; требование по методике списания безнадежной задолженности по основным долгам; не провело общее собрание акционерного общества «Востокэлектро». Ввиду этого оспариваемые акты, с точки зрения заявителя, нарушают фундаментальное право человека на неприкосновенность собственности и прямо противоречат части 2 статьи 12 Конституции Кыргызской Республики.

В качестве довода заявитель также указывает, что оспариваемое постановление Правительства Кыргызской Республики, принятое в

№ 02-П

реализацию Закона Кыргызской Республики «О списании безнадежной задолженности потребителей электроэнергии, электрических распределительных компаний, основных поставщиков электроэнергии по основным долгам, начисленным процентам, пени, финансовым, штрафным и налоговым санкциям», принято без соблюдения требований, предусмотренных Законом Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах», и противоречит ряду статей Закона Кыргызской Республики «О бухгалтерском учете», Гражданского кодекса Кыргызской Республики, Закона Кыргызской Республики «Об акционерных обществах», что повлекло, по его мнению, нарушение их права собственности.

Заявитель также отметил, что оспариваемое на конституционность постановление Правительством Кыргызской Республики было издано до принятия Жогорку Кенешем Кыргызской Республики оспариваемого закона, что противоречит требованиям частей 1, 2 статьи 6 Конституции Кыргызской Республики, устанавливающих иерархию, порядок принятия, последовательность, взаимосвязь между нормативными правовыми актами.

На основе вышеизложенного заявитель просил удовлетворить его ходатайство и признать оспариваемые нормативные правовые акты неконституционными.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изучив материалы дела по ходатайству гражданина Абдыкасымова Р., руководствуясь частью 2, пунктом 1 части 3 и частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением от 17 марта 2016 года, отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

Согласно части 1 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» коллегия судей, решая вопрос о принятии обращения к производству, исходит, прежде всего, из допустимости поставленных вопросов в обращении к конституционному судопроизводству и соответствия ходатайства требованиям, предъявляемым указанным конституционным Законом к обращениям.

Однако Абдыкасымов Р. в своем ходатайстве не принял во внимание замечания коллегии судей по ранее поданному им же ходатайству с аналогичным требованием.

№ 02-П

Более того, заявителем не были учтены доводы, указанные в постановлении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 ноября 2016 года № 10-п «Об отказе в удовлетворении жалобы граждан Абдыкасымова Р. и Галиева А.А. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 9 июля 2015 года № 39-о». В данном постановлении было указано, что проверка соблюдения процедур принятия нормативных правовых актов Правительством Кыргызской Республики и соответствия их положений законам Кыргызской Республики не подведомственны Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики. Такого рода проверки должны осуществляться судами общей юрисдикции.

По оспариваемому закону коллегия судей также отметила, что он состоит всего из трех статей. Но каким образом нормы этого закона посягают на неприкосновенность права собственности, в ходатайстве не раскрывается, кроме указания на нарушения права собственности.

В связи с чем коллегия судей приняла определение об отказе в принятии данного обращения к производству.

Не согласившись с определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2016 года № 11-о, гражданин Абдыкасымов Р. 19 мая 2016 года вновь обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель отмечает, что в пунктах 1-5 части 3 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» указаны случаи, когда коллегия отказывает в принятии обращения к производству. При этом в качестве главного основания отказа в принятии его ходатайства коллегия судей указала, что поставленный им вопрос не входит в сферу полномочий Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Заявитель также обозначил, что в поданном им ходатайстве он просил проверить наличие противоречия оспариваемого Закона Конституции Кыргызской Республики (части 1, 2 статьи 12, части 2 статьи 20, пункты 7, 4, 1. статьи 88), а не проверку соблюдения процедур, принятых нормативных правовых актов Кыргызской Республики.

№ 02-П

Заявитель считает, что коллегия судей, сославшись на определение коллегии судей от 9 июля 2015 года, формально подошла к рассмотрению ходатайства и приведенные ими доводы несостоятельны. В ходатайстве, по мнению заявителя, приведено достаточно правовых обоснований для принятия обращения к производству.

Оспариваемыми законом и постановлением Правительства Кыргызской Республики, по мнению заявителя, нарушены фундаментальные права человека, нормы Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель подчеркивает, что его позиция – восстановить незаконно уволенных членов Совета директоров и ревизионной комиссии на прежнюю должность, добиться выплаты денежных средств за вынужденный прогул указанных лиц и возмещения им морального ущерба в соответствии со статьями 39, 42 Конституции Кыргызской Республики, пунктом 3 статьи 25, пунктами 4, 6, 11 статьи 39 Закона Кыргызской Республики «Об акционерных обществах».

Заявитель также отмечает, что оспариваемое постановление Правительства Кыргызской Республики издано до принятия оспариваемого Закона Жогорку Кенешем и его подписания Президентом Кыргызской Республики.

С учетом изложенного Абдыкасымов Р. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2015 года № 11-о и принять его ходатайство к производству.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в принятии ходатайства к производству, приходит к следующим выводам.

Деятельность всех органов государственной власти основывается и исходит из норм Конституции Кыргызской Республики, которая является источником правовой системы и основой для всего законодательства Кыргызской Республики.

Законодательство Кыргызской Республики систематизировано таким образом, чтобы четко разграничивать полномочия одних органов от полномочий других, что исключает дублирование функций и задач государственных органов.

Исходя из того объема полномочий, которые определены Конституцией Кыргызской Республики и законодательством, органы госу-

№ 02-П

дарственной власти, каждый на своем уровне, обеспечивают защиту прав и интересов граждан.

Так, случаи неправомерного издания нормативных правовых актов, таких как постановления Правительства Кыргызской Республики, которые принимаются во исполнение нормативных правовых актов, обладающих более высокой юридической силой, таких как законы, рассматриваются и разрешаются в судах общей юрисдикции.

Именно суды общей юрисдикции рассматривают и устанавливают фактические обстоятельства дела, в том числе обстоятельства по факту правонарушений, допущенных органами государственной власти, их должностными лицами, в ходе осуществления ими нормотворческой деятельности, к числу которых относится издание (принятие) нормативного правового акта.

Учитывая, что доводы заявителя по оспариваемому постановлению Правительства Кыргызской Республики сводятся к тому, что данный акт был принят без соблюдения требований, указанных им законов, и принимая во внимание исчерпывающий характер установленных Конституцией Кыргызской Республики полномочий Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, выводы коллегии судей по данному пункту требований являются обоснованными. Более того, это было указано и в постановлении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 5 ноября 2015 года № 10-п, который является окончательным и обжалованию не подлежит.

Вопросы, связанные с восстановлением уволенных членов Совета директоров и ревизионной комиссии открытого акционерного общества «Востокэлектро», выплатами за вынужденный прогул и возмещением морального ущерба, должны разрешаться также в судах общей юрисдикции.

Относительно Закона Кыргызской Республики «О списании безнадежной задолженности потребителей электроэнергии, электрических распределительных компаний, основных поставщиков электроэнергии по основным долгам, начисленным процентам, пени, финансовым, штрафным и налоговым санкциям» Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отмечает, что оспариваемый закон не содержит каких-либо норм, касающихся выплаты дивидендов, либо затрагивающих или ущемляющих права акционеров субъектов электроэнергетики.

№ 02-П

Таким образом, выводы коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики являются обоснованными и Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 17 марта 2016 года №11-о.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу гражданина Абдыкасымова Р. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения гражданина Абдыкасымова Рахимбергена» от 17 марта 2016 года №11-о оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

6 июля
2016 года
город Бишкек

№ 04-П

Об отказе в удовлетворении жалоб граждан Дженалиевой Илиды, Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, Осмонбаева Бектура Камильевича об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года №17-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобы граждан Дженалиевой И., Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения граждан Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, Осмонбаева Бектура Камильевича и Дженалиевой Илиды» от 15 апреля 2016 года № 17-о.

Исследовав доводы, изложенные в жалобах Дженалиевой И., Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К., и материалы дела по ходатайству граждан Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К. и Дженалиевой И., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 14 марта 2016 года поступило ходатайство граждан Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К. и Дженалиевой И. о признании абзаца 4 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О расчетном показателе», статьи 308 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, части 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики неконституционными и противоречащими части 1 статьи 1, части 2 статьи 9, статье 39, частям 1 и 2 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

В обоснование своих требований заявители отмечают, что Конституция Кыргызской Республики и положения общепризнанных международных документов содержат гарантии на поддержку со

№ 04-П

стороны государства социально незащищенных категорий граждан, в том числе и граждан, потерявших кормильца. Однако оспариваемые нормы не позволили в должной мере обеспечить последним такие гарантии и повлекли за собой дальнейшее уменьшение компенсаций. Использование расчетного показателя как нормативного денежного показателя, а не «минимальной заработной платы» или «прожиточного минимума» для определения компенсации ущерба здоровью и семьям, потерявшим кормильца, не позволяют достигнуть достаточного уровня обеспечения государством минимальных потребностей человека.

По мнению заявителей, государство, учитывая все факторы, которые формируют реальный уровень жизни семей, потерявших кормильца, не в силах полностью их обеспечить. В этой связи расчетный показатель, который никак не учитывает уровень жизни граждан, не может быть признан конституционной гарантией в отношении тех, кто потерял кормильца.

Как полагают заявители, применение расчетного показателя для определения размера компенсаций за ущерб здоровью и семьям, потерявшим кормильца неверно. Конституция, учитывая значимость государственного социального обеспечения, установила, что единственно допустимым производным для исчисления повышения суммы социальных выплат является размер прожиточного минимума, и государство, независимо от экономических возможностей, должно обеспечить уровень социальных выплат не ниже прожиточного минимума и обязано исходить именно от этого показателя.

Также заявители указали, что исходя из нормативного содержания частей 1 и 2 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики, суммы социальных выплат должны периодически пересматриваться в зависимости от изменения прожиточного минимума. Однако признание в 2008 году утратившим силу Закона Кыргызской Республики «Об индексации доходов и сбережений населения с учетом изменения цен на потребительские товары» и как следствие отсутствие правового регулирования индексации выплат в связи с повышением стоимости жизни свидетельствует о том, что конституционные гарантии социального обеспечения уязвимых категорий населения исполняются не в полном объеме.

При этом заявители отметили, что в Решении Конституционной палаты от 19 февраля 2014 года, принятом по итогам проверки конституционности статьи 308 Гражданского кодекса Кыргызской Ре-

№ 04-П

спублики и части 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики, не рассматривался вопрос конституционности расчетного показателя в правоотношениях по определению размера социальных выплат семьям, потерявшим кормильца, поскольку данный вопрос не был предметом конституционного судопроизводства.

На основе вышеизложенного заявителя просили удовлетворить их ходатайство и признать оспариваемые нормативные правовые акты неконституционными.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, изучив материалы дела по ходатайству граждан Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К. и Дженалиевой И., руководствуясь статьей 24, пунктом 5 части 3, частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» определением от 15 апреля 2016 года отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

Изменения в статью 308 Гражданского кодекса Кыргызской Республики и часть 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики, внесенные Законами Кыргызской Республики от 19 марта 2008 года №24 и 30 марта 2009 года №103, были предметом рассмотрения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики. По итогам рассмотрения оспариваемые нормы были признаны не противоречащими Конституции Кыргызской Республики.

В указанном Решении Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики отметила, что придание минимальному размеру оплаты труда более широких функций, до принятия Закона Кыргызской Республики «О расчетном показателе», не согласовывалось с конституционно-правовой природой этого института. Введение законодателем Законом Кыргызской Республики «О расчетном показателе» в правовое регулирование нового понятия «расчетный показатель», снимающего связь между минимальным размером оплаты труда и выплатами, компенсациями, другими платежами, не связанными с оплатой труда, исходя из конституционно-правовой природы минимального размера оплаты, не может рассматриваться как противоречащее Конституции Кыргызской Республики.

Таким образом, Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики ранее проводила оценку конституционно-правового смысла понятий «минимального размера оплаты труда» и «расчетного показателя», ввиду взаимосвязанности оспариваемых

№ 04-П

норм Гражданского и Трудового кодексов Кыргызской Республики с Законом Кыргызской Республики «О расчетном показателе».

Утверждение заявителей о том, что оспариваемые нормы Гражданского и Трудового кодексов Кыргызской Республики повлекли уменьшение социальных выплат и компенсаций является ошибочным. Определение сумм возмещения вреда, причиненного жизни или здоровью граждан, а также порядок ее выплаты регулируется главами 18 Трудового кодекса и 51 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, тогда как оспариваемые нормы кодексов регулируют порядок повышения сумм возмещения вреда. Поэтому речь может идти не об уменьшении размера социальных выплат в связи с введением в правовое регулирование понятия «расчетный показатель», а об отсутствии их роста в связи со статичностью размера расчетного показателя, что было указано в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года и дано соответствующее поручение Правительству Кыргызской Республики разработать и внести на рассмотрение Жогорку Кенеша Кыргызской Республики действенный механизм повышения сумм возмещения вреда.

В связи с чем коллегия судей приняла определение об отказе в принятии данного обращения к производству.

Не согласившись с определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года № 17-о, гражданка Дженалиева И. 8 июня 2016 года обратилась с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель отмечает, что в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года не рассматривались вопросы увеличения размера возмещения вреда и неприемлемости увязки указанных выплат с расчетным показателем.

Дженалиева И. считает, что внесенный в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики Правительством Кыргызской Республики проект закона, предусматривающий порядок индексации суммы возмещения вреда в связи с повышением стоимости жизни, не может рассматриваться как исполнение Решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года и является нарушением части 4 статьи 19 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного

№ 04-П

суда Кыргызской Республики». Исполнением данного Решения Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, по мнению Дженалиевой И., может быть только отмена статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики.

С учетом изложенного Дженалиева И. просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года № 17-о и принять ее ходатайство к производству.

20 июня 2016 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики с жалобой на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года № 17-о также обратились граждане Осмоналиева А.М. и Осмонбаев Б.К.

По мнению заявителей, в решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года №14-Р статья 308 Гражданского кодекса и часть 2 статьи 234 Трудового кодекса не проверялись на соответствие части 1 статьи 1 Конституции, а в отношении абзаца 4 статьи 1 Закона Кыргызской Республики «О расчетном показателе» конституционный контроль не проводился.

Как указывают заявители, основной целью их обращения является требование о проведении конституционного контроля вопроса о том, насколько использование понятия «расчетный показатель» как нормативно денежного показателя для определения сумм компенсации за ущерб здоровью и семьям, потерявшим кормильца, соответствует части 2 статьи 1, части 2 статьи 9, статье 39 и частям 1, 2 статьи 53 Конституции Кыргызской Республики.

Кроме того, граждане Осмоналиева А.М. и Осмонбаев Б.К. считают, что прожиточный минимум должен быть основой для определения размеров социальных выплат, в том числе и сумм компенсации за ущерб здоровью и семьям, потерявшим кормильца.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителей и основания отказа коллегии судей в принятии ходатайства к производству, приходит к следующим выводам.

При осуществлении конституционного контроля Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики выявляет конституционный смысл правовых понятий, находящихся в системной взаимосвязи с оспариваемыми нормами, поскольку конституцион-

№ 04-П

ное содержание соответствующих правовых норм может быть обеспечено совокупным результатом действия норм права.

Именно в связи с этим при разрешении вопроса конституционности статьи 308 Гражданского кодекса Кыргызской Республики и части 2 статьи 234 Трудового кодекса Кыргызской Республики в Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года № 14-Р была дана оценка конституционно-правовой природе института минимального размера оплаты труда и изложена правовая позиция по понятию «расчетный показатель», введенному законодателем в правовое регулирование Законом Кыргызской Республики «О расчетном показателе».

При этом Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики указала, что Правительству Кыргызской Республики, в связи с переходом на новое правовое регулирование порядка повышения сумм возмещения вреда, следует предусмотреть действенный механизм ее повышения. В связи с чем доводы, приведенные в жалобе, являются несостоятельными.

В Решении Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 19 февраля 2014 года №14-Р было изложено, что в развитие положений Конституции, в частности части 1 статьи 1, части 2 статьи 9, части 2 статьи 53, были приняты соответствующие законодательные акты, направленные на защиту здоровья граждан и возмещение им вреда, причиненного увечьем или иным повреждением здоровья. Такими законодательными актами, регламентирующими порядок возмещения вреда, причиненного здоровью, и лицам, понесшим ущерб в результате смерти гражданина, являются Трудовой и Гражданский кодексы Кыргызской Республики, а также нормативные правовые акты, принятые в реализацию нормативных положений указанных кодексов.

Следовательно, Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики при осуществлении проверки соответствия статьи 308 Гражданского кодекса и части 2 статьи 234 Трудового кодекса части 2 статьи 9, части 1 статьи 20, статьям 39 и 53 Конституции, также в системном отношении была проведена проверка соответствия оспариваемых норм и части 1 статьи 1 Конституции, определяющей Кыргызскую Республику, как социальное государство.

Согласно статье 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» решения Конституционной палаты Верховного суда

№ 04-П

Кыргызской Республики являются окончательными и обжалованию не подлежат, вступают в силу с момента провозглашения, а наличие решения, сохраняющего свою силу, является основанием для отказа в принятии обращения в конституционное судопроизводство.

Таким образом, выводы коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики являются обоснованными и Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики не находит оснований для отмены определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 15 апреля 2016 года № 17-о.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобы граждан Дженалиевой И., Осмоналиевой А.М., Осмонбаева Б.К. на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения граждан Осмоналиевой Айнуры Мусаевны, Осмонбаева Бектура Камильевича и Дженалиевой Илиды» от 15 апреля 2016 года № 17-о оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

12-октября
2016-года
город Бишкек

№ 05-П

Об отказе в удовлетворении жалобы гражданина Уркорбаева А.К. и его представителя Назарбаева Б.О. определением судебной коллегии Конституционной палатой Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года № 31-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э.Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу А.К. Уркорбаева и его представителя Б.О. Назарбаева на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года № 31-о.

Исследовав доводы, изложенные в жалобе, и материалы дела по ходатайству гражданина Уркорбаева А.К. и его представителя Назарбаева Б.О., Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики, 16 мая 2016 года обратился гражданин Уркорбаев А.К. и его представитель Назарбаев Б.О. с просьбой о признании части 4 статьи 246 Уголовного кодекса Кыргызской Республики противоречащей Постановлению № 1 от 2 февраля 2001 года о судебной практике Верховного суда Кыргызской Республики и Конституции Кыргызской Республики. Согласно обращению и приложенным к нему материалам в отношении гражданина Уркорбаева А. К. возбуждено уголовное дело в соответствии с пунктом 4 части 3 статьи 247 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, проведены следствия мероприятия, дело направлено в Токтогульский районный суд Джалал-Абадской области.

3 сентября 2015 года приговором Токтогульского районного суда Уркорбаев А.К. был признан виновным в части 4 статьи 246 Уголовного кодекса Кыргызской Республики, лишен свободы на 8 лет. Статьей 63 Уголовного кодекса Кыргызской Республики установлен 3-х годичный испытательный срок.

12-октября
2016-года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 05-П

Прокуратура Токтогульского района, не согласная с данным приговором, направила апелляционное представление в Джалал-Абадский районный суд. Приговором от 19 октября 2015 года районный приговор остался без изменений, представление без удовлетворения. После этого, на основании представления о прокурорском надзоре, дело было рассмотрено в Верховном суде Кыргызской Республики, определением от 13 января 2016 года были отменены приговоры областного и районного судов, уголовное дело было направлено для рассмотрения по существу в Токтогульский районный суд Джалал-Абадской области, представление о прокурорском надзоре было удовлетворено.

В вышеуказанном определении о судебной практике на основании постановления Верховного суда Кыргызской Республики от 2 февраля 2001 года за № 1 судебные акты, принятые в первой и второй инстанциях, были отменены. По мнению обращающегося и его представителя, данное постановление противоречит части 4 статьи 246 Уголовного кодекса Кыргызской Республики и порождает вопросы в судебной практике.

На основании вышеизложенного Уркорбаев А.К. и его представитель Назарбаев Б.О. просят признать Постановление № 1 от 2 февраля 2001 года о судебной практике Верховного суда Кыргызской Республики противоречащим части 4 статьи 246 Уголовного кодекса Кыргызской Республики и Конституции Кыргызской Республики.

Судебная коллегия, исследовав обращение и приложенные к нему материалы, пришла к следующим выводам.

В соответствии с частью 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики, статьями 4, 18 конституционного Закона «О конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата в случае противоречия законов и других нормативных правовых актов Конституции признает их не соответствующими Конституции.

В соответствии со статьей 6 Закона Кыргызской Республики «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» постановления о судебной практике Верховного суда Кыргызской Республики не входят в перечень нормативных правовых актов.

Кроме этого, в соответствии с вышеуказанной статьей 24 конституционного Закона возникновение неопределенности соответствия закона, другого нормативного правового акта Конституции является основанием для рассмотрения данного дела в Конституционной палате.

12-октября
2016-года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 05-П

Вместе с тем в соответствии с частью 3 статьи 5 Конституции Кыргызской Республики государство, его органы, органы местного самоуправления и их служащие не могут выходить за рамки полномочий, определенных Конституцией и законами. В связи с чем Конституционная палата не имеет права отменять постановления о судебной практике Верховного суда Кыргызской Республики, осуществлять проверку судебных актов судов общей юрисдикции, оспаривать их либо давать оценку актам судьи (судей).

Судебная коллегия указывает, что обращение гражданина Уркорбаева А.К. и его представителя Назарбаева Б.О. по содержанию и оформлению не соответствует требованиям статей 18, 24, 25 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», требования, указанные в обращении, не рассматриваются Конституционной палатой, и пришла к выводу, что нет оснований для рассмотрения данного обращения в конституционном судебном производстве, на основании чего принято определение об отказе к принятию в производство данное обращение.

Гражданин Уркорбаев А.К. и его представитель Назарбаев Б.О., не согласные с определением судебной коллегии Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года № 31-о, обратились с жалобой 19 сентября 2016 года в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В соответствии с жалобой в указанном определении указано, что Конституционная палата не имеет права отменять постановления о судебной практике Верховного суда Кыргызской Республики, осуществлять проверку судебных актов судов общей юрисдикции, оспаривать их либо давать оценку актам судьи (судей).

Гражданин Уркорбаев А.К. и его представитель Назарбаев Б.О. считают, что определение судебной коллегии не обосновано, поскольку считают, что не было принято во внимание противоречие постановления Верховного суда Кыргызской Республики части 4 статьи 246 Уголовного Кодекса Кыргызской Республики и Конституции Кыргызской Республики.

На основании вышеизложенного Уркорбаев А.К. и его представитель Назарбаев Б.О. просят отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года за № 31-о и рассмотреть их обращение на основании закона (в установленном законом порядке).

12-октября
2016-года
город Бишкек

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

№ 05-П

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, выслушав доводы обращающегося и его представителя и исследовав основания отказа судебной коллегии о принятии обращения к производству, пришла к следующим выводам.

В соответствии с частью 6 статьи 97 Конституции Кыргызской Республики рассмотрение актов судов Кыргызской Республики, а также Верховного суда, их отмена не входит в полномочия Конституционной палаты.

Вместе с тем в соответствии с частью 3 статьи 96 Конституции Кыргызской Республики судебные акты Верховного суда являются окончательными и обжалованию не подлежат. В связи с чем Конституционная палата не имеет права отменять акты Верховного суда Кыргызской Республики. А также в соответствии с пунктом 4 части 3 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» требование в обращении не является предметом рассмотрения Конституционной палаты, коллегия судей отказывает в принятии обращения к производству.

В результате выводы судебной коллегии Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики считаются обоснованными, оснований для отмены определения судебной коллегии Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года за № 31-о не имеются.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, статьями 46, 47, 48, частью 1 статьи 51 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

ПОСТАНОВИЛА:

Жалобу гражданина Уркорбаева А.К. и его представителя Назарбаева Б.О. на определение судебной коллегии Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 23 июня 2016 года за № 31 оставить без удовлетворения.

Постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента опубликования.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

ПОСТАНОВЛЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ ПАЛАТЫ ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

23 ноября
2016 года
город Бишкек

№ 06-П

Об отказе в удовлетворении жалобы Мамырова Омурзака Жакыповича, представителя Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери», об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 сентября 2016 года № 44-о

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики в составе: председательствующего – судьи Мамырова Э.Т., судей Абдиева К., Айдарбековой Ч.А., Бобукеевой М.Р., Касымалиева М.Ш., Киргизбаева К.М., Нарынбековой А.О., Осмонбаева Э. Ж., Осмоновой Ч.О., Саалаева Ж.И., при секретаре Толобалдиеве М.Э., руководствуясь частью 5 статьи 28 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», рассмотрела в судебном заседании жалобу представителя Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери» Мамырова О.Ж. об отмене определения коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения Мамырова Омурзака Жакыповича в интересах Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери», о проверке конституционности пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики» от 28 сентября 2016 года № 44-о.

Исследовав материалы и доводы, изложенные в жалобе Мамырова О.Ж., представителя Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

У С Т А Н О В И Л А:

В Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики 2 сентября 2016 года поступило ходатайство Мамырова О.Ж. в интересах Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери» о признании пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики противоречащими частям 1, 2, 4 статьи 12, части 1 статьи 20, части 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики.

Как следует из обращения 18 октября 2013 года между Обществом с ограниченной ответственностью «Ацтек» (далее – ОсОО «Ацтек»)

№ 06-П

и Обществом с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери» (далее – ОсОО «Азат Нур-Пери») был заключен Генеральный риэлтерский договор № 12-10/1 (далее – Договор), являющийся договором возмездного оказания услуг.

Согласно Договору ОсОО «Ацтек» обязалось выступить в качестве представителя ОсОО «Азат Нур-Пери» и от его имени совершать действия по поиску потенциальных покупателей и оформлению документов в целях отчуждения недвижимого имущества.

Заявитель считает, что в соответствии с договором ОсОО «Ацтек» не имело права заключать соглашения об авансе, задатке и иные сделки, направленные на обременение недвижимого имущества, предназначенного отчуждению. В соответствии с Договором указанное общество обязано было совершать только те действия, которые могли быть направлены на поиск потенциальных клиентов. Другими полномочиями, связанными с заключением договора по отчуждению имущества исполнитель не обладал.

По мнению заявителя, обозначенный Договор содержал положения, противоречащие нормам главы 31 Гражданского кодекса Кыргызской Республики (возмездное оказание услуг). Так, из указанного Договора следует, что в случае обременения предмета Договора, ОсОО «Азат Нур-Пери» обязуется выплатить ОсОО «Ацтек» вознаграждение за выполненное поручение.

Как считает Мамыров О.Ж., данное условие Договора противоречило статье 632 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, которая установила, что, если договором подряда не предусмотрена предварительная оплата выполненной работы или отдельных ее этапов, заказчик обязан уплатить подрядчику обусловленную цену после окончательной сдачи результатов работы при условии, что работа выполнена надлежащим образом и в согласованный срок либо с согласия заказчика досрочно.

Кроме того, статья 657 Гражданского кодекса Кыргызской Республики предусматривает, что работа оплачивается заказчиком после ее окончательной сдачи подрядчиком.

Таким образом, заявитель полагает, что согласно закону ОсОО «Ацтек» имело право требовать оплаты за услуги, которые им были исполнены, но никак за невыполненное поручение.

Заявитель отмечает, что согласно указанному Договору Заказчик не имеет право расторгнуть Договор в одностороннем порядке или отказаться от заключения договора купли-продажи недвижимого

№ 06-П

имущества. По его мнению, это противоречит пункту 1 статьи 699 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, согласно которого заказчик вправе отказаться от исполнения договора возмездного оказания услуг при условии оплаты исполнителю фактически понесенных расходов.

В своем обращении заявитель привел хронологию судебных разбирательств во всех судебных инстанциях, итогом которых стало взыскание с ОсОО «Азат Нур-Пери» в пользу ОсОО «Ацтек» трех миллионов пятьсот сорока восьми тысяч пятьсот пятидесяти двух сомов 80 тыйынов за нарушение договорных обязательств на основании пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики.

По мнению Мамырова О.Ж., если право частной собственности – это конституционное право гражданина и юридического лица, то правоотношения, вытекающие из договора возмездного оказания услуг, являются вторичными по отношению к первому и производными от него. Поэтому наличие в гражданском законодательстве, в частности в пункте 1 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, обязательства для заказчика оплатить услуги в порядке, указанном в договоре, и установление в законе нормы об оплате услуги в полном объеме в случае невозможности его исполнения по вине заказчика противоречит конституционным принципам защиты права частной собственности, предусмотренного статьей 12 Конституции Кыргызской Республики.

Заявитель полагает, что собственника имущества нельзя ограничивать в праве владеть, пользоваться и распоряжаться своим имуществом, ссылаясь на его виновность в неисполнении Договора. Собственник свободен в своих действиях по отношению к своему имуществу, и он вправе перед подписанием договора купли-продажи отказаться от продажи своей недвижимости. Развивая конституционные принципы защиты права собственности, пункт 1 статьи 699 Гражданского кодекса Кыргызской Республики закрепил, что заказчик вправе отказаться от исполнения договора возмездного оказания услуг при условии оплаты исполнителю фактически понесенных расходов.

По мнению заявителя, указанным принципам также соответствуют нормы статей 632 и 657 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, согласно которым оплате подлежат только окончательные результаты работы. Однако из Договора следует, что в случае

№ 06-II

обременения предмета Договора ОсОО «Азат Нур-Пери» обязуется выплатить ОсОО «Ацтек» вознаграждение. В то же время поручение могло остаться невыполненным. Законодатель в силу приемлемости норм общих положений подряда и бытового подряда (в частности, статей 632 и 657 Гражданского кодекса Кыргызской Республики) допустил возможность их применения к договорам возмездного оказания услуг. Эти две нормы вполне успешно и без ущерба конституционным правам и свободам граждан и юридических лиц могут выполнять задачу пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики.

Заявитель в своем обращении приводит содержания части 1 статьи 20 и части 1 статьи 40 Конституции Кыргызской Республики и просит признать оспариваемые нормы неконституционными и удовлетворить его ходатайство.

Коллегия судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики, руководствуясь статьей 24, частью 2, пунктом 1 части 3 и частью 5 статьи 28 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», определением от 28 сентября 2016 года № 44-о отказала в принятии ходатайства к производству по следующим основаниям.

Оспариваемые нормы регулируют вопросы договорных обязательств. В частности, речь идет об обязанности заказчика оплатить оказанные ему услуги в сроки и порядке, указанные в договоре возмездного оказания услуг. При этом, в случае невозможности исполнения, возникшей по вине заказчика, услуги подлежат оплате в полном объеме, если иное не предусмотрено законом или договором возмездного оказания услуг.

Вместе с тем части 1, 2 и 4 статьи 12, часть 1 статьи 20 и часть 1 статьи 42 Конституции Кыргызской Республики, на которые ссылается заявитель, регламентируют вопросы гарантий защиты прав собственности, недопустимость издания законов, отменяющих или умаляющих права и свободы человека и гражданина, а также прав владения, пользования и распоряжения своим имуществом, и не находятся в системной связи с оспариваемыми положениями.

Кроме того, в обращении отсутствовало соответствующее правовое обоснование, подтверждающее противоречие оспариваемой нормы указанным статьям Конституции Кыргызской Республики. При этом Мамыров О. Ж. в своем ходатайстве приводит доводы, касающиеся только правоприменительной практики, делая акцент на

№ 06-П

противоречие положений вышеуказанного Договора нормам гражданского законодательства.

В свою очередь, коллегией судей было отмечено, что согласно статьи 2 Гражданского кодекса Кыргызской Республики гражданское законодательство основывается на признании равенства, автономии воли и имущественной самостоятельности участников регулируемых им отношений и свободы договора. При этом статьей 383 Гражданского кодекса Кыргызской Республики предусмотрено, что граждане и юридические лица свободны в заключении договора. Условия договора определяются по усмотрению сторон, кроме случаев, когда содержание соответствующего условия предписано законодательством. Стороны могут заключить договор, как предусмотренный, так и не предусмотренный законодательством.

Таким образом, при заключении вышеуказанного договора стороны были согласны с его положениями, поскольку они были направлены на реализацию предмета договора, и которые в последующем стали предметом рассмотрения в судах общей юрисдикции.

Вместе с тем рассмотрение вопросов, связанных с правоприменительной практикой оспариваемых норм в соответствии с конституционным Законом «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» не относится к полномочиям Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики.

Коллегией судей также было отмечено, что согласно части 1 статьи 19 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» Конституционная палата устанавливает и решает исключительно вопросы права.

Принимая во внимание вышеизложенное, а также учитывая, что в представленном обращении отсутствовала правовая неопределенность, которая согласно статье 24 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики» является основанием к рассмотрению дела, коллегия судей приняла определение об отказе в принятии данного обращения к производству.

Не согласившись с определением коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 сентября 2016 года №44-о, Мамыров О.Ж. обратился с жалобой в Конституционную палату Верховного суда Кыргызской Республики.

В своей жалобе заявитель отмечает, что коллегия судей, сославшись на отсутствие правовой неопределенности, а также на право-

№ 06-П

применительную практику, формально подошла к рассмотрению ходатайства и приведенные ими доводы несостоятельны. В ходатайстве, по мнению заявителя, приведено достаточно правовых обоснований, включая хронологию рассмотрения возникшего спора в судах общей юрисдикции для принятия обращения к производству.

Не согласившись с выводом коллегии судей об отсутствии системной связи оспариваемых норм с нормами Конституции Кыргызской Республики, заявитель считает, что коллегия судей не привела достаточных доводов, подтверждающих указанную позицию. Обращение затрагивает вопросы гарантий защиты права собственности опосредованно, через институт возмездного оказания услуг.

ОсОО «Азат Нур-Пери» не продало свою недвижимость, а передало ее другим участникам за счет увеличения их доли, то есть фактически произошла простая смена владельцев недвижимости без совершения каких-либо юридических сделок, а заказчик в соответствии с решением суда общей юрисдикции, за несвершившееся действие по договору возмездного оказания услуг, лишился чуть ли не половины стоимости своей недвижимости. В данном случае фактически речь идет не о стоимости за возмездное оказание услуг, а о самой собственности, которую первоначально заказчик намеревался продать. Таким образом, заявитель отмечает, что ОсОО «Азат Нур-Пери» напрямую ущемлен в своих конституционных правах владения, пользования и распоряжения своей собственностью (пункт 1 статьи 42).

ОсОО «Ацтек» по заключенному Договору не предпринял действий по выполнению условий договора. Однако, несмотря на это, обратился в судебные органы за взысканием суммы по договору возмездного оказания услуг за нарушения условий договора. Это стало возможным в силу положений пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики, которые нарушают конституционные права заказчика. В этой связи неопределенность в вопросе о конституционности оспариваемых норм существует.

С учетом изложенного заявитель просит отменить определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики от 28 сентября 2016 года № 44-о и принять ходатайство к производству для рассмотрения по существу.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, обсудив доводы заявителя и основания отказа коллегии судей в

№ 06-П

принятии ходатайства к производству, приходит к следующим выводам.

Рассматриваемые нормы пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики направлены на регулирование вопросов, связанных с обязанностью заказчика оплатить оказанные ему услуги в сроки и в порядке, указанные в договоре возмездного оказания услуг. При этом, в случае невозможности исполнения, возникшей по вине заказчика, услуги подлежат оплате в полном объеме, если иное не предусмотрено законом или договором возмездного оказания услуг.

Выводы коллегии судей относительно отсутствия правовой неопределенности в оспариваемых нормах обоснованны. Заявителем в ходатайстве не были приведены убедительные доводы, подтверждающие системную связь между оспариваемыми нормами и нормами Конституции Кыргызской Республики, указанными в обращении, что является обязательным требованием согласно пункту 9 статьи 25 конституционного Закона «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики».

Заявитель, оспаривая конституционность пунктов 1 и 2 статьи 697, которая относится к главе 31 Гражданского кодекса Кыргызской Республики «Возмездное оказание услуг», обосновывает свою позицию, ссылаясь на статьи Гражданского кодекса Кыргызской Республики, регулирующие договоры подряда, что не может расцениваться как обстоятельства, вызывающие сомнение в конституционности оспариваемых норм. Соответственно, доводы, приводимые заявителем о ненужности оспариваемых норм ввиду наличия других, более приемлемых, по его мнению, форм регулирования в гражданском законодательстве являются несостоятельными.

Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики решает исключительно вопросы права. Наличие правовой неопределенности должно быть подтверждено с точки зрения права, с использованием правовых категорий и обоснований применительно непосредственно к оспариваемым нормам.

На основании вышеизложенного, руководствуясь частью 5 статьи 28, частью 1 статьи 51 конституционного Закона Кыргызской Республики «О Конституционной палате Верховного суда Кыргызской Республики», Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики

№ 06-П

ПОСТАНОВИЛА:

1. Жалобу Мамырова Омурзака Жакыповича, представителя Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери», на определение коллегии судей Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики «Об отказе в принятии к производству обращения Мамырова Омурзака Жакыповича, в интересах Общества с ограниченной ответственностью «Азат Нур-Пери» о проверке конституционности пунктов 1 и 2 статьи 697 Гражданского кодекса Кыргызской Республики» от 28 сентября 2016 года № 44-о, оставить без удовлетворения.

2. Настоящее постановление Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики является окончательным, обжалованию не подлежит и вступает в силу с момента подписания.

**КОНСТИТУЦИОННАЯ ПАЛАТА
ВЕРХОВНОГО СУДА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

Отдельные процессуальные аспекты признания сделок ничтожными по законодательству Кыргызской Республики

Сделки, имеющие место в гражданском обороте, всегда были и остаются частью нашей жизни и потому недействительность сделок – это не риторический вопрос. Это важнейший институт гражданского права, без владения которым затруднительно профессионально применять большинство других правовых институтов и отдельных норм этой отрасли права.

Правовым механизмом реализации любой нормы материального права в случае обращения в суды, как известно, является процессуальное законодательство, и мне хотелось бы поделиться с вами некоторыми наболевшими вопросами судебной практики по процедуре рассмотрения споров о ничтожных сделках.

Согласно статистическим данным 2014 и 2015 годов в суды Кыргызской Республики ежегодно поступают порядка 4500 исков о признании сделок недействительными, что составляет 5 с небольшим процентов от всего количества поступающих исков. В большинстве случаев оспариваются сделки по основаниям их мнимости или притворности, реже сделки, не соответствующие закону, в единичных случаях сделки, совершенные гражданином, признанным недееспособным и несовершеннолетним не достигшим 14 лет. Все эти сделки согласно ст.ст. 185, 188–190 ГК Кыргызской Республики недействительны в силу закона, ничтожны. И что характерно, по данным той же статистики, лишь половина дел указанной категории рассмотрена по существу, какая-то часть дел остается без рассмотрения по основаниям, предусмотренным ст. 223 ГПК Кыргызской Республики. Рассмотрение же значительной части дел переходит из года в год. Такой волокиты нет ни по одной другой категории гражданских дел.

Представляется, что такое положение объясняется, в том числе неопределенностью самих норм закона, что порождает неопределенность процедуры рассмотрения споров по их применению и в конечном итоге затягивание сроков рассмотрения дел.

К примеру, сделка, совершенная гражданином, признанным недееспособным ст. 189 ГК Кыргызской Республики.

Такая сделка, как известно, ничтожна. Это, говоря термином, часто упоминающимся в юридической литературе, «юридическое ничто». Она не порождает никаких правовых последствий: ни негативных, ни позитивных. Однако этот вывод не носит императивный характер, т. к. эта же сделка может быть признана действительной, если она, как записано в самой норме, совершена к выгоде недееспособного гражданина.

Какова процессуальная сторона этого вопроса, если исходить из буквы материального закона? Понятно, когда в суд заявлены два исковых требования: один иск о признании сделки недействительной, другой иск о признании ее действительной, как совершенной к выгоде недееспособного лица.

На практике суду предоставляются доказательства, как и по другим сделкам, в том числе ничтожным. В данном примере это наличие вступившего в законную силу решения суда о признании гражданина недееспособным, решение суда о назначении этому человеку опекуна, а также доказательства о наличии (или отсутствии) выгоды по этой сделке для недееспособного. Суд исследует эти доказательства и дает им правовую оценку как по одному, так и по другому требованию. Судебное разбирательство проходит в одном процессе с вынесением соответствующего решения по двум заявленным требованиям. А если заявлен только один иск родственниками о признании сделки недействительной...

Известно, что действия суда в процессе зависят от требований сторон, от их инициативы и спорные отношения обсуждаются в судебном заседании постольку, поскольку они сообщены тяжущимися. Учитывая этот основополагающий принцип гражданского судопроизводства, задаешься вопросом, может ли суд в приведенной мной ситуации взять на себя право толкования нормы, скажем, в плане единства всех ее частей, привлечь опекуна недееспособного и рассматривать дело. Если нет, значит, применение этой нормы может быть реализовано по искам в двух делах. И это занимает немало времени.

К вопросу о доказательствах по ничтожным сделкам.

Согласно ч. 1 ст. 183 ГК Кыргызской Республики недействительность ничтожной сделки вытекает из самого факта ее совершения и признание судом такой сделки ничтожной не требуется. Этим, как известно, ничтожная сделка отличается от оспоримой, которая может быть аннулирована лишь судебным решением.

Исходя из содержания названной нормы – ч. 1 ст. 183 ГК Кыргызской Республики, в Научно-практическом комментарии к отдельным статьям Гражданского кодекса Кыргызской Республики, изданном в 2015 г., записано дословно следующее: «Суд, в случае наличия признаков ничтожной сделки, рассматривает лишь вопрос о применении последствий недействительности такой сделки¹».

Однако нужно признать, что такое комментирование ч. 1 ст. 183 не согласуется с комментированием некоторых видов ничтожных сделок. Так по ст. 187 ГК Кыргызской Республики (недействительность сделки, совершенной с целью, заведомо противоречащей общественным и государственным интересам) комментирование представлено следующим образом: «представляется, что не будет неверным заявленное истцом требование о признании такой сделки недействительной, так как ее недействительность (ничтожность в данном случае) по признаку противоречия государственным и общественным интересам должна быть доказана в суде»².

¹ Научно-практический комментарий к отдельным статьям Гражданского кодекса Кыргызской Республики, под общей редакцией Салиева А. Г., Давлетова А. А., Гутниченко Л. В., Бишкек, 2015, с. 213.

² Научно-практический комментарий к отдельным статьям Гражданского кодекса Кыргызской Республики, под общей редакцией Салиева А. Г., Давлетова А. А., Гутниченко Л. В., Бишкек, 2015, с. 211.

Тем, кто возразит по такому комментированию с точки зрения теории права, мне нечего ответить. Но я практик и знаю, что мои коллеги, в том числе и те, кто понимает теоретическую сущность недействительности ничтожных сделок, при разбирательстве таких споров сталкиваются с необходимостью исследования и дачи правовой оценки доказательственной базы по делу, прежде чем принять судебное решение, которое вносит полную определенность по данной судебной тяжбе.

Средства доказывания по ничтожным сделкам (как и по оспоримым) возможны всякие: свидетельские показания, письменные и вещественные доказательства, заключение экспертизы, иногда и приговор суда по уголовному делу и т.д. Необходимость представления доказательств, имеющая место миграция людей (как внутренняя, так и внешняя) иногда являются объективной причиной затягивания рассмотрения в суде этих споров.

Наибольшее количество споров в судах – это споры о признании недействительными (ничтожными) мнимых и притворных сделок (ст. 188 ГК Кыргызской Республики). Голая констатация о том, что ничтожной в силу предписаний закона является сделка, совершенная для вида, без намерения создать соответствующие правовые последствия, а также сделка, совершенная с целью прикрытия другой сделки, не убеждает участников таких споров.

Как в случае с мнимой, так и при совершении притворной сделки, стороны преследуют цель ввести в заблуждение третьих лиц относительно своих намерений. Как установить наличие (или отсутствие) такой цели. В жизни это возможно, на мой взгляд, только при наличии определенных доказательств, представленных истцами и рассмотренных в судебном порядке, и принятии соответствующего судебного решения, т.е. даже при явности ничтожной сделки (для истца) недостаточна констатация данного факта, требуется дополнительная процедура – судебная.

Вправе ли суд констатировать ничтожность сделки при рассмотрении другого дела (без предъявления соответствующего иска, без привлечения по обжалуемому решению заинтересованных лиц). Если исходить из того, что у суда нет обязанности оценивать действительность сделки без соответствующего требования на это, то тогда вышестоящая судебная инстанция не должна думать об обоснованности мотивировочной части решения по вопросу констатации факта ничтожности сделки по другому делу. На практике же, по изложенным выше мотивам, обжалуемое решение по второму делу отменяется, и дело направляется на новое судебное разбирательство.

Неопределенность в судебной практике по ничтожным сделкам имеет место и при написании судебного решения. Исходя из буквы закона, при комментировании ч. 1 ст. 183 ГК Кыргызской Республики (общие положения о недействительности сделок), о чем я говорила выше, (что по ничтожным сделкам рассматривается лишь вопрос о применении последствий недействительности такой сделки) обращено внимание судей на то, что и при этом положении суд при удовлетворении иска должен в мотивировочной части решения дать оценку ничтожности сделки, а в резолютивной части решения указать только правовые последствия, наступающие для сторон по этой сделке.

Однако на практике, в том случае когда решения выносятся в такой форме, граждане вновь обращаются в суды по той причине, что регистрационные органы (по сделкам о недвижимости) отказываются вносить соответствующие записи на основании мотивировочной части решения суда. Они, проще говоря, не признают такое решение и требуют, чтобы вывод суда (о ничтожности, несостоятельности) содержался в резолютивной части решения.

Иногда суд идет на поводу регистрационных органов и рассматривает вторичное обращение граждан в порядке ст. 208 ГПК Кыргызской Республики (разъяснение решения), что недопустимо по закону, т. к. меняется предмет иска.

Жизнь, таким образом, диктует, и судебная практика идет по пути составления судебного решения по ничтожным сделкам с указанием вывода об их ничтожности в резолютивной части решения, наряду с указанием правовых последствий, наступающих в этом случае.

Требование о применении последствий недействительности ничтожной сделки, согласно закона – ч. 2 ст. 183 ГК Кыргызской Республики, может быть предъявлено, как известно, любым заинтересованным лицом. В это же время по этому вопросу, как записано в данной норме, суд вправе по собственной инициативе принять решение. Когда он это право может использовать, в нашем законе не указано. Суды на практике, как правило, не проявляют собственную инициативу. Тогда в резолютивной части решения отсутствуют правовые последствия признания сделки недействительной (например, двусторонняя реституция). Исполнительный лист, выданный по такому решению, имеет пробел, так как его содержательная часть должна включать резолютивную часть судебного решения, а в этом решении не заложены правовые последствия признания сделки недействительной. Становится проблематичным фактическое исполнение по данному исполнительному листу. Это вынуждает взыскателя вновь обратиться в суд с новым исковым требованием, рассмотрение которого восполняет пробел предыдущего гражданского процесса. Такие факты имеют место в судебной практике.

Говоря о применении последствий недействительности ничтожной сделки (а это, как известно, двусторонняя реституция, односторонняя реституция и отсутствие реституции), мы сталкиваемся с понятием умысла. Достаточно, к примеру, взглянуть на ст. 187 ГК Кыргызской Республики – недействительность сделки, совершенной с целью заведомо противоречащей общественным и государственным интересам, в которой понятие умысел определяет фактически все содержание этой нормы.

Наличие у стороны или отсутствие такового умысла определяет, какое конкретно правовое последствие применимо по оспариваемой сделке. И здесь мы опять должны повториться о том, что предписание закона о ничтожности такой сделки явно недостаточно в случае ее оспаривания. Только вердикт суда, принятый по результатам исследования доказательств по делу, будет решением этого спора.

Ничтожные сделки и исковая давность.

В этом вопросе, как свидетельствует судебная практика, также имеет место определенная проблематичность. Согласно ст. 199 ГК Кыргызской Республики

сроки исковой давности по ничтожной сделке 3 года, по оспоримой год. Но разнятся ничтожные и оспоримые сделки, как мы знаем, не только в этом, а еще и в моменте, с которого исчисляются эти сроки. По оспоримым сделкам по общему правилу этот срок исчисляется со дня, когда истец узнал или должен был узнать об обстоятельствах, являющихся основанием для признания сделки недействительной (по ст. 197 ГК Кыргызской Республики со дня прекращения насилия или угрозы, под влиянием которых была совершена сделка). Данное положение закона превагирует при рассмотрении судами споров о недействительности сделок, т. е. нередко применяется как по оспоримым, так и по ничтожным сделкам. Исковые требования при пропуске срока исковой давности зачастую построены на приведении доказательств о незнании истцом дня, нарушения своих прав по свершившейся сделке. Ответчики формулируют свои возражения в этом же направлении. В этом же направлении проходит и судебное разбирательство. Оно более привычно и понятно судьям.

Требование закона (ч. I ст. 199 ГК Кыргызской Республики) о том, что исчисление срока исковой давности по ничтожным сделкам определяется по-другому – со дня, когда началось исполнение сделки – в этих случаях нарушается. Да и определение дня начала фактического исполнения сделки вопрос непростой. Такой порядок исчисления срока исковой давности по оспариванию ничтожных сделок нередко фактически сокращает трехгодичный срок для потенциальных истцов в отличие от механизма исчисления срока по оспоримым сделкам. (Например, исполнение срока по завещанию, как правило, ограничено шестью месяцами.) Различие, имеющее место по применению сроков исковой давности по ничтожным сделкам и общему правилу применения срока исковой давности, усложняет работу судов по признанию сделок недействительными.

Соотношение недействительности ничтожных сделок и института мирового соглашения.

Казалось бы, это несовместимые вопросы, если учитывать основные постулаты этих двух институтов: ничтожная сделка недействительна в силу предписания закона независимо от признания ее недействительной судом (ст. 183 ГК Кыргызской Республики) (извините за вынужденное повторение этого положения), а согласно ст. 41 Гражданского процессуального кодекса, суд не вправе утверждать мировое соглашение, если его условия, в частности, противоречат закону.

Однако процессуальное законодательство не запрещает суду утверждать мировое соглашение вне зависимости от вида недействительности сделок.

И тогда недействительная ничтожная сделка фактически обновляется. Считаю, что это вопрос к представителям цивилистической науки, а не к практикам.

Какова «мораль» сегодняшней моей информации? Полагаю уместным обратиться в качестве ответа на этот вопрос к совместному постановлению Пленума Верховного суда и Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации от 01.06.96 г. «О некоторых вопросах, связанных с применением части первой ГК РФ», которым рекомендовано судам рассматривать споры о недействительности ничтожной сделки. Такой иск, как указано в постановлении Пленума, может быть предъявлен в суд и подлежит рассмотрению в общем порядке.

Данное разъяснение, на мой взгляд, не соотнобразуется с буквой и смыслом закона по ничтожным сделкам, но оно продиктовано реалиями нашей жизни, необходимостью принятия такого разъяснения, которое бы давало возможность судам защищать законные права и интересы участников гражданских правоотношений.

В заключении не могу не процитировать выражение профессора Ю.Г. Басина. В учебнике для ВУЗов по гражданскому праву записаны буквально следующие слова: «если участники ничтожной сделки (или хотя бы один из них) не согласен с оценкой недействительности, от кого бы она не исходила, то без судебного решения по данному вопросу не обойтись»³.

Так оно и есть. Суды рассматривают иски о недействительности ничтожных сделок с проблемами, которые на сегодня имеют место и с некоторыми из которых я с вами поделилась.

³ Гражданское право Том 1, Учебник для ВУЗов (академический курс) / отв. ред. М.К. Сулейманов, Ю.Г. Басин, Алматы, 2000, С. 282.

Эволюция судопроизводства по гражданским делам в Кыргызской Республике

Известно, что регулирование процессуальных отношений, возникающих при осуществлении правосудия по гражданским делам, осуществляется через Гражданский процессуальный кодекс. Именно этот закон определяет последовательный порядок рассмотрения гражданских дел в судах.

В Кыргызской Республике ни один десяток лет действовал ГПК 1964 г., который, и это не секрет, отличался от ГПК РСФСР лишь названием Республики. Мы бережно относимся к первому ГПК нашего государства, т. к. по тем временам он обеспечивал надлежащий механизм защиты права, да и сегодня многие его положения оправдывают себя на практике.

Однако изменения условий социально-экономической жизни нашего общества, стремление государства к развитию по пути правового государства, и особенно изменения положений Основного закона государства Конституции, требовали и изменение судебной процедуры. И это наглядно отразилось в системном обновлении ГПК в июле 2004 г., когда была принята новая редакция этого закона.

К этому времени в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики была создана единая судебная система на базе судов общей юрисдикции и арбитражных судов. При этом объединение судов произошло не только на уровне высших судов в лице Верховного Суда и Высшего Арбитражного суда, но и низовых судебных звеньев. Такое объединение судов не было чисто механическим смешиванием состава судей из ранее двух самостоятельных систем судов. Иначе была бы потеряна специализация судей. Этого нельзя было допустить, т. к. именно специализация судей, по моему глубокому убеждению, является важнейшей гарантией качественного отправления правосудия.

Поэтому низовые суды арбитражных судов вошли в состав единой судебной системы как суды первой инстанции по рассмотрению экономических споров (с участием в качестве сторон юридических лиц и физических лиц на правах предпринимателей), судебные коллегии областных арбитражных судов и Высшего Арбитражного суда вошли в состав соответствующих судебных инстанций как судебные коллегии этих судов по рассмотрению экономических споров.

Таким образом, образование единой судебной системы прошло безболезненно, хотя скептиков на этот счет было немало. При этом их главным аргументом была ссылка на судоустройство наших соседей, особенно Российской Федерации.

Необходимо сказать, что к 2004 г. (когда была принята новая редакция ныне действующего ГПК) в нашем законодательстве был устранен надзор прокуратуры за судами (а следовательно, за судебными решениями), а также инициативный надзор внутри самой судебной системы со стороны руководства областных

и Верховного судов. Не скажу, что это было просто, но это произошло и действует по сегодняшний день.

С упразднением надзора прокуратуры и инициативного надзора со стороны вышестоящих судов отпала необходимость в Президиумах этих судов как судебных инстанций. Пленум Верховного Суда также перестал быть судебной инстанцией и по Конституции призван давать разъяснения по вопросам судебной практики. Пленум Верховного Суда, действующий в составе всех судей Верховного Суда, решает также некоторые организационные вопросы работы высшей судебной инстанции: формирует составы судебных коллегий Верховного суда, состав Научно-Консультативного Совета при Верховном суде и т. д.

Произошедшие изменения в Конституции и законодательстве, безусловно, требовали и изменения в судопроизводстве по гражданским делам, и поскольку эти изменения носили существенный характер, поправки к ГПК были приняты ни в порядке дополнений и изменений действующего ГПК, а как новая редакция этого закона.

Наиболее острые обсуждения были при этом по вопросу подсудности дел. И возникли они в связи с очевидной разницей в нагрузке районных судов (судов общей юрисдикции) и межрайонных судов (бывших арбитражных судов). Последние, как показывала статистика, имели низкую нагрузку, что вызывало у многих желание передать судей арбитражных судов в суды общей юрисдикции. Но тогда мы бы потеряли специализацию судей, которые к тому времени накопили немалый опыт рассмотрения экономических споров. Выход был найден путем передачи некоторых категорий дел из подсудности районных судов в подсудность межрайонных судов. Более того, при решении вопроса о подсудности нескольких связанных между собой требований, вопрос решался в пользу межрайонных судов. Тогда мы, по изложенным выше причинам, отступили от известного положения по этому вопросу. Сейчас, когда межрайонные суды имеют также немалую нагрузку и спасать их уже не нужно, мы вновь возвращаемся к прежнему положению подсудности нескольких связанных между собой требований в пользу районных судов.

При образовании единой судебной системы мы сохранили один процессуальный кодекс – ГПК, в который была введена новая глава «Особенности судопроизводства по экономическим делам». Она состоит из 19 статей. Особенности в основном сводятся к более сокращенным срокам рассмотрения дел этой категории с учетом известной истины «время – деньги». С введением в действие этого ГПК Арбитражный процессуальный кодекс как закон утратил силу.

В настоящее время наряду с новым ГПК в парламент внесен еще один кодекс – Административно-процессуальный – под будущие специализированные административные суды. В действующем ГПК имеется отдельная глава, регламентирующая особенности судопроизводства по данной категории дел (11 статей).

Действующий ГПК, на мой взгляд, содержит довольно совершенные нормы по вопросам диспозитивности и состязательности. Мы давно отошли от «следственного характера» правосудия по гражданским делам. Однако я разделяю позицию тех процессуалистов, которые утверждают, что нет принципов дис-

позитивности и состязательности в «чистом виде», без вспомогательных функций суда. Согласно ст.ст. 10, 60 ГПК Кыргызской Республики обязанность по представлению доказательств по делу лежит на лицах, участвующих в деле, а суд лишь «создает условия для всестороннего и полного исследования доказательств, установления обстоятельств и правильного применения законодательства при разрешении гражданских дел» (ст. 10 ГПК). Однако в то же время «суд вправе предложить сторонам и другим лицам, участвующим в деле, представить дополнительные доказательства (ст. 60 ГПК). В этом и проявляется помощь суда сторонам в осуществлении ими доказательственной деятельности.

Несколько слов о роли прокурора в гражданском процессе. Этот вопрос имеет свою историю. Я уже сказала, что законодательством нашего государства исключен надзор прокуратуры за судом. Генеральный прокурор на такое решение, не считаясь с реалиями нашей жизни, внес законопроект об исключении вообще прокурора из гражданского процесса. Данное предложение Генеральной прокуратуры не было внесено на рассмотрение парламента. Прокурор на сегодня остается участником гражданского процесса, но с весьма скромным процессуальным статусом. При разбирательстве дела в суде он уже не дает «заключение» перед непосредственным удалением суда в совещательную комнату. А ведь это было, и наше поколение судей работало по этому правилу. В настоящее время, согласно ст. 45 ГПК Кыргызской Республики, прокурор участвует в гражданском процессе в двух формах: в форме возбуждения гражданского дела и в форме вступления в процесс по некоторым категориям дел. Прокурор возбуждает дела только в случаях необходимости защиты прав, свобод и охраняемых законом интересов других лиц или неопределенного круга лиц, а также государственных или общественных интересов и лишь по просьбе заинтересованного лица, если оно само по уважительной причине (состояние здоровья, возраст, недееспособность) не может возбудить процесс. Вступает в процесс прокурор согласно ст. 45 ГПК лишь по тем категориям дел, которые перечислены в этой норме (освобождение имущества от ареста, усыновлении (удочерении) ребенка, являющегося гражданином Кыргызской Республики). Во внесенном в настоящее время в парламент проекте нового ГПК (прошедшем уже первое чтение) «прокурор вправе вступать в процесс лишь в случаях, указанных в законе». Таким образом, минимизируется нарушение процессуального баланса сил, соответственно, и принципа состязательности и равноправия сторон.

Говоря об инстанционности гражданского процесса, не могу не остановиться на характеристике второй инстанции в лице областных судов. В действующем ГПК эти суды отправляют правосудие в двух ипостасях: в их составе работают судебные коллегии, рассматривающие жалобы на не вступившие в законную силу судебные акты, апелляционная инстанция, а также судебные коллегии по рассмотрению жалоб на вступившие в законную силу судебные акты.

Таким образом, в одном судебном звене действуют пока две судебные инстанции. Мы понимаем это, но скажу откровенно, такое положение сложилось из-за некоторых опасений за качество отправления правосудия в условиях только что образовавшейся единой судебной системы. Нельзя было допустить, что в

случае ухудшения качества рассмотрения дел, весь вал по их пересмотру обрушится на Верховный суд, действующий на правах надзорной инстанции. Сегодня можно уверенно сказать, что, сохранив специализацию внутри единой судебной системы, мы избежали ухудшения качества рассмотрения гражданских дел по причине слияния двух самостоятельных судебных систем в единую систему. Напротив, все эти годы мы стараемся формировать единую судебную практику по применению одних и тех же норм материального права (в частности, ГК Кыргызской Республики) как районными, так и экономическими судами.

На сегодня назрела необходимость исключения кассации из областных судов и исключения тем самым дублирования в работе областных судов и Верховного суда, который также рассматривает жалобы на вступившие в законную силу судебные акты. В названном мною проекте нового ГПК Верховный суд назван кассационной инстанцией, а областные суды представлены как апелляционная инстанция со значительными полномочиями. В частности, суд апелляционной инстанции вправе устанавливать новые факты и исследовать новые доказательства, давать новую оценку доказательствам, имеющимся в материалах дела. Первоначально апелляция вводилась в гражданский процесс как полная, т. е. она не вправе была при отмене решения суда первой инстанции направлять дело на новое рассмотрение.

С марта 2014 г. соответствующая норма была изменена. Апелляция имеет полномочия по направлению дела на новое рассмотрение. Это полномочие апелляции сохранено и в проекте нового ГПК. Тем более, что областные суды, в случае принятия этого закона, будут представлены одним судебным звеном.

ГПК Кыргызской Республики допускает пересмотр гражданских дел по вновь открывшимся обстоятельствам. За последние годы суды стали чаще сталкиваться с этим правовым институтом, и выявилась одна существенная проблема в его применении. Пересмотр судебного акта по такому основанию, как наличие существенных для дела обстоятельств, зачастую шел в нарушение этой нормы. Существенные для дела обстоятельства преподносились нередко далеко от того понимания, которое заложено в этом пункте (п. 1, ч. 2 ст. 361 ГПК). Этому способствовало, на наш взгляд, в том числе, расплывчивость данного пункта, его не конкретное содержание. Поэтому в проекте нового ГПК этот пункт конкретизирован, и основанием пересмотра судебного акта записан «документ, имеющий существенное значение для разрешения дела, который не был и не мог быть известен заявителю на момент принятия оспариваемого судебного акта».

В проекте ГПК предложена статья о пересмотре судебного акта по новым обстоятельствам. Таковыми могут быть решение Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики о несоответствии Конституции закона или иного нормативного правового акта, на котором основан оспариваемый судебный акт, отмена акта суда либо иного органа, также послужившего основанием к вынесению оспариваемого судебного акта, решение международного органа (суда), созданного на основании международного договора, участницей которого является Кыргызская Республика, а также постановление Пленума Верховного суда Кыргызской Республики о практике применения нормы пра-

ва, на основе которой судом принято решение по конкретному делу. Не могут быть пересмотрены по новым обстоятельствам две категории дел: избирательные споры и дела о банкротстве в отношении должника, где была применена процедура специального администрирования, в результате чего должник был ликвидирован и исключен из государственного реестра юридических лиц.

За прошедшие годы в государстве принято немало важнейших законодательных актов, нормы из которых инкорпорированы в действующий ГПК. Это, как известно, позволяет учитывать специфику определенных категорий гражданских дел, например дел несовершеннолетних. Так, в связи с принятием кодекса «О детях» в новом ГПК предлагаются главы: «Производство по делам об усыновлении (удочерении) ребенка», «Производство по делам об установлении опеки (попечительства) и «Производство по делам о направлении детей в интернатные учреждения».

После принятия закона «О третейских судах» была введена глава «Производство по делам о выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда». Нужно сказать, что по нашему законодательству при рассмотрении заявления о выдаче исполнительного листа государственный суд не вправе пересматривать решение третейского суда по существу (п. 4 ст. 422 ГПК). Основания отказа в выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда конкретизированы (ст. 423 ГПК). Таких оснований шесть, по содержанию они сводятся в основном к нарушениям третейским судом процедуры рассмотрения спора.

Закон Кыргызской Республики «О судах аксакалов» вызвал необходимость введения в ГПК главы «Производство по делам о выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения суда аксакалов». Суды аксакалов (старейшин) не входят в судебную систему. Эти суды избираются из числа старейшин, авторитетных людей для своих сограждан и рассматривают такие споры, как возвращение долга, оплата аренды, истребование чужого имущества, в основном скота, и брачно-семейные споры, связанные с национальными традициями (возврат приданого, например, при разводе) и т. д. Решения этих судов в отличие от решений третейских судов могут быть обжалованы в государственных судах. Государственный суд отказывает в выдаче исполнительного листа в случае несоответствия решения суда аксакалов действующему законодательству Кыргызской Республики (ст. 428 ГПК), то есть государственные суды вправе ревизировать решения этих судов при выдаче исполнительного листа.

Самое последнее новшество, которое предлагается в проекте нового ГПК, это дополнения в связи с внесением проекта закона «О медиации». Эти два закона вносятся пакетом одновременно, что обеспечит принятие примирительных процедур по урегулированию правовых споров, возникающих из гражданских правоотношений, сразу же после вступления в силу основного закона «О медиации». Поправки в ГПК по этому законодательству, наряду с обозначением этого нового для нас правового института, внесены в нормы, регулирующие вопросы подготовки дела к судебному разбирательству, отложения разбирательства дела, приостановления производства по делу, рассмотрение дела

по существу и т.д., то есть через все стадии разбирательства дела проходят положения о медиации.

В заключении хотелось бы сказать, что ГПК Кыргызской Республики не находится в стороне от развития нашего общества и государства. Его эволюция отражает те реалии, изменения, которые имеют место в нашей жизни. Процесс совершенствования Гражданского процессуального кодекса направлен на обеспечение максимальной возможности защиты законных прав и интересов через судебную процедуру.

*Чинара Айдарбекова,
судья Конституционной палаты
Верховного суда Кыргызской Республики*

Роль органа конституционного контроля в вопросах защиты национальной безопасности

Система защиты прав человека в современном мире представляет собой результат длительного поэтапного исторического развития человечества. Она условно в теории права подразделяется на международный, региональный и национальный уровни, каждый из которых имеет свои механизмы защиты прав человека.

Следует отметить, что каждый уровень защиты может гармонично складываться в одну понятную, логически взаимосвязанную систему норм права, а может и иметь свои идентичные принципы и нормы, присущие правовой системе на национальном уровне. Так, государства, выстраивая свои отношения с другими государствами на региональном и международном уровнях, в тоже время могут предусматривать в своих конституциях принципы, нормы, вытекающие из их культурного, мировоззренческого уровня, сложившегося в результате исторического развития государства. Следовательно, достижение полной универсальности системы защиты прав человека даже на региональном уровне представляется трудной задачей.

Однако данный вывод не отрицает сотрудничества государств по разработке, уточнению, адаптации к реалиям и включению в правозащитную систему таких социальных регуляторов, как международные стандарты в сфере защиты прав человека.

В Кыргызской Республике действует немало институтов, деятельность которых связана с защитой человека, его прав и свобод. Особое место среди государственных правозащитных институтов занимает Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, одной из задач которой является защита гарантированных Конституцией Кыргызской Республики прав и свобод человека и гражданина.

Перечень основных прав и свобод, закрепленный в Конституции Кыргызской Республики выглядит весьма внушительно. Однако в реальной жизни конституционные нормы нередко не соблюдаются, законодатель и правоприменители порой искажают конституционный смысл положений законов, нарушая тем самым основные права и свободы человека и гражданина.

Конституция Кыргызской Республики провозгласила права и свободы человека и гражданина высшей ценностью, обеспечиваемой правосудием и возложила на государство обязанность признавать, соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина. Вместе с тем конституционные гарантии защиты прав человека предусматривают случаи, когда некоторые права и свободы могут быть ограничены в определенных целях, которые отвечают общественным интересам. Одной из таких целей является защита национальной безопасности.

Учитывая функцию органов конституционного контроля в интерпретации и толковании конституционных норм, их роль значительно возрастает, когда необходимо определить границы понимания понятия «национальной безопасности», его содержательную составляющую, правовые и организационные способы и методы обеспечения защиты национальной безопасности, а также учет баланса интересов общественности и конкретной личности.

Согласно законодательству Кыргызской Республики под национальной безопасностью понимают гарантированное состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства от внешних и внутренних угроз¹. Структурно национальная безопасность включает в себя:

1) государственную безопасность – защиту государства от внешних и внутренних угроз;

2) общественную безопасность – защиту личности и общества, также защиту от внутренних угроз общепасного характера;

3) экономическую (в том числе и финансовую) безопасность – защиту в стране социально-экономической стабильности общества от внешних и внутренних угроз;

4) энергетическую безопасность – это такое состояние страны, при котором отсутствуют внешние и внутренние угрозы важнейшим аспектам энергетики или осуществляется их устранение;

5) информационную безопасность – состояние защищенности национальных интересов государства в информационной сфере;

6) экологическую безопасность – защиту от экологической опасности, которая заключается в возможности разрушения (полного или частичного) среды обитания человека, возможной вследствие антропогенных или естественных происшествий.

Анализируя компоненты национальной безопасности, складывается содержательное понимание того, что национальная безопасность тесно связана с безопасностью самой общественно-политической системы государства, а также с политикой других государств, во взаимоотношениях с которыми оно находится. Соответственно, концепция национальной безопасности государства должна выстраиваться с учётом как внешних, так и внутренних угроз. Характер и уровень угроз определяет основные направления деятельности по их предупреждению и локализации, формы, способы, средства и методы решения задач обеспечения национальной безопасности при рациональном использовании имеющихся ресурсов.

В обобщенном видении приоритеты задач национальной безопасности возможно расставить следующим образом. На первом месте находятся внутриполитические и социальные задачи (защита прав и свобод личности, построение основ демократического общества и государства), на втором – обеспечение свободного и эффективного экономического развития, повышение благосостояния граждан. Наконец, на третьем месте находится необходимость защиты всех этих

¹ Статья 1 Закона Кыргызской Республики «О национальной безопасности».

интересов от угроз извне (сдерживание внешней агрессии и обеспечение жизненно важных интересов за пределами национальной территории).

При этом следует отметить, что с глобальными процессами в экономике, политике содержание и формы внутренних и внешних угроз безопасности личности, общества и государства постоянно меняются, стали охватывать ряд самых различных аспектов человеческой жизнедеятельности и имеют тенденцию к увеличению.

Если ранее личность, общество и государство рассматривались как основные субъекты, объекты и потребители безопасности, то в настоящее время круг ее субъектов значительно расширился. Разные исследователи причисляют к самостоятельным субъектам безопасности бизнес (например, транснациональные корпорации), террористические организации, бюрократию (номенклатуру). Например, современный терроризм не просто стал глобальным и современной политической угрозой, но и основным фактором национальной и международной безопасности.

Обеспечение национальной безопасности Кыргызстана – это комплекс мер и целенаправленной деятельности государственных и общественных институтов, а также граждан, принимающих участие в выявлении, предупреждении различных угроз безопасности и в противодействии им.

Наряду с Президентом Кыргызской Республики, который в соответствии с Конституцией Кыргызской Республики принимает решения в сфере обеспечения национальной безопасности, Советом обороны, осуществляющим общее управление системой обеспечения национальной безопасности, парламентом страны, определяющим национальные интересы и принимающим законы, действует Конституционная палата Верховного суда Кыргызской Республики, удерживающая баланс интересов личности, общества и государства при ограничении прав и свобод граждан в целях защиты национальной безопасности.

Так, в практике Конституционной палаты Верховного суда Кыргызской Республики за последние три года были рассмотрены 3 обращения, которые были связаны с требованиями проверить конституционность ограничения прав граждан в целях защиты национальной безопасности.

В одном из таких обращений оспаривались нормативные положения ряда нормативных правовых актов Национального банка Кыргызской Республики, согласно которым последний как орган, осуществляющий надзор за банками и банковской деятельностью, мог принимать решение о смене всех или некоторых должностных лиц коммерческого банка в случаях установления совершения ими или вовлечения их в деятельность, характеризующуюся как нездоровая банковская практика, а также по этой же причине мог отказать в согласовании кандидатов на руководящие должности. Субъектами обращения были двое граждан, которые ранее занимали руководящие должности известного в Кыргызстане коммерческого банка, уволенные по причине причастности к нездоровой банковской практике. Конституционная палата, проверив обращение на предмет конституционности, пришла к следующим выводам.

В соответствии с Конституцией Национальный банк осуществляет надзор за банковской системой Кыргызской Республики, определяет и проводит денежно-кредитную политику в Кыргызской Республике, разрабатывает и осуществляет единую валютную политику, обладает исключительным правом проведения эмиссии денежных знаков, реализует различные формы и принципы банковского финансирования. Законодатель особо выделил функцию банковского надзора, учитывая особый статус банков – специализированных организаций, уполномоченных на аккумуляцию денежных средств, в том числе у населения, в виде вклада (депозита) и последующего их использования от своего лица. Поскольку именно банкам разрешено привлечение денежных средств у населения в виде депозитов и вкладов на банковские счета через механизм публичного договора, то такой статус банков предполагает особый механизм надзора за их деятельностью. В связи с этим Национальный банк вправе требовать, чтобы все банки занимались разрешенной деятельностью, а должностные лица банков обладали безупречной репутацией, специальными познаниями в сфере банковской деятельности, именно поэтому законодатель установил обязанность Национального банка определять минимальные требования для должностных лиц, при соответствии которым лица обладают правом занимать руководящие должности в банке.

Рассматривая сущность ограничений прав на свободу труда, установленных Законом Кыргызской Республики «О банках и банковской деятельности в Кыргызской Республике», Конституционная палата усматривает в них вопросы необходимости защиты национальной безопасности, частью которой является финансовая безопасность. Под финансовой безопасностью понимается такое состояние финансово-банковской системы, при котором государство может в определенных пределах гарантировать экономические условия функционирования государственных учреждений власти и рыночных институтов. Важными составляющими финансовой безопасности страны является эффективный надзор за устойчивостью банковской системы, направленный, прежде всего, на обеспечение защиты интересов вкладчиков, а также поддержание доверия к финансово-банковской системе. От эффективности банковского надзора зависит финансовая безопасность не только банков и банковской системы, но и национальная безопасность. В этих целях для предотвращения рисков угроз финансовой безопасности законодатель предусмотрел повышенные требования к кандидатам на определенные должности в коммерческих банках и надзор за соблюдением данных требований возложил на Национальный банк Кыргызской Республики.

По второму обращению оспаривались ряд норм закона «О биометрической регистрации граждан Кыргызской Республики», согласно которым вводилась обязательная биометрическая регистрация граждан Кыргызской Республики путем создания актуализированной базы данных, устанавливались правила сбора, хранения и предоставления информации из этой базы данных. Одной из задач данного закона было составление списка избирателей на основе биометрической регистрации граждан при проведении предстоящих в 2015 году парламентских выборов. Субъекты обращения – граждане Кыргызской Республики – считали,

что принятым законом нарушаются их права о неприкосновенности личности и частной жизни. Рассмотрев данное дело, Конституционная палата пришла к следующим выводам.

Биометрическая регистрация граждан представляет собой процедуру сбора биометрических данных граждан с последующим хранением этих данных в актуализированной базе. Биометрические данные представляют собой сведения, которые характеризуют физиологические особенности человека, на основе которых можно установить его личность (цифровое графическое изображение лица, графическое строение папиллярных узоров пальцев, изображение радужной оболочки глаз и другие биометрические данные).

Идентификация человека с использованием биометрических данных, как достижение современной науки и технологий, получает все большее признание во многих странах мира и международных организациях. В частности, использование биометрической идентификации рассматривается и успешно решается в международной организации гражданской авиации (ИКАО). Регулирование вопросов биометрических данных на уровне Евросоюза осуществляется как минимум по двум направлениям: в части биометрических виз и биометрических паспортов. Еще одним направлением является выдача национальных электронных карт гражданина в отдельных странах ЕС, содержащих биометрическую информацию.

Таким образом, внедрение новых технологий с использованием биометрических данных становится распространённой в мире практикой и является важным средством обеспечения национальной безопасности. Соответственно, принцип обязательной биометрической регистрации, заключающийся в обязательности сдачи биометрических данных, не может рассматриваться как нарушение Конституции при условии соблюдения принципа соразмерности. Право на неприкосновенность частной жизни относится к фундаментальным правам человека и гражданина, однако данное право не носит абсолютного характера.

Одной из конституционно значимых целей государства является обеспечение национальной безопасности, характеризующееся как состояние защищенности личности, общества и государства от внутренних и внешних угроз, которое позволяет обеспечить конституционные права, свободы, достойный уровень жизни граждан, суверенитет, территориальную целостность и устойчивое развитие Кыргызской Республики, оборону и безопасность государства.

Выборы как основа конституционного строя в сфере организации и функционирования государственной власти являются объектом национальной безопасности. Периодическое проведение выборов представительных органов выступает гарантом своевременного воспроизводства институтов государственной власти и местного самоуправления и обеспечивает стабильность конституционного строя. Выборы служат индикатором доверия народа к власти и важнейшим способом ее легитимации. В то же время, в силу социально-политической значимости выборов, они могут стать объектом противоправных устремлений различных групп и отдельных лиц, направленных на фальсификацию результатов выборов посредством манипуляции с голосами избирателей, что может,

как показывает новейшая история страны, привести к различным социально-политическим потрясениям, способным нанести ущерб национальной безопасности Кыргызской Республики. Поэтому государство вправе разрабатывать и использовать различные инструменты обеспечения прозрачности, честности и справедливости проводимых выборов. Одним из таких инструментов может выступать использование новых технологий в составлении актуализированного списка избирателей.

К вопросам обеспечения национальной безопасности также относится и исключение возможности использования поддельных документов, удостоверяющих личность, выданных гражданам Кыргызской Республики. Незащищенные от подделки официальные документы несут в себе значительную угрозу для безопасности любого государства. Такая угроза предполагает возможность использования поддельных документов для совершения правонарушений как гражданами Кыргызской Республики, так и иностранными гражданами.

Таким образом, биометрическая регистрация граждан с целью своевременной регистрации граждан и выдачи идентификационных документов, а также составления актуализированного списка избирателей как неотъемлемой части избирательного процесса, способной обеспечить честные, свободные и прозрачные выборы, является соразмерным ограничением права на неприкосновенность частной жизни, в рамках обеспечения защиты национальной безопасности государства.

Таким образом, практика органа конституционного контроля смогла дать направления законодателю и правоприменительным органам о содержательной части понятия «национальной безопасности», тем самым внося свой вклад в продвижении принципа верховенства права и развитии правового государства, придерживаясь принципа конституционной идентичности, национальных интересов, которые лежат в основе понимания национальной безопасности.

Вместе с этим следует отметить, что защита прав человека – одна из важнейших международно-правовых и конституционных обязанностей государства. Задача государства – создать надежную систему политических и правовых гарантий защиты конституционных прав человека, которая должна собрать в единое целое принципы, законы, структуру, механизмы. В качестве субъектов решения проблемы должны выступать все институты публичной власти, в том числе и органы конституционного контроля.

**КЫРГЫЗ
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ЖОГОРКУ СОТУНУН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК
ПАЛАТАСЫНЫН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КОНСТИТУЦИОННОЙ
ПАЛАТЫ
ВЕРХОВНОГО СУДА
КЫРГЫЗСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

Басууга 03.02.2017-ж. коюлду.
Офсеттик басма.
Нускасы 500 даана. Форматы 70×108/8.

Подписано в печать 03.02.2017 г.
Печать офсетная.
Тираж 500 экз. Формат 70×108/8.

«V.R.S. Company» ЖЧКсында басылды, Бишкек ш., Кулатова көч., 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.
Отпечатано в ОсОО «V.R.S. Company», г. Бишкек, ул. Кулатова, 8/1. Тел. +996 312 59-23-50.

ISSN 1694-7517

9 771694 751004

Басылма Европа Биримдигинин «Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү» долбоорунун колдоосу менен басылды.

«Кыргыз Республикасында укук үстөмдүгүн бекемдөөгө колдоо көрсөтүү» долбоору Европа Биримдиги тарабынан каржыланып, Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Эл аралык Кызматташтык боюнча Германия Коому) тарабынан ишке ашырылууда.

Бул басылмадагы пикирлер Европа Биримдигинин, GIZ, алардын программа/долбоорлорунун же өкмөттөрдүн көз-караштарын кескин түрдө чагылдырууга тийиш эмес. Колдонулган белгилөөлөр кандайдыр бир өлкөнүн, территориянын же аймактын, же алардын чек-араларынын укуктук статусуна тиешелүү көз-караштарды чагылдырбайт.

Rule of Law

giz

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Опубликовано при поддержке проекта Европейского Союза “Содействие укреплению верховенства права в Кыргызской Республике”.

Проект “Содействие укреплению верховенства права в Кыргызской Республике” финансируется Европейским Союзом и реализуется Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германское Общество по Международному Сотрудничеству).

Мнения, выраженные в данной публикации, не обязательно отражают точку зрения Европейского Союза, GIZ, их программ/ проектов или правительств. Употребляемые обозначения не означают выражения какого-либо мнения относительно правового статуса той или иной страны, территории или района, или их границ.